

TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

2

ROČNÍK 15 (47)

Ing. Antonín Krásný, CSc.

Vize bezpečnosti státu

(Co je třeba vzít v úvahu při tvorbě organizačních struktur, vybavení a výcviku u ozbrojených sil České republiky po skončení „Koncepce“ [1])

Tento úvodní článek pojednává o vývoji středoevropského bezpečnostního prostředí. Zabývá se stále probíhající a diskutovanou reformou rozhodovacích mechanismů v NATO a transformací struktur jeho ozbrojených sil. Upozorňuje na některá doposud v této souvislosti částečně přehlížená fakta, jakými jsou např. vliv demografických, technologických, institucionálních změn, a zejména změn v systému hodnot na zabezpečení obranyschopnosti ČR.

Jak změny, ke kterým v našem okolí dochází, zejména globálního dosahu a vlivu, mohou mít vliv na vizi bezpečnosti ČR? Při úvahách, které vedou k vytvoření vize bezpečnosti státu, souhrnně působí oblasti aktivity zaměřené na uspokojování a maximalizaci potřeb existence, na přežití, jistoty, stability, totožnosti (identity), nezávislosti, ochrany úrovně a jakosti života občanů. Úvahy jsou zpravidla procesem s výrazně proměnnou dynamikou a intenzitou, který přirozeným způsobem navazuje na variabilitu podmínek okolí, civilizační pokrok a rozsah potřeb jednotlivých subjektů.

Vývoj středoevropského bezpečnostního prostředí

Jak se současný a další předpokládaný (pravděpodobný) vývoj globální bezpečnosti projeví v našem středoevropském bezpečnostním prostředí? Vzhledem k otázkám vize bezpečnosti, složitosti prvků bezpečnostního prostředí a předpokládaných hrozeb, je nezbytné upozornit na problémy související s rozvojem ozbrojených sil v budoucnosti či lépe pro budoucnost. Jde o vyváženost úkolů ozbrojených sil mezi obranou státního území a novými misemi, tedy úkoly v zahraničí v návaznosti na přijaté závazky v rámci členství státu v organizacích NATO/EU, případně OSN, a nezanedbatelná je i variantnost v možném vývoji vztahů NATO–EU–(USA).

Vyváženost úkolů ozbrojených sil souvisí s globálním bezpečnostním prostředím a se změnou možných (očekávaných) hrozeb. Z hlediska vlivu na formování a přípravu ozbrojených sil přetrvává (přes definovanou změnu prostředí a hrozeb), zejména v menších státech jako je ČR, problém, do jaké míry chápat poměr mezi obranou území a novými misemi. Vyplývá to z politických důvodů, stejně jako z formulací ústavních a bezpečnostně strategických dokumentů. Vliv mají i dokumenty NATO, především Strategická koncepce 1999 [2], dosud nezměněná, i když pražský a istanbulský summit přinesly jistou modifikaci, avšak ani ne tak v bezpečnostním prostředí, jako spíše v požadavcích na ozbrojené síly. Diskuze o budoucnosti může být rozporná už vzhledem k základnímu dokumentu [2] či spíše k jeho chápání a vysvětlování [5].

Bezpečnostní strategie ČR [3] a Vojenská strategie ČR [4] potvrzují přechod od obrany území spíše k obraně zájmů ČR a zájmů a bezpečnosti spojenců, tedy přechod od strategie odvety ke strategii prevence s tím, že **bezpečnost občanů, svrchovanost, územní celistvost a nedotknutelnost hranic je zaručena kromě vlastních sil také potenciálem kolektivní obrany NATO** [6].

Při úvahách o struktuře, výzbroji a všestranném zabezpečení se střetávají dvě do jisté míry protichůdné tendence, a to o nepravděpodobnosti vojenského útoku proti státu NATO nejméně ve střednědobém horizontu (minimálně 10 let) s tím, že článek 5 Severoatlantické (Washingtonské) smlouvy zůstává zaměřen na obranu v tradičním smyslu slova. I při vedení tzv. „války proti terorismu“ vyhlášené po 11. září 2001 USA, požádáním o pomoc ostatních členských zemí (poprvé v historii NATO) podle článku 5 Washingtonské smlouvy a vedená USA dodnes bez viditelného (mediálně předkládaného) pokroku na žádné ze zúčastněných stran. Zaměření může vést až k dlouhodobě ne zrovna optimální orientaci při výstavbě a přípravě ozbrojených sil [1]. Pro nás několik nezodpovězených otázek, jako je třeba správnost chápání vize NATO o kolektivní obraně, může dovést na jedné straně k přecenění potřeby chápání samostatné „obranu“, z čehož plynou nadále udržované „nepotřebné“ struktury, a na straně druhé k přecenění potřeb pro „expediční“ mise, z něhož plynou důsledky v likvidaci budoucích schopností ozbrojených sil (obranu) státu.

Dalším problémem je představa o vývoji **vztahů mezi NATO–EU–(USA)**. Problémy **soudržnosti mezi NATO a EU** mohou narůst okolo roku 2025, po více než 20 letech trvajícím procesu rozšíření, na možných 25–30 nebo i více členských států. Možné je, i když to není dnes příliš pravděpodobné, že dokonce Rusko bude na základě přímých nebo nepřímých konstrukcí fakticky nebo dokonce *de iure* členem NATO nebo EU, případně obojího. Diskutované je nejen otázkou politickou, ale především **vojensko-politickou**.

Jedna z rozhodujících otázek s pohledem na rok 2025 bude proto pro NATO a EU stejná, stejně jako úloha ČR v těchto organizacích. Tedy jak podřídit dlouhodobou existenci principu konsensu (shody), aby byla zachována vojenská akceschopnost NATO a EU a v rámci nich i ČR, ať už kolektivně či v omezené míře samostatně nebo v koalici „ad hoc“.

Rozhodující význam má v současnosti ještě zcela otevřená **otázka**, jak NATO a EU budou řešit svoje **problémy soudržnosti** a s ní spojenou otázku potřeby reformy svých **rozhodovacích struktur a procesů rozhodování**.

V kladném případě si bude NATO a EU udržovat svoji politickou a vojenskou akceschopnost v neustálém procesu vnitřního přizpůsobování svých rozhodovacích struktur.

V negativním případě nebudou obě instituce již plně akceschopné s ohledem na určité krizové situace. V tom případě budou aktivní pouze USA, pravděpodobně podporovány Velkou Británií a možná při účasti ostatních členských zemí EU v „koalici odhodlaných“. Toto se potom projeví se všemi negativními politickými důsledky a klesajícím zájmu USA na institucionálním zapojení do NATO a úzké spolupráci s EU a rovněž s negativními účinky na důležitost a vliv Evropanů na další globální vývoj.

Nejpravděpodobnější vývoj může být takový, že v NATO a EU se při procesu vnitřního přizpůsobení svých rozhodovacích struktur, i přes velkou snahu jako důsledek zdrženlivosti či opatrnosti členských států, se budou muset jednotliví členové vzdát části své původní národní suverenity. NATO a EU budou v důsledku toho sice zásadně akceschopné, ale ne ve všech možných scénářích **Crises Response Operations (CRO)** – mezi tím budou i případy, které budou nutně vyžadovat vojenskou činnost.

Reforma rozhodovacích mechanismů

V budoucnu půjde o to, aby se stavělo na pozitivním, úspěšném vnitřním přizpůsobení rozhodovacích struktur a tyto co možná nejvhodnějším způsobem urychlovat a zdokonalo-

vat, ale současně se musí počítat s jejich částečným nezdarem nebo bloádou na půlce cesty s důsledkem ne vždy přítomné akceschopnosti. Je nutno počítat s tím, že mezi rozhodujícími členskými státy v NATO a EU bude prosazena následující linie.

Na jedné straně pokračující vnější přizpůsobení ke stoupajícímu počtu spojenců na základě **reformy rozhodovacích mechanismů s cílem zajištění co možná největší akceschopnosti**.

A na druhé straně je toto potřebné spojit s **opatřeními do budoucna** pro případ, že v určitých krizových situacích přesto nebude dostatečná schopnost shody v neustále se zvyšujícím okruhu spojenců a určité členské státy budou muset jednat v **ad hoc koalících**, s podporou nebo bez podpory prostředků a kapacit NATO nebo EU. A právě úlohou politické reprezentace bude hledat a využívat přístupy a přijímat, pokud to bude jen trochu možné, **závazky všestranně** (ekonomicky i politicky) **výhodné pro ČR** v krátko i v dlouhodobém časovém horizontu.

Transformace struktur ozbrojených sil

V souvislosti s možným vývojem vztahů NATO–EU–(USA) vstupuje do popředí přístup ke strukturám ozbrojených sil na evropské úrovni. Jde o otázky fungování a úkolů „**NATO Response Force - NRF**“ (**síly reakce NATO**) a jejich koncepci rozvoje na straně jedné a na straně druhé o průběh realizace koncepce EU „**Rapid Reaction Force**“ - **RRF (síly rychlé reakce)**. I když to nejsou otázky, které by zásadně změnily struktury ozbrojených sil, neboť zaměření a úkoly těchto sil jsou si dnes blízké a značně se překrývají a ČR je do těchto procesů zapojena, přesto otázkou zůstává, zda-li přiměřeně k vlastním možnostem.

Povaha nyní zjišťovaných globálních problémů způsobuje, že se národní státy v mnoha případech stávají příliš malými a slabými, aby je mohly účinně řešit. Stále častěji jsou rozhodnutí, týkající se zvláště důležitých problémů, přijímána nadstátními strukturami. Tento trend, zesilovaný procesy globalizace a internacionalizace, je považován za postupující degradaci států na mezinárodní úrovni.

Na základě těchto zákonitostí lze předpokládat, že v budoucnosti budou **také rozhodnutí ve věcech týkajících se bezpečnosti** učiněna hlavně na stupni **nadnárodních struktur**, při současné široké účasti **subjektů nestátní a nevojenské povahy**.

Přesto zůstává otevřený problém **společného přístupu ke struktuře ozbrojených sil na evropské úrovni** a s ním související možný vývoj směřující ke **smíšené nadnárodní evropské armádě**, která by mohla být zároveň v některé z variant vývoje pilířem NATO. Tím by se Evropa do jisté míry osamostatnila a přerušila dosavadní závislost na USA, především co se týká bezpečnostních garancí, i když tuto situaci nelze v nejbližších patnácti dvaceti letech předpokládat. I za předpokladu dalšího rozvoje Evropské bezpečnostní a obranné politiky zůstanou evropské možnosti omezené, především z hlediska finanční udržitelnosti. Vezmeme-li do úvahy sociální a politické faktory lze předpokládat, že Rusko bude důležitým partnerem jak pro již vyprofilovaná uskupení NATO a EU, tak rovněž i pro „nově“ vznikající a velmi dynamicky se rozvíjející státy (síly), především Čínu a Indii.

Je velmi pravděpodobné, že se v dalším vývoji může projevat jako určující a více se rozvíjející organizací spíše EU než NATO. Ovšem složitost v koordinaci a racionalizaci výdajů na obranu může negativně ovlivnit situaci EU v oblasti bezpečnosti. A to i přesto, že výdaje na obranu převyší výdaje ostatních uskupení, s výjimkou USA a případně Číny. V řadě případů se

do popředí dostanou *ad hoc* koalice s tím, že nebude v rámci NATO možno získat jednohlasnou shodu pro provedení té které operace.

Demografické změny

Problémem zůstává prognóza demografického vývoje. Globální stárnutí obyvatelstva celé planety a vzrůstající migrace jsou skutečnosti, které postihují jak středoevropský region, tak i ČR. Pokud bude Evropa i ČR řešit potřebu levné pracovní síly cestou (za pomoci) přistěhovalectví, narůstá nebezpečí legální imigrace nejen ze zemí východní Evropy, ale i ze zemí Blízkého a Středního východu a severní Afriky. Zde se pravděpodobně objeví prohlubující se problém integrace vzrůstajícího počtu muslimské populace a tím i růst vlivu radikálního politického islámu.

V prognózách obecně a v praxi postupně je uvažováno o posunu od fyzických k odborným (duševním) nárokům. Nedostatky vlivem fyzické způsobilosti dané věkem se pomalu stávají a stanou přežitkem. Důležitost bude stále více kladena na odbornou připravenost, zkušenost a schopnost zvládat soudobé vojenské technologie. Nahrazování lidské síly silou technickou povede zcela přirozeně ke snižování nároků na počet vojáků při udržení stávajícího bojového potenciálu a při současném zvýšení operačních schopností.

Změny požadovaných vojenských schopností, zejména v souvislosti s novými způsoby boje (v mírových přes psychologické až po informační operace) s největší pravděpodobností umožní spolu se snížením fyzických nároků na některé vojenské činnosti širší zapojení žen do struktur ozbrojených sil, čímž dojde na možnost širší rekrutační základny. Rovněž zůstává otevřena otázka prodloužení doby služby v ozbrojených silách. Trend posunu odchodu do důchodu v ekonomické sféře je jednoznačný, otázkou do diskuse zůstává, jak tímto budou ovlivněny ozbrojené síly.

Technologické změny

Tempo **technologických změn** je dnes už i tak velmi rychlé a k tomu navíc vykazuje tendenci dalšího zrychlení. To způsobuje, že se odborníci stále častěji shodují v hodnoceních o smršťování světa. V našem poznání dochází k redukci jak času, tak i prostoru. Příznivě na to působí vývoj nových technologií dopravy, robotizace, miniaturizace, informatizace a pokrok v biotechnologii. Prudký vývoj je dokladem, že stále intenzivněji a hlouběji využíváme veškeré možné sféry života a rozměry našeho světa. A navíc, vzájemně je spojujeme, mezi jinými umělou inteligenci s virtuální realitou, kosmos s nanotechnologií a vše provádíme v bleskovém tempu a s ještě větší přesností než dosud.

V kontextu technologických změn lze předpokládat, pokud mluvíme o činnosti maximalizující bytí a vývoj, že budou charakterizovány **složitostí a vícerozměrností prostoru činností**. Je nezbytné předpokládat, že činnosti, jak vojenské, tak i civilní budou přeneseny do „nepřirozených“, **nových prostorů a dimenzí**. Kromě „tradičních“ prostředí (pozemního, námořního a vzdušného) může být oblast bezpečnosti státu řešena jako problém v prostoru elektromagnetickém, kybernetickém, finančním, kosmickém nebo v nanoprostoru. Pak budou pravděpodobně stále všeobecněji využívány inteligentní nástroje boje, moderní systémy průzkumu a velení, ve větší míře se bude rozšiřovat robotizace a miniaturizace, což v důsledku přinese ještě větší rychlost a přesnost činností.

Neomezený přístup k informaci a přímo její nekontrolovaný tok může vést v budoucím světě také ke stále častějšímu umocňování informačního chaosu, k manipulování podstatnými informacemi a tím i k ovlivňování veřejného mínění a společenské nálady. Dovednost vytváření faktů se současnými technikami virtuální reality mohou vést nejen k poklesu morálky protivníka, ale mohou rovněž podkopávat jeho systém hodnot a ovlivňovat jeho chování.

Informační sféra již zaujímá a stále více bude zaujímat důležité místo mezi možnými prostředími boje. Problém informačního boje bude ve stále větším měřítku zahrnovat činnost státu v oblasti bezpečnosti. Nutno však pamatovat na to, že výsledek informačního boje nelze a nemá být absolutizován a činěn závislým pouze na jednom činiteli, v tomto případě na informaci. Je zapotřebí ji vnímat v určitém synergickém celku s jinými možnými způsoby působení na protivníka, neboť ani nejmohutnější počítač na světě nenahradí dobře vyzbrojenou armádu, rozmístěnou na vhodném území a ve vhodnou dobu.

Neustále se zvětšuje riziko zhroutení informačních systémů státní správy, energetických soustav, finančních institucí, zdravotních zařízení a dalších klíčových organizací s následkem snížení schopností řízení státu a zajištění základních potřeb obyvatelstva. Omezení dopravní dostupnosti a zásobování bude mít za následek snížení obranyschopnosti státu.

Ve vztahu nejen k lidskému potenciálu v ozbrojených silách bude stále významnější úlohu sehrávat **NATO Network Enabled Capability** (NNEC). Ten (schopnosti tohoto systému) umožňuje, kromě jiného, přechod od koncentrace sil (a tedy jejich větší zranitelnosti), ke koncentraci účinku všech prostředků v reálném čase a na značně rozlehlém prostoru (území). Zároveň zlepšuje schopnost sil a prostředků rychle a efektivně přenášet úsilí do i značně vzdálených prostorů.

Institucionální změny

Důležitou úlohu ve změnách příštího světa sehrávají **institucionální změny**, které přes zdánlivou setrvačnost provádějí řadu podstatných proměn v našem okolí. Za současných podmínek působí příznivě na procesy globalizace, která spojuje a stmeluje všechny oblasti společenského života. Jde o nebyvalý nárůst různého druhu spojení, vazeb počínaje hospodářskou a finanční sférou a konče na vazbách kulturních nebo ideologických. Narůstající vliv vazeb přidává společnosti stále více složitých struktur, jakož i problémů, které jsou odvozeny z neobvykle rychlého vývoje změn. Tyto změny se stále častěji stávají nejasnými a obtížně předvídatelnými, až zcela nepředvídatelnými.

Změny v systému hodnot

Systém hodnot formuje obraz našeho současného i příštího světa, ovlivňuje veškeré naše myšlenky a činy, určuje náš vztah k artefaktům, jiným lidem a k sobě samým. Hodnoty jsou činitelé neobvykle mohutní, všudypřítomní a současně různí pro jednotlivá místa a společenství. Z jedné strany vytvářejí jednotu a spolupráci, z druhé zase mohou vyvolávat rozkol, spory a konflikty. Systémy hodnot obvykle podléhají evoluci, ale zpravidla velmi pomalu. Proto lze také předpokládat, že pravděpodobně v budoucnosti se u moci udrží ty principy a hodnoty, které nyní uznává západní civilizace. Demokratizace, společensko-ekonomická liberalizace, úcta k životu a lidským právům, ochrana životního prostředí budou tedy těmi činiteli, které budou bezprostředně formovat přístup k bezpečnosti osobní i státu.

Důsledkem tohoto trendu může být všeobecná snaha o minimalizaci vlastních ztrát a omezení ničení v době prováděných činností, vyhýbání se operačnímu riziku a neangažování se do dlouhodobých operací. Výše uvedené principy ukládají třeba jen samotným ozbrojeným silám důraz na vyzbrojování se neletátlými zbraněmi a zbraněmi s přesným navedením a omezeným účinkem nebo používání technologií umožňující zničení nepřítele bez přímého dotyku s ním. Konečným cílem pak nebude fyzické zničení nepřítele, ale především rozbití jeho jednoty a spojitosti jeho činnosti.

Synergie v působení rozhodujících sil vývoje

Při pozorování **účinků informační revoluce**, globalizace společenských a ekonomických procesů, **institucionálních proměn, změn v systémech hodnot**, můžeme předpokládat, že budoucí svět a v něm oblast bezpečnosti bude úplně jiná a odlišná od toho, co dnes pozorujeme. Bude mít jiná dilemata, problémy, ale bude také využívat jiné způsoby jejich řešení. Příští bezpečnostní prostředí jako důsledek výše uvedených závislostí bude oplývat stále **rychlejšími a dynamičtějšími změnami** charakterizovanými **nárůstající složitostí a turbulentností, nejasností a dvojsmyslností** a také nepředvídatelností následků, chování a stále rostoucích **asymetrií**, včetně doprovázejících silných emocí.

Postupující proces globalizace kromě viditelných užitek civilizačního vývoje, nárůstu blahobytu, poskytuje rovněž mezinárodnímu společenství negativní následky, které jsou viditelné mezi jinými ve formě hospodářské, technologické, společenské a kulturní **asymetrie**. Asymetrie spočívá v oblasti celých organizací a jejich okolí, vztahuje se na státy, spojenectví, makrosystémy, asymetrii aktuálního světového pořádku, není tedy obsažena pouze v oblasti možných posláních a vojenských schopností. Jejím důsledkem jsou dlouhodobé recese a hromadná nezaměstnanost, zvětšující se rozdíl v zámožnosti různých národů a také dehumanizace hospodářského vývoje, zhoršování se mezilidských vztahů, eroze společenských vazeb a nárůst patologických jevů.

Globální rozměr asymetrie se přenáší rovněž do oblastí bezpečnosti a vojenských činností. Asymetrie se může vyskytovat v různých formách. Během provádění činností mezi stranami se může vytvořit mnoho kombinací asymetrie. Můžeme pozorovat asymetrii ve fyzické i psychické sféře, v kontextu metody (způsobu) činnosti subjektů, využívaných technologií, systému hodnot, organizační struktury nebo vnímání skutečnosti (výhledu). Všechny pak mohou nabývat také formu krátkodobých nebo dlouhodobých asymetrií, zamýšlených nebo náhodných, realizovaných symetrickými přístupy nebo bez nich. V tomto kontextu se asymetrie nesmí považovat pouze za ohrožení pro bezpečnou existenci a vývoj, ale je zapotřebí učinit z ní jeden ze způsobů dosahování převahy a prostředků realizace cílů v oblasti bezpečnosti.

Přenesení do oblastí bezpečnosti a vojenského umění potvrzuje správnost teze pojednávající o vzniku nestability v pohraniční oblasti státu nebo také v místech styku civilizací. Na styku (okrajích) různých kultur, náboženství, ideologií, systémů politického zřízení, oblasti zbavené jakýchkoliv forem kontroly se mohou v budoucnosti stát zdrojem nepokojů, chaosu a krizí. Je nutno poznamenat, že události tohoto typu, ke kterým dochází dokonce v nejvíce vzdálených zákoutích světa, v podmínkách globalizace, informatizace, budou pravděpodobně ve stále větším měřítku podmiňovat prostředí mezinárodní bezpečnosti, včetně prostředí států střední Evropy.

Povaha a forma těchto ohrožení, a také geografický rozměr jejich výskytu mohou dále způsobit, že v budoucím světě bude dominovat **preventivní a intervenční** povaha činností. Tato forma je již nyní vnímána jako metoda těšící se největší podpory západní politiky. Za těchto okolností budou ozbrojené síly zpravidla operovat ve značné vzdálenosti od mateřských základů a pravděpodobně jejich hlavním úkolem bude zabránění narůstání krizových situací. Navíc během provádění činností se od vedoucích činitelů bude požadovat skutečné vedení, to je vedení schopného motivovat všechny členy skupin, mobilizovat jejich individuální a kolektivní vlohy a povzbuzovat je k otevřené komunikaci a diskusi na každé úrovni fungování.

Znamená to, že ozbrojené síly působící v chaotickém a turbulentním prostředí se musí vyznačovat silným vyšším velením a větší volností a odpovědností na nižších úrovních velení. Musí disponovat personálem, který má adaptační i inovační schopnosti, dovednost podrobného hodnocení, schopnost myslet s předstihem, chápat mnohokulturní specifika a schopnost činit operační a strategická rozhodnutí. Vojenský personál by si rovněž měl uvědomovat, že v době současných přeměn „nekontinuita“ může vést nejen ke katastrofě, ale stále častěji se může stávat nevyčerpanou zásobou vytvářející nové příležitosti k činnosti.

Co z uvedeného vyplývá pro ČR

Z uvedeného vyplývají následující strategické závěry, a to jak na vlastním území a u bezprostředních sousedů, tak i mimo území ČR v Evropě a ve světě.

Pro ČR zůstává NATO nadále nejdůležitější vojenskopolitickou zárukou bezpečnosti. Současně dlouhodobě značně narůstá význam EU jako nástroje pro bezpečnostně politickou akceschopnost. V tomto prostoru pravděpodobně vzniknou rozhodující impulsy a změny. Další vývoj v obou bezpečnostně politických institucích by proto měl být pro další rozvoj ozbrojených sil ČR rozhodující. Přitom angažovanost ČR v NATO a EU bude v každém ohledu určitým dílčím způsobem spoluovlivňovat akceschopnost těchto institucí.

ČR bude mít při převzetí přiměřené odpovědnosti v rámci mezinárodního společenství na zřeteli své možnosti a důležitost, například na základě zesílené angažovanosti v rámci mírových operací.

ČR má v této oblasti zatím nejvíce nevyužitých či nevyužívaných možností. Na tom je možno spatřit základní problém dlouhodobého plánování ozbrojených sil (a zde již jde opravdu o ozbrojené síly a ne jen o armádu) ČR v tom, že existují dvě navzájem si **odporující tendence**, které by měly být vyrovnány:

Za první v obou nejdůležitějších bezpečnostně politických institucích – NATO a EU – existuje obdobný problém, kdy s narůstajícím počtem členů bude do budoucna tendenčně **klesat soudržnost** a v krizových situacích bude obtížnější než v minulosti prosaditelný a udržitelný princip shody v otázkách „zda“ a „jak“;

Za druhé v obou institucích existuje problém – **odstranění stávajících deficitů** ve schopnostech, zejména v oblastech strategického průzkumu a přepravy, velení, řízení a spojení a kvalitní výzbroje pro použití za jakéhokoliv počasí. Toto u všech států (kromě USA), s ohledem na problémy ve finanční situaci, nutně vyžaduje, aby při vývoji, obstarávání a provozu těchto drahých „prostředků“ byla hledána společná řešení na základě mnohonárodního financování účastníky nebo všemi členy („multi-national, joint and common funding“).

Klesající soudržnost svazku na jedné straně a narůstající tlak na „common funding“ na straně druhé probíhají zcela protichůdně do té míry, že z finančních důvodů nutný přechod

od národních ke společným řešením nutně předpokládá, že všichni spojenci budou muset počítat s **širší shodou** a soudržností než v minulosti. To musí být spolehlivým základem pro plánování, aby se mohlo vkročit na „novou půdu“.

V mnohem výraznějším rozsahu, než tomu bylo v minulosti, bude v ozbrojených silách promítnuta skutečná **závislost na ekonomických možnostech státu**. Odrazem jsou tyto výrazné aspekty:

1. „Několikarychlostní“ technická a technologická úroveň ozbrojených sil ve světě a tomu odpovídající varianty konfliktů.
2. Neschopnost vojenství absorbovat plně explozi změn vědeckého poznání a technického rozvoje. Rozvoj již není prioritně uskutečňován pro vojenství. To mění svou orientaci ze zadavatelské role na sledování všeobecného vědeckotechnického pokroku a vyhledávání aplikací pro technický rozvoj a praxi.
3. Početně slabší, ale profesionální armády. Snížení výdajů na bezpečnost a obranu.

Tyto skutečnosti povedou k efektivnější bojové činnosti s využitím ničivějších prostředků ve víceúčelových operacích. Rozhodující podíl na průběhu a výsledcích války bude mít **střet v oblasti informací**. Velení ozbrojených sil nezbytně změní způsob uvažování o mnoha souvislostech, kterými jsou dnešní armády charakterizovány. Především bude přemýšlet o metodách vedení a vyhrávání budoucích konfliktů, i když po velení budou prakticky požadovány vojenské nebojové operace. I přes obrovský technologický pokrok **základním prvkem armády zůstává člověk** – vojenský profesionál.

Nejvýraznější změnou bezprostřední budoucnosti budou operace v nové sféře, a to ve **vedení informační války**.

Při zpracování strategické vize (výhledu, prognózy) pro bezpečnost ČR a jejích ozbrojených sil je třeba využít synergie všech vytvořených zdrojů informací, ale opravdu všech. Za použití metod analýzy, syntézy, selektivní komparace, prognostických scénářů využívající empiricko-analytického přístupu získané poznatky shrnout do základních modelů budoucího vývoje a do základních scénářů potenciálních konfliktů s účastí ozbrojených sil ČR. K tomu je nezbytné zpracovat vojenskopolitické souvislosti bezpečnostního prostředí roku 2025, popsat pravděpodobné operační prostředí roku 2025, možné scénáře konfliktů pro rok 2025, požadované operační schopnosti ozbrojených sil, prognózovanou úroveň vědy, techniky a technologií využitelných pro ozbrojenou sílu roku 2025, včetně zdrojů lidských, materiálních i finančních, které lze vyčlenit pro bezpečnost ČR v horizontu roku 2025.

Ve zpracování budoucí vize struktur, vybavení a připravenosti ozbrojených sil ČR na plnění předpokládaných, a s určitou rezervou i neočekávaných, úkolů je nutno **považovat za určující možnosti rozvoje technologií**. Ve vizích u roku 2025 bude docházet na jedné straně ke snižování počtů osob a na druhé straně současně k nárůstu schopností s dneškem srovnatelných strukturálních prvků. Reálné počty osob v roce 2025, při růstu kvality v té době dostupných systémů a prostředků, mohou a určitě budou oproti dnešku nižší při zachování či zvýšení **dnešního bojového potenciálu**.

Vývoj v období příštích dvou desetiletí ovlivní:

- I. Změny ve vedení bojové činnosti vyplývající z **rozšiřování informačních technologií** v prostředí NEC. Změny společného velení a řízení v informačním prostředí přivodí v podmínkách informační nadvlády rozhodující transformaci operačních schopností společných sil.

- II. Ozbrojené síly, které budou více spoléhat na **intelektuální a technologické inovace**. Rychlost technologických změn ve strategickém prostředí zvýrazní úlohu lidské způsobilosti, která se projeví v celém rozsahu společných mnohonárodních operací kolektivní obrany.

V operacích **převládnou** nové aspekty, k nimž patří **rychlý a hluboký manévr, přesný úder, všestranná ochrana a soustředěná logistika**.

Způsob vedení operací bude možné dělit podle polohy nepřítele:

- ❑ vedení operace nad určitou vzdálenost a z určité vzdálenosti,
- ❑ vedení operace, v níž vojáci bojují bezprostředně proti sobě,
- ❑ vedení operace (softwarové) po síti, které je zaměřeno proti informační struktuře a jiným infrastrukturám nepřítele.

A jak se výše uvedené může promítnout do dalšího rozvoje schopností ozbrojených sil ČR? Jako jeden z možných směrů rozvoje lze uvažovat o armádě – jen jako **expediční** (velení a řízení řeší Generální štáb jako organická součást budoucího možného „ministerstva bezpečnosti“) pro **vnější bezpečnost** a **bezpečnost vnitřní** řeší organizační prvek „ministerstva bezpečnosti“, řídící kromě prvků dnes obsažených v Ministerstvu vnitra i další prvky v rámci integrovaného záchranného systému (dnes záchranné prapory). Obranu teritoria pak řeší „ministerstvo bezpečnosti“ prostřednictvím **teritoriálních sil** (sil územní obrany) při všech druzích ohrožení. A to jen změnou **rozsahu použitých sil** v závislosti na ohrožení (terorismus, bakteriologické zbraně, migrace, použití jaderných a chemických zbraní, stejně jako dnes nepravděpodobný masivní vojenský útok v síle srovnatelné se silou NATO ...).

Expediční armáda bude ke splnění závazků a úkolů vyplývajících z členství v NATO a EU limitována našimi možnostmi zdrojů (lidé, materiál, finance). Je nutno provést zásadní změnu v myšlení osob a vyjít ne ze struktur, ale ze schopností (možností) [více 8]. Tedy neprodukovat dnešní stav v „ozbrojených silách“ ČR (či spíše v Armádě ČR) [více 11] až do roku 2025, ale **ihned začít řešit potřeby, požadavky a schopnosti právě s výhledem na předpokládaný stav, pravděpodobně požadovaný v roce 2025** [více 7]!

K úvaze jak dále pokračovat po skončení „Koncepce AČR“ (po roce 2012) lze ve variantě nastínit následující: začít budovat armádu „mírovou“ k plnění mírových úkolů (zahraničních misí a podílu na řešení krizí na území ČR). Armádu „válečnou“ pak začít budovat až v případě nárůstu odpovídajícího ohrožení, v trochu jiných dimenzích (rozměrech) než je dnes navrhováno (plánováno). Nárůst náročnosti všech zdrojů oproti dnes předpokládanému počtu osob místo 1,2 až 1,8 násobku vůči „mírové“ 25tisícové armádě šesti až dvanáctinásobek. Vně státu jen do mírových počtů (profesionálové) a pro přímou obranu teritoria minimálně šestinásobek vzhledem k předpokládaným úkolům na území ČR. Materiální zabezpečení mimo území ČR pro mírové počty a materiál pro obranu vlastního území bez omezení, to budou především ruční zbraně a jednoduché protipancéřové a protiletadlové systémy. Finančně to pak bude velmi výrazný nárůst pro zachování naší státnosti. V řádu tří až pěti let to může být čtvrtina (25 %) až třetina (33 %) hrubého domácího produktu (HDP) s tím, že třeba (to bude jen dobře), ke konfliktu nedojde a situaci se, vzhledem k našemu projevenému odhodlání bránit se, podaří vyřešit diplomatickou cestou. Samozřejmě ČR neexistuje ve vzduchoprázdnu, ale poučení z historie jsou platná i nyní!

Otevřenou otázkou pak zůstává, jak znovu získáme v dané době potřebné „know-how“, tedy schopnosti a za jakou cenu. Otázka však stojí: „Máme ještě dnes potřebné schopnosti?“, a to k vedení boje, v návaznosti na probíhající výcvik, a v jakých celcích. Jakými cvičeními přípravu (výcvik) končíme a za jaké účasti? Co máme dnes a co po skončení „reformy“, tedy struktury, vybavení a dovednosti v činnostech oproti tomu co bude potřeba pro budoucí operace a činnosti. Zdali se stanovené struktury budou hodit potřebám, jak dalece bude třeba přepracovat vybavení, aby bylo na úrovni potřeb, a jaké zkušenosti vyplynou z jednotlivých prováděných činností?

Jak lze předpokládané požadavky řešit v rámci očekávaných možností (prognózovaných) zdrojů ČR? Jako určitá navrhovaná cesta řešení (možná varianta), z níž lze vyjít, je následující. Dnešní potenciál (vyjádřený počtem osob – 250, 1000, 3000 až 5000 či prvkem organizační struktury – rota, prapor, brigáda) převést na dnešní schopnosti a **kvantifikovat** nejlépe **číslem** ne osob, ale **bojového potenciálu** a ten udržet do roku 2025 při zmenšení počtu osob či zmenšení velikosti organizačních prvků – místo praporu třeba aeromobilní rota.

Do dlouhodobé vize stanovit jednotku „etalon“ třeba jednoho bojovníka a náklady na něho a tuto jednotku bojového potenciálu (pěšáka budoucnosti, vojáka 21. století – tzv. základní zbraňový systém) přepočítávat na počet jednotek na družstvo, čet, rotu či na hodnotu bojové techniky jako je bojové vozidlo pěchoty, obrněný transportér, tank, vrtulník, letadlo a zároveň spočítat předpokládané množství potřebných financí na jednotlivý prvek a vyjde počet „jednotek“ a ty se rozdělí na organizační prvky. To vše při udržení dnešního potenciálu. Zároveň se zjistí efektivita vynakládaných finančních prostředků a možnosti obnovitelnosti zdrojů. To je ovšem práce pro tým a několik let, jichž máme do roku 2010–12 (do ukončení již naplánované a prováděné „Koncepce“) **zatím** dostatek. A **efektivita** bude pro mnohé **ohromující**, ovšem může jít **jen o vojenské hodnocení**.

S bojovými potenciály se pracovalo například v osmdesátých letech minulého století. Nutnost, na základě mezinárodních dohod, snížit koncem osmdesátých let počet tanků na třetinu, vedlo k plánované reformě organizační struktury (divize) tehdejší armády. Při snižování počtů tanků se modernizovala výbava bojovou a další technikou (vrtulníky, protitankové prostředky, protiletadlové prostředky, letadla, polní automatizovaný systém utajeného velení, atd.), aniž se snižoval bojový potenciál, ba právě naopak!

V budoucnosti předpokládaná činnost jednotek bude spočívat na jedné straně v jejich vzájemné bezpečné oddělenosti, a na straně druhé v koncentraci jejich síly a palby na vybrané cíle, s následujícím rozptýlením tak, aby se minimalizovaly výsledky protiakcí protivníka a naše jednotky si přitom zachovávaly pohotovost k provedení dalšího (zpětného) úderu. Nepůjde jako dříve především o **fyzické zničení protivníka, ale spíše o rozbití jeho jednoty a spojitosti jeho činnosti**.

Dalším podstatným přehodnocením, jaké lze upozorovat jak v oblasti hospodářské, tak i v oblasti společenského uspořádání, vyvolaného následkem vývoje vědy a zavádění nových technologií, je postupné **odstraňování masovosti**. V tomto procesu lze upozorovat přesunutí těžiště z kvantitativního do kvalitativního rozměru. Stále častěji jsou sice v pozorovaných činnostech snahy k použití rozhodující síly, ale ne zdrcující, zkouší se spíše „protivníka demonstrovat“, zbavit ho schopnosti k činnostem, než jeho odstranění z povrchu země. Vzhledem k výše uvedeným změnám lze usuzovat, že pravděpodobně při realizaci cílů bezpečné existence a bezpečného vývoje budeme stále častěji mít co dělat s **vyčleněnými skupinami s daným úkolem**, formovanými dočasně k provedení konkrétního poslání nebo úkolu.

Znamenat to může vznik jevu plynulé strukturní evoluce, na kterou dále může příznivě působit vývoj **rozčlenění do modulů**. Vznik periodických organizačních buněk, působících na principu „spotřebuj a vyhoď“ může být příčinou k přípravě a rozvíjení **malých, aktivních, pohyblivých, mobilních, pružných jednotek přizpůsobujících se k proměnlivým podmínkám prostředí** (okolí). Jejichž struktura pravděpodobně **nebude ani stálá ani jednoduší**, z důvodu vysoké dynamiky změn, ke kterým v okolí dochází. Přijetí tohoto způsobu myšlení a zařazení integrovaných modulů sil (stavebních „kamenů“ vyčleňovaných účelových uskupení), které fungují na principu „zařad se a funguj“, do oblasti působnosti státu v oblasti bezpečnosti, může zajišťovat vysokou účinnost operací.

Závěr

V dalším vývoji světa budou hlavní hnací silou globálních i lokálních změn především změny v oblasti technologické a institucionální, včetně změn v systému hodnot. Při vyhodnocování **účinků informační revoluce**, globalizace společenských a ekonomických procesů, **institucionálních proměn, změn v systémech hodnot**, můžeme předpokládat, že budoucí svět a v něm oblast bezpečnosti bude úplně jiná a odlišná od toho, co dnes pozorujeme. Příští bezpečnostní prostředí bude oplývat stále **rychlejšími a dynamičtějšími změnami** charakterizovanými narůstající složitostí a turbulentností, nejasností a dvojsmyslností a také nepředvídatelností následků, chování a stále rostoucích asymetrií.

Otázky strategie bezpečnosti a složitost prvků bezpečnostního prostředí a předpokládané hrozby poukazují na problémy související s rozvojem ozbrojených sil v budoucnosti či lépe pro budoucnost. Jde o vyváženost úkolů ozbrojených sil mezi obranou státního území a novými misemi, a nezanedbatelná je i variantnost v možném vývoji vztahů NATO–EU–(USA). V budoucnu je třeba stavět na pozitivním, úspěšném vnitřním přizpůsobení rozhodovacích struktur a tyto co možná nejhodnější způsobem urychlovat a zdokonalovat. V souvislosti s možným vývojem vztahů NATO–EU–(USA) vstupuje do popředí přístup ke strukturám ozbrojených sil na evropské úrovni. Přesto zůstává otevřený problém společného přístupu ke struktuře ozbrojených sil na evropské úrovni a s ním související možný vývoj směřující ke smíšené nadnárodní evropské armádě, která by mohla být zároveň v některé z variant vývoje pilířem NATO.

Pro Českou republiku zůstává NATO nadále nejdůležitější vojenskopolitickou zárukou bezpečnosti. Současně dlouhodobě značně narůstá význam EU jako nástroje pro bezpečnostně politickou akceschopnost. Další vývoj v obou bezpečnostně politických institucích by proto měl být pro další rozvoj ozbrojených sil České republiky rozhodující. Přitom angažovanost České republiky v NATO a EU bude v každém ohledu určitým dílčím způsobem spoluovlivňovat akceschopnost těchto institucí.

Výše popsaný charakter činností v oblasti bezpečnosti vůbec nemusí dosáhnou rozsahu, který byl naznačen. Zvlášť podstatná událost nebo také synergický součet může vytyčit nové směry změn a vývoje v jednotlivých oblastech. Je však praktickou povinností analytiků zabývat se možnými a nevylučitelnými variantami již proto, že mohou ovlivnit oblasti praktické plánovací, projektové a zaváděcí činnosti.

Literatura:

- [1] *Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepracovaná na změněný zdrojový rámec*, schváleno vládou 12. 11. 2003. Praha: MO, 2003.
- [2] Severoatlantická smlouva, Strategická koncepce NATO. *Příručka NATO*. Brussels, 1999.
- [3] *Bezpečnostní strategie České republiky*, schváleno vládou 10. 12. 2003, Praha.
- [4] *Vojenská strategie České republiky*, schválená vládou dne 9. června 2004, usnesením č. 578, Praha.
- [5] *MC 400/2 – Pokyny vojenského výboru pro vojenskou realizaci strategie Aliance*, 2004.
- [6] *Strategická vize: Vojenská výzva*. Strategičtí velitelé NATO. SACO, SHAPE, Belgie a SACT, Norfolk, USA, 2004. [*Strategic Vision: The Military Challenge*. By NATO's Strategic Commanders. NATO Public Information Office, 2004.]
- [7] JANOŠEC, J. a kol. *Perspektivy vývoje bezpečnostní situace, vojenství a obranných systémů do roku 2015 s výhledem do roku 2025*. [Studie – syntéza] Brno: ÚSS/2004-S-001, 2004.
- [8] GALATÍK, V. a kol. *Trendy rozvoje schopností ozbrojených sil*. [Synergická studie – syntéza] Brno: ÚSS/2005-S-003, 2005.
- [9] FRYC, M. Základní směry světového vývoje formující strategie bezpečnosti zemí Střední Evropy. *Vojenské aspekty bezpečnosti střední Evropy*. [Sborník konference] Brno, 2005. ISBN 80-7231-006-2.
- [10] NEČEJ, E. Vývoj bezpečnostního prostředí v stredoeurópskom regióne a Slovenská republika. *Vojenské aspekty bezpečnosti střední Evropy*. [Sborník konference] Brno, 2005. ISBN 80-7231-006-2.
- [11] *Informace o stavu realizace reformy ozbrojených sil ČR*, <http://sis.brnosis.acr/sis/applicationws/na/>.
- [12] JANOŠEC, J. a kol. *Bezpečnost a obrana České republiky 2015-2025*. Praha: MO ČR, 2005, ISBN 80-7278-303-3.

Česká zahraniční politika si hned od začátku určila své hlavní cíle: vstup do Severoatlantické aliance, členství v Evropské unii a dobré sousedské vztahy ve střední Evropě. Mezinárodní situace byla příznivá a pro Českou republiku se od začátku 90. let v tomto směru mnoho nezměnilo. Pro území, které bylo po staletí kolbištěm evropských mocností, se koncem studené války nabídla příležitost vstupu do poměrně stabilního a bezpečného euroatlantického prostředí. Česká republika tuto příležitost nepropásla, a tak zaznamenala zatím nejvýznamnější úspěch své zahraniční politiky. Naplnila tak jednu ze svých původních priorit. Integroující Evropa se jeví jako ostrov stability, přestože se neuskutečnily všechny naděje, které ukončení studené války vyvolalo. Evropa je stabilnější, než kdy byla navzdory etnickým válkám, teroristickým hrozbám a transatlantickým potížím. Návrat do Evropy se nám podařil.

prof. Otto Pick, letošní nositel Ceny Jaroslava Jandy za významný přínos v oblasti bezpečnostní politiky, Úspěchy, problémy a perspektivy: Co se podařilo a co ne
In: Zahraniční politika České republiky 1993-2004.
Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004, 268 stran, ISBN 80-86506-39-8.

Bezpečnostní působení v současném světě

(Geopolitická východiska)

Svět je bohužel často plný neřešitelných problémů. V posledních letech, ať se obrátíme kterýmkoli směrem, zjistíme, že jakýkoli zásadní problém se stal problémem nadnárodním. A že se nedá řešit, pokud i naše domácí myšlení nedostane globální rozměr. Proces zajišťování bezpečnosti výraznou měrou závisí na charakteru komplexního bezpečnostního působení jeho prvků čili aktérů. Je to víceúrovňový a mnohostranný proces dotýkající se celého světa. Je proto velmi těžké určit, které fáze, úrovně, oblasti jsou hlavní, určující, podstatné a základní, které více a které méně ovlivňují a zajišťují bezpečnost mezinárodního systému. Autor následujícího příspěvku, učitel na Univerzitě Matěje Béla v Bánské Bystrici a mj. i člen vědecké rady Ústavu strategických studií UO v Brně, se pokouší ukázat na ty procesy, momenty, jež jsou stálým obsahem bezpečnostní problematiky a vyvodit z nich závěry platné nejen pro Českou či Slovenskou republiku, ale které mají širší platnost i v geopolitickém měřítku.

Východiskem a hlavním nástrojem zajišťování bezpečnosti je bezpečnostní politika státu. Její formulování je vždy výrazně ovlivňováno danou úrovní myšlení, filozofií bezpečnosti, převládajícím bezpečnostním paradigmatem. Každý model má svou vlastní strukturu, jež je základem koncipování odlišných cílů, zájmů, úkolů. Jeho aplikace do bezpečnostní strategie státu se přímo projevuje v celém systému opatření státu na zajištění bezpečnosti země.

Proto (z gnozeologického, epistemologického i z prakticko-politologického hlediska) nás musí zajímat, co je teoretickým a metodologickým základem koncipování bezpečnostní politiky států, jaké (jaká) paradigmatata jsou nosným a ústředním vodítkem při jejím stanovení a prosazování? K jakému modelu (modelům), bezpečnostní filozofii, se přiklání naše politické a vojensko-politické elity?

K modelu konfliktu civilizací S. Huntingtona? K modelu geopolitických konfliktů v Eurasii Z. Brzezinského? K modelu konce dějin, konečného vítězství liberální demokracie a trhu F. Fukuyamy? K modelu A. Tofflera popisující konflikt mezi druhou a třetí vlnou? Anebo snad k mondialistickému modelu jednotného a společného světa? Atd.

Pokud budeme vycházet z modelu Z. Brzezinského (Velká šachovnice, viz 2), potom – velmi stručně – bezpečnost světa, USA, Evropy, tedy i naší země, bude záviset na **způsobu řešení konfliktů v kritických pásmech a ohniscích Eurasie**.

Z. Brzezinski, historicky i logicky, vychází z bipolárních představ, realistického paradigma, které jej vede k formulování hegemonistického uspořádání světového politického systému, vytváření geopolitické mapy se zřetelnými pohyby sil ve světovém prostoru a místy střetu v Huntingtonových „zápalných bodech“. Vycházejí z vize věčného konfliktu předpokládá, že mocenské spory se začátkem třetího tisíciletí budou v první řadě řešit zasazením mocenského potenciálu velmocí. Pokud budeme vycházet z jeho poslední knihy (Volba, 3), potom bezpečnost současného světa bude záviset od volby hegemonu – USA, nebo jít cestou prosazování své moci samostatně nebo ve spolupráci s ostatními bezpečnostními aktéry světa, zvláště ze zeměmi Evropské unie.

Ve svých knihách nadále přikládá nejdůležitější úlohu při řešení mezinárodních sporů vojenským prostředkům, především NATO, prioritně v oblasti Eurasie (a zde hlavně na Středním

východě), jako jednoho z klíčových prostorů, kde se bude řešit osud celé planety. Podmínkou je zamezit vznik jediné dominantní mocnosti v Eurasii, posílit stabilitu geopolitického pluralismu v Eurasii a vytvořit tzv. transeurasijský bezpečnostní systém (TESS). Do takového bezpečnostního uspořádání by mělo být zahrnuté rozšířené NATO, spojené s Ruskem chartou o spolupráci, zároveň s Čínou a Japonskem (2, s. 210). Z Ameriky, Evropy, Číny, Japonska a Indie, a možná i z některých dalších států, by mohlo vzejít jakési jádro strukturovaného TESS (2, s. 210-211).

Pokud vycházíme z modelu S. P. Huntingtona (Střet civilizací, 5), potom **bezpečnost světa a států bude záviset na způsobu řešení konfliktů mezi civilizacemi, zvláště konfliktu mezi západními a nezápadními civilizacemi.**

S. P. Huntington totiž přichází s novým paradigmatem, modelem či přístupem zkoumání a objasňování globální politiky současného světa. Nahradil již čtyři známá paradigma po skončení studené války paradigmatem (nebo mapou) pátým – *civilizačním přístupem*. Na jeho základě S. P. Huntington ukazuje, že:

1. Integrační síly ve světě reálně existují a jsou výsledkem protikladných sil kulturního prosazování a civilizačního vědomí.
2. Svět je v jistém smyslu rozdělený na dva, ale základní rozdíl je mezi dominantní civilizací Západu a všemi ostatními, které mají málo společného. Svět se dělí na jeden západní a mnoho nezápadních civilizací.
3. Národní státy jsou a budou nejdůležitějšími činiteli světového dělení, ale jejich zájmy, spojenectví a konflikty čím dál tím víc určují kulturní a civilizační faktory.
4. Svět je v skutečnosti anarchií, ale největší nebezpečí pro stabilitu představují konflikty mezi státy nebo skupinami různých civilizací (5, s. 26).

Výsledkem tohoto procesu je, že po skončení studené války získala *globální politika poprvé v dějinách multipolární a multicivilizační charakter* (5, s. 13), *a že soupeření velmocí vystřídal střet civilizací* (5, s. 15).

V novém světě nebude k nejzávažnějším, největším a nejnebezpečnějším konfliktům docházet mezi společenskými třídami, mezi chudými a bohatými či jinak ekonomicky definovanými skupinami, ale mezi národy náležícími k různým kulturním etnikům (5, s. 15).

Po skončení studené války je tedy **hlavní osou globální politiky interakce mezi kulturou a mocí Západu a kulturou a mocí nezápadních civilizací** (5, s. 16).

Na základě takto formulovaných myšlenek, formuloval S. P. Huntington svůj všeobecný závěr: Svět po studené válce je světem sedmi nebo osmi hlavních civilizací. Rozdíly mezi civilizacemi patří ke klíčovým otázkám mezinárodního dění. Riziko, že konflikt přeroste ve větší válku, hrozí hlavně v případě střetu mezi skupinami a státy s různou civilizační příslušností. Nebezpečné střety budoucnosti patrně vzejdou ze západní arogance, islámské netolerance a čínské asertivity (5, s. 213).

Za dané situace, pokud chtějí Spojené státy a evropské země zachovat západní civilizaci, potom je v jejich zájmu:

- ❑ dosáhnout větší politickou, ekonomickou a vojenskou integraci a koordinovat svou politiku tak, aby se státům z jiných civilizací zabránilo využívat vnitřních rozdílů,
- ❑ začlenit do NATO a EU západní země střední Evropy, tj. visegrádské čtyřky, pobaltské republiky, Slovinsko a Chorvatsko,
- ❑ podporovat „pozápadnění“ Latinské Ameriky,

- ❑ omezovat růst konvenční i nekonvenční vojenské síly islámských a čínských států,
- ❑ zpomalit odklon Japonska od Západu směrem ke spojení s Čínou,
- ❑ akceptovat Rusko jako ústřední stát pravoslaví a hlavní regionální mocnost s legitimními zájmy o bezpečnost své jižní hranice,
- ❑ udržet západní technologickou a vojenskou převahu nad ostatními civilizacemi,
- ❑ uvědomit si, že intervence Západu do záležitostí jiné civilizace je v multicivilizačním světě pravděpodobně tím nejnebezpečnějším zdrojem nestability a potenciálního globálního konfliktu (5, s. 381).

Základní tezí, východiskem i závěrem S. P. Huntingtona je, že kultury a kulturní identity, které jsou v nejširším ohledu zároveň identitami civilizačními, utvářejí ve světě po studené válce vzorce soudržnosti, rozpadu a konfliktu. Strukturu jeho modelu je možné shrnout do pěti následujících myšlenek:

1. Poprvé v historii má globální politika multipolární a zároveň multicivilizační charakter; modernizace již není totéž co pozápádnění, a jejím výsledkem není ani univerzální civilizace v žádném smysluplném významu slova, ani pozápádnění nezápádních společností.
2. Mocenská rovnováha mezi civilizacemi přechází změnami: vliv Západu relativně upadá; roste ekonomická, vojenská a politická síla asijských civilizací; v islámských zemích dochází k demografické explozi, což má destabilizační účinky jak pro tyto země samotné, tak i pro jejich sousedy; všeobecně je možné říci, že nezápádní země opět nacházejí hodnoty své vlastní kultury.
3. Rodí se světový pořádek založený na civilizaci: společnosti kulturně si blízké navzájem spolupracují; snahy prosadit nějakou společnost z jedné civilizace do druhé jsou neúspěšné; země se sdružují okolo vedoucích nebo ústředních států své civilizace.
4. Univerzalistické nároky vedou Západ stále častěji do konfliktů s jinými civilizacemi, nejzávažnější je konflikt s islámem a Čínou; na lokální úrovni se vedou války na zlomové linii, především mezi muslimy a nemuslimy, ke „spojování příbuzných zemí“, a tak hrozí že přerostou do širšího konfliktu civilizací. Proto se ústřední státy civilizací snaží tyto války zastavit.
5. Prežití Západu závisí na tom, zda Američané znovu potvrdí svou západní identitu a zda obyvatelé Západu uznají, že jejich civilizace je jedinečná, ne univerzální, a sjednotí se za účelem její obnovy a obrany, čelíce tak výzvám nezápádních společností. Globální války je možné se vyvarovat jen tehdy, když představitelé světových mocností přijmou multicivilizační charakter globální politiky, a tak budou spolupracovat na jeho udržení (5, s. 13).

Když vycházíme z modelu A. Tofflera (Nová civilizace. Třetí vlna a její důsledky. Utváření nové civilizace. Politika třetí vlny, 8), potom **bezpečnost světa a států bude záviset na výsledku konfliktu mezi druhou a třetí vlnou.**

Podle A. Tofflera se lidstvo ocitlo tvář v tvář jakémusi kvantovému skoku dopředu. Čelí nejhlubšímu sociálnímu převratu a tvořivé restrukturalizaci všech dob. Bez toho, že by jsme si to jasně uvědomili, podílíme se na budování pozoruhodné nové civilizace od samotných základů. To je význam konceptu „třetí vlny“ (8, s. 15). Střet druhé a třetí vlny vytváří sociální napětí, nebezpečné konflikty a podivné nové politické vlny. Tento střet rozmetává tradiční politický slovník. Všechny staré polarizace a koalice se rozpadají (8, s. 21).

Konflikt mezi seskupeními patřícími k druhé a třetí vlně představuje ve skutečnosti *základní politickou tenzi*, která rozděluje současnou společnost. Na jedné straně jsou stoupenci průmyslové minulosti, na druhé straně stále početnější miliony těch, kteří poznávají, že nejnaléhavější problémy světa se již nedají řešit v rámci průmyslového řádu. Tento konflikt je „superzápasem“ zítřka (8, s. 21-22). Globální vlnu vyhrajují ty země, jež dokončí transformaci do třetí vlny s nejmenší destabilizací a nepokoji (8, s. 30).

Nejvýznamnějším politickým konfliktem dneška není podle Tofflera totiž střet mezi bohatými a chudými, mezi vzestupujícími a upadajícími etnickými skupinami, ani mezi kapitalistickou a socialistickou vizí. **Rozhodující zápas dneška se odehrává mezi těmi, kteří se snaží podporovat a uchovávat industriální společnost, a těmi, kdo jsou ochotni ji překročit.**

Stručný náčrt hlavních myšlenek těchto tří významných myslitelů současnosti ukazuje, že problém bezpečnosti světa, státu a jednotlivců je vnímán a objasňován různě, že i přístupy k řešení problému bezpečnosti jsou odlišné. Jaká je naše filozofie bezpečnosti státu a světa? Jaký je náš model bezpečnosti? Jaký bude náš přístup k řešení problémů bezpečnosti v nejbližších letech?

Jedním z pojetí vnímání, zkoumání a objasňování bezpečnosti státu je *prostorový přístup* se kterým přišla *geopolitika*.

Hned na začátku několik poznámek. Geopolitika byla v našich zemích odmítána jako buržoazní vědecká disciplína, proto nemá pevné ideově-teoretické základy. Neexistuje zde tradice, nemá pevnější místo v struktuře našich věd, vědeckých institucí a organizací, ve struktuře naší „normální vědy“, ale ani v našem bezpečnostním myšlení. Geopolitika je často ještě i dnes vnímána jako „problémová“ vědecká disciplína a především „luxus“ pro naše (malé) státy.

Zkoumání problému bezpečnosti států v globálnějších a dlouhodobějších dimenzích je v současnosti – dovoluji si tvrdit – nemožné bez prostorového, resp. geopolitického přístupu. Ani v minulosti, ani dnes, se žádná velmoc či aliance neobešla a neobejde bez zkoumání geopolitické mapy světa a regionu, bez geopolitické analýzy civilizačních pohybů, bez zkoumání geopolitických těžišť, ohnisek a konfliktů, bez hlubšího poznání geopolitického prostoru, bez přesného definování geopolitické polohy, místa a hodnoty státu ve „velkém prostoru“.

Bezpečnost na globální, kontinentální (Evropa) a regionální (střední Evropa) úrovni v dlouhodobější perspektivě nemůžeme přesně definovat a zajišťovat; pokud neuplatníme geopolitický přístup, nepoznáme základní geopolitické tendence, protiklady a pohyby ve světě, v Eurasii, v Evropě.

Geopolitika se „nezabývá“ „krátkým“ časem, „malým“ prostorem, „lokálními“ spory, „parciálními“ konflikty. Předmětem jejího zkoumání jsou především geografické podmínky lidstva, civilizací, impérií, národů a států, velké prostory, dlouhodobý pohyb velkých civilizací, pohyb mořské moci a pozemní (kontinentální) moci, moci a síly velkých států a až potom v tomto silovém vztahu je místo a úloha malých států.

Pokud máme koncipovat dlouhodobější a trvalejší bezpečnostní strategii státu, pokud chceme zajistit dlouhodobou stabilní bezpečnost našich společností, nemůžeme obejít, ignorovat geopolitickou situaci a geopolitický prostor ve kterém se nacházíme. **Je v našem bezpečnostním zájmu odhalit existující a pravděpodobně možná geopolitická ohniska, konflikty, geopolitické pohyby, geopolitické struktury, geopolitické integrační seskupení, geopolitické hrozby a rizika.** Jak jinak můžeme zdůvodnit zda naše země jsou anebo nejsou

ohrožené, zda mají nebo nemají nepřítel, zda hrozby a rizika jsou bezprostřední a otevřená, nebo potenciální, latentní, a v jakém časovém výhledu? Jak máme určit své geopolitické místo a následně na to geopolitické spojení? Jak a s jakým státem, aliancí států, chceme vyvažovat svou moc a sílu v zájmu zajištění své bezpečnosti?

Pokud nebude v těchto otázkách obyvatelům a politickým elitám jasno, potom se celá bezpečnostní politika bude uskutečňovat jen *ad hoc*? Anebo vždy se změnou politické garnitury se bude měnit bezpečnostní politika států? Geopolitické zájmy jsou dlouhodobé (staleté až tisícileté) zájmy a cíle. Proto definování a ztotožnění se většiny obyvatelstva, politických stran, politické a vědecké elity, s takovými geopolitickými zájmy a cíli je stabilním kurzem pro koncipování bezpečnostní strategie států, zajištění stabilní a dlouhodobé bezpečnosti našich států.

Bezpečnost systému je výraznou mírou určována jeho vnitřní a vnější *rovnováhou*. Rovnováha ovlivňuje především „stabilitu“ a pohyb systému. Pokud jsou systémy v normále, jsou „stabilnější“, potom obsahují méně fluktuace, chaotických změn a kritických stavů, které systém nutí ke změnám, k „rozkolísání“.

Pokud se však systém dostal do nerovnováhy, je jeho snahou docílit rovnováhu. Systém se začíná aktivizovat. Dochází k pohybu systému, k bezpečnostnímu působení, k odstraňování zdrojů nerovnováhy. Začíná proces bezpečnostního vyvažování systémů, moci a síly.

Z tohoto pohledu je pro bezpečnost systému zvlášť důležité, aby se bezpečnostní aktéři soustředili především na řízení:

- ❑ nerovnováhy mezi existujícími potřebami, zájmy a cílem systému a stavem a kvalitou jeho bezpečnosti,
- ❑ nerovnováhy mezi bezpečnostním systémem a jeho bezpečnostním prostředím,
- ❑ nerovnováhy mezi systémem a jeho podsystémy, včetně bezpečnostního podsystému,
- ❑ nerovnováhy mezi jednotlivými druhy bezpečnosti systému,
- ❑ nerovnováhy mezi zdroji bezpečnostních energií a nároky na bezpečnostní působení aktérů,
- ❑ nerovnováhy mezi úrovněmi rovnováhy různých bezpečnostních systémů,
- ❑ nerovnováhy mezi subjektem a objektem bezpečnostního působení,
- ❑ nerovnováhy mezi mocí a silou jednotlivých aktérů globálního bezpečnostního systému.

Bezpečnost států znamená mít *možnosti a schopnosti* šířit a odvrátit hrozby, vytvářet podmínky pro výstavbu a obranu společnosti. To předpokládá existenci požadované bezpečnostní moci a síly systémů. Proto upevňování *moci a síly bezpečnostních aktérů, zejména států*, vyvažování moci a dosažení její rovnováhy s jinými státy, je důležitou podmínkou a zájmem všech bezpečnostních aktérů při zajišťování bezpečnosti země.

V zájmu zajištění rovnováhy moci a síly dochází především u malých států k procesu *vyvažování moci a síly*, hledání spojenců, *integraci* do mocenských a bezpečnostních systémů jiných států či aliancí. Tento proces koncentrace moci a utváření globální rovnováhy se ukazuje jako *vnitřní tendence*.

Je nepochybné, že jedna ze *základních, hlavních a prioritních cest a podmínek zajištění stability a bezpečnosti států (vnitřní i vnější) je integrace*. Je proto logické, že takovou cestou – integrací do NATO a Evropské unie, zajišťování své bezpečnosti se vydalo i Slovensko.

V době globální bipolarity dosáhla paradigmatu mocenské rovnováhy svůj vrchol. Všechna moc a síla aliancí se soustředila na udržení mocenské, především však vojensko-strategické

rovnováhy, která byla základním a hlavním garantem odstrašování, bezpečnosti. Bezpečnost byla založena na odstrašování, na hrozbě použití takové moci a síly, jejichž použití by bylo mimo jakékoli racionální a politické cíle, zničilo by celé lidstvo.

To by mělo být varování a poučení pro 21. století. Dnes má globální bezpečnostní systém unipolární strukturu. Jak dlouho ale současný stav vydrží? Z. Brzezinski nepředpokládá, že by hegemonie USA byla věčně. Co bude následovat potom? Multipolarita nebo nová bipolarita? Jakou máme geopolitickou, systémovou, právní a kulturní jistotu, že se někde v budoucnosti opět nezahájí boj o mocenskou pozici a rovnováhu, známou z časů studené války? Začne (a kdy?) lidstvo budovat „trvale bezpečný svět“? Pokud nebude mít převážná většina států jistotu, že náš svět, kontinent, region a jednotliví občané nebudou zataženi do mocensko-politického a geopolitického soupeření, pokud budou existovat reálné základy, podmínky a důvody naznačeného ohrožení, pak zajišťování bezpečnosti států a světa bude problémem aktuálním a nevyhnutelným.

Dnes již nestačí jen vyvažovat moc, směřovat ji na úroveň, která vyčerpá všechnu energii i zdroje společnosti. Důležité je si v této souvislosti uvědomit, že při působení moci a síly států a aliancí, v procesech jejich rozptylování, vyrovnávání, vyvažování, střetu a prosazování, dochází ke *spotřebě jejich energie*, tedy k jisté duchovní a materiální *ztrátě*. Takové soupeření moci a síly, soustředění bezpečnostní energie, především do vojenské oblasti, bývalý „Východ“ ve studené válce nezvládl. Energetická ztráta, entropie, byla vyšší, než byla tvorba nových energií, nových zdrojů (duchovních, vědeckotechnických, energetických, informačních, sociálních atd.)

Klademe si proto otázku: Zvládnou současné státy, nové supervelmoci, aliance a lidstvo takovou energetickou zátěž při zajišťování bezpečnosti, pokud by se opět vydalo cestou zvyšování a použití moci a síly? To je už také otázka morální a environmentální zodpovědnosti dnešních politických elit a bezpečnostních aktérů.

Moc a síla států by měly aktivně a účelně působit především na stabilitu států, na odvrácení nejen válek, konfrontace a soupeření. 21. století by mělo být stoletím posunu moci, změny jejího funkčního působení, struktury a obsahu. Moc a síla států, jejich bezpečnostní energie, by se měla ve daleko větší míře použít na rozvoj a řešení problémů a hrozeb lidstva. Ne proti lidstvu samému. Není možné zajišťovat bezpečnost zvyšováním své moci a síly na úkor jiných. Vyvolává to pocit ohrožení, nedůvěru, nové vyvažování sil, soupeření, novou konfrontaci a konflikty.

Vojenská rovnováha už nejenom že není, ale ani nemůže být jediným účinným způsobem zajišťování bezpečnosti. Potvrdili to též události v USA z 11. září 2001. Je třeba dokázat „rozkládat“ moc a sílu a používat ji okamžitě v malých dávkách. Působit velkou silou, silným potenciálem jako faktem odstrašení je sice (někdy) nutné, ale už to není jediná cesta zajišťování bezpečnosti. Proti terorismu, ideologické nesnášlivosti, kriminalitě, migraci, apatii atd. uvnitř země i v zahraničí se nedá bojovat celou silou a mocí najednou, ale jen jejími jednotlivými a adekvátními prvky, novými způsoby a formami.

V této souvislosti však chci upozornit na míru, cíle a funkci uplatňování „malé“, „separátní“ a preemptivní moci a síly států či aliancí. Pokud se sníží hrozba z možných katastrofických následků „malých“ válek pro regiony, národy, státy a lidstvo, potom se může objevit nová hrozba: válka nebude odstrašovat, státy a skupinky se nebudou obávat použití vojenského násilí, použití války. Násilí se může stát „běžným“, „masovým“ a „častým“ jevem. To s největší pravděpodobností způsobí v mezinárodních vztazích, ve světě, „chaos“, „anarchii“. Může

to posílit tendence opětovného použití „velké“ síly, koncentrovat moc a sílu států a aliancí na likvidaci „malých ohnisek“, „malých“ válek a konfliktů. Opět bude hrozit, že rozpoutání „velké války“ může přivést lidstvo k zániku.

Moc a síla států a aliancí, která bude transformována na *stabilitu a rozvoj* země, na řešení problémů země, regionů a lidstva, bude nejvlivnějším faktorem bezpečnosti států i světa. O takovýto vztah bezpečnosti a moci by nám mělo jít. Opačná cesta je cestou nutnosti k trvalé obraně země, a ne k její stabilní bezpečnosti. Je to cesta neustálého vyčerpávání energie lidstva a naší planety ne pro život, ale „jen“ na přežití.

Jednou ze základních podmínek bezpečnostního působení je existence dostatečné *bezpečnostní energie*. Bezpečnostní působení je nevyhnutelně spojeno s využíváním (čerpáním), usměrňováním a soustřeďováním energie systému na zajištění jeho bezpečnosti, existence, fungování a rozvoj. Přičemž nesmíme zapomínat, že bezpečnostní působení aktérů je nevyhnutelně spojeno se ztrátou energie. Proto musí být proces použití a usměrnění energie nutně spojen i s procesem jeho doplňování.

V této souvislosti se nám jasně ukazuje, že bezpečnost systému bezprostředně závisí na:

- a) množství a kvality *vnitřních zdrojů* bezpečnostní energie systému (potenciál),
- b) množství a kvality *vnějších zdrojů* bezpečnostní energie,
- c) *rychlosti (tempa) a intenzitě* bezpečnostního působení systému,
- d) *efektivnosti aktivizace* energetického potenciálu systému,
- e) způsobu *usměrňování* bezpečnostní energie, od systému usměrňovačů systému,
- f) energetické *ztráty*, která vzniká při bezpečnostním působení,
- g) rychlosti *doplňování* bezpečnostního energetického potenciálu.

Bezpečnost v 21. století bude do značné míry záviset také od toho jak budou jednotliví bezpečnostní aktéři současného světa na sebe působit, resp. pro jaké bezpečnostní působení se rozhodnou. Mohou v něm převažovat buď právo, nebo síla. Mohou mít charakter silový, nebo nesilový. Mohou se v něm prioritně uplatňovat vojenské, nebo nevojenské formy a prostředky působení. Může se jednat o multilaterální, nebo unilaterální postupy. Může se budovat vyvážený bezpečnostní systém, anebo nerovnovázný.

Jedno je však jisté, čas na egoismus a experimenty už není. Možná má lidstvo poslední šanci začít prosazovat takové bezpečnostní působení, jež ho vyvede z globální hrozby, které otevře prostor pro budování vyvážené a trvalejší bezpečnosti lidstva.

Literatura:

1. BARTÁK, P. Bezpečnost na prahu 21. století. *Sociológia*, č. 5, 2003.
2. BRZEZINSKI, Z. *Velká šachovnice: K čemu Ameriku zavazuje její globální převaha*. Praha: Mladá fronta 1999.
3. BRZEZINSKI, Z. *Volba: Globální nadvláda nebo globální vedení*. Praha: Mladá fronta, 2004.
4. EICHLER, J. *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*. Praha: VŠE, FMV, Středisko mezinárodních studií Jana Masaryka, 2004.
5. HUNTINGTON, P. S. *Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001.
6. KAUFFMAN, S. *Čtvrtý zákon: Cesty k obecné biologii*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2004.
7. PRIGOGINE, I., STENGERSOVÁ, I. *Řád z chaosu: Nový dialog člověka s přírodou*. Praha: Mladá fronta, 2001.
8. TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H. *Nová civilizace: Třetí vlna a důsledky*. Praha: Dokořán, 2001.
9. VOLNER, Š. *Geopolitika pre 21. storočie? Stret morskej a pozemnej sily ako varovanie pre 21. storočie*. Hlohovec, 2004.
10. VOLNER, Š. *Nová geopolitika: Teoreticko-metodologické východiská*. Zvolen: Bratia Sabovci, 2004.

(překlad ze slovenštiny a úprava -red -)

Koncepce výstavby profesionální armády a mobilizace ozbrojených sil ČR přepracovaná na nový zdrojový rámec předpokládá zavedení procesního řízení do rezortu MO. Tento trend není v managementu posledních let neznámý, a proto pokládáme za potřebné ujasnit si, jaké jsou jeho příčiny, co vedlo ke vzniku nástrojů orientujících se na řízení procesů, činností a aktivit a jaké nové nástroje manažerského účetnictví se v této souvislosti začaly rozvíjet. Prosazování nových koncepcí managementu, jejichž společným cílem je řídit čas, kvalitu, zejména náklady procesů, má s problematikou procesního modelu řízení v rezortu MO mnoho společného.

Úvod

Nahlédnutí do nedávné minulosti financování a finančního řízení AČR, datované od roku 1993, je z historického hlediska úsek velmi krátký, avšak nesmírně bohatý na události, které formovaly ekonomické chování a myšlení do dnešní podoby.

Objektivní, v pravém slova smyslu přelomový charakter některých historických událostí měl zásadní vliv na obsah budoucích změn v oblasti ekonomického chování AČR. Mohli jsme však zaznamenat i takové změny, které byly iniciovány potřebou operativně řešit stále ještě doznívající, ale už i nově se hromadící problémy. Přetváření ekonomického myšlení a chování, hledání nových a dokonalejších manažerských přístupů je kontinuální, nikdy nekončící proces. Pozitivní výsledky se nedostavují ihned. Často bývají přeceňovány, ale ještě častěji zpochybňovány.

Teorie managementu vidí nejčastější problém v tom, že ačkoliv organizace mívají ambiciózní cíle, není neobvyklé, že bývají vnímány jako dlouhá řada překážek a problémů na cestě za jejich dosažením. Je tomu tak proto, že jejich formulace bývá často nejasná, zamýšlená kontinuita plnění úloh nereálná, projevuje se nedostatečná opora v teoretických poznatcích, nejsou dostatečně využívány zkušenosti jiných. Za těchto okolností vzbuzují pochybnosti o schopnostech organizace dovést je do úspěšného konce. Přesto je formulování cíle tou snadnější částí řízení změn. Veškeré průzkumy a studie, popisující těžkosti, na které management naráží při jejich realizaci, jsou důkazem toho, že základním problémem je převedení teorie do praxe.

Dovedností potřebné k řízení změn, ale hlavně umění včas rozpoznat neshody s očekáváním, schopnost konsenzu a neodkladné reakce na varovné signály, charakterizují kvalitu každého managementu.

Richard Pascale napsal: *Hrozba, o které každý ví, ale o níž nikdo nemluví, oslabuje podnik mnohem více než ta, která je jasně pojmenována* "[1].

Přáli bychom si proto, aby naše postřehy a připomínky byly vnímány právě z tohoto úhlu pohledu. Pokládáme za potřebné se zabývat otázkami **řízení procesů, činností a aktivit, přednostně z jejich hodnotové stránky.**

Jak si později ukážeme, procesní řízení je parametrizováno kvalitou, časem a náklady. Využívá nové nástroje manažerského účetnictví, opírající se o náklady na jednotlivé aktivity,

činnosti a procesy. Nemá-li být pojetí modelu procesního řízení v AČR opakováním nebo prohlubováním nedostatků minulosti, musí být tyto skutečnosti bezezbytku akceptovány. Jen s těmito charakteristikami procesní řízení bývá (bez nadsázky) označováno jako jedna z nových koncepcí managementu. V opačném případě by mohl být odstartován všem dobře známý efekt, typický právě pro centrálně řízenou organizaci.

Systém změn je řešen nejdříve pomocí neosobního řízení, tedy pomocí reglementů. Jeho zastánci, zadavatelé a řešitelé postupně získávají rostoucí okruh příznivců z řad vykonavatelů. Příznivců a obhájců změn je tím více, čím většího okruhu osob se změny týkají, s jak velkým úsilím a oč „bolestivěji“ byly uváděny do praxe, ale také, jak pevně s ní splynuly. O to s menší nadějí můžeme očekávat, že pozdní rozpoznání neshod získá novou a nadšenou podporu zúčastněných.

Skutečnost, že se nedostatečná úroveň realizovaných změn může negativně promítnout i do teoretické oblasti, bez výjimky platí i pro rezort MO. Je tomu tak proto, že současně s potřebou změn, ale i v průběhu jejich realizace jsou některé oprávněné připomínky a pochybnosti bagatelizovány, přičemž se úspěšně etabluje jistý druh teoretické podpory, nepřiliš věrně odrážející měnící se podmínky. V průběhu etapy realizace nebývá nouze o články a studie hýřící účelovou deskripcí, tedy přednostním zvýrazňováním pozitiv nebo méně podstatných stránek. Projevuje se tak snaha podpořit a zakonzervovat realizovaný systém změn, jejíž motivací bývá obava ze změn, které by mohly nebo měly následovat.

Jaké bylo formování ekonomického myšlení a chování rezortu v novodobé historii, s jakými problémy a s jakou mírou úspěšnosti se při jejich řešení potýkal, je nám všem dobře známo. Alespoň stručně připomeňme jeho počáteční netečnost na potřebu ekonomických změn těsně v „porevolučním“ období. Důsledkem toho bylo, že rezort okamžikem svého vzniku k 1. 1. 1993 zdědil organizační a řídicí struktury poplatné cílům a úkolům bývalé federální armády.

Struktura federální armády ČSFR a procesy jejího fungování byly téměř totožné se situací před rokem 1989, tedy se situací, kterou lze označit jako dědictví Varšavské smlouvy z dob studené války. Přestože se politické úkoly postavené v letech 1990-1992 před federální armádu zásadně změnily, armádní mechanismy a procesy na tuto změnu reagovaly pouze minimálně. Systém hospodaření a nakládání se zdroji byl téměř ve všech oblastech založen na výjimkách z obecně platných zákonů a vyhlášek.

K zabezpečení prioritního cíle, tj. vybudování moderní a vycvičené armády, efektivně využívající zdroje na modernizační projekty a na kvalitní výcvik, ministerstvo obrany navrhlo a vláda České republiky přijala pro období let 1993-1996 koncepci změn spočívající v zásadních změnách v oblastech systému *řízení zdrojů, realizace rozpočtu a způsobů financování, účetnictví a evidence majetku a v oblasti dalšího budování armády.*

Před rezortem však stály další úlohy, které vyžadovaly naléhavé řešení. Vzpomeňme jen některé. Potřeba restrukturalizace, vstup do NATO, profesionalizace, řešení „Koncepcí“ výstavby armády a omezování rozpočtového rámce, Střednědobá ekonomická strategie, pronikání zkušeností jiných armád, doporučení OECD pro tranzitivní země apod. – vše prováděno tlakem na zvyšování transparentnosti a úrovně hospodaření, na posilování manažerského řízení, na jeho větší exaktnost.

A mezitím se uskutečňovaly desítky konferencí, seminářů, absolutorium získávaly stovky studentů v různých typech prezenčního, kombinovaného a doktorského studia, ke změnám docházelo i v systému vojenského školství.

Zajisté mi mnozí dají za pravdu, že sborníky z konferencí a seminářů, výstupy obhájených projektů obranného výzkumu a disertačních prací, desítky studií a článků, které právě tak

měly plnit funkci jakéhosi katalyzátoru ekonomizace rezortu, často a na škodu věci, bez valného zájmu, zaplňují regály knihoven. Není málo těch, jejichž návrhy postihl osud jen jakéhosi krátkodobého záblesku, na který, pokud se na něj rychle nezapomnělo, uchovává se v paměti jen několika málo akademických funkcionářů. Mnohdy jen jako doplňkový zdroj dalších informací. Příčinu můžeme hledat i na straně autorů.

Pozoruhodná díla, která mohou znamenat pozitivní přínos, jsou publikována jako relativně samostatné práce, uzavřené ve své celistvosti, bez vazby na širší problém, anebo tato vazba je zdůrazňována jen okrajově. Skutečnost, že obvykle „uváznou“ jen v odborných kruzích není až natolik tristní jako fakt, že zůstávají i nadále bez doteku s praxí.

Tento fenomén dnešní doby vyjádřil prof. Václav Bělohradský slovy: *„Dříve jsme nesměli hovořit, ale poslouchal nás každý. Nyní hovořit můžeme, ale nikdo nás neposlouchá.“*

Dále pak napsal: *„Pokušení obejít se bez pohledu zvenčí, nenechat se žádným vnějším zdržovat a zpochybňovat, je klíčovým pokušením naší doby. Přišla epocha insiderů, kteří se cítí vnějším ohrožení a žádným outsiderům nejsou ochotni zdůvodňovat svá rozhodnutí.“* [2]

Procesní model řízení v rezortu MO

Vláda České republiky usnesením č. 1154 ze dne 12. listopadu 2003 schválila **„Koncepti výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepracované na změněný zdrojový rámec“**.

V páté kapitole, s identickým názvem *Procesní model řízení rezortu MO*, je zdůrazňována nutnost zavedení procesního řízení do AČR *jako významné podmínky naplnění cílů Koncepce*. Nikterak rozsáhlý materiál na jediné stránce vysvětluje poslání procesního řízení v AČR a zdůrazňuje jeho zavedení a rozvoj v souladu s normou ČSN EN ISO 9001:2001 *„Systémy managementu jakosti-požadavky“*. Úkoly spojené s realizací rozčleňuje do čtyř fází, přičemž poslední má být ukončena v roce 2006–2007 *podporou řízení procesů rezortu MO informačním systémem*.

Koncepce zaměřená na oblast procesního řízení si předsevzala: **„Aplikovat moderní manažerské metody řízení do rezortu MO a zajistit tak dlouhodobou vnitřní stabilitu rezortu, jeho vyvážený dlouhodobý rozvoj, získat nástroj pro měření nákladů a nástroj pro sledování efektivity činností probíhajících v rezortu MO“**. [3]

Každý začínající ekonom je schopen postřehnout souvislosti mezi omezováním zdrojů a nutností neustálého hledání progresivních přístupů v oblasti jejich efektivního řízení. Pokud by však měl vysvětlit, proč právě model procesního řízení, co od něj můžeme očekávat a co podmiňuje jeho úspěšnou realizaci, pak mnohé otázky zůstanou jistě nezodpovězeny. Je tento model natolik jedinečný, že od něj můžeme očekávat naplnění rezortem deklarovaných cílů? Můžeme se spolehnout, že uspokojivé odpovědi nám poskytnou zkušení funkcionáři rezortu MO?

Již bylo zmíněno, že rezort MO se hlásí k zavádění a rozvoji procesního řízení v souladu s požadavky normy ČSN EN ISO 9001:2001. Přitom obecně o normách ISO řady 9000 platí, že mají univerzální charakter, tj. nezávisí na charakteru procesů, ani na druhu produktů, jsou generické a aplikovatelné jak ve výrobních organizacích, tak i v podnicích služeb, bez ohledu na jejich velikost. *S touto skutečností si někteří nevědí rady při zavádění do vlastní praxe, normy jsou totiž příliš obecné a vágní.* [4]

Mnohé problémy jsou dále umocňovány skutečností, že normy nejsou závazné, ale doporučující, jsou souborem minimálních požadavků, nikoliv maximem, a navíc negarantují napro-

stou spokojenost a dobré ekonomické výsledky. Jsou jen začátkem cesty ke špičkové kvalitě. Přijetím požadavků by organizace měla vytvořit, dokumentovat, uplatňovat a udržovat systém managementu jakosti a neustále zlepšovat jeho efektivnost.

Organizace podle této normy musí:

- ❑ identifikovat procesy potřebné pro systém managementu jakosti a pro jejich aplikaci v celé organizaci,
- ❑ určovat posloupnost a vzájemné působení těchto procesů,
- ❑ určovat kritéria a metody potřebné pro zajištění efektivního fungování i řízení těchto procesů,
- ❑ zajišťovat dostupnost zdrojů a informací nezbytných pro podporu fungování těchto procesů a pro jejich monitorování,
- ❑ monitorovat, měřit a analyzovat tyto procesy,
- ❑ uplatňovat opatření nezbytná pro dosažení plánovaných výsledků a neustálého zlepšování těchto procesů.

Lapidárně formulovaný cíl procesního modelu řízení v rezortu MO (podle 5. kapitoly Koncepce), **zaměřený na aplikaci moderních manažerských metod, dosažení stability rezortu a jeho dlouhodobý rozvoj a získání nástroje pro měření nákladů a sledování efektivity** je důsledkem obecného, vágního pojetí norem a do jisté míry předznamenává onu zmiňovanou bezradnost.

Moderních manažerských metod, zvláště pak v posledních letech, je všude kolem nás tolik, že jejich správný výklad se stále častěji stává jablkem sváru i mezi renomovanými odborníky. V turbulentním prostředí dnešní doby jsou pro některé moderní ty, které jiní odmítají. Na druhé straně ale upřednostňují metody pro jiné málo nebo vůbec přijatelné. Prubířským kamenem je samotná praxe, vlastní ucelený názor a zkušenosti těch nejlepších. V dané chvíli, v daných podmínkách, pokud možno i ve srovnatelné oborové činnosti.

Také však platí, že manažeři bez dobrých teoretických základů nemohou mít jasnou představu kam jdou, proč dělají určité věci nebo čeho tím chtějí dosáhnout. Jaké konkrétní manažerské metody by měly být podle cílů „Koncepce“ aplikovány, může vzbuzovat celou řadu domněnek, a proto se je pokusíme přiblížit v dalších částech našeho vystoupení.

Další cíl, dosáhnout **vnitřní stability rezortu a jeho dlouhodobý rozvoj**, je jen jakési klišé, které se opakuje již z dob, kam sahá naše paměť, a bylo by přinejmenším smutné, kdyby jakékoliv změny podporu tomuto cíli nezajišťovaly. Pochybnosti o splnitelnosti však musí vzbuzovat otázka, zdali procesní řízení je právě tím jediným všelékem, který jej může zajistit. Významně podpořit, to ano.

A na otázku, jaký chceme získat **nástroj pro měření nákladů a sledování efektivity**, můžeme dát lakonickou odpověď ihned. Takový nástroj neexistuje! Dokonce tento požadavek nezahrnují ani normy ISO. Co však již dávno existuje, je účetnictví, které slouží jako hlavní a ničím nezastupitelný **nástroj pro řízení**. Umí evidovat stav a změnu stavu majetku, závazků ... atd., zprostředkovává nám údaje o spotřebě zdrojů, tedy nákladů. Z tohoto pohledu je náklad jen **stavovou účetní položkou**, kterou v současné metodice finančního účetnictví v rezortu MO zjišťovat umíme.

Co však postrádáme a význam čeho již několik let prokazujeme, při každé podobné příležitosti zdůrazňujeme, o čem už byly napsány stohy publikací, je **manažerské účetnictví**. Plní celou řadu funkcí, přičemž kromě jiného zachycuje i účelové členění nákladů. Pak můžeme

náklady chápat, samozřejmě v kontextu s plánem (očekáváním), jako data, která lze elementárními metodami finanční analýzy zpracovat do řady ukazatelů. Zdaleka však nepostačuje náklady jen měřit. Musíme totiž rozlišovat mezi ekonomickým procesem a ukazatelem, který proces odráží. Je to proto, že ukazatel se může vyvíjet jinak, než stejnojmenný objektivní proces.

Pokles nákladů nemusí signalizovat pozitivní jev, právě tak jako jeho růst nemusí být spojován se zhoršenou úrovní hospodaření. Jedním z ukazatelů je i efektivnost, kterou hodnotíme účinnost námi řízených procesů. Musíme si však kritéria jejího hodnocení stanovit předem, právě tak jako výši a strukturu obětovaných zdrojů (nákladů), které jsou pro jejich splnění objektivně (optimálně, účelně) nutné. Výsledné hodnoty právě tak musí být podrobeny analýze.

Kdyby pro jakoukoliv organizaci postačovalo pomoci „nějakého“ nástroje sledovat efektivitu a zároveň by pro dosažení přijatelných výsledků postačovalo jen měřit náklady, nebylo by pod sluncem organizace, která by tak nečinila a která by v souladu s tímto pojetím nebyla efektivní.

Naším cílem není měřit náklady a efektivitu, naším cílem musí být konstituovat ekonomický systém rezortu, který bude mít ambice trvale zajišťovat ekonomickou racionalitu (hospodárnost, efektivnost, účelnost) všech jeho procesů, činností a aktivit.

A pro splnění tohoto cíle musí disponovat vhodnými nástroji, metodami a technikami ekonomického (hodnotového) řízení.

Procesním řízením v ozbrojených silách České republiky se zabývá i nedávno publikovaný článek autorů Grasseová, Horák *Procesní řízení v ozbrojených silách České republiky*. [5] Autorům nelze upřít přehledné zpracování problematiky procesního řízení v AČR, ale i logické, a tím spíše varovné závěry, které nabízejí k zamyšlení. Článek se zmiňuje o možnostech řešení vzniklých problémů, zároveň autoři dodávají, že návrhy nemusí být jediné správné, ale mohou být přínosem do další diskuze.

V záměrech Koncepce, podobně jako ve zmiňovaném článku, je právě *ekonomická podstata procesního řízení a jeho předpokladů*, zmiňována příliš implicitně. Zejména článek, jakoby samo sebou, vyjadřuje potřebu hodnocení účelnosti, efektivnosti, hospodárnosti, zavedení systému hodnotových ukazatelů pro měření výkonnosti (Balanced Scorecard), ale i využívání účetnictví. S tím nelze než souhlasit. V této poloze jsou však návrhy a připomínky příliš bezobsažné, heslovité a do jisté míry nejasné, protože vyjadřují jen to, co rezort v minulosti již opakovaně a se střídavými úspěchy řešil.

Správné pochopení ekonomické podstaty procesního řízení a jeho přímou vazbu na nástroje řízení pokládáme za nutné hlavně proto, abychom neustrnuli v polovině cesty, neustále nemodifikovali něco, co je již jinde funkční, nepřekrucovali paradigmatu. Ale i jasná představa ***o budoucí podobě procesního managementu, procesní organizace, členění úrovní procesního řízení od úrovně organizace až po úroveň událostí, hodnotové řízení procesů, činností a aktivit, měření veličin procesů ... apod.***, to jsou okolnosti, které musí být do realizačních fází naprosto jednoznačně a pevně zakotveny. Jinak vytvoříme na pohled sice pěknou, nicméně obsahem jen velikonoční kraslici.

Ve skutečnosti se to zdá být prosté a ekonomická podstata se nabízí sama; omezením zdrojového rámce byla iniciována potřeba hledat inspiraci v moderních metodách a nástrojích managementu, pomocí nichž management zvýší ekonomickou racionalitu a zajistí plnění úkolů s disponibilním objemem zdrojů, dokonce i ve vyšší kvalitě.

Podle normy ČSN EN ISO 9000:2000 lze za **proces** považovat jakoukoli činnost nebo soubor činností, které využívají zdroje k přeměně vstupů na výstupy. Aby organizace fungovala efektivně, musí identifikovat a řídit mnoho vzájemně souvisejících a vzájemně působících procesů. Výstup z jednoho procesu je často přímým vstupem do dalšího procesu. Systematická identifikace a management procesů používaných v organizaci, a zejména jejich vzájemné působení se nazývá „**procesní přístup**“.

Všimněme si, že vážnost tohoto vysvětlení spočívá v tom, že blíže neobjasňuje pojmy jako hospodaření se zdroji, co stojí za jejich efektivní transformací, postupy při identifikaci a řízení procesů, čímž vlastně nastoluje otázky typu „JAK?“

Proto si nejdříve ujasněme, co je příčinou vzniku nástrojů orientujících se *právě na řízení procesů, činností a aktivit*. Dále pak si řekneme, jak by mělo probíhat hodnotové řízení na základě dílčích aktivit (ABM - Activity Based Management), resp. co je podstatou kalkulace dílčích aktivit (ABC - Activity Based Costing).

Příčiny vzniku nástrojů řízení procesů, činností, aktivit

Všeobecně známou skutečností, kterou není potřeba dokazovat (notorieta) je, že manažerské účetnictví je vrcholovou, integrující částí řízení organizace, které pro strategické, taktické a operativní řízení zajišťuje informace pro komunikaci a slouží na podporu rozhodování.

Již v osmdesátých letech minulého století se manažerské účetnictví začalo poměrně rychle orientovat na dynamicky se rozvíjející oblast řízení aktivit, činností a procesů. Předtím, v relativně stabilním prostředí, postačovalo, aby se řízení opíralo o zkušenosti s vývojem nákladů a *soustředilo se na zvyšování hospodárnosti a efektivnosti*. Časté změny v podnikatelském prostředí však stále více ovlivňují náklady a způsobují daleko větší výkyvy v hodnotových ukazatelích než podnikání v relativně stabilním prostředí.

Již *nepostačuje pouhé zjištění kolik, za co a kde bylo spotřebováno zdrojů*. Jaké jsou další příčiny vzniku nákladů, jaký mají vliv na jednotlivé články hodnotového řetězce, jakou hodnotou přispívají jednotlivé aktivity k celkové hodnotě, to jsou stále častější otázky, zaměstnávající management firem. V reakci na ně se začaly rozvíjet nové nástroje manažerského účetnictví, které se opírají o náklady na jednotlivé **aktivity, činnosti a procesy**. Jde zejména o metody kalkulace dílčích aktivit, rozpočty sestavované na základě dílčích aktivit a účetnictví zaměřené na sledování nákladů aktivit.

Požadavek na řízení procesů, činností a aktivit se stal základem zmiňovaných **nových koncepcí managementu**, které můžeme charakterizovat následovně:

- ❑ **Řízení dílčích aktivit** (Activity Based Management) využívá informací o nákladech jednotlivých aktivit při řízení a zejména při rozhodování o objemu a struktuře výkonů.
- ❑ **Řízení zaměřené na faktor času** (Time Based Management) se orientuje na zkrácení doby provádění jednotlivých aktivit a činností.
- ❑ **Komplexní řízení kvality** (Total Quality Management) se zaměřuje na dosahování co nejvyšší kvality výkonů a činností.
- ❑ **Procesní řízení** se soustřeďuje na řízení aktivit a procesů, každý proces sleduje z hlediska kvality, času a nákladů; integruje řízení zaměřené na faktor kvality, času a nákladů a řízení nákladů na aktivit.
- ❑ **Řízení zaměřené na faktory ovlivňující tvorbu hodnot** (Value Based Management) sleduje kromě času, nákladů a kvality aktivit i přínos jednotlivých aktivit pro podnik. [6]

Jednotlivé koncepce mohou zdůrazňovat odlišné přístupy a metody, ve skutečnosti jsou však úzce propojeny společným cílem, **řídít rychlost (čas), kvalitu a náklady jednotlivých procesů**.

Ve stručnosti si vymezme, v čem spočívá shoda názorů v používání termínů aktivita, činnost a proces.

Aktivita je elementární prvek podnikatelského procesu, jejíž lze vymezit minimálně z hlediska nákladů, které je třeba v souvislosti s její realizací vynaložit, a popř. i z hlediska měřitelného výkonu, jenž je výsledkem této aktivity.

Činností budeme rozumět systémové spojení aktivit, které představuje funkční nebo účelově vymezenou část podnikových procesů.

Proces a procesní přístup jsme si již definovali výše podle ČSN EN ISO. Přitom si jen připomeňme, že proces lze charakterizovat jako systémové propojení činností.

Za povšimnutí stojí, kolik bylo v minulosti věnováno času a energie na prokazování významu manažerského účetnictví v AČR, nutnosti jeho implementace byť v počátku jen v nejjednodušší podobě nákladového účetnictví. Jak se však ukázalo, prokázané hypotézy, naprosto jednoznačná fakta a doporučení neměly takovou váhu, aby se staly oporou při jeho zavedení. Tyto skutečnosti, ale i rámec dobře fungujícího informačního systému a letitých zkušeností s finančním účetnictvím však k tomuto kroku přímo vybízely.

Nelze přehlédnout, že i samotné **manažerské účetnictví** se neustále zdokonaluje. Stadia vývoje směřují od prvotního sledování nákladů nejdříve jen ve prospěch externích uživatelů, později se přesouvají k sledování nákladů pro interní uživatele, a sice ve vztahu k výkonům, útvarům a činnostem. Další stadium vývoje manažerského účetnictví upřednostňuje získávání relevantních údajů pro rozhodování. Nyní **se jeho těžiště přesouvá do oblasti zajišťování relevantních informací pro strategické řízení nákladů**.

Hlásí-li se rezort k modelu procesního řízení, měli bychom se zadostiučiněním konstatovat, že paralelně musely být přijaty i návrhy k zavedení manažerského účetnictví. Jinými slovy, kroky k vytvoření systému poskytování informací, sloužících pro rozhodování, ať již se to týká strategického, taktického nebo operativního řízení.

Jinak to ani vysvětlit nelze, vzhledem k tomu, co bylo v souvislosti s podstatou procesního řízení a manažerského účetnictví řečeno. Zcela jednoznačně vyjadřuje tento požadavek třetí fáze „Procesního modelu řízení rezortu MO“, uváděný v „Koncepci výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepracované na změněný zdrojový rámec“, kdy podle cílů má být v roce 2006 dokončeno zavedení procesního řízení. Rezort MO získá schopnost analyzovat procesní náklady a měřit výkonnost svých procesů. Jsou tyto cíle v tak krátkém časovém horizontu reálné?

Obrátíme-li svou pozornost k problematice **operativního řízení**⁽¹⁾, pak je nutno zdůraznit, že má reagovat na konkrétní podmínky, přičemž se vyznačuje snahou o optimální využití kapacit a zdrojů, o rychlé a pružné reakce na změny prostředí. V hodnotové oblasti se soustřeďuje především na dodržování hospodárnosti, efektivnosti a naplňování taktických cílů. Základními hodnotovými nástroji jsou krátkodobé rozpočty, operativní plány, operativní kalkulace, vnitropodnikové ceny, normy, limity atd. [6] Bezprostřední, operativní řízení hodnotové stránky procesů, realizovatelné cestou řízení jeho dílčích aktivit (náklady a měřitelný výkon), skýtá funkcionářům nákladového střediska (jsou-li vlastníci procesů) dosud nepoznané možnosti jak optimalizovat průběh a výstupy procesu. Také ale být hodnocen nikoliv jen za činnosti jako takové, ale hlavně za dosažené výsledky.

Řízení na základě dílčích aktivit (Activity Based Management) v současnosti ovlivňuje většinu nástrojů a metod manažerského účetnictví. Jedním z prvních nástrojů, který v polovině osmdesátých let minulého století reagoval na změny v podnikatelském prostředí, je *kalkulace dílčích aktivit* (Activity Based Costing).

Kalkulace na základě dílčích aktivit

(ABC - Activity Based Costing)

Nové koncepce managementu, zmiňované v předchozí kapitole, jsou úzce propojeny společným cílem, **řídít rychlost (čas), kvalitu a náklady jednotlivých procesů**. Těmito třemi základními parametry je vyjadřován i cíl řízení procesů, činností a aktivit.

Procesní řízení vychází z předpokladu, že v rámci řetězce hodnot (v podnikové sféře od strategického marketingu ke konečnému výkonu, přes výzkum a vývoj, přípravu výroby, zásobování, výrobu, kontrolu, komunikaci se zákazníkem, expedici a služby zákazníkům) se vynaložené ekonomické zdroje (neboli náklady) transformují prostřednictvím aktivit, činností a procesů na výkony (výstupy). Proto i základní nástroje hodnotového procesního řízení chápou aktivitu a činnost jako prostředek mezi vstupy (ve formě nákladů) a výstupy (ve formě výkonů).

ABC je kalkulační metodou přiřazování zejména nepřímých nákladů předmětu kalkulace. Primárně vychází z přiřazování nákladů různým aktivitám nebo dílčím činnostem, které vyvolávají vznik nepřímého nákladu, *přičemž často nemají vztah k objemu činnosti*. Je přirozenou reakcí na dnes již zcela obvyklý jev, že dochází k vysokému růstu režijních a snižování podílu jednicových nákladů. Nárůst pomocných, obslužných, kontrolních, strategicky orientovaných a jiných aktivit je sice objektivně nutný, nicméně je pomocí tradičních kalkulačních metod obtížné kvantifikovat, ale i rozpoznat **funkční vztah a závislost** těchto nákladů na změnách v objemu a struktuře finálních výkonů.

Ve své podstatě jde o to, že tradičně uvažované náklady jako fixní ve skutečnosti mají variabilní charakter, a to ne vždy ve vztahu k objemu finálního výkonu, ale spíše vzhledem ke vztahové veličině (Cost Driver – jako je počet hodin, počet dílů, počet výrobků, počet výrobních dávek apod.), která však má indiferentní nebo nepřímo úměrný vztah k aktivnímu využití kapacity nebo objemu finálních výkonů (výzkum a vývoj nových výrobků, seřízení strojů, kontrola kvality apod.). [5]

Teprve následně jsou tyto náklady přiřazovány předmětu kalkulace. Podle některých autorů, které budeme stručně parafrázovat, tato metoda neznamená zásadní převrat v kalkulacích, využívá tradiční přírážkové metody a ani neřeší problémy absorpční kalkulace ⁽²⁾. Kalkulace finálních výkonů zpracovaná metodou ABC se jeví pouze jako jemnější instrument synteticky kombinující tradiční postupy. Patří spíše mezi kalkulace plných nákladů, jejichž omezením je statický charakter, vyjadřující průměrný podíl nákladů na kalkulační jednici pouze při konkrétním jednoznačném objemu a sortimentu prováděných výkonů.

Metoda však přináší nové informace, které jsou považovány za její přednosti a které se týkají oblastí řízení aktivit, činností a procesů, řízení po linii výkonů a řízení po linii útvarů.

Donedávna upřednostňované zaměření manažerů na řízení po linii výkonů a odpovědnosti vedl ke snižování pozornosti řízení zejména pomocných a obslužných aktivit (opravy, dopravní výkony, zásobovací činnosti apod.). Nový informační pohled na **náklady aktivit** umožňuje posoudit jejich nákladovou náročnost a porovnat ji s přínosy. Vytváří se tím tlak na eliminaci aktivit, které efekt nepřinášejí.

Jako informační podklad pro řízení **po linii výkonů** kalkulace signalizuje nákladovou náročnost nestandardních, v malých objemech prováděných výkonů a ukazuje na příčiny jejich nákladové náročnosti. Tím přímo vybízí vedoucí pracovníky k eliminaci nestandardních výkonů.

V útvarovém řízení metoda přináší efekty zejména při zkvalitňování rozpočtů těch režijních nákladů, které nemají vztah ke změnám v objemu prováděných finálních výkonů. Řešením jsou variantní rozpočty pro různý rozsah prováděných dílčích aktivit, měření výkonnosti útvarů, které aktivity zajišťují a působení na hospodárnost v útvarech, které za rozpočtovanou výši nákladů odpovídají.

Závěr

Pokládáme za zbytečné podrobněji se zabývat kalkulační metodou ABC; dostupná literatura uvádí nepřehledné množství příkladů ve vazbě na několikaúrovňovou atomizaci hodnotového řetězce až po stupeň dílčích aktivit. Pro účely analýzy příčin vzniku nákladů a následnou optimalizaci doporučuje aktivity dále strukturalizovat podle úrovně **vztahových veličin**, které jsou příčinou jejich vzniku. Podrobně se zabývá nástroji manažerského účetnictví, které se opírají o náklady na jednotlivé aktivity, činnosti a procesy.

Kromě již vzpomínaných kalkulací dílčích aktivit se dále zabývá rozpočty sestavovanými na základě dílčích aktivit a účetnictvím zaměřeným na sledování nákladů aktivit. V širším pojetí se zabývá i otázkami řízení nákladů samých (ABM - Activity Based Management), řízením faktorů ovlivňujících tvorbu hodnot (Value Based Management) apod.

Uvádíme to proto, že tato škála přístupů má jen stěží přehlednutelný společný prvek. Tímto prvkem jsou **aktivity, které vyvolávají vznik nákladů**, v nepřímém vztahu k objemu prováděných výkonů. Typický je tento vztah mezi náklady, aktivitou a objemem finálních výkonů (zkráceně) zejména u čtyř typů činností:

- ❑ u **logistických operací** (objednávky materiálu, vstupní kontrola, doprava, včetně informační podpory těchto činností),
- ❑ u operací zajišťujících **rovnováhu mezi zdroji a jejich užitím** (operativní plánování a dispečerské řízení zásobování, výroby a odbytu),
- ❑ u operací zajišťujících **provádění změn** (seřizování strojů, náklady na konstrukční a technologickou přípravu),
- ❑ u operací zajišťujících **kontrolu jakosti prováděných výkonů**. [7]

Např. právě metoda řízení nákladů ABM z hlediska rozhodovacích úloh přináší zlepšené podklady i pro řešení úloh spojených s návrhem na obhajobu cen. Příkladem mohou být úlohy řešící otázky „nakupovat nebo provádět ve vlastní režii“, využívající informace o plné nákladové náročnosti aktivit, činností a procesů. Vzpomeňme si jen na ještě nedávno tak diskutovanou otázku outsourcingu v ČR.

Metoda řízení nákladů má i svá úskalí, zejména v oblasti její praktické aplikace. Je značně náročná na rozsah zjišťovaných dat a určování proporcí nákladů závislých a nezávislých na objemu hodnocené aktivity z toho důvodu, že značná část nákladů je společná více aktivitám.

Ať tak či onak, úspěch procesního modelu řízení závisí na mnoha faktorech souvisejících s důkladnou přípravou a ujasněním si, čeho chceme dosáhnout, co pro to musíme udělat

a jak tohoto hodláme dosáhnout až po závěrečnou etapu průběžného zlepšování, kdy začíná skutečné procesní řízení, zvyšování výkonnosti a vytváření prostoru pro další zlepšování.

Organizace musí vyřešit otázky, jak do stávajících procesů řízení integrovat výše vzpomínané koncepce managementu, zdali stadium vývoje manažerského účetnictví u dané organizace těmto koncepcím vyhovuje, jakými nástroji řídit náklady ve vztahu k aktivitám a jak řídit faktory ovlivňující tvorbu hodnot, které organizace produkuje.

Pozorný čtenář si zajisté všimnul, že uvedený komplex otázek ani náznakem nezmiňuje nám dobře známé dilema, máme-li se rozhodnout ve prospěch či neprospěch zavedení manažerského účetnictví, a tím pádem i ve prospěch řízení pomocí nákladů. Naopak, prostor dostávají otázky, jak přizpůsobit již stávající nástroje řízení, zejména pak zmiňované manažerské účetnictví, novým koncepcím managementu.

Mít vyspělé manažerské účetnictví pokládáme za nutný předpoklad změn. Ukázali jsme si však, že ani zdaleka není postačující. Otevřenou otázkou zůstává například i manažerský přístup k prosazování změn, který by dle našeho soudu měl nést znaky *reengineeringu*. Jak prokazují zkušenosti mnohých organizací, úspěch modelu procesního řízení závisí od usku-tečnění naprosto zásadních, dramatických a radikálních změn, nikoliv pouze dílčích úprav. Veškeré změny však musí být provázeny hlubokým porozuměním samotné podstaty procesního řízení všemi zúčastněnými.

Poznámky:

1. *Taktické řízení* se vztahuje ke krátkodobému až střednědobému časovému horizontu. *Strategické řízení* se zaměřuje na dlouhodobé cíle. V podmínkách AČR je taktické řízení pokládáno za nejnižší stupeň řízení a je srovnatelné s **operativním řízením** v tržním sektoru.
2. Připomínáme, že jsme již v roce 2002 pro podmínky AČR navrhli (vědecký projekt „Cesty racionalizace ekonomického zabezpečení součástí rozpočtového úseku MO ČR“) typový kalkulační vzorec s rozvrháváním režijních nákladů přírážkovou metodou (pomocí rozpočítávacího koeficientu).

Použitá literatura:

- [1] CRAINER, S. *Moderní management – základní myšlenkové směry*. Management Press, Praha 2000. ISBN 80-7261-019-8.
- [2] BĚLOHRADSKÝ, V. *Epocha samovznícování*. Esej, 2005. <http://www.multiweb.cz/hawkmoon/>.
- [3] Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepracovaná na změněný zdrojový rámec. *A report* č. 24/2003. MO ČR, AVIS, 21003. ISSN 1211-801-X.
- [4] NENADÁL, J. a kol. *Moderní systémy řízení jakosti - quality management*. 2., doplněné vydání. Praha: Management Press, 2002. ISBN 80-7261-071-6.
- [5] GRASSEOVÁ, M., HORÁK, R. Procesní řízení v ozbrojených silách České republiky. *Vojenské rozhledy* č. 3/2005. MO ČR-AVIS. Praha, 2005. ISSN 1210-3292.
- [6] ŠOLJAKOVÁ, L. *Manažerské účetnictví pro strategické řízení*. Praha: Management Press, 2003. ISBN 80-7261-087-2.
- [7] KRÁL, B. *Manažerské účetnictví*. Management Press. Praha 2003. ISBN 80-7261-062-7.

Problém privatizace vojenských činností a veřejného podnikání v odvětví obrany

Ukončení branné povinnosti s sebou nese celou řadu hospodářských aspektů, které musí tvůrce projektu profesionalizace ozbrojených sil vzít v potaz, aby bylo dosaženo výsledků tohoto projektu s co nejvyšší efektivností veřejných prostředků. Jedním z nich je otázka přehodnocení stávajících činností vykonávaných vlastním personálem, zpravidla vojáky základní služby, z pohledu nutnosti zabezpečovat tyto činnosti buď vlastním profesionálním personálem civilním, nebo vojenským, nebo je přepustit dodavatelským subjektům. Logickým důsledkem spuštění projektu profesionalizace ozbrojených sil je potřeba řešení problému privatizace vojenských činností, jež je spojena s otázkou veřejného podnikání v odvětví obrany.

Úvod

Řešení problému nahrazení výkonu činností vykonávaných personální kategorií vojáků základní služby po ukončení výkonu branné povinnosti, jejíž výsledkem je úplná profesionalizace ozbrojených sil, je obecně spatřováno v nasazení strategie *outsourcing* a následné privatizaci těchto činností. [1, 2, 3] Výkon některých činností, jinak zabezpečovaných soukromými subjekty, lze však zabezpečit i pomocí tzv. veřejného podnikání. [4]

Tento článek se pokouší nahlédnout na tento problém z pohledu některých zahraničních zkušeností a v konfrontaci s českými podmínkami nastiňuje možnost jeho řešení. Článek vznikl za podpory veřejných prostředků projektu Grantové agentury ČR (GAČR) č. 402/05/P243 *Hospodářské aspekty profesionalizace ozbrojených sil ČR*.

Outsourcing a privatizace činností v odvětví obrany

Potřeba přehodnocení činností vykonávaných vlastním personálem v celém odvětví obrany vyplývá ze dvou skutečností souvisejících s ukončením výkonu branné povinnosti.

V první řadě je to **opuštění schopnosti ozbrojených sil pružně zvětšovat svou velikost v případě potřeby povoláním záloh**, jehož výsledkem je snížení obslužných kapacit pro tyto činnosti (sklady, ubytovací a stravovací kapacity, zásoby zbraní a munice atd.).

Ve druhé řadě je to **absence vojáků základní služby**, kteří byli připravováni pro obslužné činnosti a tyto obslužné činnosti vykonávali v rámci své základní služby (kuchaři, skladníci, opraváři, jeřábníci atd.).

Oba případy představují velmi silné motivy outsourcingu či privatizace projevující se ještě za trvání výkonu branné povinnosti, a to v souvislosti s přehodnocováním úkolů ozbrojených sil v důsledku změněné bezpečnostní situace a v souvislosti s úbytkem vojáků základní služby nebo zkrácením délky jejich povinné služby. [1]

Bavíme-li se o outsourcingu nebo o privatizaci, je třeba si uvědomit, že se nejedná ani tak o moderní ekonomické nástroje nebo nový „módní“ trend, jak se poněkud nešťastně vžilo v českém rezortu obrany, ale jde o strategii uskutečňovanou na základě racionálního rozhodnutí.

To, že jde o strategii, vyplývá z toho, že systémové změny předjímané přijatým rozhodnutím o vyčlenění činností doposud prováděných vlastním personálem k jejich zabezpečení dodavatelskými subjekty jsou buď nevratné, nebo jen těžko vratné v dlouhodobém horizontu do stavu před realizací takového rozhodnutí.

Jinak řečeno, pro strategická rozhodnutí je charakteristické, že přeskupení sil, prostředků a zdrojů uvnitř organizace a v jejím okolí, ke kterému dochází v rámci realizace rozhodnutí, buď vůbec neumožní návrat k původnímu uspořádání, nebo umožní takový návrat jen v omezeném rozsahu, a to ještě v časovém horizontu přesahujícím roky.

Tento návrat je znemožněn zejména z právních a zdrojových důvodů. Návrat je tedy omezen skutečností, že k převodu činností na dodavatele dochází na smluvním základě jako veřejná zakázka, [5] jejíž realizace přináší relativně vysoké transakční náklady oběma smluvními stranám, a proto se racionálně uvažující smluvní strany většinou snaží minimalizovat tyto náklady maximalizací doby trvání svého smluvního vztahu. [6] Návrat je znemožněn rovněž přeměrováním uvolněných finančních zdrojů k jiným cílům a aktivitám a nedostatkem volných lidských zdrojů splňujícím svou kvalifikací očekávání na kvalitu výkonu činností, jež jsou již zabezpečovány dodavatelsky.

Zde je třeba si uvědomit, že každý dodavatel se snaží z trhu práce odčerpat kvalifikované a kvalitně pracující zaměstnance, aby si udržel nejen svoje konkurenční postavení vůči obdobným dodavatelským subjektům v oboru svého podnikání, ale aby také udržel svoje dominantní postavení vůči odběrateli, pakliže je jeho podnikání postaveno na strategii kvality za cenu úměrnou konkurenčním strukturám v daném odvětví. Fakt vyčerpání kvalitních zdrojů na trhu práce je zpravidla o to bolestnější, že platy ve veřejném sektoru bývají díky centrální platové politice státu u srovnatelných povolání nižší, než jsou mzdy v soukromém sektoru, [7] a proto veřejní zaměstnavatelé jen těžko konkurují soukromým zaměstnavatelům. Pod tíhou těchto argumentů nepřekvapí, že v civilním sektoru je realizace privatizace stejně jako outsourcingu považována za strategické rozhodnutí.

Problémem rezortní praxe a rezortní teorie reprezentované hlavně ekonomikou obrany státu je práce s definicemi. Definice je zpravidla hodně a mnohdy vznikají jako nedokonalý překlad do češtiny, jako důsledek nedokonalého zvládnutí jak jazyka cizího, tak naší mateřštiny. [8]

Nabízím definici [9] outsourcingu pocházející z němčiny upravenou pro legislativní podmínky České republiky:

„Outsourcingem si instituce veřejného sektoru člení úkoly, které nemůže z důvodů nákladů nebo kvality efektů sama vykonávat, a proto je zajišťuje prostřednictvím třetích osob. Těmito třetími osobami mohou být jiné instituce veřejného sektoru, nebo se může jednat o soukromé osoby. V žádném případě však nelze outsourcingem vyčlenit úkoly na úseku výkonu státní správy a uplatňování státní moci, které má veřejná instituce ze zákona zajišťovat.“

Z definice je více než patrné, že pokud jsou úkoly vyčleněné outsourcingem zabezpečovány soukromými osobami, jde o privatizaci.

Problém veřejného podnikání v odvětví obrany

Výše uvedená definice je natolik „pružná“, že ji lze použít na současné podmínky organizace odvětví obrany.

Zde **termínem odvětví obrany** či **rezort Ministerstva obrany ČR (MO)**, rozumíme **soustavu institucí podílejících se na zajištění základní funkce státu obrany státu (národní**

obranu) přímým výkonem nebo podporou tohoto výkonu, která podléhá působnosti člena vlády zodpovědného za řádný výkon této funkce. Tím je ministr obrany.

V souvislosti s definováním si právního prostředí České republiky, které právníkům a jiným osobám určuje jejich hospodářský status, můžeme na způsob zajištění výkonu úkolů vyčleněných outsourcingem nahlížet nejen z pohledu toho, zda jsou vykonávány na soukromé nebo veřejné bázi, ale také zda jsou vykonávány formou „čistého“ podnikání či nikoliv.

Při soukromém výkonu vyčleněných činností jde vždy o podnikání, v ostatních případech se jedná o tzv. **veřejné podnikání**, [4, 10] pro které je v Česku možno využívat majetku státu v souladu s § 8 odst. 1 zákona č. 219/2000 Sb., *o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích* ve znění pozdějších předpisů.

Porovnáváno s pomocí právní definice z § 2 odst. 1 zákona č. 1991 Sb., *Obchodní zákoník* ve znění pozdějších předpisů je účelem podnikání: „...soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku.“ A ziskový účel liší činnost podnikatele od motivu fungování tzv. **municipálních firem** [11], které zde rovněž zahrnujeme do oblasti veřejné podnikání.

Motivem veřejného podnikání v odvětví obrany není zisk, ale efektivnější využití majetku státu, které může snižovat nároky na financování funkce obrany státu (národní obrany) ze státního rozpočtu. [12] To však bývá smlčeno právní definicí účelu existence jednotlivých institucí **z oboru veřejných podnikatelů, tj. právnických osob provádějící soustavnou činnost na vlastní jméno a na vlastní odpovědnost za účelem plnění zejména veřejného zájmu.**

To dokládá také prvorepubliková definice [4] veřejného podnikání: „Pod pojmem veřejné podnikání rozumí se všeobecně hospodářská činnost výrobní nebo obchodní nebo jiná, která je provozována veřejným svazkem, tedy státem, zemí, okresem nebo obcí.... u veřejného podnikání máme co dělati s dvěma typy tohoto podnikání. Především s podnikáním, které se děje ve veřejném zájmu, tedy ve kterém vystupuje veřejný statek jako činitel usměřňující národohospodářský nebo jiný zájem, ...na příklad zájmy ochrany zdraví a výživa obyvatelstva, jako je tomu u podniků vodárenských nebo jatečních. Na druhém místě pak máme co dělati s podniky, které jsou veřejnými jen potud, že jsou ve vlastnictví a v provozu státu, země, okresu, obce, ale zásadně jsou provozovány podle zásad soukromopodnikatelských.“ Tato definice odpovídá také definici používané v Německu. [10]

	příspěvková organizace (p.o.)	státní podnik (s.p.)	obecně prospěšná společnost (o.p.s.)	společnost s ručením omezeným (s.r.o.)	akciová společnost (a.s.)
formu upravuje	z. č. 218/2000 Sb.	z. č. 77/1997 Sb.	z. č. 248/1995 Sb.	z. č. 513/1991 Sb.	z. č. 513/1991 Sb.
účel	podpora plnění funkcí státu (podpora poskytování veřejného statku)	uspokojování významných celospolečenských, strategických nebo veřejně prospěšných zájmů	poskytování veřejně prospěšných služeb	dosažení zisku	dosažení zisku
zřizuje/zakládá	ministerstvo (třeba souhlasu ministerstva financí)	stát/ministerstvo, do jehož působnosti spadá předmět podnikání (třeba souhlasu vlády)	fyzické nebo právnické osoby, případně stát	fyzické nebo právnické osoby, případně stát	fyzické nebo právnické osoby, případně stát

	příspěvková organizace (p.o.)	státní podnik (s.p.)	obecně prospěšná společnost (o.p.s.)	společnost s ručením omezeným (s.r.o.)	akciová společnost (a.s.)
hospodařící s	majetek státu	majetek státu	(vlastní) jmění	(vlastní) kapitál	(vlastní) kapitál
kmenové jmění/základní kapitál		majetek vymezený při zřízení		základní kapitál v hodnotě min. 200 tis. Kč	základní kapitál v hodnotě min. 20 mil. Kč nebo 2 mil. Kč při neveřejném úpisu
jmění		obchodní majetek a závazky	vlady zakladatelů, přijaté dary a dědictví, vlastní fondy, dotace		
obchodní majetek		souhrn věcí, práv a jiných majetkových hodnot státu, s nimiž má podnik právo hospodařit		majetek patřící s.r.o. (věci, pohledávky a jiná práva a penězi ocenitelné jiné hodnoty)	majetek patřící a.s. (věci, pohledávky a jiná práva a penězi ocenitelné jiné hodnoty)
financování vlastní činnosti	příjmy z hlavní činnosti a fondy	příjmy z podnikání a fondy	příjmy z poskytování veřejně prospěšných služeb a fondy	příjmy z podnikání, fondy, úpis základního kapitálu	příjmy z podnikání, fondy, úpis základního kapitálu
vztah ke státnímu rozpočtu	příspěvek na provoz/odvod z provozu, individuální a systémová dotace, návratná finanční výpomoc, odvod z odpisů	dotace	dotace	není	není
doplňkové zdroje	příjmy z jiné činnosti, peněžní dary, peněžní prostředky ze zahraničí	peněžní dary, peněžní prostředky ze zahraničí, jiné prostředky	příjmy z doplňkové činnosti, peněžní dary, peněžní prostředky ze zahraničí, jiné prostředky	peněžní dary	peněžní dary
cíl hospodaření	vyrovnaný rozpočet	nezabímenění státního majetku	vyrovnané hospodaření	zisk	zisk
cizí financování (úvěr, půjčka)	dodavatelský úvěr se souhlasem ministerstva	ano	(ano)	ano	ano
zřízení zástavního práva	ne	se souhlasem zakladatele	(ano)	ano	ano
ručení za závazky	stát za závazky z hlavní činnosti	státní podnik (stát)	(ano)	s.r.o. celým majetkem	a.s. celým majetkem

Tab. Hospodářské formy veřejného podnikání vhodné pro odvětví obrany ČR

Pro potřeby veřejného podnikání v odvětví obrany v České republice připadají do úvahy formy právnických osob, které jsou uvedeny v **tabulce**, ze které si lze udělat představu o vzájemné odlišnosti jednotlivých právních forem srovnáním jejich vybraných charakteristik.

Některé tyto formy již v odvětví obrany ČR existují. Jde o příspěvkové organizace a státní podniky představující v Česku osvědčenou formu veřejného podnikání.

Výhody a nevýhody veřejného podnikání v odvětví obrany

Na tomto místě se zastavme u výhod a nevýhod forem veřejného podnikání orientovaného běžnými podnikatelskými zásadami (s.r.o., a.s.) a veřejného podnikání orientovaného veřejným zájmem (p.o., s.p., o.p.s.). Tyto výhody a nevýhody jsou poměřovány efektivitou veřejných prostředků určených k plnění funkcí státu nebo v souvislosti s jejich plněním. Necháme-li stranou právní formu o.p.s., dotknou se naše úvahy pouze forem příspěvkové organizace, státního podniku a obchodní společnosti.

Základní nevýhodou příspěvkových organizací a státních podniků je jejich „mimotržní“ postavení, které umožňuje jejich managementu relativně jistou existenci, aniž by se musel nějak významněji starat o efektivitu fungování podniku, utkávat se s podnikatelským rizikem a vyhledávat tržní příležitosti. Vyhlášení konkursu na státní podnik je nepravděpodobné, protože ty mají zpravidla vůči svému zřizovateli monopolní postavení, které je pro zřizovatele výhodné zejména z důvodu úspory transakčních nákladů. Zřizovatelé se totiž musí přednostně obracet s určitým druhem zakázek na státní podniky, pro které byly tyto podniky zřízeny. Odpadá tak problém s organizováním veřejných zakázek. Otázkou ovšem zůstává cena takových zakázek. Příklad modernizace tanku T-72 je více než výmluvný.

Cílem managementu příspěvkových organizací je vyrovnaný hospodářský výsledek, který je zárukou, že zřizovatel nemá povinnost uvažovat o zrušení příspěvkové organizace. [13] Předmět činnosti některých příspěvkových organizací v rámci jednotlivých státních rezortů je stejný nebo často velmi podobný. Takto existuje *Správa vojenského bytového fondu, p.o.* v působnosti MO a *Bytová správa Ministerstva vnitra, p.o.* v působnosti Ministerstva vnitra ČR (MV), existuje také *Zařízení služeb MV, p.o.*, mezi jehož předměty činnosti patří provoz školicích a rekreačních zařízení, a *Lázeňské léčebné ústavy MV, p.o.*, které se zaměřením své činnosti podobají *Vojenským lázeňským a rekreačním zařízením, p.o.* v působnosti MO. Takto bychom mohli jít rezort od rezortu. Existoval-li by však v této oblasti určitý „vnitřní trh“, zanikla by většina takových příspěvkových organizací v rámci jeho konsolidace, což by v důsledku znamenalo snížení administrativních nákladů na samostatná ředitelství takových příspěvkových organizací a pokles počtu zaměstnanců placených státem. O zjednodušení administrativy spojené s financováním soustavy příspěvkových organizací není třeba se zmiňovat. Nabízí se tak logická otázka, co stát sleduje skutečností, že se nechová podle zásad efektivního hospodaření s veřejnými prostředky, kterou sám deklaruje v zákoně č. 320/2001 Sb., ... (*zákon o finanční kontrole*) ve znění pozdějších předpisů.

Zásadní výhodou existence příspěvkových organizací je administrativní kontrola ceny poskytovaných služeb zaměstnancům státu, potažmo rezortu, které jsou většinou pod cenami tržními. [14] To umožňuje využívat formu příspěvkové organizace k organizaci vlastního sociálního programu a umožnit např. prestižní rekreaci zaměstnanců a jejich rodinných příslušníků v lokalitách, ve kterých by si mohli takovou dovolenou jen stěží dovolit. Otázkou zůstává, zda mají příspěvkové organizace opodstatnění v ostatních oblastech, kde není třeba administrativně kontrolovat cenu poskytovaných služeb, protože to lépe a levněji udělá trh. Myslím, že to jsou dobré podněty pro možný aplikovaný výzkum, který tu zatím schází.

Pro stát „preferující“ jistotu vlastnictví majetku je určitou nevýhodou možnost ztratit majetek vložený do obchodních společností. Na druhou stranu skýtá forma obchodní společnosti

vlastněné státem výhodu efektivnějšího využívání veřejných prostředků, které je důsledkem tržního působení, kdy je stát odříznut od možnosti přímé podpory takové obchodní společnosti, protože by tak poškozoval ostatní účastníky trhu. Pakliže v dané oblasti existuje spíše monopolistická konkurence, jako je tomu v oblasti obrany, [6] může vytvoření státní obchodní společnosti vést k tlaku na ostatní účastníky trhu vzdát se části svého monopolního zisku, protože dobře kontrolovaná státní obchodní společnost může představovat místní konkurenci, u níž by mělo být zaručeno, že nepůjde na kartelovou dohodu s ostatními účastníky trhu.

Praxe a možnosti veřejného podnikání v odvětví obrany

Zajímavé výsledky v oblasti organizace veřejného podnikání má SRN. Zde byly v letech 1980 a 1993 provedeny neveřejné studie možnosti privatizace některých vojenských opravárenských a administrativních činností, a to v souvislosti s úbytkem vojáků základní služby. [1] V důsledku tohoto úbytku bylo třeba vojáky základní služby směřovat do funkcí zaměřených na plnění úloh kombatanů a logistické činnosti řešit jiným způsobem, a to nahrazením těchto vojáků civilními zaměstnanci nebo privatizací těchto činností. Závěr první studie zněl, že Bundeswehr je ve výkonu svých činností oproti soukromému sektoru levnější a kvalitnější. K podobnému závěru došla také druhá vícesvazková studie, jejíž závěry byly předloženy 15. 3. 1994 s daleko konkrétnějšími doporučeními a zdůvodněními, než tomu bylo u první studie. [1]

Podle druhé studie měla být ponechána kontrola nad logistickými činnostmi ministerstvu obrany, ale subjekty zabezpečující tyto činnosti měly být organizovány do tří nezávislých servisních podniků ve vlastnictví státu. Tímto způsobem měl být organizován vnitřní trh, který by se překrýval s běžným trhem. Takovou optimalizaci by byly vnitřní podniky donuceny k efektivnímu využívání veřejných prostředků jak při soutěži mezi sebou, tak případně s externími firmami o zakázky od Bundeswehru, a tím by bylo dosaženo srovnatelné produktivity při nižší ceně výkonu. Cenovou výhodu vnitřních podniků bylo neúčtování zisku a DPH. [1]

Takováto myšlenka veřejného podnikání se nakonec prosadila až na přelomu století, kdy pod faktem dalšího krácení vojenského rozpočtu a potřebě přebudování Bundeswehru na nové úkoly, než je pouze obrana země, byly postupně založeny státní obchodní společnosti. Jde o *Společnost pro vývoj, akvizici a provoz, s.r.o. (Gesellschaft für Entwicklung, Beschaffung und Betrieb mbH – g.e.b.b.)* [www.gebb.de] vlastněnou zcela ministerstvem obrany, která zahájila svou činnost v roce 2000. Jejím cílem je zajistit více hospodárnosti a efektivnosti v servisních činnostech Bundeswehru, kterou nelze zajistit v důsledku přílišné byrokracie, sledování jiných zájmů než hospodárnosti veřejných prostředků a omezeným možnostem využití podnikatelského know-how narážející na státní dirigismus.

Tato společnost se postupně stala podílníkem v dalších společnostech, jejichž obor podnikání je vymezen dřívějšími dominantními obory logistiky. Jde o *Bw FuhrparkService GmbH* [www.bwfuhrpark.de] založenou v roce 2002 a vlastněnou ze 75,1 % g.e.b.b. a z 24,9 % *Deutsche Bahn AG*. Cílem společnosti je redukce a modernizace vozového parku Bundeswehru. A dále jde o *LH Bundeswehr Bekleidungs-gesellschaft mbH* [www.lhbw.de] založenou rovněž v roce 2002, která má na starosti zabezpečení výstrojním materiálem. Tato společnost je vlastněna z 25,1 % g.e.b.b. a o zbytek podílu se dělí s *Lion Apparel Deutschland GmbH* s *Hellmann Worldwide Logistics GmbH & Co KG*. V tomto případě jde o projekt Public Private Partnership (PPP).

Poslední vzniklou společností je *Heeresinstandsetzungslogistik GmbH*, vzniklá v roce 2005 a vlastněná z 49 % procent státem. O zbylý podíl se rovným dílem dělí: *Diehl-Tochter Industriewerke Saar*, *Rheinmetall Landsysteme* a *Krauss-Maffei Wegmann*. Podobně jako v případě *LH Bundeswehr Bekleidungsgesellschaft mbH* jde o projekt PPP, který však nespadá do působnosti g.e.b.b.

Samotná g.e.b.b. provádí dále projekty týkající se zefektivnění činností, pro které se buď nevyplácí zakládat samostatné obchodní společnosti, nebo u kterých by privatizace byla nevýhodná s ohledem na požadavek zachování stanoveného stupně autarkie Bundeswehru. [1] Pod patronací g.e.b.b se tak realizují projekty stravování, skladování materiálu, obchodní činnosti uvnitř Bundeswehru, přípravy vlastního personálu, přepravy zaměstnanců, zabezpečení mobilního spojení a výpočetní techniky, zajištění letecké nákladní a osobní dopravy a hospodaření s nemovitostmi. Jen pro zajímavost, plocha nemovitostí, s nimiž Bundeswehr disponuje, činí 1 % rozlohy SRN. Posledním projektem je provoz vlastních větrných elektráren. Některé z těchto projektů mohou skončit částečnou privatizací, jak se tomu stalo v případě stravování, kde bylo v roce 2005 převedeno 14 vybraných kuchyní s 5 tisíci strážníky firmě *Dussmann*.

Co platí pro SRN, může platit také pro Česko, pakliže se zohlední problém velikosti obou zemí. Česká republika je schopna si vytvořit podmínky pro vytvoření obdobných obchodních společností, jaké existují v odvětví obrany SRN. Otázkou je, zda-li by k tomu byla politická vůle, protože takové obchodní společnosti by se staly konkurencí příspěvkových organizací a státních podniků s podobným zaměřením v jiných rezortech. V každém případě by českému veřejnému sektoru určitě prospělo převedení některých činností na bázi obchodních společností, protože by se tak otevřel prostor pro změnu ekonomického myšlení, po němž je stále v rezortu obrany (a nejen v něm) voláno. Změny se však dostávají jen velmi pomalu a souvisejí spíše s generační obměnou, než s realizací konceptu trvale učit se organizace, ke které se MO podobně jako ostatní ministerstva hlásí.

Závěr

Má-li dojít ke skutečnému efektivnímu využívání veřejných prostředků určených na zabezpečení funkce obrany, jak o tom hovoří zákon č. 320/2001 Sb., ... (*zákon o finanční kontrole*) ve znění pozdějších předpisů, mělo by nejen ministerstvo obrany, ale také ministerstvo financí věnovat více pozornosti hledání alternativ k již „zaběhlému“ způsobu zabezpečení činností v odvětví obrany nebo v jiných odvětvích. Jednou takovou alternativou je rozvoj veřejného podnikání, který by mohl státu přinést vyšší efektivnost veřejných prostředků prostřednictvím doplněním současného portfolia právních forem municipálních firem v rezortu obrany o nové hospodářské formy. Ty by mohly působit v těch oborech, kde je odvětví obrany vystaveno působení monopolu a účtování monopolních zisků. To nijak nenarušuje konkurenci, spíše naopak, takže veřejné podnikání v odvětví obrany by mohlo prospět nejen státnímu rozpočtu, ale také hospodářství jako celku.

Použitá literatura:

- [1] SEHMDORF, M. *Wehrpflicht – versus Freiwilligenarmee. Ausgewählte ökonomische Aspekte des Wehrsystems*. 1.Aflg. Hamburg: Dr. Kovač, 1998. ISBN 3-86064-695-2. 4.1 Zur Diskussion der Privatisierung und zivilen Vergabe industrietypischer Leistungen S. 134-146.

- [2] DUINDAM, S. *Military Conscription. An Economic Analysis of the Labour Component in the Armed Forces*. 1st Ed. Heidelberg: Physica-Verlag. ISBN 3-7908-1203-X. 7.1 The privatization of defense p. 135-152.
- [3] PLIENEGGER, Alfred. Privatisierung im Bundesheer. *Truppendienst*. 1994, Jg. 33, Nr. 5, S. 392-395.
- [4] *Armáda a národ*. 1.vyd. Praha: Národní rada Československá, 1938; HOUDEK, A. Úkoly veřejného podnikání, s. 416-422.
- [5] Zákon č. 40/2004 Sb., o veřejných zakázkách ve znění pozdějších předpisů.
- [6] PAVEL, J. *Analýza vlivu konkurenční struktury na efektivnost realizace veřejných zakázek*. [doktorská dizertační práce] 1.vyd. Praha: VŠE, 2004.
- [7] *Mzdová diferenciace zaměstnanců v roce 2004*. [kód 3111-05] 1. vyd. Praha: ČSÚ, 2005 [http:[...] www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/p/3111-05].
- [8] KOZÁK Karel. Neschopnost používat český jazyk? (Referát z 5. terminologické konference). *Vojenské rozhledy*. 2004, roč. 13, č. 4, s. 139-144.
- [9] PÖCHER Harald. Outsourcing in Streitkräften. *Österreichische Militärische Zeitschrift*. 1999, Jg. 37, Nr. 2, S. 177-182.
- [10] AMBROSIOUS, G. *Der Staat als Unternehmer*. 1.Aflg. Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht, 1984. ISBN 3-525-33496-6.
- [11] KRAFTOVÁ, I. *Finanční analýza municipální firmy*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2002. ISBN 80-7179-778-2.
- [12] LIPTÁK, J. aj. *Štátny rozpočet*. 1.vyd. Bratislava: Alfa, 1982. 3.4 Financování příspěvkových organizací, s. 152-159.
- [13] Zákon č. 218/2000 Sb., ... (rozpočtová pravidla) ve znění pozdějších předpisů.
- [14] DOLEJŠÍ Václav. Hotel na horách? Pro poslance za 60 Kč na den. *Mladá fronta Dnes*. 2006, roč. 17, č. 6 [7. 1. 2006] A/, 1A/3.

Členství v NATO není bez problémů. Nejde jen o technické otázky jako převyzbrojování a reorganizaci branných sil. Transformace Armády ČR se vyvíjí velmi slibně a není pochyb, že tento úkol zvládneme. Modernizace v rámci Aliance je určitě levnější, než kdybychom byli připraveni se do toho pustit sami. Hlavní potíž je v myšlení lidí. Aliance prochází obtížnou koncepční metamorfózou: klasická organizace kolektivní obrany se mění v instituci kolektivní bezpečnosti, aniž by se vzdala svých původních funkcí. Jinak řečeno: je nutno sladit pátý článek Washingtonské smlouvy s úkoly „mimo pátý článek“ – tzv. mírotvorné akce, humanitární zásahy atd. Kosovská operace odhalila některá úskalí tohoto dvojúčelového přístupu. Tento vývoj je pracný, protože Aliance postupuje na základě souhlasu všech členských států; diskutuje se a problémy se řeší konsenzuálně. Zkrátka není to Varšavská smlouva. To znamená, že Aliance může plnit své úkoly jen s podporou občanské společnosti a debata o jejím smyslu se musí odehrávat ve veřejnosti.

prof. Otto Pick, letošní nositel Ceny Jaroslava Jandy za významný přínos v oblasti bezpečnostní politiky, 8. února 2000, internetové stránky MZV ČR, <http://www.mzv.cz/www/mzv>

Války postkonfrontačního období – úspěchy, paradoxy, výzvy

I po skončení studené války se ve světě nadále válčí. Proběhly desítky konfliktů, které měly, stejně jako předtím, charakter periferních bojů. Zároveň s tím ale došlo ke čtyřem velkým válkám za přímé účasti USA a řady dalších členských zemí NATO. Ty měly charakter mezistátních konfliktů a zároveň patří do kategorie tzv. velkých konfliktů, při kterých je více než tisíc mrtvých. [1] Byly to dvě války v Iráku (Operace Pouštní bouře 1991 a Irácká svoboda 2003), válka NATO proti Jugoslávii (Spojenecká síla 1999) a válka USA v Afghánistánu (Trvalá svoboda 2001). Určitý časový odstup nám dává možnost se nad nimi zamyslet.

Tyto čtyři nejznámější a nejvýznamnější války měly své paradoxní dopady, ze kterých pak vyplývají poučení pro budoucnost. Paradoxy válečných výsledků slouží ne ke znehodnocení či ke zpochybnění operací jako takových, ale především jako důležitý námět pro nezbytné změny ve vojenství, zejména pak v zaměření bojové přípravy vojsk.

Každá z těchto válek měla specifické rysy, na jejichž základě byla svým způsobem jedinečná. Zároveň však u všech čtyřech můžeme hledat i některé společné prvky. Ty se projevují ve dvou hlavních rovinách: v mezinárodněpolitické a ve vojenské.

MEZINÁRODNĚPOLITICKÁ ROVINA

Huntingtonova koncepce civilizačních válek

Inspirativní myšlenky pro hodnocení společných rysů postkonfrontačního období nastínil již Samuel Huntington. Podle jeho názoru byla operace Pouštní bouře, citujeme: „první válkou mezi civilizacemi, v níž šlo o zdroje a nerostné bohatství. V sázce bylo, zda největší světové zásoby ropy budou kontrolovat vlády Saúdské Arábie a přilehlých emirátů, které jsou závislé na západní vojenské moci, nebo naopak nezávislé, protizápadně orientované režimy, jež by ropu mohly použít jako zbraň proti Západu ... Po válce se Perský záliv stal americkým jezerem“. [2]

Na příkladu válek v bývalé Jugoslávii v první polovině 90. let 20. století Huntington upozornil na další významný rys válek postkonfrontačního období, kterým je „syndrom spřízněné země“. Za primární účastníky těchto válek označil Srby, Chorvaty a bosenské Muslimy (od r. 1969 oficiálně uznávané jako samostatná národnost). Sekundárními účastníky se v případě války v Bosně staly Srbsko, jež podporovalo bosenské Srby pod heslem „Velkého Srbska“, a Chorvatsko, jež zase pod heslem „Velkého Chorvatska“ bylo na straně bosenských Chorvatů. A na terciární úrovni pak podle něho docházelo ke spojování podle civilizačního klíče – Německo, Rakousko a Vatikán stály na straně Chorvatů, Rusko a Řecko se zastávaly Srbů a Írán, Saúdská Arábie, Turecko, Libye a islámská internacionála poskytovaly rozsáhlou pomoc bosenským Muslimům. Huntington proto zdůrazňuje, že do války v Bosně „se zapletly všechny významné západní, pravoslavné i islámské mocnosti“.

Zároveň s tím však Huntington úlohu terciárních aktérů ocenil na základě jejich akcí ve prospěch zastavení válek. Ukázal, že k tomu došlo v době, kdy primární aktéři už byli unaveni válčením, a tak u nich slábl vliv radikálů. Zároveň s tím sekundární a terciární aktéři měli zájem na ukončení bojů a na návratu k normálnímu životu, a proto přiměli primární aktéry, aby na takové řešení přistoupili. Tato část Huntingtonova hodnocení končí velmi výstižným závěrem, že válka vyvěrá zespodu, ale mír se snáší shůry.

Huntingtonovy závěry mají cenu nejen jako shrnutí toho, co se stalo v první polovině 90. let, ale také jako vážná varování do budoucnosti. Platí to především o tezi, že „víra, že nezápadní národy měly přijmout západní hodnoty, instituce a kulturu, je nemorální kvůli prostředkům, jichž by k tomu bylo nutné použít. ... Západní univerzalizmus je nebezpečný pro svět, neboť by mohl vést ke globální civilizační válce mezi ústředními státy.“ [3]

Huntingtonova rozsáhlá kniha není jenom pochmurná a neomezuje se pouze na neblahá varování. Její nejpřínosnější částí je samotný závěr, v němž autor na základě zkušeností z válek postkonfrontačního období a zejména pak válek na území bývalé Jugoslávie došel ke zformulování celosvětově známých podmínek míru v multivilizačním světě spočívajících na třech zásadách.

První z nich je **zásada zdrženlivosti** (abstention rule) – ústřední státy se zdrží intervencí v konfliktech jiných civilizací. Druhou je **zásada společného zprostředkování** (joint mediation rule) – ústřední státy spolu budou navzájem vyjednávat, aby vyřešily nebo zastavily válečné konflikty na civilizačních hranicích mezi státy nebo skupinami z jiných civilizací.

A konečně třetí je **zásada spřízněnosti** (commonalities rule) – lidé ve všech civilizacích by měli hledat a rozšiřovat právě ty hodnoty, instituce a zvyky, které mají společné s národy ostatních civilizací.

Úloha lidských práv a post-nacionální charakter válek

Ulrich Beck, profesor sociologie na mnichovské univerzitě a na London School of Economic and Political Science, si všímá, že jedním ze společných jmenovatelů těchto válek byl důraz mezinárodního společenství na ochranu lidských práv – nejvýrazněji vynikl v operacích Spojenecká síla 1999 a Irácká svoboda 2003. V důsledku toho se podle Becka jednalo o post-nacionální války, protože v nich nešlo jenom o zájmy států, ale také nebo dokonce především o obranu důležitých hodnot. Ukázalo se, že „lidská práva musí být zajištěna a prosazena mimo hranice národní suverenity, dokonce uvnitř jednotlivých států a možná proti jejich vůli“. [4]

Ve válkách postkonfrontačního období se tak podle Becka zrodil „militární humanismus“, který spočívá na několika základních skutečnostech.

První z nich je **asymetrie síly** – čím slabší je tzv. *rogue state*, tím větší je pravděpodobnost, že bude napaden. Druhou významnou skutečností je **egoistický altruismus** – odhodlanost zasáhnout tam, kde jsou porušována lidská práva se bude zvyšovat úměrně tomu, jak bude narůstat pravděpodobnost, že krize a s nimi spojené uprchlické vlny by se mohly šířit do sousedních států a nabývat rozměrů globálního problému s vážnými ekonomickými dopady.

A konečně třetí skutečnost spočívá v **kombinování idealistického přístupu** (důraz na lidská práva) s **realistickými metodami a nástroji** (ozbrojené zásahy proti provinivším se státům).

VOJENSKÁ ROVINA

Všechny čtyři války postkonfrontačního období se vyznačovaly dominantní úlohou USA. Byly to jejich administrativy a nejvyšší vojenské kruhy, kdo určovaly strategické cíle těchto válek, způsoby jejich zahájení, vedení ozbrojeného zápasu, jeho ukončení, nasazené zbraňované systémy i použité manévry.

Během nich, zejména pak během posledních dvou válek, USA uskutečnily zásadní rekonfiguraci sítě své vojenské přítomnosti ve světě v rámci strategie nazvané **Global Posture Review**. Ta stanovuje, že se na jedné straně bude snižovat počet vojenských základů USA ve světě, ale na druhé straně se bude zvyšovat schopnost amerických jednotek k rychlému nasazení kdekoli ve světě – tak, aby jednotka o síle brigády mohla být nasazena na kterékoli místo světa do čtyř dnů a jednotka v síle divize během pěti dnů. Válka proti terorismu se tak stává součástí celkové americké strategie vyjádřené vzorcem **1-4-2-1**.

To znamená plnou připravenost k následujícím hlavním úkolům:

- obrana území USA,
- zasáhnout ve kterémkoli ze čtyř „kritických regionů“ (Evropa, severovýchodní Asie, východní Asie a Střední východ),
- čelit náraz dvěma agresím kdekoli ve světě,
- dosáhnout rozhodujícího vítězství včetně změny režimu a následné vojenské okupace.

Při vedení všech čtyř výše zmiňovaných válek a při naplňování strategie Global Posture Review se projeví některé rysy, které můžeme při určitém stupni zobecnění považovat za obecně platné rysy vojenství nejvyspělejších států euroatlantické oblasti na počátku 21. století.

Hlavní společné rysy

Prvním společným rysem těchto válek je velmi pečlivá příprava každé velké vojenské operace. Důkladně se posuzují záměry jednotlivých úderů manévru a pečlivě se rozhoduje o jednotkách, které je dostanou za úkol. Zvláště velká pozornost se věnuje dokonalému logistickému zabezpečení každé operace.

I když jsou nasazovány výlučně profesionální jednotky pod velením těch nejzkušenějších generálů, jsou to často nejvyšší političtí činitelé, kdo si vyhrazují právo rozhodovat o volbě cílů. Často se volí cíle symbolického významu a na ně se pak soustřeďuje největší ničivá síla. Zvláště výrazně se to projevilo při operaci Spojená síla v roce 1999. [5] Tehdejší americký prezident B. Clinton dal „absolutně jasnou instrukci, že nebude žádné nasazení pozemních sil a že údery se budou zasazovat výlučně ze vzduchu“. [6]

Nejvyšší političtí činitelé vojensky nejsilnějších zemí světa, a zejména pak USA, nechtějí podstupovat rizika ztrát na životech nasazovaných vojáků, a tak velitelé musejí předkládat takové plány, při kterých se rizika vlastních vojsk omezují na nejnižší možnou úroveň. Přední americký odborník na otázky vojenství Edward Luttwak proto hovoří o tzv. post-heroických armádách a o post-heroickém vojenství. [7] Při všech vzdušných kampaních se nejvíce dbá o dvě hlavní hodnoty. Tou první je co nejnižší počet sestřelených letadel. Ten se v přepočtu na počet uskutečněných letů pohybuje na velmi nízké hodnotě – řádově do jednoho procenta. A úplně nejvíce ze všeho se usiluje o co nejnižší ztráty na životech amerických pilotů – ty mají vyšší cenu než lidské životy vojáků i bezbranných civilistů v bombardovaných zemích.

Při dosahování strategických cílů se nejvíce spoléhá na vzdušné údery. Ty jsou rozhodující fází války a trvají déle než následující pozemní operace. Okázale a mistrně se při nich uplatňují zásady bohatého, zejména pak využití technologického náskoku ke zformování zničující převahy. Nejvýrazněji se to projevilo při operaci Pouštní bouře 1991 – letecká část války trvala 40 dnů, pozemní boje byly ukončeny za pouhých 100 hodin. Vždy se přitom prokázal náskok ne jedné, ale hned několika generací zbraňových systémů – nejvýrazněji se to projevilo v Afghánistánu v roce 2001.

Při leteckých úderech se systematicky kombinuje plošné a cílené bombardování. Výsledkem je kumulativní efekt, který rychle drtí nepřátelský obranný potenciál a systémy velení. Nepřátelské jednotky utrpí takový šok, že pak již nejsou schopné vést účinný obranný boj. Tím se naplňuje zásada soustředění co nejvyšší ničivé síly a naprostého zničení protivníka. V plném rozsahu se při tom potvrzuje stále výraznější nadvláda americké armády v celkové konvenční síle (unprecedented dominance in conventional military strength) a v oblasti informační (information dominance). Ta dává nebývalou možnost zasazovat zničující údery, kterým se nepřátelské armády téměř vůbec nedokáží bránit, protože častokrát ani nevědí, odkud údery přicházejí.

Přesné údery na větší vzdálenost mohou ve stále větším rozsahu zasazovat také jaderné ponorky vybavené systémy SLCM (sea-launched cruise missile), tedy řízenými střelami s plochou dráhou letu, z nichž každá má více hlavic s konvenční náloží. Tyto systémy se používají především k ničení cílů vojenského charakteru, jmenovitě pak velitelských stanovišť.

Technologický náskok se uplatňuje nejen při leteckých úderech, ale ve stále větším rozsahu také při souhrnném a komplexním využíváním informačních technologií v rámci tzv. **NCW (Network Centric War)**. V této oblasti se stále více zvýrazňuje náskok USA před ostatními státy světa. V důsledku toho nestojí otázka, zda USA ve válce vyhrají, ale kolik času k tomu budou potřebovat a jak působivé bude jejich vítězství.

Pozemní operace mají vždy podstatně kratší trvání než vzdušné kampaně, jsou jen rychlým závěrem díla vykonaného přesně naváděnou municí shazovanou z letadel. Dochází k nim až ve chvíli, kdy je zcela rozvrácen systém obrany a kdy se podařilo zlomit vůli k dalšímu odporu. Díky tomu se snadno prolamují pásma obrany a dosahuje se rychlejšího postupu do operační hloubky. Touto cestou se v co největším možném rozsahu snižuje riziko ztrát na životech pozemních jednotek.

Hlavní úkoly v pozemních operacích plní jednotky pozemního vojska a námořní pěchoty. Stále důležitější místo v nich má činnost útvarů speciálních sil – na bojišti vyhledávají cíle, na jejichž zničení do značné míry závisí úspěch celé operace. Uplatňují taktiku „**search and destroy**“, tzn., že na místě nasazení vyhledávají a ničí nejnebezpečnější jednotky, velitelská stanoviště a nejničivější zbraňové systémy nepřátelských uskupení.

Operace Spojená síla 1999 a Trvalá svoboda 2001 ukázaly, že tam, kde to je možné, jsou k pozemním bojům nasazovány jednotky tzv. *proxies*, tedy amerických spojenců v oblasti vojenského zásahu. Tyto jednotky mají několik předností, díky kterým jsou neocenitelnými spojenci:

- důvěrně znají válčistiště, zejména pak mentalitu, vojenskou kulturu a chování ozbrojených sil toho režimu, proti kterému se zasahuje,
- mají obrovskou motivaci, zakořeněnou v pocitech dříve utrpěné krivdy a z nich pramenící touhy po pomstě (ta je zvláště silná v islámském a zejména pak v arabském světě; pro jednotky *proxies* je hnacím motorem, ženoucím je i do těch nejnáročnějších a nejnebezpečnějších bitev s vysokou pravděpodobností zranění nebo dokonce zabití),

- a z toho se odvíjí jejich vůbec největší přednost: díky svému odhodlání ochotně podstupují největší rizika ztrát v pozemních bojích.

Zkušenost všech čtyř válek ukázala, že vojenským zásahem se jedna skupina problémů vyřeší, ale zároveň s tím se otevírá skupina problémů nových, které mohou být i závažnější než ty původní:

- po vyhnání okupačních vojsk z území obsazeného státu se otevírá otázka, jak naložit s diktátorem, který se provinil,
- po zásahu ve prospěch etnika ohroženého genocidou může docházet k odplatě a vyvstává otázka možného soužití rozdílných etnik,
- po svržení krutovlády náboženských fanatiků vyvstává potřeba čelit hrozbě, že by si zemi mezi sebe mohli fakticky rozdělit různí *warlords*,
- svržení všeobecně nenáviděného diktátora může v heterogenním státě otevřít Pandorařinu schránku etnických konfliktů.

PARADOXNÍ RYSY VÁLEK POSTKONFRONTAČNÍHO OBDOBÍ

Dosud proběhnuvší války měly jak kladné, tak i stinné a paradoxní rysy. Pod pojmem paradox v tomto případě rozumíme, že některé záměry spojené se zahájením války se vůbec nemusí naplnit. Dokonce se může stát, že jejich účinky jsou zcela opačné ve srovnání s původními očekávaními. V tomto smyslu se války mohou stát protismyslnými nebo dokonce kontraproduktivními. Paradoxy nejvýznamnějších válek postkonfrontačního období můžeme s určitou mírou zjednodušení rozdělit do dvou hlavních oblastí – všeobecně bezpečnostní a vojenské.

Mezinárodněpolitické paradoxy

Nejobecnější společný paradox v první sledované rovině lze vyjádřit slovy, že i když v době oficiálního ukončení je zcela jasný vítěz, nemusí to znamenat konec bojové činnosti. Stejně tak to ne vždy znamená konec utrpení civilního obyvatelstva v místě bojové činnosti. Z tohoto pohledu měla nejméně paradoxů první irácká válka, jež vešla do dějin pod názvem operace Pouštní bouře. Ale i po ní zůstala dost silná armáda a zejména veškerý represivní aparát diktatury Saddáma Husajna. Po operaci Spojenecká síla (kosovská válka) zůstaly nevyřešené problémy mezi muslimským a pravoslavným obyvatelstvem. Operace Trvalá svoboda neukončila neomezené panování *warlords* nad jednotlivými oblastmi zbědovaného Afghánistánu. Nepřinesla konec vysokého stupně privatizace násilí v této těžce zkoušené zemi a jejími jakýmsi pohrobky jsou potulující se jednotky nepravidelných bojovníků – tzv. *irregulars*.

Jednoznačně nejvíce paradoxů přinesla operace Irácká svoboda. Byla vedena ve jménu války proti terorismu, ale do země, v níž v té době bylo mnoho špatného, zejména pak despotický kleptokratický režim, který velmi špatnou hospodářskou politikou ruinoval celou zemi, přinesla to, co tam do té doby nebylo – terorismus. Velmi výstižně to vyjádřil Francis Fukuyama: „G. W. Bush ... svým postupem vyprovokoval přesně to, čemu se chtěl vyhnout.“ [8]

Další americké přiznání paradoxního výsledku operace Irácká svoboda přinesl dokument zvláštní pracovní skupiny ministerstva obrany USA. V něm se otevřeně kritizuje neobratnost

americké diplomacie, která se dlouhodobou podporou autoritářských režimů v islámském světě nechala vtáhnout do vnitroislámského boje a v něm se pak většině muslimů jeví jako jejich nepřítel. Velmi pozoruhodná je otevřenost, se kterou se píše: „Není to tak, že muslimové by nenáviděli naši svobodu, spíše je to tak, že nenávidí naši politiku.“ [9] Dokument dále uvádí, že „přímá americká intervence v muslimském světě paradoxně posílila radikální islamisty a zároveň s tím v řadě arabských zemí srazila podporu Spojených států pod úroveň deseti procent“. [10]

Dokument dále uvádí, že USA hovoří o šíření demokracie do těchto zemí, ale prostí Arabové to považují za vypočítavé pokrytectví. A to zvláště po roce 2003, kdy se prosadila „dynamika války ... v jejímž rámci zesílil odpor režimů (v islámských, zejména pak v arabských státech, pozn. autora) vůči politickým a sociálním změnám ... a na druhé straně džihádisté mají více sympatizantů arabských většin, nepřímé podpory ze strany islamistů, a také přímé podpory než většina tamních režimů“. [11]

Dokument Pentagonu doslova píše o „kontraproduktivním přístupu, jehož výsledkem je to, že „poselství džihádistů, kteří tvrdě napadají americké hodnoty, přijala většina umírněných a nenásilných teroristů ... prostí muslimové se od „měkké opozice“ vůči USA posunuli k „tvrdé opozici“ ... a v Saúdské Arábii velká většina obyvatel věří, že cílem USA je oslabit a podmanit si islám jako takový. Jinak řečeno – Američané se stali nepřáteli“. [12]

Zvlášť velkým paradoxem je to, že do osvobozeného Iráku se stáhli militantní džihádisté z celého světa, aby se tam v řadách vzbouřenců (insurgents) mstili za to, co považují za ponížení a pokoření islámského světa. Uplatňuje se totéž, co zažil Afghánistán v první polovině 80. let – tam se stahovali militantní džihádisté z celého světa s cílem „zabít si svého Rusa“, do Iráku dnes odjíždějí s cílem „zabít si svého Američana“. Změnily se terče, ale vůbec se nezměnila základní motivace – pomstít se za to, co považují za „ponížení islámského světa“.

Jednoznačně nejzávažnějším paradoxem této války se stalo přenesení terorismu do evropských zemí. Richard Clarke, jeden z předních amerických odborníků na tuto problematiku, napsal, že „Spojené státy nemohly sítí al Kajdy a její nově naklonované generaci dát žádný účinnější nástroj k náborování nových členů, než jakým byla tato neodůvodněná invaze do arabské země s bohatými zásobami ropy“. [13]

Vojenské paradoxy

Řada paradoxů se projevila také ve vojenské rovině. Všechny se týkají vedení bojové činnosti a zejména pak možnosti uplatňovat v ní náskok získaný díky RMA (Revolution in Military Affairs). Jde zejména o následující:

Některé války postkonfrontačního období znovu oživily myšlenku, že válka má vedle všech stinných stránek (velké lidské utrpení, ztráty na životech, ničení hmotných a kulturních statků, poškozování životního prostředí) také jeden velký přínos – vybíjí se v ní nenávist a nakonec se tím otevírá cesta k míru.

Edward Luttwak v r. 1999 zveřejnil studii, která hned vzápětí vyvolala celosvětovou pozornost a byla přeložena do několika jazyků. [14] V ní tvrdě kritizoval například z vnějšku vynucená příměří, jež několikrát přerušila boje mezi Chorvaty a Srby na území Krajiny, protože nakonec je obě strany využily jen k tomu, že do svých řad zrekrutovaly nové bojovníky, daly jim nový výcvik a výzbroj a do dalších bojů se pak pustily s o to větším nasazením. Na závěr své alarmující studie Luttwak vyzval světové politiky, aby dokázali čelit emocionálním nátlakům

požadujícím intervenci do válek, které vedou jiné národy. Podle jeho názoru totiž pevný mír nemůže být výsledkem vnější intervence, ale může přijít teprve po rozhodujícím vítězství jedné z válčících stran a po naprostém vyčerpání všech účastníků války. Luttwak zdůrazňuje, že jeho motivem není lhostejnost, ale naopak odhodlání nebránit, aby se uplatnilo to, co on sám označuje pojmem *paradoxní logika války*: každá válka nakonec vede k míru.

Váženým vojenským paradoxem je nerespektování zavedené zásady nezbytnosti a úměrnosti (necessity and proportionality), která znamená, že „při vedení bojové činnosti se musí udělat pouze to, co je nezbytné k dosažení vojenských cílů a musí se přitom postupovat uměřeně“. [15] Tato zásada nebyla dodržena při operacích Spojená síla 1999 a Trvalá svoboda 2001, kdy američtí piloti svrhávali tzv. cluster bombs. Ty obsahují submunice, jež způsobuje velké ztráty na životech civilního obyvatelstva, a také na zařízení nevojenského charakteru, které je nezbytné pro poválečné přežití národa. Proto již v roce 1999 Mezinárodní výbor Červeného kříže vyzval k celosvětovému zákazu používání těchto zbraní.

Krutá irácká zkušenost ukázala, že příčinou paradoxních vojenských výsledků může být ztotožnění terorismu s konkrétním územím jednoho státu. Potvrdila kontraproduktivní charakter takového postupu, při němž se zodpovědnost za teroristické akce přiřkne jednomu konkrétnímu státu a ten se pak stane místem vojenské intervence.

Rychlé ukončení operací ještě nemusí znamenat konec války jako takové. Snadno vybojované vítězství může být ztraceno v týdnech, měsících či dokonce letech, jež po něm následují. Dva přední američtí odborníci upozorňují, že „rychlé vítězství sice znamená kolaps nepřítele, ale ještě to není jeho úplné zničení. Nepřátelé mohou přejít do ilegality, mohou vést gerilovou válku a z toho pak vyplývá nutnost zvyšovat počty vojsk na místě zásahu, prodlužovat jejich pobyt, a tím náročnější pak jsou i úkoly ve fázi stabilizace a rekonstrukce“. [16]

Uplatnění hlavních předností RMA má své stropy a ty navíc jsou dost nízké. Celá tato koncepce totiž byla připravena pro boj s protivníky, kteří mají srovnatelnou sílu a přístupy k vedení bojové činnosti. Ukázalo se však, že ani zdrcující konvenční převaha ve vzduchu či ve využívání informační nadvlády nestačí na zlomení vůle k odporu v případě, že nepřátelské vzbouřenecké jednotky uplatňují tzv. *avoidance behaviour*. [17] To znamená, že se vyhýbají přímému souboji a zaměřují se na nepřímé formy bojové činnosti: na nastražování léček, přepady, pumové atentáty únosy a zabíjení bezbranných lidí.

Na takové formy bojové činnosti nejsou americké jednotky vůbec připraveny. Předně na to nejsou naprogramovány elektronické prostředky jejich systémů *full spectrum dominance*. Navíc ani samotní vojáci nemají dostatečný výcvik právě pro tyto formy nepřímého ozbrojeného zápasu. Zatím nemají dostatečné schopnosti, aby účinně bránili tomu, že destabilizování země, šíření strachu a nejistoty, únosy a zabíjení lidí jsou často používanou taktikou vzbouřenců a zejména pak zahraničních bojovníků, které vede Abú Músa al Zarkáví, jenž je pravděpodobně vůdcem al Kajdy v Iráku.

Odpor relativně slabě vyzbrojených vzbouřenců na území jedné jediné arabské země zpochybnil způsobilost nejbohatšího a jednoznačně nejsilnějšího státu světa k tomu, aby naplňoval svoji strategii Global Posture Review.

V rámci vzorce 1-4-2-1 dokázaly USA beze zbytku plnit první úkol (plná připravenost k obraně vlastního území), v rámci úkolu 4 a 2 (schopnost zasáhnout v kterémkoli ze čtyř kritických regionů resp. čelit dvěma agresím kdekoli ve světě) vůbec zasahovat nemusely, a přitom měly vážné těžkosti s důsledky po ukázkovém naplnění čtvrtého úkolu – dosáhnout rozhodujícího vítězství včetně změny režimu a následné okupace.

POUČENÍ A VÝZVY VYPLÝVAJÍCÍ Z VÁLEK POSTKONFRONTAČNÍHO OBDOBÍ PRO BOJOVOU PŘÍPRAVU OZBROJENÝCH SIL

Zkušenost po operaci Irácká svoboda ukázala, že příslušníci ozbrojených sil budou nuceni zvládat i úkoly při budování nového státu. Pbebe Marr z U.S. Institute of Peace upozorňuje, že „všechny okupační mocnosti budou řešit náročné dilema: buď mohou nasadit hodně vojáků a podstupovat riziko antiimperialistického odporu, nebo mohou použít málo vojáků, a tím vytvořit chaos. Hledání vyváženého přístupu bude velice delikátní a náročné“. [18]

Má-li být vojenský zásah úspěšný nejen z krátkodobého, ale také z dlouhodobého hlediska, pak je nezbytné, aby po něm následovala nesporná změna k lepšímu. Ta se musí projevit nejprve na úrovni každodenního života obyvatel, dále pak ve stabilizaci vnitropolitického uspořádání, a nakonec i v jeho kladné úloze v regionální, a případně i ve světové politice. Stabilizační úkoly tedy mohou být po všech stránkách mnohem náročnější než samotné vojenské zásahy.

Poučení a výzvy z posledních válek se postupně promítají ve dvou hlavních směrech – v konkrétních zásadách proti vzbouřeneckým jednotkám a ve změnách střednědobého zaměření bojové přípravy pozemních vojsk.

Afghánská, zejména pak irácká zkušenost ukázaly na nezbytnost přípravy ozbrojených sil na vedení složitých a náročných operací proti jednotkám vzbouřeneckých sil (counter-insurgency operations). Americké jednotky se v tomto směru výrazně zdokonalily především v dílčích operacích, které se uskutečnily pod nepatetickými a možná právě proto velmi výstižnými názvy:

- ❑ *Phantom Fury* (Přízrak pomsty), kde šlo o osvobozování Fáludže z pod nadvlády asi tři tisíc vzbouřenců,
- ❑ *Matador*, která se zaměřila na překrytí irácko-syrské hranice, přes níž do okupovaného Iráku přicházeli vzbouřenci ze zahraničí,
- ❑ *Lightning* (Blesk), která se soustředila na potlačení vzbouřeneckých aktivit v Bagdádu,
- ❑ *Spear* (Oštěp), při níž vojáci námořní pěchoty USA spolu s iráckými vojáky zasahovali proti vzbouřeneckým cestám v okolí Karbaly,
- ❑ *Dagger* (Dýka), v níž vojáci vyhledávali sklady výbušnin a vzbouřenecké jednotky v poušti na sever od Falúdzí,
- ❑ *Sword* (Meč), při níž vojáci bojovali proti vzbouřencům v oblasti Eufratu.

Změny v systému bojové přípravy vojsk

Poznatky a hořké zkušenosti válek postkonfrontačního období se začínají odrážet také v dokumentech vymezujících hlavní cíle a formy bojové přípravy jednotek. Zvlášť výrazně se to projevuje u tří zemí, které v uplynulých či ještě probíhajících válkách získaly nejvíce zkušeností. Jsou to: Austrálie, Velká Británie a USA. [19]

Austrálie

Austrálie vychází ze zkušeností získaných zejména v Afghánistánu, v Iráku, ale také na Šalamounových ostrovech a ve Východním Timoru. Odrazilo se to v dokumentu nazvaném **Complex Warfighting** (Komplexní vedení bojové činnosti). Ten předpokládá, že i nadále se bude bojovat ve velmi náročných terénech a ve složitém prostředí (complex terrain environment).

Předpokládá, že hlavní hrozbou budou velmi dobře vyzbrojená a vzájemně propojená nepravidelná uskupení vzbouřenců a teroristů. Ta budou operovat na relativně malém území, nezřídka i ve městech, a tím budou vytvářet prostředí s vysokou koncentrací hrozeb (high threat environment). V takovém prostředí budou moci nejlépe operovat malé, téměř autonomní jednotky (semi-autonomous teams), které budou uplatňovat taktiku nazvanou „swarming.“

To znamená, že malé jednotky budou muset být schopny se podle potřeby sdružovat, aby si navzájem pomáhaly a umocňovaly svoji údernou sílu. Hlavním požadavkem na tyto jednotky bude co nejvyšší možná znalost bitevního prostředí, vysoká schopnost spojovat tradiční i netradiční prvky vedení boje a zvláště pak mobilita.

Velká Británie

První britská poučení vycházejí z bojových zkušeností v Sierra Leone, Afghánistánu a v Iráku. Jsou zakotvena v dokumentu nazvaném **Future Land Operating Concept** (FLOC – Budoucnost pozemních operací). Podobně jako je tomu v Austrálii, klade hlavní důraz na schopnost úspěšně bojovat v poměrně malém prostoru, v němž bude vysoká koncentrace souběžně působících smrtelně nebezpečných hrozeb nejrůznější povahy.

Dokument FLOC stanovuje cíl vytvářet a secvičovat menší jednotky schopné pružně a rychle manévrovat – nazývá je **agile mission groups**. Jejich hlavním úkolem je účinně působit proti narušování pořádku, proti vzbouřencům, organizovanému zločinu a terorismu – odtud název C-DICT (Counter Disorder, Insurgency, Criminality and Terrorism).

Spojené státy

Americké ozbrojené síly mají z válek postkonfrontačního období nejbohatší, ale také nejtvrdší zkušenosti. Přesvědčily se o jejich vysoké finanční nákladnosti, vojenské náročnosti, zvláště pak lidské tragičnosti (nejvyšší počet zabitých a zraněných vojáků). I v těchto válkách se bojová činnost vojáků řídila především podle Předpisu pro vedení malých válek (Small Wars Manual), který vycházel zejména ze zkušeností z vietnamské války. Afghánistán, a hlavně pak ale Irák ukázal, že ulpívání na jeho zásadách má menší úspěšnost, než se čekalo.

Vážnými problémy americké armády USA v Iráku se zabýval Andrew Krepinevich z George Mason University, autor velmi známé knihy *The Army and Vietnam*. Z úhlu pohledu vietnamské zkušenosti došel k závěru, že hlavní chybou americké strategie v Iráku je zabít co nejvíce vzbouřenců a teroristů [20]. Navrhl opačnou strategii, která by se pod pracovním názvem „šíření olejové skvrny“ (oil-spot strategy) zaměřovala na pozitivní cíl. Měla by usilovat o rozšiřování těch území, ve kterých je Iráčanům zajištěna každodenní bezpečnost, kde se nemusejí obávat vzbouřenců, kteří je stále nějak ohrožují nebo k něčemu nutí. Krepinevich navrhl, aby američtí vojáci svým působením v Iráku rozšiřovali oblasti zbavené atmosféry zastrašování, nebezpečí a nejistoty, a tím by rozšiřovali prostor pro poválečnou obnovu Iráku.

Přišly však i dvě oficiální, institucionální odpovědi. Na konci roku 2004 byl schválen nový vnitroarmádní dokument, který dostal název **Field Manual – Interim Counterinsurgency Operations**. Ten, stejně jako je tomu v Austrálii a ve Velké Británii, vytyčuje úkol vytvářet a secvičovat menší samostatně působící jednotky schopné rychlých a překvapivých manévřů. V případě USA to budou taktická uskupení tvořená jednotkami pozemního vojska a námořní pěchoty.

V listopadu 2005 Rada národní bezpečnosti USA (NSC – National Security Council) schválila bezpečnostně politický dokument nazvaný **Národní strategie pro vítězství v Iráku**. Je to

dokument reaktivního charakteru, sepsaný pod vlivem toho, že vývoj v Iráku jde zcela jiným směrem, než Bushova administrativa původně předpokládala.

Stanovuje cíle ve třech časových rovinách. Krátkodobým cílem zesílení boje proti terorismu, střednědobým cílem je Irák, který už sám sobě zajišťuje bezpečnost, a dlouhodobým cílem je mírový, bezpečný a stabilní Irák, který je spolehlivým partnerem USA v boji proti terorismu a šíření ZHN.

V dokumentu NSC USA se říká, že vojáci v USA bojují proti třem skupinám nepřátel: teroristé, saddámisté a odpůrci (rejectionists). První skupina je považována za nejnebezpečnější, protože zabíjí největší množství vojáků i civilního obyvatelstva. Do druhé skupiny patří ti, kteří usilují o obnovu dřívějšího zřízení. A konečně do třetí skupiny jsou řazeni sunnité bojující za své výsady. V boji proti všem těmto skupinám mají američtí vojáci následující hlavní úkoly [21]:

- ❑ Čelit jejich brutalitě, zabít ty nejnebezpečnější z nich, ničit jejich postavení, trvale zmenšovat prostor, který ovládají.
- ❑ Zvyšovat počty ozbrojených sil Iráku, zdokonalovat bojovou připravenost a schopnosti jejich příslušníků ve všech směrech bojové činnosti.
- ❑ Neutralizovat akce Sýrie a Íránu, které podporují teroristy a „nepřátele irácké demokracie“.

Armády s největšími bojovými zkušenostmi z válek postkonfrontačního období se tedy připravují na vedení nepravidelných konfliktů, ve kterých se jejich protivníci budou rekrutovat především z řad vzbouřenců, zločinců a teroristů. Ti půjdou do boje s vysokým odhodláním zabít co nejvíce vojáků z euroatlantické civilizace. Budou se vyhýbat jejich silným prvkům a budou je napadat zákeřně, prostřednictvím nejrůznějších nástrah, léček a dalších záludností. Půjde tedy o nepravidelné, asymetrické války, ve kterých mohou uspět malé, vysoce mobilní, samostatně působící a manévrující jednotky.

ZÁKLADNÍ PŘEDPOKLADY ÚSPĚŠNOSTI V ASYMETRICKÝCH VÁLKÁCH

Zkušenosti z asymetrických válek postkonfrontačního období nasvědčují tomu, že hrozby a rizika spojená s těmito válkami lze snižovat, pokud budou splněny následující předpoklady:

Předpoklady politického charakteru

Negativem irácké zkušenosti jsou závažné důsledky zásadního nerespektování Huntingtonových doporučení. Vleklá asymetrická válka je zákonitým důsledkem toho, že jedna civilizace vojensky intervenovala v jednom z klíčových států jiné civilizace, aniž by přitom ostatní přesvědčila, že je to i v jejich zájmu, a aniž by usilovala o společné zprostředkování, jako tomu byla v roce 1991, při tzv. první irácké válce.

Pozitivum vytvořené z tohoto negativu má tři základní rysy:

1. Každá operace musí mít jasný mandát RB OSN, jinak může být zpochybněna její legalita. A pokud se akce ukáže být i nelegitimní, [22] o to větší může být pravděpodobnost, že po jejím ukončení bude pokračovat asymetrická válka, v níž vzbouřenci neuznávají žádná ustanovení mezinárodního práva válečného a usilují jen o to, aby zabili co nejvíce vojáků z intervenujících zemí.
2. Politická rozhodnutí by měla vycházet z předpokladu, že operace mimo území NATO by mohly skončit asymetrickou válkou s kratším či delším trváním. Samotné vojenské

operace by měly být plánovány tak, aby způsobovaly co nejmenší ztráty na životech a co nejmenší škody na civilní infrastruktuře zemí, ve kterých se zasahuje s cílem svrhnout nebezpečný diktátorský režim nebo zničit teroristické skupiny.

3. Každá operace musí mít dva základní důkladně promyšlené záměry. Vedle čistě vojenského záměru to musí být i dokonalá připravenost na plnění úkolů postkonfliktního rázu. Oč jasnější je vítězství ve válce, o to důležitější a také náročnější je vyhrát mír. To znamená, že nasazovaní vojáci musí být připraveni také na plnění úkolů na poli poválečné stabilizace a rekonstrukce, kterým se souhrnně říká *post-conflict reconstruction missions*. Pokud se zasahuje v zemích muslimského světa, je prvním předpokladem úspěšnosti předchází civilizační a psychologická příprava, ve které by se nasazovaní vojáci měli naučit alespoň to, čeho se mají vyvarovat, aby nevyvolali odpor nebo dokonce nenávist místního obyvatelstva. [23]

Předpoklady vojenského charakteru

Každé vojenské operaci by mělo předcházet shromáždění maximálního množství spolehlivých a ověřených informací o situaci na místě zásahu. Zpravodajská služba musí poskytovat co nejčerstvější a co nejpresnější poznatky o nepříteli a o místě zásahu.

Vojenské zásahy by měly být připravovány jako **hloubkové operace informačního věku** (deep operations), které bojiště rozšiřují v prostoru i v čase. [24] Tyto hloubkové operace informačního věku by měly být koncipovány jako výsledek součinnosti mezi zdroji informací, činiteli, kteří rozhodují, a vojáky, kteří rozhodnutí uskutečňují na bojištích. Důležitým předpokladem je využití zdrcující vzdušné převahy, která je umocněna moderními přesně naváděnými zbraňovými systémy. V neposlední řadě je nezbytná připravenost na plnění úkolů po skončení bojové činnosti (post-conflict work). Jde především o ukončení nepřátelství a o zajištění míru. [25]

POUČENÍ PRO ČR A JEJÍ ARMÁDU

Nejvyšší političtí činitelé by vždy měli velmi zodpovědně zvažovat mezinárodně politické souvislosti každé operace, do které chtějí nasadit armádu.

Vždy by měli brát v úvahu, že v oblasti vnějších hrozeb zůstává RB OSN jediným orgánem, který má právo rozhodovat o akcích nezbytných k udržení a obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Ideálním stavem by bylo, kdyby každá akce byla jak legální, tak i legitimní. Gareth Evans [26] uvádí, že operace Pouštní bouře 1991 byla jak legální, tak i legitimní. Akce Spojenecká síla 1999 byla podle jeho názoru technicky nelegální, ale všeobecně považována za legitimní, a tak napáchala méně škody než akce Irácká svoboda 2003, která byla jak nelegální, tak i nelegitimní. [27]

Nejvyšší opatrnost je třeba v případě akcí, které nemají mandát RB OSN. Nasazováním vojáků do takových akcí se podstupují dvě závažná rizika. Prvním je zabíjení vojáků ve vleklých asymetrických válkách, jež mohou následovat po oficiálním ukončení bojové činnosti. Toto riziko je zvláště vysoké při nasazení jednotek bojového charakteru, poněkud nižší je při nasazení logistických jednotek. Ještě vážnější je riziko odvetných teroristických útoků, jehož kruté důsledky zažili zejména obyvatelé Madridu a Londýna. Ty jsou skutečně vážným mementem pro každé politické rozhodování o těchto otázkách.

Z hlediska mezinárodněpolitického by AČR měla být nasazována jenom do takových akcí, které mají jasný mandát RB OSN, nebo u nich RB OSN povolila použít všechny možné prostředky a opatření (all necessary means/measures) k obnově mezinárodního míru a bezpečnosti. Z hlediska vojenského je nezbytné, aby každému nasazení českých vojáků předcházelo shromáždění co největšího množství důkladně pověřených informací o místě působení a o síle a metodách činnosti pravděpodobných protivníků. Nezbytným předpokladem úspěšnosti je rovněž psychologická a civilizační příprava, během níž by se vojáci seznámili s hlavními rysy dané oblasti, s tím, jak se tam mají chovat a čeho se mají vyvarovat. Je to jedna z cest, jak snižovat riziko ztrát na životech.

Poznámky a použitá literatura:

- [1] SMITH, Dan. *The Atlas of War and Peace*. London: Earthscan Publications Ltd., 2003.
- [2] HUNTINGTON, Samuel. *Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka, 2001, s. 305.
- [3] HUNTINGTON, Samuel. *Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka, 2001, s. 379.
- [4] BECK, Ulrich. War Is Peace: On Post-National War. *Security Dialog*, Vol. 36/1, s. 6.
- [5] CLARK, Wesley. Modern War: Bosnia, Kosovo and the Future. *Public Affairs* 2001, New York, s. 224.
- [6] MOLLER, Bjorn. The New Revolution in Military Affairs. In: *New Roles of Military Forces. Global and Local Implications of the Revolution in Military Affairs*. Copenhagen: Danish Institute for International Studies, 2003, s. 66.
- [7] LUTTWAK, E. A Post-Heroic Military Policy. *Foreign Affairs*, 75, 1996, s. 33-44.
- [8] FUKUYAMA, Francis. *America at the Crossroads: Democracy, Power and the Neoconservative Legacy*. 1st edition. New Haven: Yale University Press, 2006. s. 215.
- [9] *Report of the Defense Science Board Task Force on Strategic Communication. Office of the Under Secretary of Defense For Acquisition, Technology, and Logistics*. Washington, D.C. 20301-3140. September 2004, s. 40.
- [10] Tamtéž.
- [11] *Report of the Defense Science Board Task Force on Strategic Communication*. Washington, D.C.: Office of the Under Secretary of Defense For Acquisition, Technology, and Logistics. 20301-3140. September 2004, s. 42-43.
- [12] Tamtéž, s. 46.
- [13] CLARKE, Richard. *Contre tous les ennemis. Au coeur de la guerre américaine contre le terrorisme*. Paris: Albin Michel, 2004.
- [14] LUTTWAK Edward N. Give War a Chance. *Foreign Affairs*. July-August 1999, s. 36-44.
- [15] CONTE, Alex. Security in the 21. Century. The United Nations, Afghanistan and Iraq. *Ashgate 2005*, s. 51-52.
- [16] SCOWCROFT, Brent and BERGER, Samuel. Getting Serious about Nation-Building. *The National Interest*, Fall 2005, Issue 81, s. 51.
- [17] Complex Irregular Warfare: The Face of Contemporary Conflict. In: *Military Balance 2005/2006*, s. 412.
- [18] MARR, Pbebe. Occupational Hazards. *Foreign Affairs*. July-August 2005, vol. 84, s. 186.
- [19] Blíže viz Complex Irregular Warfare: The Face of Contemporary Conflict. In: *Military Balance 2005/2006*, s. 418-420.
- [20] KREPINEVICH, Andrew. How to Win in Iraq. *Foreign Affairs*, September-October 2005, Vol. 84, Issue 5, s. 87-104.
- [21] *National Strategy for Victory in Iraq*. National Security Council. November 2005, s. 20-21.
- [22] Gareth Evans uvádí, že operace Pouštní bouře 1991 byla jak legální, tak i legitimní. Akce Spojenecká síla 1999 byla podle jeho názoru technicky nelegální, ale všeobecně považována za legitimní, a tak napáchala méně škody než akce Irácká svoboda 2003, která byla jak nelegální, tak i nelegitimní. Blíže viz EVANS, Gareth, When is it Right to Fight? *Survival*, Vol. 46, Autumn 2004, No. 3, s. 74.
- [23] Jde třeba o zdánlivé malíčkosti: neměli by nosit kříže na krku, neměli by do arabských domácností vnikat se psy, muži by neměli kontrolovat arabské ženy, a to ani když kontrolují, zda pod oblečením nemají výbušniny ap.
- [24] Potts, David: Tomorrow's War. In: POTTS, David (ed), *The Big Issue: Command and Combat in the Information Age*. The Strategic and Combat Studies Institute, The occasional Number 45, 2002, s. 10-14.
- [25] GARDEN, Timothy. Iraq: the military campaign. *International Affairs*. Vol. 79, July 2003, No. 4, s. 718.
- [26] Bývalý ministr zahraničí Austrálie, člen tzv. Panelu šestnácti moudrých, který vytvořil Kofi Annan k posouzení nejvážnějších bezpečnostních hrozeb současného světa. Výsledkem činnosti tohoto týmu je dokument nazvaný *Bezpečnější svět: naše sdílená zodpovědnost*.
- [27] EVANS, Gareth. When is it Right to Fight? *Survival*, Vol. 46, Autumn 2004, No. 3, s. 74.

Technologie a výrobky požadované pro boj v urbanizovaném prostředí

(Válka v urbanizovaném prostoru vyžaduje nové technologie a materiály)

Vedení operací v urbanizovaném prostoru nedovoluje využívat všech technologických výhod, proto vyžaduje důkladný rozbor nových nároků, požadavků na vybavení, výstroj a výzbroj „vojáka 21. století“ (městského bojovníka). Především půjde o nové materiály, některé již jsou k dispozici, jiné se zatím připravují.

Bojová činnost v zastavěných prostorech

Jsou to právě soudobé lokální konflikty, prostřednictvím kterých lze ověřovat vývoj a perspektivy nových technologií (jejich co nejefektivnější využití), stanovují požadavky na vojáka a techniku současnosti. Vedení operace v zastavěném prostoru je forma operace, která se v současnosti stává více a více častější a v budoucnu již neomyslitelná.

Příčin je několik, za nejdůležitější jsou považovány:

- ❑ jsou budovány větší a větší prostory,
- ❑ k dispozici je stále více a více prostředků pro vedení bojové činnosti jednotkami a přežití civilního obyvatelstva v urbanizovaném prostoru, které bude součástí těchto prostorů,
- ❑ většina lidí v současnosti, více než 50 %, v městském prostředí vyrůstá, je s tímto typem terénu (prostoru) obeznámena, proto nabývá stále více jejich rozhodnutí bojovat tam, kde se cítí doma,
- ❑ zastavěné prostory ve značné míře neutralizují výhody nových technologií z čehož vyplývá, že přibývá bojujících dostávajících se do rovnocenných bojových podmínek, proto i výsledek operace bude více záviset na jejich vůli a trpělivosti.

Boj v zastavěném prostoru se takto často stává vyčerpávajícím, zapříčiňujícím velké ztráty a psychologická trauma na obou stranách jak u bojujících, tak i v řadách civilního obyvatelstva. Žel, posledně zmínění (civilisté) mohou jen ve výjimečných případech tento prostor opustit a budou nuceni zůstat v prostoru válečné akce.

Vedení bojové činnosti v zastavěných prostorech se tak stává i pro jednotky a útvary Armády ČR jednou z nejpravděpodobnějších úloh, a to v případech, jestli brání vlastní území, nebo jsou jednotky, útvary, součástí mnohonárodní operace. Vyvarování se vyčerpávajících bojů vedoucích k větším vlastním i civilním ztrátám vyžaduje nové schopnosti založené na moderních, dále se rozvíjejících technologiích.

Tyto možnosti jsou:

- ❑ zachovávání dalšího vývoje situace, schopnost nebýt vlákn do pastí (léčky) v statickém vedení války,
- ❑ být schopen porážet jednotky v urbanizovaném terénu tak dobře, jak na otevřeném (např. umět dobývat opevněné budovy, bunkry, opěrné body, manévrovat v podzemních komunikacích apod.),

- ❑ uplatňovat účinky zbraní bez nadbytečných ztrát na civilním obyvatelstvu a budovách životně důležitého významu směrem k podpoře administrativních zařízení obyvatel města.

Boj v zastavěném prostoru – jaké jsou jeho důsledky?

Mnozí se shodují s názorem, že zastavěný prostor (urbanizovaný terén) oproti odkrytému, je typem terénu, který se od obvyklého (odkrytého) liší po více stránkách. O to více se nám jeví tyto rozdíly jako velmi důležité, především tehdy, kdy si je neuvědomujeme, nebo naše jednotky nemají (postrádají) vhodný výcvik, výstroj, výbavu a výzbroj.

Urbanizovaný terén zdánlivě stejného typu se skládá z menších prostorů, různých částí (některé charakteristické příklady):

- ❑ obytná čtvrť: relativně otevřený prostor nabízející dobrou ochranu,
- ❑ průmyslová zástavba: komplikovaný manévr, obtížné řízení boje, různorodost staveb, kromě toho nelze zahájit bezmyšlenkovitě palbu všude, například chemická továrna, její výroby a sklady (může dojít k vlastnímu ohrožení),
- ❑ centrum starého města: těsné, úzké,
- ❑ velkobchody, nemocnice: obrovské komplexy pro prozkoumávání, na druhé straně však důležité pro zásobování (ošetření, hospitalizaci raněných) apod.,
- ❑ hlavní město, metropole: např. Londýn – enormně velký prostor, hodně rozmanitý terén, pravděpodobně je nemožné ho dobýt (vybojovat),
- ❑ výškové budovy: mnoho poschodí pro čištění, ale také jsou to dominující stavby, lze je využít k některým činnostem při vedení boje.

Nicméně hlavním rozdílem je zvláštní dimenze – výška. V otevřeném terénu jsou obvykle tři rozměry, které musíme brát v úvahu: čelo (příd), bok a záď. V zastavěném terénu musíme brát v úvahu kromě toho směr nahoru (poschodí budov) a směr dolů, tj. všechny tunely, kanály k uložení potrubí, stoky, a kabelové bubny, které v zastavěných prostorech existují. Mimo to zástavba poskytuje ochranu při obejití do boku a týlu nepříteli, ale také vhodný úkryt pro živou sílu jak bojující, tak i místní civilní obyvatelstvo. Právě přítomnost civilního obyvatelstva, vysokonapěťové vedení a vysokoteplotní vodní potrubí mohou způsobit například obtíže při vedení bojové činnosti, především vedení palby.

Tyto důsledky naznačují požadavky:

- ❑ krátká přímočará vzdálenost: blízký prostor pro vedení boje, boj zblízka vyžaduje pohotovost reakce a dokonalou tělesnou ochranu (ochranná vesta, přilba, brýle, nákolníky, loketníky apod.),
- ❑ úplné šero: množství výkopů, průjezdů, zkratk, malých úzkých uliček, děr aj. poskytujících dojem zvýšené marnosti, úzkosti (zbytečnosti) – jsou nutné termické a radarové senzory,
- ❑ dobrá ochrana může být také zdokonalena: zbraně s požadovanými zlepšenými a specifickými účinky,
- ❑ dobrá příležitost pro napadení z boku: autonomní pozorovací senzory, digitální zpravodajská činnost při přesunech, vyhledávání min a požadavek na prostředky prolamování (pronikání do budov),
- ❑ snižování účinků radiokomunikace: dokonce ve stejných budovách, když jsou dobře vyztužené (armované), komunikace bývá několikrát přerušovaná – požadavek KV spojení, montováno do přileb,

- ❑ snižování příjmu GPS (Global Position System): GPS nepracuje uvnitř budov, tunelů, sklepů, kanalizace ap., určování polohy vlastních a nepřátelských jednotek činí tak překážky – nutnost nových komunikačních technologií,
- ❑ dominující výškové budovy: musí být ovládnuty a využity nebo zničeny (pokud je to možné, dočasně zablokovány),
- ❑ civilní obyvatelstvo, důležité továrny, provozovny a podniky: bojovou činnost vést se stupňovitým účinkem s minimálními vedlejšími (kolaterálními) ztrátami, jenom takovými, které byly požadovány.

Technické schopnosti požadované pěšími (sesednutými) jednotkami při boji v urbanizovaném prostoru

Sesednuté pěší jednotky se spolupůsobícím (organickým) vozidlem nebo bez něj, požadují takové vybavení, aby byly schopny vést bojovou činnost, chráněné technologickou převahou.

Mezi takové vybavení patří například:

Přístroj pro určování poloh, který bude přinejmenším poskytovat možnost při výběru polohy, postavení, pozice ve správné místnosti a na vhodném poschodí. Přístroj GPS není schopen ve skrytých (vnitřních) prostorách, omezených úzkých ulicích a podzemí tento úkol plnit, proto jsou požadovány nové doplňkové prostředky (technologie).

Setrvačný pohybový přístroj IMU (Inertial Movement Unit) je typickým příkladem vývoje takových přístrojů. IMU znamená přístroj inerciálního pohybu, který je platformou pro měření zrychlení a směrů ve třech dimenzích.

Tyto přístroje jsou dnes vyráběny pro rychlá vozidla, ale jsou dobrým počátkem pro využití v terénních (bojových) vozidlech. Přesto je bude nutné upravit, protože nejsou přizpůsobeny pro vojenské požadavky (vojáky, kteří běží, plazí se nebo skáčou). To zabezpečí rozšíření těchto přístrojů o nové algoritmy a podporu dalšími senzory (čidly).

Když voják zůstává na svém místě, vybraném prostřednictvím přístroje IMU, začne brzy uvažovat o vedlejší lokalitě (místě), i když je si vědom, že oslabí možnosti vzájemné podpory a vedení palby. Bylo prokázáno, že v současnosti lze udržet postavení na maximální dobu osmi minut, pak je nutné postavení aktualizovat, například přes GPS.

Je zřejmé, že tento postup není racionální, protože vojáci jsou nuceni v zastavěných prostorech vycházet ven z budov, sklepů, úkrytů apod., a každých osm minut navazovat spojení prostřednictvím GPS. Tato skutečnost předurčuje výzkum technologie přístroje IMU s podpůrnými senzory a podpůrnými technickými pomůckami. Technologie této metody určování polohy (pozice) je v současnosti vyvíjena v laboratořích.

Přístroj pro noční vidění. Jak již bylo uvedeno, termické senzory nebo radar jsou důležité pro mapování (prohlížení) hustě zastavěného prostoru.

Přenosná (kufříková) radarová stanice je drahá, velká a provádění vyhodnocování je obtížné. Proto termické senzory, týkající se současné situace, jsou o mnoho lepší.

Nový měřič sálavého tepla (bolometr), typ senzoru, je přístroj pro měření zářivé energie. Je malý a lehký, váží kolem 1 hektogramu a citlivý pro záření v infračervené stupnici od 7,5 do 13 mikrometru. Je také poměrně laciný a elektrotechnicky bezpečný. Tyto skutečnosti určují sálavý měřič zajímavým i pro civilní sektor, který především znamená rychlý vývoj a nízkou cenu. Současné řešení se jeví jako dobré, je požadována citlivost 640 × 480 pixelů,

kteřá zaručuje velmi dobré vyobrazení. Nicméně tepelná zobrazování jsou těžko chápány intuitivně a jejich řešení jsou po všech stránkách slabší proti video zobrazením.

Sloučené zobrazení videa nízkou světelnou úrovní (LLLV - Low Light Level Video) s tepelným vyobrazením v reálném čase; oba na docela dobré rozpoznatelnosti přijímaného obrazu a udržovaném nočním vidění jsou již k dispozici. Tento druh zobrazování kromě toho zvyšuje identifikační možnosti ve všech světelných podmínkách, například nepřátelských vojáků ukrývajících se za křovím, v nějakých otvorech apod. Rychlost rozpoznávání vlastní-nepřítel bude sehrávat významnou roli v otázce života a smrti. Od doby, kdy video i termokamera jsou digitální, lze pořídit záznam obrazu z různých situací, např. přes ušpiněné věžičky střelců na bojových vozidlech, skrytých střelců, střelných zbraní přenášejících teroristy uprostřed davu aj. Požadavkem je, aby všechny tyto jmenované nebezpečné cíle byly rychle odhaleny.

Dokumentace – je často prospěšné, zvláště při mezinárodních (mnohonárodních) operacích, kdy je možné dokumentovat nějaké dění, jednak co se děje v okolí, nebo kdy je voják přinucen použít zbraň (... to je ta situace, ... akce kterou jsem provedl, ... a zde je výsledek). Všechny data lze uložit v počítači a rovněž odeslat rádiovým spojením nadřazenému veliteli.

Vedení a řízení nepřímé palby a podpora boje v dotyku letectvem. Poloha cíle musí být vypočítána závazně s velkou přesností, jinak nelze zabránit vedlejším ztrátám. Při boji v městském terénu není dostačující pouze zasáhnout cíl. Ten musí být zasažen ve správném směru, tak aby bylo možné kontrolovat výsledek střelby podle druhu, síly a možného směru. Lze například využívat účinků střelby na jedné straně ulice bez poškození její druhé strany nebo možná zasáhnout konkrétní místnost ale tak, aby nebyly poškozeny místnosti po stranách a pod ní. Toto pochopitelně klade vysoké požadavky na velitele, ale také na systémy velení a řízení.

Senzory (čidla), které jsou v současnosti ve vývoji jsou schopné vypočítat pozici (polohu) s velkou přesností, optimální směr pro zvýšení účinnosti a mohou také vyslat obraz, kdy střela řízená infrapaprsky může cíl rychle rozeznat, nalézt a zničit. Prostor, jež nesmí být zasažen, může být určen buď koordinátami, nebo zobrazením. Všechna tato data jsou digitální a mohou být zaslána přes rádiovou síť. Vyobrazení jsou redukována, obsahují pouze nezbytné informace tak, aby bylo možné je odeslat v reálném čase.

Určování vlastní-nepřítel. Vedení boje zblízka v městské zástavbě a rychle se měnící situace na bojišti vyžaduje schopnost bojujících rychlého rozpoznávání (vlastní-nepřítel). Senzory a zbraňové zaměřovače (mířidla) musí být opatřeny zobrazovacími funkcemi. V sensorovém přístroji je to realizováno přes vyhledávací přenosový laser a odpověď přes rádio (dle standardů NATO).

Již v blízké budoucnosti budou pozice všech vojáků (jejich pohyb) známé a přenášeny přístroji.

Sledování a prozkoumávání. Sledovat a zaznamenávat, zvláště v mezinárodních operacích (mírových operacích) postavení, pozice jednotek, davy lidí (bouřící se místní obyvatelstvo) po delší čas vyžaduje vhodné vybavení. Tato činnost se rychle stává unavující, zvláště když sledování je vedeno prostřednictvím video obrazu. Jde o případy, kdy podpurné obrazové zpracování může být použito na pomoc při hledání nebezpečí (hrozeb). Obrazové zpracování lze použít na podporu pozorovatelům v reálném čase, nebo k uložení záznamu k prohlédnutí ke konfrontaci později. Pozorování a průzkum mohou být nebezpečné pro pozorovatele, kdy může dojít k jeho odhalení. Prostředí zastavěného prostoru neposkytuje dostatečnou kontrolu k tomu, aby bylo možné rozpoznat (vidět) hrozbu včas. Vystavení hlavy a těla kolem rohů

nebo mimo vrchol pozorování zvyšuje nebezpečí odhalení pozorovatele. Tato skutečnost mluví ve prospěch senzorů, které mohou být předsunuty dopředu, pokud možno ve spojení se zbraní. Voják nemá možnost měnit vybavení v tísni, ale se senzorem může použít svou zbraň bez vystavení sebe samého palbě nepřítele. V současnosti je ve vývoji mnoho systémů (zařízení), kterými lze vidět za roh, snímat (prohlížet) místnost, nebo se dívat dál přes následující blok domů. Požadavek na zařízení je, aby bylo autonomní, vybaveno příslušenstvím a zařízením na ukládání dat, a především jejich obsluha byla jednoduchá.

Některé příklady vyvíjené technologie ve Švédsku a ostatních zemích:

- ❑ **Průzkumný ruční granát** – jednoduchý systém, který může být vhozen za roh, přes dveře nebo okno. Bude orientován sám a poskytne obraz i zvuk na displej vojáka, který ho inicioval. Když hrozba není zjištěna může být získán zpět a aktivován znova. Získané informace lze odesílat nadřízenému veliteli. Zařízení sleduje polohu a zeměpisný sever, který usnadní operátorovi orientaci.
- ❑ **Průzkumný granát** – je vržen, nebo vystřelen například z lehké nebo střední protitankové zbraně, minometu, a pak se snese padákem nad požadovaným prostorem. Vyobrazený prostor odešle přes rádiovou síť tak, aby voják s vhodným rádiovým přijímačem mohl toto vyobrazení sledovat na svém displeji. Tato vyobrazení mohou být uložena a zaslána jako ostatní informace. Průzkumný granát je považován za velmi důležitý prostředek pro jednotky na nejnižších stupních pro získávání lokálních zpráv. Předpokládá se, že bude dodáván k jednotkám s běžným střelivem.
- ❑ **Bezpilotní prostředek UAV (Unmanned Aerial Vehicle)** – přenosné miniletadlo je vrženo, nebo vystřeleno do prostoru. Dráha může být řízena přímo přenosnou stanicí, ale je možné autonomně získat data a odeslat prostředek dotyčnou cestou. Jako průzkumný granát, UAV odešle vyobrazení cestou rádiového spojení podávající informace o postaveních a směrech. Letový čas je v řádu nějakých 30 minut a letadélko je řízeno ručně nebo GPS. Vyžaduje minimální vedení operátora, je předpoklad jeho zařazení do protitankových týmů (družstev).
- ❑ **Bezpilotní pozemní vozidlo UGV (Unmanned Ground Vehicle)** – mechanický robot procházející rámy dveří, vytvořenými otvory ve zdech, kolem nároží, by se měl stát dokonalým pomocníkem v úderných týmech, v bojích v zastavěných prostorech. Bohužel, pohyb po zemi v tomto prostoru je značně těžší než vzduchem nebo po vodě. V současnosti UGV musí být nepřetržitě vedeno operátorem. Následující požadavky mohou vyhovovat v boji (jednodušší systém lze použít v mírových operacích):
 - váha 8-12 kg,
 - schopnost pohybu na všech druzích povrchu, kde projde voják, tj. po schodech, ruinách budov apod., musí také dokázat klesnou (padnout) do hloubky 2-3 m a postupovat dál,
 - schopnost postupovat samostatně na předem stanovená místa i když je na trase nějaká překážka,
 - schopnost vrátit se na daný povel nebo když dojde ke ztrátě spojení,
 - schopnost pátrat v nábytkem zařízené místnosti.

Komunikace. Každý jednotlivec musí mít individuální spojení. V zastavěném prostoru je ověřeno, že přímočaré systémy nejsou vhodné. Při výběru mezi šířkou vlnového pásma

a akčním rádiem je upřednostňován akční rádius. Není problém hlas, ale to že data provozu musí být intenzivně redukována. Algoritmy pro všechny druhy zhuštěných dat, ne jenom zobrazení, se dostávají do popředí. Nicméně vysílací video v reálném čase není v blízké budoucnosti možné.

Ochrana. Tím že bojové rozestupy v zastavěných prostorech se stávají extrémně krátké (několik metrů), narůstá hrozba nebezpečí ohrožení ze strany pěších zbraní, fragmentů z hlavic raket, úlomků padajících budov, jsou o mnoho vyšší nároky kladeny na ochranu osob. Běžná ochrana životně důležitých částí těla vojáka, schopná odolávat střelám z pěších zbraní, je příliš těžká a nákladná. I když jsou na obzoru nové koncepty ochranných materiálů, které dokáží zastavit standardní střelu ráže 7,62 mm na vzdálenost jeden metr, zůstává tento problém prvořadým.

Dominující zůstává:

- ❑ ochrana osob (důraz na účinnou ochranu životně důležitých částí těla),
- ❑ zbraně a munice (u obou využití odlehčených materiálů – snižování váhy a spotřeby munice),
- ❑ zásobníky (baterie) – snížení váhy a zvyšování kapacity (trvanlivosti, účinků).

Schopnost vést palbu přenosnými podpurnými zbraněmi v stísněných prostorech. Vedení boje v ulicích představuje velké nebezpečí. Bojující lze lehce vypátrat a mohou být napadeni ze všech stran. Rozmísťování vlastních přenosných podpurných zbraní si vyžádá značné ztráty, protože bude nutné opustit budovu k vedení palby. Proto se stává prvořadým požadavkem schopnost vedení palby z malých místností, oken suterénu, sklepů, bunkrů, uzavřených prostorů apod.

V zastavěných prostorech je velmi důležité vedení palby na strmých křižovatkách, jak směrem nahoru, tak dolů. Tady omezené prostory CS (Confined Space) poskytují jakousi převahu. Navíc zbraně schopné vést palbu v omezených prostorech (ze střešních poklopů, z bojových vozidel apod.) dokáží eliminovat vlastní ztráty v bezprostředním okolí, v osádkách vozidel.

Účinky moderních bojových hlavic raket v zastavěném prostoru. Mimo schopnost vést palbu v omezených prostorech (CS) jsou při boji v zastavěném prostoru požadovány i další moderní účinky střel a hlavic raket.

Existuje několik různých požadavků:

- ❑ ničit jednotky za přehrazeními, zdmi apod.,
- ❑ ničit jednotky za zákoutími, rohy budov, hřebeny střech apod.,
- ❑ ničit jednotky v tunelech, opevněných budovách zákopech apod.,
- ❑ tvořit vstupní díry ve zdech umožňující pohyb dovnitř budov, u budov bez existujících dveří, oken nebo poschodí, čímž bude udržen postup jednotek (a tak se jednotky vyvarují zpomalení/zastavení manévrové činnosti),
- ❑ provést konstrukční škody (havárie) na budovách, mostech a tunelech k zamezení využití vhodných prostorů nepřítelem k vedení palby,
- ❑ zničení bojových vozidel (podpurných prostředků) nepřítele – tento problém není nový, ale zůstává důležitým požadavkem (činností vlastních jednotek).

Vzhledem k výše uvedeným činnostem lze přidat i požadavek minimalizace vedlejších ztrát a škod.

Kromě toho se stává důležitým faktorem přenosnost těchto zbraní a potřeba jednotlivých druhů munice. V důsledku toho je nutné vyjít lehké protitankové zbraně nebo střely.

Proto nové technologie upravují bojové hlavice střel tak, aby bylo možné je upravovat dle typu specifikace cílů. **Prizpůsobivé technologie** znamenají, že volba optimálního režimu pro daný cíl bude nastavitelná předem, například pro:

- ❑ provádění otvorů do zdi,
- ❑ vedení boje proti obrněným cílům,
- ❑ provedení vzdušného výbuchu,
- ❑ nastavení zvláštních zpětných pancéřových účinků,
- ❑ získání maximální fragmentace nebo tlakového efektu apod.

Další podmínky použití mají stupňovitý účinek, což představuje možnost volby mezi maximálními účinky, pokud jde o cíle s omezenými ztrátami okolí, směrem k nízkým odvratitelným účinkům škod.

Otrěsným účinkem na mladé vojáky je vědomí, že mohou v průběhu vedení vlastní bojové činnosti zabít (nebo zranit) děti, ženy a staré lidi z řad místního obyvatelstva. Nejlepším řešením je omezení používání smrtící munice. Některou z těchto funkcí mohou plnit právě zmíněné prizpůsobivé (adaptivní) bojové hlavice, ale pokud hledáme skutečný odstupňovaný účinek, potřebujeme speciální munici. Mimo jiné musíme počítat s tělem granátu, roznětkou, kroužkem od dělostřeleckého náboje ap., které mohou také způsobit neúmyslné zranění (poškození) ve směru dráhy střely.

Boj v zastavěném prostoru vyžaduje následující účinky:

- ❑ zvýšený tlakový účinek, někdy nazývaný termobarický účinek,
- ❑ zářezový granát (záblesk a třesk, záblesk a omráčení apod.),
- ❑ šlehový sprej,
- ❑ zvukové zbraně (vyžadují vozidlo na přepravu)

Tyto požadavky mohou být zabezpečeny novými tříštivými střelami, o mnoho účinněji oproti současné lehké ochraně.

Tlakový účinek je nadále vyvíjen a používán u námořnictva (řízené střely proti povrchům lodí) delší dobu. Jde o využití okolního kyslíku na vytváření jakéhosi pozdějšího (následného) hoření, ale s vyšší účinností.

Přenosné zbraně tohoto typu tvoří dvě varianty. Jednu tvoří zbraně pro větší (závažnější) strukturální poškození a těsnící vlny v tunelech (použité v Afghánistánu), druhou tvoří zbraně s místním účinkem v jednotlivých místnostech nebo na bodové cíle.

Jak využít tyto druhy účinků uvádí **tabulka na následující straně**, jež popisuje i jejich další vlastnosti.

Prizpůsobivý účinek, skutečné systémy. Hlavice raket v současnosti slučují několik shora uvedených funkcí, jsou nadále vyvíjeny a dokonce i používány. Jako příklad lze uvést protitankovou zbraň, verzi pro omezený prostor AT4 CS, používající granát 84mm MT (je známá ze Švédska jako PSKOTT m/86). MT značí pro **rozmanité cíle (Multiple Targets)**, což značí, že lze nastavit funkci granátu způsobující fragmentaci nebo tlakový účinek za zdi, ale také bývá granát využíván pro vytváření otvorů do zdí (tzv. myších děr pro pronikající pěší jednotky do budov), ničení lehkých obrněných vozidel a neobrněných samostatných cílů.

fragmentace (tříštivost)		dobrý místní účinek velkoplošný účinek velké riziko vedlejších ztrát
tlakový účinek	strukturální ztráty	velmi dobrý účinek, dokonce bourání domů větší strukturální poškození/těsnící vlna velké riziko vedlejších ztrát
	místní účinek	dobrý místní účinek omezený prostor účinku malé riziko vedlejších ztrát
záblesk a třesk		omezený prostor účinku bez rizika na vedlejších ztrátách

Tab.: Druhy účinků

Dále se v zahraničí objevuje tzv. **protikonstrukční munice**, pod zkratkou **ASM (Anti-Structure Munition)**, její hlavní funkcí je ničení budov, úkrytů, zákopů apod., nebo vytváření tlakové vlny uvnitř prostorů, tunelů apod. Pro obě tyto verze je nastavení pronikání pancířem standardní a od dostupné doby na cíl musí být velmi krátké. Proti jiným druhům cílů je tu často doba na vyhledání správného režimu nastavení.

Vyvíjené verze jsou:

- ☐ přizpůsobivá tříštivá střela,
- ☐ přizpůsobivá střela s takovými určitými odstupňovanými účinky,
- ☐ přizpůsobivá protikonstrukční střela,
- ☐ přizpůsobivá střela souběžně vytvářející myší díry a prořezávající vyztužené betonové zdi neboli má stejný účinek jako tříštivá střela (jiné varianty nemohou zvládnout výztuže/armatury zpěr, i když vytvářejí díry).

Těžší hlavice raket, podobně jako řízené střely, mohou mít několik účinků (funkcí):

- ☐ optimalizované pronikání (tank),
- ☐ optimalizovaný účinek za pancířem,
- ☐ výbuch za zdí,
- ☐ konstrukční ničivý účinek,
- ☐ vzdušný výbuch,
- ☐ bez vedlejšího ničivého účinku,
- ☐ odstupňovaný účinek.

Závěrem

Města (zastavěné prostory) představují velmi obtížné prostředí. Z analýzy bojové činnosti vyplývají stále nové a nové požadavky především na velitele a jejich řídicí systémy. Důraz musí být položen nejenom na přehodnocení standardních operačních postupů (SOP), pravidel činností (ROE), změn v pojetí taktiky boje ve městě, nevylíká humanitární prvky boje, ale právě na komplexní vybavení, výzbroje a výstroje, především jednotlivě bojujícího vojáka (nám již znám projekt „Voják 21. století“).

K opatřením zaměřeným ke zvýšení účinnosti boje v zastavěných prostorech patří zejména *projekt moderních koncepcí a technologických demonstrací* (MOUT ACTD – Military Operations in Urban Terrain Advanced Concept and Technology Demonstration), studium nových způsobů boje v zastavěných prostorech a výstavba výcvikových prostorů pro přípravu mechanizovaných a obrněných jednotek pro tento boj. V rámci tohoto projektu jde o definování požadavků a testování různých prostředků. Zvláštní pozornost je věnována zvýšení přehledu o situaci, zvýšení palebné síly a využití neletálních technologií.

Tímto článkem jsem chtěl poukázat na složitou problematiku urbanizovaného prostoru a na rozmanité technické koncepty, které vyvíjejí vybavení, výzbroj a výstroj pro vedení bojové činnosti v tomto prostředí. Zdůraznil jsem především technické projekty (koncepty), jež již existují, nebo jsou připravovány, hlavně pro sesednuté pěší jednotky, kde jsou problémy jasně viditelné.

Na druhé straně však chci poukázat na skutečnost, že problematika boje v zastavěných prostorech se stává více a více aktuální a je jen politování hodné, že u nás není síly, aby tak závažný stav ve výcviku a přípravě v této oblasti řešila.

Nebylo by vhodné zůstat u sloganu, jak ironizují zahraniční vědci na konferencích „... je čas navléct železné rukavice a dát hlavy do písku“.

Použitá literatura:

REGEBRO, Ch. *Technology and products for urban warfare*. Lecture at the Military Technology Association. Sweden, December 2004. 16 pages.

SABOLČÍK, D. *Požadavky a perspektivy dalšího rozvoje sil a prostředků v oblasti velení a řízení, schopnosti vedení boje (operace), operační podpory a zabezpečení, jejich ochrany v urbanizovaném prostředí*. [Připravovaná studie.] Univerzita obrany v Brně, 2005.

Co to je Cena Jaroslava Jandy?

Cenu Jaroslava Jandy již od roku 2002 uděluje Bezpečnostní rada státu v hlavní, případně ve studentské kategorii i osobnostem a institucím, které se významnou měrou angažují v bezpečnostní politice, a to jak teoreticky, tak i prakticky. Toto ojedinělé uznání předává oceněným osobně premiér a předseda BRS vždy v březnu, kdy si republika připomíná přístup k Severoatlantické smlouvě (12. 3. 1999). Platný statut Ceny Jaroslava Jandy byl schválen usnesením vlády ze dne 30. května 2001 usnesením č. 532, ve znění usnesení ze dne 3. prosince 2001 č. 1299 a je zveřejněn na internetových stránkách Úřadu vlády České republiky, na stránce Bezpečnostní rady státu.

Plukovník PhDr. Jaroslav Janda, 1932-1997, jehož jméno cena nese, byl vojákem a vědeckým pracovníkem v oblasti organizace a řízení a v oboru bezpečnostní a vojenské strategie. Koncem 60. let se stal náměstkem ministra mládeže a tělovýchovy. Pro nesouhlas s okupací Československa v roce 1968 musel odejít z armády. Zpět se vrátil až v 90. letech minulého století, kdy se začal věnovat strategickému vojenství, sociálnímu řízení v podmínkách ozbrojených sil a bezpečnostní politice.

paj/fur

Úloha „dlouhodobých“ PIR v mírových a podpůrných operacích (Priority Intelligence Requirements)

Odpověď správně na velitelovy zpravodajské potřeby a požadavky je pro každého zpravodajce v jakémkoliv typu konfliktu jen málokdy snadné. Informace požadované velitelem v mírové nebo podpůrné operaci jsou zřetelně odlišné od typů informací, které velitel vyžaduje v bojové operaci. To uvádí jak odborná směrnice Zpravodajská činnost, tak i poznatky ze zkušeností sil, které byly v takovéto operaci zasazeny.

Rozdílnost zpravodajských požadavků vyplývá především z rozdílného charakteru prostoru zpravodajské odpovědnosti, kde pro předvídání vlastních akcí začínají být více důležité znalosti infrastruktury, etnických, náboženských a kulturní rysů obyvatelstva než znalosti vojenských a polovojských složek.

Jak řídit zpravodajský štáb k zodpovězení zpravodajských potřeb velitele?

V libovolném typu střetnutí vyjadřuje velitel své zpravodajské potřeby prostřednictvím **prioritních zpravodajských požadavků (PIR)**. [1] V prostředí mírové nebo podpůrné operace se ale tento způsob řešení, týkající se způsobu použití PIR, ukazuje jako nedostatečný. Tento nedostatek se ale může velmi dobře stát překážkou při rozhodování velitele a shromažďování informací. Jednotky plnící úkoly v aktuální mírové operaci na Balkáně řeší tento problém použitím technik a procedur tak, aby zabezpečily zpravodajské požadavky, které pomohou rozhodování. Nicméně se ukazuje potřeba zkoumání, zda bude potřeba revidovat naši doktrínu zpravodajství [2], aby použití PIR vyhovovalo i prostředí mírových a podpůrných operací.

Obecné zásady použití PIR

K objasnění tohoto bodu bude vhodné se podívat na funkci PIR a jejich aktuální použití na cvičeních a v mírových a podpůrných operacích. Význam a použití PIR zůstalo v posledních deseti letech poměrně stálé. Zásady jejich formulace a použití lze odvodit z různých materiálů, které uvádějí:

- ❑ Správně formulovaný PIR se ptá pouze na jednu otázku. Soustřeďuje se na specifickou skutečnost, událost, nebo činnost a poskytuje potřebnou zpravodajskou podporu pro jednotlivé specifické rozhodování.
- ❑ PIR představuje zpravodajské požadavky související s rozhodnutím, které může ovlivnit celkový úspěch velitelova bojového úkolu.
- ❑ PIR jsou takové zpravodajské požadavky, které mají pro velitele nějakou předpokládanou a řečenou prioritu v jeho úkolu plánování a tvorby rozhodnutí.
- ❑ Odpovědi na PIR pomáhají cestou zpravodajské informace vytvořit podmínky pro velitelovo základní situační porozumění a tvorbu rozhodnutí.

Tomuto chápání PIR odpovídají i příklady ze cvičení jako na příklad:

- PIR 1: Kde zasadí nepřítel své síly a prostředky průzkumu proti naší divizi?
NAI 08, 12, 23, 26, 28 a 34? LTIOV: OPEN
- PIR 2: Použije nepřítel svůj tankový pluk proti našemu pravému křídlu a nebo na směru XY?
LTIOV: H+150
- PIR 3: V jaké bojové sestavě zahájí nepřítel svůj protiúder 303.md?
LTIOV: H+150

Výše popisovaný typ PIR platí pro všechny bojové operace nebo cvičení vedené proti nepříteli, který má velké vojenské síly a stanovené cíle.

Zvláštnosti použití PIR v mírových a podpůrných operacích

Od konce studené války byly armády NATO a dalších států zapojeny mnohem více do mírových a podpůrných operací než by se střetly v nějakých bojových operacích. Současné známé a rozpracované zásady zpravodajské činnosti v mírových a podpůrných operacích neodpovídají použití PIR v tomto prostředí.

Zásady zpravodajské činnosti, rozpracované v odborné směrnici M0/VZS z roku 2003, toto vůbec neřeší. Malou ukázkou řešení a můžeme pouze najít v americkém FM 3-07 *Stabilizační operace a podpůrné operace* z února 2003, kde se uvádí, že „v mírové operaci a podpůrné operaci může mít zpravodajská činnost, zejména shromažďování a produkce informací k zodpovězení PIR, charakter dlouhodobého úkolu. Například PIR, související s ověřením dodržování dohod nebo ochranou sil, může přetrvávat tak dlouho, jak úkol vyžaduje“.

Co se stalo s PIR, jehož původním smyslem je podporovat určitá specifická rozhodnutí velitele? Jestliže ale PIR zůstává neměnný, to přece neznamená, že velitel nikdy nemusí dělat v prostředí mírové nebo podpůrné operace rozhodnutí nebo, že prakticky dělá stále stejná každodenní rozhodnutí? Jestliže PIR již neslouží veliteli k řízení nebo učinění rozhodnutí, co tedy dělá?

Příklady použití PIR v operacích a na cvičeních

K objasnění proč koncept „dlouhodobých“ PIR se nemusí omezovat na tvorbu rozhodnutí, se nejdříve podívejme na některé zpravodajské požadavky, použité v minulosti v mírových operacích SFOR a KFOR, kde se oproti bojové operaci projevují zcela jiné hrozby. V mírové či podpůrné operaci mohou představovat další hrozby nejen vojenská, ale také ryze nevojenská ohrožení, jako jsou infekční onemocnění, nestabilita v regionu nebo informační kampaň proti vojskům.

Obdobně si lze představit modelovou situaci kdy vojska znepřátelených stran nepředstavují hlavní nebezpečí, a proto tedy i soustředování informací je za takové situace specificky zaměřeno zvláště na oblast organizovaného zločinu, pašování, korupce místních orgánů atd., s cílem zabránit pašování a narušování místní ekonomiky. Škála úkolů zpravodajských štábů mírových sil může být značně široká, protože znepřátelené strany provádí anebo se snaží provádět i další akce, které mohou v běžném životě představovat různé výtržnosti. Takovými akcemi může být hanobení památných symbolů a míst, kostelů, ale i škol a jiných zařízení místní správy.

Za této situace je tedy otázkou jaké PIR mají být velitelem stanoveny pro plnění takového úkolu. Jaké mají být a jaký má být jejich rozsah? Po zvážení lze říci, že by měly z počátku vycházet ze širšího základu informací a postupně s plněním úkolu se zaměřovat na bližší události v závislosti na již známých informacích. Mezi výchozí PIR mohou patřit:

- PIR 1: Jaké povahy jsou teroristické hrozby vůči jednotkám SFOR nebo jiným členům mezinárodního společenství a kde je lze lokalizovat v prostoru odpovědnosti?
- PIR 2: Který kriminální a nebo politický prvek, polovojenská organizace, zpravodajská služba či policejní sbor se pokouší o narušení stability v prostoru odpovědnosti?
- PIR 3: Které politické organizace nebo jejich vedoucí představitelé prosazují omezení návratu utečenců národnostních menšin do prostoru odpovědnosti?
- PIR 4: Kteří jednotlivci nebo skupiny jsou zapojeny do organizovaného zločinu a korupce v prostoru odpovědnosti, které podkopávají hospodářskou stabilitu a ohrožují vytváření bezpečného prostředí?

Uvedené PIR mají dlouhodobý charakter, a proto odpovědi na ně nepřinášejí žádnou možnost jejich využití pro rozhodování velitele za určité situace. Ptejme se tedy jak a na základě čeho se může velitel rozhodovat, když PIR již nejsou pro jeho rozhodování využitelné?

K čemu ale jsou „dlouhodobé“ PIR? Jakou informaci opravdu potřebujeme pro tvorbu rozhodnutí? Jestliže se podíváme například na PIR 3, najdeme pravděpodobně velké množství informací, které jsou dostupné k odpovědi na PIR. Organizace s jejich vedoucími, které jsou zaměřeny proti SFOR, jsou velmi dobře známy a v některých případech mají dokonce své vlastní webové stránky. Dále také je zde problém jak by mohl velitel vojenských sil v mírové či podpůrné operaci vést boj proti politické straně? To v žádném případě nemůže a nemělo by se to také stát nebo od něj očekávat, že to udělá.

Praxe ukazuje, že existuje určité množství metod, jak překonat nedostatek pramenů z „dlouhodobých“ PIR a obtížnosti jejich využití pro rozhodování. Některé z těchto metod využívají použití **požadavků na informace (IR)** [3] nebo **specifických požadavků na informace (SIR)** [4] k řízení bojové činnosti, které soustřeďují zpravodajské úsilí na řešení taktických nebo operačních úkolů a tím pomáhají v rozhodování. Zde je jeden příklad IR:

- IR 1: Kde se pokusí pašerácké organizace o dopravu a prodej kontrabandu?
- IR 2: Která cizí zpravodajská služba se může pokoušet o shromažďování informací o silách SFOR v prostoru odpovědnosti?
- IR 3: Kde se nachází osoby obviněné z válečných zločinů v našem prostoru odpovědnosti?
- IR 4: Kde jsou porušovány uzavřené dohody ozbrojenými silami nepřátelených stran v prostoru odpovědnosti?

Výše uvedené příklady ukazují IR, ke kterým může být získána odpověď. A jakmile je zodpovězen větší počet IR, tyto odpovědi mohou pomoci veliteli v řízení operace mnohem jasněji nežli dlouhodobý PIR. Například u IR 4 pokud víme kde nějakou akcí narušují ozbrojené síly Bosny-Hercegoviny příměří, SFOR může rychle spustit operaci k zabezpečení pořádku a dodržení příměří.

Takto se stane, že některé IR nahradí PIR, protože přispívají ke konkrétním znalostem velitele, a tak pomáhají ve tvorbě rozhodnutí v mírové operaci.

Nicméně, nejběžnější postup, který je používán k překonání nezodpověditelných otázek „dlouhodobých“ PIR, je tvorba zcela nových PIR pro jednotlivé specifické operace (činnosti), [5] viz příklad:

- PIR 1: Které místa (přechody) na státní hranici mezi Kosovem a Srbskem mohou být využity pro přísun ilegálních zbraní přes hranice?
- PIR 2: Bude k přepravě přes státní hranici použita známá bílá dodávka VW (SPZ: Z34258)?

Příklad „operačních“ PIR pro řešení problému s předáním mešity

- PIR 1: Kterí Srbové (lidé, organizace) budou dělat obstrukce při předání mešity veřejnosti ve městě BBBBBB?
- PIR 2: Bude zástupce starosty Dragan Vuković v BBBBBB aktivně bránit ceremonii?
- PIR 3: Budou členové zločinecké organizace „Srbská dobrovolná garda“ spolupracovat se srbskými představiteli a společně bránit předání a vysvěcení mešity?
- PIR 4: Lze předpokládat protesty většího počtu srbských demonstrantů (více než 20 osob)?
- PIR 5: Lze předpokládat, že jednotlivci z demonstrantů budou mít s sebou zbraně (pistole, pušky, nože)?

Tyto PIR mohou veliteli posloužit při plánování záměru krátkodobé akce za podmínek jasné soustředěného úsilí k zodpovězení zpravodajských požadavků, které budou pomáhat tvorbě rozhodnutí a vedení operace sil SFOR. Nicméně, používání „dlouhodobých“ nebo „operačních“ PIR vytváří další potíže pro jednotky.

Jakmile začneme používat „operační“ PIR, potom se pravděpodobně zdvojnásobí i celkový počet PIR, podle kterých mají naše řízené zdroje (organické průzkumné orgány) shromažďovat informace. Protože ale jednotky pro získávání informací obvykle nemají dosti průzkumných orgánů, aby byly zodpovězeny všechny zpravodajské požadavky, musíme soustředit prvotřídní zdroje na jen ty PIR, které řeší rozhodující zpravodajské požadavky. Jakmile budeme mít při shromažďování informací dvě soupravy PIR („dlouhodobé“ a „operační“, nebo i více PIR), bude na rozhodnutí velitelů a jejich zpravodajských štábů, jak rozdělit úkoly vlastním řízeným zdrojům. Kolik jich bude řešit „dlouhodobé“ PIR a „operační“ PIR. Které „dlouhodobé“ PIR budou mít přednost před novými „operačními“ PIR? A tak v rámci plánování operace musíme rozhodnout o pořadí PIR v obou souborech a přiřadit prostředky podle priority PIR uvnitř tohoto smíšeného seznamu. Toto jsou obtížné otázky, na které neexistují jednoduché odpovědi.

K nedostatku řízených zdrojů je ale potřeba říci, že je nutno využít všech možností k získávání informací. Vždyť každá hlídka, která je pravidelně vysílána na pravidelnou „patrolu“ bude znát okolí své trasy, jednotlivé objekty a činnost kolem nich, život obyvatel a tak podle různých příznaků bude schopna mnohdy lépe odhalit změny v chování obyvatel, objektech apod. než speciálně vyslaný průzkumný orgán, který nezná co je normální situace a v čem spočívá změna.

Použití SIR k řízení operace

Další technikou, která je využívána k tomu, aby „dlouhodobý“ PIR zabezpečil i řízení operace, je rozpracování seznamu PIR na jednotlivé SIR. Protože SIR si můžeme definovat jako:

„.... popis informace, potřebné k zodpovězení celého nebo části zpravodajského požadavku. SIR popisuje požadovanou informaci, polohu kde požadovaná informace může být získána a čas během kterého musí být získána. Obecně lze říci, že každý zpravodajský požadavek generuje soubory SIR.

V armádě USA je navíc využíváno **barevného označení SIR**, kterým se rozlišuje jejich význam pro získání přímé odpovědi k PIR (červená) a které jsou významné pro podporu řízení shromažďování (modrá). Následující příklad PIR ukazuje rozdělení SIR:

PIR: Která polovojenská skupina v našem prostoru operace podporuje nynější povstání v oblasti CCCCC?

SIR: (modrý) Které cesty jsou využívány skupinami?

SIR: (červený) Kde mají uskladněny své zbraně a munici?

SIR: (červený) Kde jsou jejich skrýše?

SIR: (modrý) Kterého z náboženských vůdců uposlechnou?

SIR: (modrý) Jaké mají dopravní prostředky?

SIR: (modrý) Kdo vede polovojenské skupiny?

Na tomto příkladu je zřejmé, že i velmi neurčitý PIR je řešitelný a způsob řešení v mírové i podpůrné operaci je obdobný jako za bojové situace. Uváděné příklady se pouze rámcově drží standardní definice PIR, ale navzdory některým potížím lze hovořit o nalezení cesty jak zpravodajský štáb může využít své doktrinární znalosti o PIR a napomoci při řízení operace.

Závěr

Smyslem tohoto článku je zdůraznění faktu, že informace získané z „dlouhodobého“ PIR je stejně tak důležitá, jako informace získané z PIR, které jsou použity v bojové operaci. „Dlouhodobé“ PIR obsahují informace, které jsou určeny pro udržování velitelova povědomí o libovolných změnách prostředí, ve kterém operuje. Něco takového ale námi známé PIR z bojových operací nedělají, nicméně obsahují postačující specifika pro řízení operace a jsou tak obsáhlé, že jednotky pravděpodobně nebudou schopny na ně získat odpovědi.

V prostředí mírové či podpůrné operace by „dlouhodobé“ PIR měly hrát roli širokých indikátorů, které budou identifikovat situaci, za které určitý prvek prostředí vybočí „ze standardu.“ Jestliže se vrátíme k našemu předešlému příkladu „dlouhodobých“ PIR, budeme moci rozeznat změnu situace například: bude demonstrace, lze očekávat akce organizovaného zločinu, atd. Nemůžeme mít pochybnosti o tom, že velitel má potřebu rozeznávat kdy určitá úroveň činnosti je mimo normální rozsah. Co opravdu potřebuje znát, je okamžik kdy úroveň činnosti je nad anebo pod normálním stavem. „Dlouhodobé“ PIR by měly hrát tuto roli.

Velitelovy zpravodajské požadavky na informace v mírové či podpůrné operaci jsou velmi spleťtité. Velitel musí mít informace o aktuálních nepřátelských bojovnících a hrozbách právě tak, jako informace o životní úrovni obyvatel počínaje elektrickou energií a konče výstavbou školy. Navíc v každém prostředí musí mít velitel zpravodajský systém, který mu dává jasné zpravodajské informace, které mu umožní operativní řízení operace. Toto mu „dlouhodobé“ PIR neposkytnou.

Poznámky:

- [1] PIR - Priority Intelligence Requirements.
- [2] *Doktrína zpravodajství AD-2*, Praha 2002.
- [3] IR - Information Requirements.
- [4] SIR - Specific Information Requirements.
- [5] Dále označeny jen jako „operační“ PIR.

Použitá literatura:

- ERIKSSON, P. Intelligence in Peacekeeping Operations. *International Journal of Intelligence and Counterintelligence* 1/1997, Routledge, Taylor & Francis, Inc., Philadelphia.
- NELSON, J. A. Do "steady state" PIRs work in stability operations and support operations? Answering the commander's intelligence and decisionmaking needs. *Military Intelligence Professional Bulletin* 3/2004. The U.S. Army Intelligence Center and Fort Huachuca.

Upozornění pro autory časopisu Vojenské rozhledy

Příspěvky v českém jazyce zasílejte na adresu redakce na disketě v textovém editoru (T 602, RTF, Word), případně v jednom vytištěném exempláři, nebo prostřednictvím E-mailu voj.rozhledy@army.cz.

Obrázky posílejte zvlášť, odděleně od textu (týká se hlavně příspěvků ve Wordu); studio zpracovává obrázky (grafiku) v programovém balíku Adobe Photoshop. Materiály určené ke skenování (fotografie, mapy) mají být kvalitní, obrázky dodávané v digitální podobě musí být skenované nejméně na 300 dpi velikosti 1:1 a uložené ve formátu EPS, TIFF, BMP, RAW či JPEG s minimální kompresí (tj. komprese = 10).

Vlastní text příspěvku pište vždy hned od prvního sloupce, pro odstavce nepoužívejte tabulátor (tj. zarážku), ale funkci: Formát \ Odstavec \ Speciální \ První řádek. Slova na konci řádku nedělte a nezarovnávejte. Tvrdé ukončení řádku (pomocí klávesy Enter) používejte pouze na ukončení odstavce, respektive titulu ap., ne jednotlivé řádky. Za textovými znaky: . , : ? ! nechte vždy mezeru. V textu na zdůraznění používejte pouze *kurzivu* nebo **tučné písmo**, nikoliv podtržené písmo. Poznámky v textu označujte číslicí (ne indexem), nejlépe v hranaté závorce. Poznámkový aparát připojte souhrnně za celým textem, nikoli na jednotlivých stranách pod čarou, bez použití poznámkového aparátu textových editorů (funkce: Poznámky pod čarou). Je-li to v možnostech autora, je vítané ke každému příspěvku přiložit stručné resumé v angličtině, v rozsahu cca 15 řádek.

Na konec každého příspěvku uveďte pod čarou svůj krátký životopis, včetně adresy, rodného čísla; u voj. z povolání či o.z. též číslo jeho VÚ respektive VZ a číslo příslušného RF0.

Číslo účtu na nějž je možné zasílat honorář je třeba zaslat okopírované, stačí část výpisu účtu s tímto číslem, bez jakýchkoli dalších údajů. Stačí poslat např. faxem (973) 215 569 „pro Vojenské rozhledy“. Důležité je uvést způsob kontaktu (telefonní číslo, fax, e-mail, kontaktní adresa).

Článek by měl mít ideálně rozsah zhruba do 15 tzv. normostran. Jedna normostrana představuje třicet řádek na jedné straně při formátu A 4 řádkování 2 - a šedesát úderů (písmen + mezer) na řádku, respektive 1800 znaků. Počet znaků se zjistí, když si otevřete funkci: Soubor \ Vlastnosti \ Statistické údaje \ Znaků s mezerami).

Ve Vojenských rozhledech č. 4/2005 byl zveřejněn článek pana Pernícy „Systém plánování, programování a rozpočtování (a mlácení prázdné slámy?)“, který je prolínán zavádějícími tvrzeními, vrhající špatné světlo na některé pracovníky současného i bývalého managementu Ministerstva obrany, a který je podán ve formě, přesahující základní pravidla seriózního vedení polemiky v odborném časopise. Proto, i když nejsem zastáncem konfrontačního pojetí přes veřejná média, jsem nucen reagovat. Především, že jde o moje osobní vyjádření, a že jsem si vědom toho, že mi nepřísluší komplexně hodnotit činnost managementu MO. Jako dlouholetý aktér kritizovaného tématu, jemuž jsou v článku pana Pernícy podsouvány některé nepravdy, nemohu připustit matení odborné veřejnosti a pokusím se uvést vše na správnou míru.

Úvod

Jsem si rovněž vědom toho, že pro čtenáře Vojenských rozhledů, kteří nejsou dostatečně seznámeni s předchozím článkem pana Pernícy „AČR: rozpočtová improvizace?“ (VR 4/2004) a mého reagování v článku „V plánování a rozpočtování v rezortu MO se nedá improvizovat!“ (VR 2/2005), by bylo velmi těžké udělat si svůj nezájatý úsudek, dovolte mi tedy připomenout některé podstatné závěry předchozí polemiky:

1. Především jsem nemohl souhlasit se zavádějící dedukcí, že nerovnoměrné čerpání rozpočtu rezortu MO v jednotlivých čtvrtletích fiskálního období chápe pan Pernica jako základní faktor hodnocení úspěšnosti celého systému finančního plánování a řízení rezortu MO a že „výsledkem plánování správce rozpočtové kapitoly je rozpočtová improvizace“. Vzhledem ke spojování tohoto negativního hodnocení se systémem plánování, programování a rozpočtování se k této oblasti vrátím ještě v další části článku podrobněji.
2. Poukázal jsem na nesprávnost kategorického tvrzení pana Pernícy, že „rezort MO v závěru roku utrácí za **nepotřebné nákupy a služby**“, s tím, že praxe neprokázala takovéto jednoznačně deklarované porušení zákonů ze strany rozpočtových kompetentů – velitelů. Vždyť každý vedoucí zaměstnanec organizační složky státu musí podle zákona č. 320/2001 Sb., zákona o finanční kontrole, zajišťovat hospodárné, efektivní a účelné využívání veřejných prostředků a zákon č. 218/2000 Sb., rozpočtová pravidla, jasně definuje neoprávněné použití peněžních prostředků státního rozpočtu. A to nehovořím o samozřejmé povinnosti vyvozování osobní odpovědnosti u takto zjištěných případů „utrácení“. Naopak současné příčiny převodu nevyužitých rozpočtových prostředků do rezervního fondu na konci roku mne přesvědčují, že jde o posun plánovaných, a tedy potřebných výdajů v důsledku nesplnění úkolů v původně plánovaných termínech rozpočtového období. Praktik však ví, s kolika neznámými se v rozpočtovém procesu pracuje, zejména pak v prostředí téměř permanentní reorganizace, a tak musím připustit i některé „velké oči“ plánovačů. K zajištění vyššího čerpání rozpočtu v první polovině roku jsem doporučil posunutí některých přípravných kroků k zajištění věcného

plánu, a tím i předpokladů pro sestavování rozpočtu s odpovídajícím „předstihem“, a zároveň i nutné zvýraznění funkcí finančních standardů při kalkulacích.

3. K celé řadě výroků od „kalkulační listy vyjadřují pouze subjektivní potřebu“, až k „vlivu násilného čerpání rozpočtu kapitoly MO na zadlužení českého státu“ z článku pana Pernicy ve Vojenských rozhledech 4/2004 se nechci již vracet, v případě zájmu si jistě čtenář najde odpovídající pasáže v citovaných Vojenských rozhledech.

I když lze porovnáním článku pana Pernicy a mého ohlasu ve VR 2/2005 dokázat, že jsem se snažil reagovat na uvedená nepravdivá fakta zase fakty, přesto je v dalším článku uvedeno, že jsem se „nastoleným otázkám mistrně vyhnul“ či „problémy podle mě buď neexistují, nebo je lze jednoduše řešit“. Nezbyvá mi tedy, než znovu a opravdu naposledy, uvést snadno doložitelná fakta k problematice zavádění *systému plánování, programování a rozpočtování* (dále jen SPPR).

SPPR v podmínkách MO – realita

Již tvrzení, že „všichni o SPPR mluví, ale nikdo neviděl výsledky“ je samo o sobě zavádějící. A stačilo si přitom zjistit skutečnou situaci před rozhodnutím managementu MO zahájit implementaci SPPR do plánovacího mechanismu, a tak si uvědomit zásadní rozdíly obou přístupů. Do té doby totiž byla ústřední metoda ryze centrálního rozpočtování založena na stanovení celkového objemu výdajů Ministerstvem financí podle objemu minulého roku navýšeného o určité procento. Stejná metoda byla uplatňována do jednotlivých útvarů, tedy bylo realizováno tzv. institucionální pojetí rozpočtování, které nemá za prioritu kalkulace výdajů na plnění věcné cíle a úkoly, ani nákladové standardy nebo programy.

Čili jinými slovy: na každou entitu vytvořené organizační struktury se napasovaly výdaje, většinou podle čerpání v minulém roce, bez vyhodnocení předpokládané nákladovosti aktivit dané entity. Centrální rozpočtování, plné odhadů a bez provázanosti s metodami kalkulace věcných potřeb, vyhovovalo i ministerstvu financí, stačí si porovnat několikanásobně menší rozsah i rozdílný obsah kapitolského sešitu z té doby, s tím dnešním.

Skutečnost, že dlouhodobé či střednědobé plánování v tomto období prakticky neplnilo svoji úlohu způsobilo, že takto „vykalkulovaný“ objem finančních zdrojů byl jediným východiskem pro rozpočtový proces. Nelze se pak divit, při absenci věcného plánování, že o nějaké vazbě na plnění cílů a úkolů rezortu MO nebylo v daném období ani řeči. Logicky se tedy hledal systém, který by eliminoval předchozí negativa. Proto, po seznámení se s Planning, Programming and Budgeting System (PPBS) v teoretické rovině a s využitím některých zahraničních zkušeností vznikala aplikace metodiky na podmínky rezortu MO.

Rozhodně ale musím uvést na správnou míru, že iniciace zavádění SPPR je zásluhou tehdejšího náměstka ministra pana Kalouska a jejího hlavního duchovního otce prof. Ochrany, v současnosti úspěšně působícím na Vysoké škole ekonomické v Praze. Zavádění prvků SPPR (bohužel pro četné reorganizace a jejich personální důsledky nikdy nedokončené do předpokládané cílové podoby) znamenalo **zásadní pozitivní změny v myšlení** managementu na všech úrovních a dodnes lze na nich stavět. V této souvislosti se proto pan Pernica dopouští nepravdivých výroků, často citovaných s nevhodným podtextem:

1. Především SPPR **nikdy nebyl** v rezortu MO **zaveden do cílové podoby**, a tudíž nemohl více než 10 let fungovat.

2. Ptát se záměrně, zda „**SPPR nikdy nefungoval** (zřejmě myšleno dobře, protože jinak by to vylučovalo tvrzení pana Pernicy v bodě č. 1), **protože po celou dobu byl za ním ing. Dzvonič**“, je hluboká neznalost faktů. Pan Pernica se asi bude divit, ale ing. Dzvonič nebyl nikdy zastáncem tohoto systému, nebyl ani u jeho zrodu a dlouho ani odpovědný za systém finančního managementu v rezortu MO. V době jeho jmenování do funkce náměstka ministra, spojené s touto odpovědností, již dávno SPPR „vyšuměl“. Vždy však dovedl ocenit ty pozitivní prvky, které dodnes zůstaly, a které jsou základním předpokladem pro provázanost věcného a finančního plánování, zejména při zavádění programového financování sehrál pozitivní úlohu.
3. Výrok, že „**management koncových prvků, o nichž se rozpočtuje, byl a bude vždy chytřejší, než autoři metodických pokynů**“ je zřejmě z laciného arzenálu typu: „kdo to umí – ten to dělá, kdo to neumí – ten to řídí a kdo neumí řídit – ten to učí“. Doufám, že si čtenář udělá sám úsudek, jaká je asi praktická hodnota porovnatelnosti „chytrosti“ koncového managementu s řídicím managementem na ministerské úrovni. Kdyby to pan Pernica myslel vážně, tak by podle této „souslednosti“ nemohl přece učit, a to by asi pro rezort MO byla škoda? A to nemluvím o pejorativním úhlu jeho výroku, který se samozřejmě týká nejen mne, ale i prof. Ochraný a mnoha dalších pracovníků, kteří často prošli poctivým kariérním postupem od koncových pracovníků až na vrcholové funkce. Pan Pernica si bohužel neuvědomuje, či si nechce připustit, že je přece jednodušší psát teoretické články bez zjevné inspirace k pozitivním změnám, než vytvořit metodiku reálně aplikovatelnou v takovém specifickém prostředí, jaké rezort MO představuje. A co hlavní, zajistit její cílovou funkčnost, což je podle zahraničních zkušeností často velmi dlouhodobá záležitost.
4. Výrok, že „**úředníci MO však daňovým poplatníkům nikdy nevěřili**“ je neuvěřitelný nesmysl. Již proto, že za daňové poplatníky jsou považováni „daňoví poplatníci z řad akademické veřejnosti“, zřejmě asi ministerští úředníci neplatí daně. Pan Pernica jde však ještě odvážně dále, když tvrdí, cituji: „**Skutečná civilní demokratická kontrola našich ozbrojených sil tady vlastně ani neexistovala**, neboť teprve až 7. 6. 2005 byl na stránkách MO vyvěšen první závěrečný účet rozpočtu kapitoly MO.“ A protože pan Pernica je mistr senzačních dedukcí, tak tomu ještě přidává mezinárodní rozměr uvedením příkladu o informačních možnostech ozbrojených sil USA a Velké Británie, končící emotivním voláním: „**Že by studená válka stále neskončila, že by bylo potřeba ideologicky manipulovat s názorem daňových poplatníků?**“
5. Je skutečně smutné, že vysokoškolský učitel Pernica nic neví o civilní demokratické kontrole od parlamentní úrovně, přes mediální styk s veřejností, informací pro ČSÚ, o transparentnosti vnitrozemské až k té mezinárodní (DPQ – Defence Planning Questionnaire, Vídeňský dokument, ročenka SIPRI a další publikace), předávání ekonomických informací v rámci plánu dvoustranné spolupráce, mezinárodní konference atd. Myslím, že reagovat na výrok o studené válce, po mých osobních zkušenostech z jedenáctileté účasti na zasedáních NATO Training Group/ Financial Subgroup, při kterých byla a je naprosto samozřejmá transparentní výměna ekonomických informací všech participujících zemí NATO i pozorovatelů zemí PfP, je zbytečné. I když např. znám vysokou transparentnost výroční zprávy o hospodaření Ministerstva obrany Velké Británie, nemohu přece klasifikovat naši transparentnost slovy pana Pernicy.

6. Výrok „**díky dobré skartační politice MO, nebude pravděpodobně možné zpracovat historickou studii o roli, výhodách a slabinách SPPR, a tak rozhodnout spor polemiky o SPPR**“ je doprovázen výrokem „**úředníci MO o poznání minulosti chování řízeného systému veřejných financí nestojí, protože určení chyby v systému je spojeno s určením osobní odpovědnosti**“. Tyto tendenčně vedené dedukce jsou zřejmě vyvolány pouze jedním faktem, a sice: „spor“ o SPPR vede autor výroku sám se sebou, protože neznám nikoho, kdo by ho vyvolal. Management MO má před sebou daleko závažnější aktuální úkoly, které jsou zaměřeny na budoucnost managementu rezortu MO, než aby s takovým časovým odstupem hodnotil systém, který nebyl nikdy plně realizován. Praxe prioritně vyžaduje bezprostřední reakce managementu na chování systému, a tak na historii SPPR jí, bohužel, nezbyvá čas. Kromě toho na MO zůstalo již velice málo pamětníků, kteří by fundovaně mohli doložit tehdejší fakta o SPPR ve všech souvislostech.

Statistická data

V této oblasti nejprve pan Pernica uvádí, že „kvalita výstupů statistiky je závislá na metodice získávání informací a na kvalitě zpracování vstupních údajů“. S tím samozřejmě souhlasím, ale dodávám: „Statistika je stejně dynamická, jako je dynamické ekonomické prostředí, vývoj ekonomických nástrojů řízení uplatňovaných v praxi a další faktory, které vždy v daném okamžiku ovlivňují statistické výstupy.“

Proto nemohu brát statistická data tak, jak jsou v jednotlivých letech vyjádřena, za základ účelového porovnání **bez zohlednění metodických vlivů uplatňovaných v daných letech**. Právě na některá zavádějící čísla statistiky při analýze proporcionality čerpání rozpočtu kapitoly MO v článku pana Pernicy jsem již poukázal. Mohu však znovu doložit, co znamená působení změny metodiky při vykazování statistických dat. Při posledním projednávání finanční části hlášení DPQ se při vykazování investičních nákupů a výstavby (podle rozpočtové skladby MF a MO) významně snížilo procento modernizace výzbroje a techniky, vzhledem k tomu, že leasing gripenů byl vykázán, v souladu s dosud platnou metodikou, v provozních výdajích.

Na žádost orgánů NATO jsme leasing převedli z provozních výdajů, a tak upravili procento výdajů na modernizaci výzbroje a techniky. Statistika se tedy přizpůsobila sledovanému záměru orgánů NATO dosáhnout cílovou interpretaci ukazatele. Samozřejmě, když někdo nemá ani potuchy o těchto metodických úpravách, dopouští se omylů (a to v daném případě v řádech miliard Kč).

Stejnou opatrnost je třeba brát při práci s **hrubým domácím produktem (HDP)**, z něhož je odvozováno procento vojenských výdajů, výdajů rezortu MO, obranných výdajů, výdajů podle metodiky OSN, výdajů podle metodiky DPQ. Již ze samotného výčtu možných definic musí být viděna velká rozmanitost vykazování plánovaných objemů či skutečnosti ukazatelů v různých obdobích za neustálého upřesňování HDP. Konstatuje-li se např. procentní poměr výdajů k HDP, pak je třeba vědět, že podle vládního usnesení z roku 1996 byl rezortu MO garantován podíl **vojenských výdajů**, na rozdíl od vládního usnesení platného od roku 2001, který garantuje **celkové výdaje** rezortu MO. A rozdíl v absolutní hodnotě cca 5 až 6 miliard jistě není pro statistiku zanedbatelný.

Není tedy záměrem MO „matení veřejnosti“, jak pan Pernica uvádí. Zároveň si však myslím, že se některým informacím tohoto typu dává zveličený význam, protože to jsou ukazatelé

kvantitativního charakteru, které nám neříkají nic o kvalitě vyžití výdajů ve vztahu k cílům a úkolům rezortu MO. Jinými slovy, nevíme-li nic o efektivním využití disponibilních zdrojů rezortu MO, pak mně může být jedno, zda má rezort obrany 1,80 nebo 2,00% HDP, pro mne jsou zásadní výsledky alokace finančních zdrojů ve vztahu k plánovaným cílům a úkolům.

Stejnou malou relevancí pak vidím u panem Pernicou citovaného „**problému vyjádření inflace**“. Pozastavuje se nad tím, že „jak MF, tak i MO určuje reálnou hodnotu na základě spotřebitelských cen běžné domácnosti“. V této souvislosti chci poznamenat, že mám osobní zkušenosti se snahou MO a bývalého ministerstva hospodářství tuto realitu zvrátit, ale bez úspěchu. Asi v roce 1991, 1992 jsem byl v týmu, který shromáždil všechny dostupné ceny komodit nákupů a služeb v rezortu MO a dále zpracovával návrh tzv. vojenského spotřebního koše se záměrem zohlednit odlišnost vývoje inflace v podmínkách rezortu MO při sestavování státního rozpočtu. Vláda však tento zámysl zamítla a od té doby platí oficiální vyjádření MF, které MO nemůže změnit.

Fakta o finančním managementu MO

Nejprve se musím vyjádřit k velmi silným slovům pana Pernicy, že „**vrcholový management MO** přes všechnu centralizaci kompetencí v oblasti ekonomiky a přes dokonalost formálních postupů ve skutečnosti **finanční zdroje neřídil**, protože nedosáhl zamýšleného, či v našem případě spíše deklarovaného, cílového chování systému“.

Již samotné vyvozování, že někdo něco nedělal, když nesplnil cíl, je chybné. Určitě MO vždy řídilo finanční zdroje a je jen otázkou, jak kvalitně. Myslím si však, že hodnotit činnost managementu MO bez seriózní analýzy, podložené reálně vyhodnocenými fakty při zohlednění všech vlivů, je nad síly nejen pana Pernicy. Samozřejmě, že samotný management chce znát reálné výsledky svého působení. Dokladem o tom je kritické hodnocení stavu fungování systému pro zpracování střednědobé ekonomické strategie rezortu MO, které uvádím dále.

K výroku „**centralizace kompetencí v oblasti ekonomiky**“, mám též své výhrady, protože decentralizace rozhodovací pravomoci, přes své nedostatky, má své místo v rámci současného ekonomického systému MO. Stanovení míry decentralizace a centralizace bude asi nadále diskutovaným problémem, protože je třeba si uvědomit, že plánování vojenských úkolů rezortu MO, tedy věcné plánování, je založeno na principu „top down“ (a z principu vojenského velení vždy bude), kdežto proces decentralizovaného rozpočtování (finanční plánování) na „bottom up“ mechanismu s nutnou centralizací v některých předem definovaných oblastech. V každém případě je snahou co nejvíce finanční požadavky přiblížit reálným potřebám nařízených úkolů.

Ostatně ani pan Pernica to zřejmě nemyslí s „tuhou“ centralizací kompetencí pracovníků MO zas tak doslova, když nám dává na vědomí, že „management útvarů, tedy skuteční praktici na koncových stupních řízení, se zachovali ve vztahu ke skutečným potřebám jimi řízených a spravovaných organizačních struktur inteligentně“. Tak vidá, decentrální rozhodování zřejmě fungovalo.

Zároveň je třeba kladně hodnotit skutečnost, že do managementu veřejných financí musíme zahrnout nejen „finanční ekonomy“, ale s nastartovaným zaprogramováním celkových výdajů rezortu MO čím dál více vedoucích pracovníků na všech úrovních. Nejsem si zcela jist, zda v dnešní době, kdy je většina funkcionářů již přesvědčena o nutné provázanosti věcného a finančního plánování, je vhodné ještě zásadně oddělovat řízení ekonomiky v rezortu obrany

od řízení a velení vůbec. Alespoň personální složení vytvořeného **výboru pro ekonomické řízení MO**, jako poradního orgánu ministra obrany pro naplňování jednotlivých strategických cílů střednědobé ekonomické strategie MO, to naznačuje. Působnost výboru pak připomíná působnost Rady pro řízení zdrojů, z období zahájení implementace SPFR.

Že „systém finančního managementu MO je dokonalý“ jsem nikdy nenapsal ani slovo, jak mně pan Pernica podsouvá. Avšak odmítám hodnotit, že systém je špatný, když ho pracovníci z různých příčin neprovádí důsledně nebo když není zaveden v celé šíři. A že odpovědní pracovníci finančního managementu dokáží kriticky přistoupit k hodnocení systému v jehož čele stojí, mohu uvést na některých závěrech **analýzy pro stanovení střednědobé ekonomické strategie rezortu MO**, kterou zpracoval náměstek ministra pro ekonomiku pan Štalmach.

V matici SWOT konstatuje v části „**Silné stránky (Strengths)**“, mimo jiné, relativně dobrou úroveň rozpočtového řízení a dosaženou úroveň míry realizace výdajů prostřednictvím programového financování. To není subjektivní samochvála, ale hodnocení našeho rezortu Ministerstvem financí ve srovnání s ostatními kapitolami státního rozpočtu. Je možno uvést, že výdaje státního rozpočtu ČR uplatňované cestou programového financování představovaly v roce 2005 pouze cca 7 % podílu a rezort MO se na těchto výdajích podílel cca 23 %. A to je velmi dobrá startovací pozice pro celoplošný přechod na programování.

Na druhé straně v „**Slabých stránkách (Weaknesses)**“ analýza uvádí prozatím dosaženou cílovou úroveň programování i neexistenci manažerského informačního systému propojující plánovací, programovací a rozpočtové procesy a kromě jiného malou míru implementace stimulačních mechanismů podporující růst ekonomické efektivity v rámci rezortu MO.

V části „**Příležitosti (Opportunities)**“ považuji za důležité uvést možnost zvýšení alokační schopnosti, stability a efektivity existujících finančních zdrojů pro rezort MO prostřednictvím integrované časové optimalizace struktury výdajů a nákladů. Zdůraznění implementace vybraných standardních nástrojů pro realizaci ekonomických analýz v rámci manažerského informačního systému je zároveň důkazem, že MO ví o základních předpokladech pro kvalitní management veřejných financí a zároveň provádí kroky k jejich kompletní implementaci.

Z části „**Hrozby (Threats)**“ vyjímám speciálně pro pana Pernicu, cituji: „... možné snížení veřejné kredibility rezortu MO jako nositele obranyschopnosti České republiky v důsledku ekonomických problémů v procesu jejího financování.“ Myslím, že i publikování zkreslených závěrů a silných výroků o neschopnosti MO při nakládání s veřejnými prostředky kredibilitě rezortu nepřidá.

Mezi zásady vedení polemiky, které se samozřejmě management MO nebrání, však určitě patří **zásada relevantnosti faktů** věcně vedené diskuze. Kde ji však dokonale postrádám, je uvádění přirovnání „dokonalosti“, nebo vlastně myšlené „nedokonalosti“ systému finančního managementu MO k osobnímu problému pana Pernicy, kterému „jako řešiteli jasného úkolu Grantová agentura ze své kapitoly převedla finanční prostředky na počátku roku 2005, k čerpání však mohl přistoupit až na začátku června“. Dále uvádí, že „peníze potřeboval na nákup zahraniční literatury, kterou dostane až čtyři měsíce před odevzdáním zprávy, a zároveň, že propásl možnost účasti na dvou konferencích“. Myslím, že čtenáři i vedení Univerzity obrany si udělají své závěry sami. I když nemohu reagovat na některé další výroky pana Pernicy typu: „kdyby si pan Dušek přečetl diplomovou práci kpt. Šístika, tak by byl překvapen ...“, nebo „akce vybudování páteřního spoje mezi centrem Kounicova a reálem na Chodské“, protože jsem neměl možnost se s nimi seznámit. Přesto pochybuji o relevantnosti paušalizace, byť i správného hodnocení detailu na hodnocení celkového stavu.

Finanční management rezortu MO prošel jistě dlouhým vývojem a že to nebyla cesta jednoduchá (a jistě plná i omylů), není třeba zakrývat. Co ale je nutné zdůraznit, je fakt, že hodnocení s odstupem času musí vždy zvažovat, jaký byl vliv ekonomického prostředí v daném období, jinak lze snadno dojít k zavádějícím závěrům.

Článek pana Pernicy obsahuje řadu protimluv a negativních hodnocení týkajících se převážně špatné práce úředníků MO, a tak, aby ho nějak „vylepšil“, si v závěru překvapivě „uvědomuje, že dosažení současného stavu managementu veřejných financí trvalo jednu generaci a váží si toho, že systém začíná fungovat nepatrně lépe“.

Má-li si však čtenář z mého příspěvku odnést alespoň něco pozitivního, pak by to měl být požadavek **spolupráce teoretické a praktické fronty** při řešení aplikační podoby metodického, systémového řešení aktuálního stavu finančního řízení, potažmo řízení vůbec. A to, dovoluji si tvrdit, je v zájmu jak „úředníků MO“, tak akademické veřejnosti.

Na konferenci „Moderní ekonomické nástroje v obraně“, pořádanou Univerzitou obrany dne 9. prosince 2004, jsem ve svém příspěvku „Nástroje transparentnosti a efektivnosti výdajů kapitoly MO“ vyjádřil obecně platný předpoklad úspěšného splnění reformy AČR a reformy veřejných financí v rezortu MO, tj. nutnost zvýšení ekonomického povědomí všech zaměstnanců rezortu MO, tedy jednoznačného prostoru pro spolupráci MO a Univerzity obrany.

Věřím, že článek pana Pernicy nebude akademická veřejnost považovat za příspěvek k této spolupráci a „úředníci MO“, soudě podle ohlasu, který článek vzbudil, jej budou považovat pouze za zavádějící prezentaci jednotlivce.

Znovu musím opakovat, že **pokud nebudou sebelepší výsledky teoretického zkoumání převedeny do formy aplikovatelné na podmínky rezortu MO v daném období, zůstanou jen na papíře** a management MO bude pokračovat v současné praxi, což by, podle mého názoru, nebylo jistě správné. Zaměříme se však na skutečné potřeby současného a budoucího managementu veřejných financí rezortu MO a nevedme polemiku ve stylu, která nikam nevede.

Bezpečnostní politika je komplikovanější. Členství v Severoatlantické alianci bylo též prioritou české zahraniční politiky od samého začátku. Avšak NATO, do něhož Česká republika v r. 1999 vstoupila, se proměnilo téměř k nepoznání. Jelikož v dohledné době klasické vojenské ohrožení je nepravděpodobné, pokouší se Aliance o novou úlohu jako nástroj zajišťující nejenom kolektivní obranu Západu, ale i všeobecnou kolektivní bezpečnost. Tím vlastně ztrácí teritoriální omezení obsažené ve Washingtonské smlouvě na významu. Většina vojenských akcí Aliance se odehrává „out of area“, mimo území stanovené smlouvou.

prof. Otto Pick, letošní nositel Ceny Jaroslava Jandy za významný přínos v oblasti bezpečnostní politiky, Úspěchy, problémy a perspektivy: Co se podařilo a co ne

In: Zahraniční politika České republiky 1993-2004.

Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004, 268 stran, ISBN 80-86506-39-8.

Místo a úloha obranného průmyslového komplexu v ekonomice a politice Ruské federace

Devadesátá léta představují počátek formování nového systému mezinárodních ekonomických a politických vztahů, nahrazující systém existující v období od roku 1945 až do počátku 90. let minulého století, který se vyznačoval soupeřením dvou světových velmocí SSSR a USA. V důsledku geopolitických změn pak na přelomu tisíciletí došlo k výraznému zeslabení politických, ekonomických a vojenských pozic Ruské federace (RF), nástupnického státu bývalého Sovětského svazu. Oslabené mezinárodní postavení Ruska coby světové velmoci je navíc podlamováno výrazným ekonomickým propadem a rozkladem historicky vytvořené struktury společensko-ekonomických a vojensko-politických vztahů. Proto bylo pro vládnoucí struktury RF životně důležité ihned od prvních dnů procesu přeměny Ruska jako bývalého krajně militarizovaného státu v nový demokratický stát přistoupit k hluboké reformě celé ekonomiky, včetně jejího vojenského segmentu – obranného průmyslového komplexu (OPK).

Úvod

Ve vývoji obranného průmyslového komplexu Ruské federace lze identifikovat dvě základní etapy:

- a) Etapa „rozpadu“, zahrnující 90. léta 20. století. V tomto období se obranný průmyslový komplex dostává do velmi kritického stavu neumožňující mu plnit jeho základní funkce. Kritický stav „vrcholí“ koncem této dekády, kdy se mnohé zbrojní systémy zavedené v ruské armádě dostávaly do kritického stavu, chyběly náhradní součástky atd., hrozilo nebezpečí prudkého nárůstu objemu techniky, kterou by bylo nutné předčasně vyřadit z provozu atd. Poslední dekáda 20. století je ve vývoji OPK poznamenána i střety různých, často protichůdných představ, koncepcí a konkrétních návrhů na reformu obranného průmyslového komplexu RF.
- b) Druhou etapu, zahrnující období po roce 2000, charakterizuje přijímání řady opatření k obnově funkčnosti a stabilizace obranného průmyslového komplexu RF. Již v průběhu prvních čtyř let se podařilo stabilizovat financování obranného průmyslového komplexu, postupně se začaly zvyšovat státní objednávky obranné produkce a i v této sféře se začala formovat normativní právní základna vojensko-technické činnosti Ruské federace.

Studium tohoto období ve vývoji ruského obranného průmyslového komplexu je zdrojem řady velmi cenných poznatků o místě a úloze zbrojní výroby v ekonomickém systému RF, o průběhu a obsahu její konverze, pozitivních i negativních dopadech privatizace zbrojní výroby na její efektivní fungování. Znalost současného stavu a záměrů rozvoje obranného průmyslového komplexu poskytuje významné informace o zónách ekonomického zájmu Ruské federace a zaměření jejích mezinárodně-politických ambicí i cest a prostředků jejich realizace.

Vymezení obsahu a struktury obranného průmyslového komplexu

Je obtížné formulovat při analýze obranného průmyslového komplexu RF věrohodné závěry, opírající se o srovnatelná statistická data, pokud není přesně vymezen samotný obsah termínu, neboť mezi teoretiky a analytiky obranného průmyslového komplexu se obsah této kategorie vymezuje různě. [a] Například informační agentura „Teleinformační síť vojensko-průmyslového komplexu Ruska“ na svých internetových stránkách, při vymezování cílů své činnosti zdůrazňuje potřebu „obrátit pozornost široké veřejnosti na reálný stav obranného průmyslového komplexu Ruska...“, „...poskytovat možnost vyjadřovat se představitelům obranného průmyslového komplexu Ruska a všem, kteří se jeho problémy zabývají...“ a „napomáhat realizaci vědeckého a průmyslového potenciálu podniků vojensko-průmyslového komplexu v nových, jejich podstatě nevlastních tržních podmínkách, zhoršených masivní konverzí a restrukturalizací výroby“. Při charakteristice struktury svých internetových stránek se agentura striktně přidružuje pojmu „obrný průmyslový komplex“ [1].

Pokud zvolíme přístup, že pod obranným průmyslovým komplexem budeme chápat pouze souhrn průmyslových podniků a vědecko-výzkumných institucí, pak není obtížné všechny běžně se vyskytující definice zahrnout pod následující vymezení, která pojímají obranný průmyslový komplex jako souhrn podniků, organizací a institucí, které:

- ❑ se podílejí na průběžném plnění státních obranných zakázek a/nebo na vojensko-technické spolupráci s jinými zeměmi,
- ❑ mají mobilizační úkoly, tzn. že jsou potenciálně schopné vyrábět nebo vyvíjet, projektovat a konstrukčně připravovat různé druhy výzbroje a/nebo vojenské techniky,
- ❑ jsou držiteli licence (licencí) na výrobu nebo vývoj a projekci výzbroje a vojenské techniky,
- ❑ se nachází v podřízenosti konkrétních federálních orgánů státní moci (státní podniky) nebo v postavení, kdy vůči nim federální orgány státní moci realizují jednotnou státní politiku (akciové společnosti). [2]

V závislosti na tom, které z těchto vymezení obsahu termínu obranný průmyslový komplex je vzato za východisko zkoumání, se liší početní stav podniků a organizací zahrnutých do analýzy. V důsledku toho může docházet i ke značným rozdílům ve statistických výsledcích [b].

Pro potřeby analýzy obranného průmyslového komplexu jako materiální základny obrany-schopnosti a bezpečnosti země a zkoumání tendencí v jeho vývoji od počátku devadesátých let minulého století je možné vycházet z následujícího vymezení:

„Obranný průmyslový komplex představuje segment ekonomiky, který zajišťuje výrobu produkce vojenského určení, formuje materiální základnu upevňování bezpečnosti a obrany státu a je současně segmentem, který akumuluje nejnovější výsledky rozvoje vědy a techniky, čímž se stává i významným prvkem determinující efektivnost fungování špičkových technologických sfér ekonomiky země“. [3]

Spolu s názorem převládající většiny ruských autorů a analytiků obranného průmyslového komplexu se přikláníme ke stanovisku, že za současného stavu řízení ruské ekonomiky tato definice umožňuje při jeho zkoumání jako segmentu průmyslového a vědecko-technického potenciálu RF aplikovat (i když jen do určité míry) věcnou analýzu.

Z hlediska potřeb analýzy možností zvyšování efektivnosti fungování systému a aktivizace potenciálních vnitřních zdrojů je vhodné zkoumat tyto problémy z pozic **struktury a podílu vlastnických práv** v podnicích obranného průmyslového komplexu.

Podle některých autorů, základ obranného průmyslového komplexu tvoří přibližně 1280 podniků a organizací, dislokovaných v 72 ekonomických subjektech Ruska. Všechny jsou zařazeny do registru podniků obranného průmyslového komplexu. [c] Z nich je 58 % federálními státními unitárními podniky, 19 % akciovými společnostmi s balíkem akcií ve státním vlastnictví vyšším jak 59 % a 23 % akciových společností, v nichž stát vlastní méně jak 50 % akcií. [d] Do registru je zařazeno též 63 podniků Ministerstva jaderné energetiky a 191 podniků Ministerstva obrany. [4]

Odborníci odhadují, že v období před sestavením registru tvořilo obranný průmyslový komplex více jak 2052 podniků a organizací. V průběhu 90. let se některé z nich přeorientovaly výrobu civilní produkce, některé byly zavřeny nebo zbankrotovaly a došlo i k mnoha fúzím. Sestavování základního obsahu registru bylo ukončené v roce 2003.

V průběhu roku 2004 byly na základě nařízení vlády z 9. ledna 2004 a dále výnosu prezidenta ze 4. srpna 2004 provedeny v registru změny. Poslední změny byly uskutečněny 19. ledna 2005. Od počátku března roku 2005 obranný průmyslový komplex zahrnuje 1043 **strategických podniků a strategických akciových společností**, ze kterých je:

- 502 státních federálních unitárních podniků, vyrábějících produkci strategického významu pro obranyschopnost a bezpečnost země,
- 541 otevřených akciových společností, jejichž akcie se nachází ve federálním vlastnictví, strategické zájmy a potřeby upevňování obranyschopnosti a bezpečnosti státu jsou zabezpečovány prostřednictvím účasti zástupců státu na jejich řízení. [5]

I přes opakovaně přijímaná opatření ke stabilizaci poměrů v obranném průmyslovém komplexu se nedaří překonat klesající rentabilitu výroby produkce vojenského určení. Podle statistik je každý druhý podnik obranné sféry ztrátový. [6] Zároveň řada podniků ztrácí svůj strategický význam a je postupně z registru vyřazována. V současnosti se připravuje projekt nové registrace podniků a akciových společností. Podle specialistů Ministerstva průmyslu a energetiky RF k 31. červenci 2005 bylo do registru zapsáno 1265 firem, podniků, vývojových a konstrukčních organizací. [7]

Neustále se mění úkoly, povinnosti a pravomoci jednotlivých strukturních prvků, jejich rušení a vytváření nových, přechod od odvětvové struktury ke struktuře meziodvětvové způsobuje ještě i v současnosti (spolu s tím, že mnohé informace nejsou běžně dostupné), že je velmi obtížné přesně vymezit strukturu a vnitřní vazby systému obranného průmyslového komplexu Ruské federace. Současně to svědčí o existenci značných obtíží při prosazování reformy OPK RF.

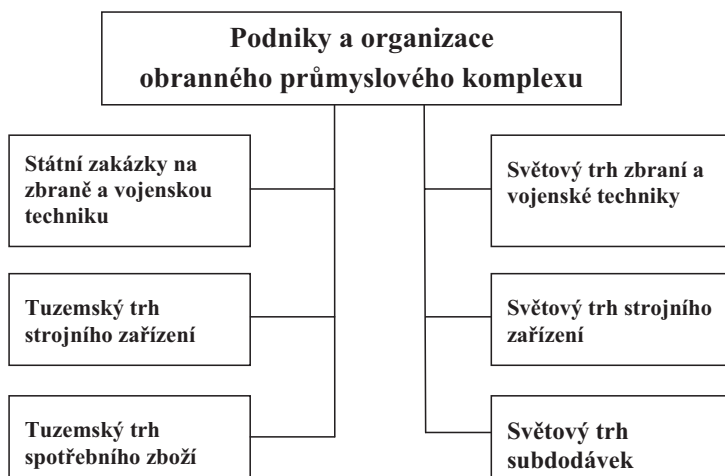
V současnosti je ve sféře OPK je zaměstnáno více jak 2 milióny osob. Roční nárůst produkce odvětví je vyšší jak 15 %. V letech 2002-2004 export obranného průmyslového komplexu dosahoval úrovně vyšší jak 5 mld. USD. [8] I s ohledem na tyto skutečnosti je v současnosti, stejně jako tomu bylo vždy v minulosti, obrannému průmyslovému komplexu Ruské federace přisuzována klíčová role při zajišťování dynamického ekonomického růstu a modernizace ekonomiky a armády. Má být a do určité míry je i zdrojem finančních prostředků pro modernizaci armády Ruské federace. Přibližně polovina jeho výrobků je určena pro civilní použití. [9]

Jak široký význam je přisuzován v současnosti urychlenému prosazování dalších kvalitativních změn ve struktuře a mechanismu fungování obranného průmyslového komplexu svědčí mimo jiné i slova poradce prezidenta Ruské federace A. Burutina:

„Pouze obranný průmyslový komplex s jeho špičkovými technologickými odvětvími, realizující více jak 75 % vědecko-výzkumných a konstrukčně-vývojových činností je schopen plnit roli

zdroje rozvinování inovační činnosti v Rusku a být oporou ekonomického vzestupu země. Dnes není nejmenších pochyb o schopnostech obranného průmyslového komplexu rozvinout sériovou výrobu moderních zbraňových systémů ve prospěch kvalitativního přezbrojení armády, loďstva a ostatních silových součástí“.

O tom, že jde o dlouhodobý záměr prosazování tendence v rozvoji OPK svědčí i myšlenky z roku 1999, kdy bylo zdůrazňováno, že koncepce státní politiky v oblasti využití vojenského námořnictva musí sloužit pro obranu zájmů Ruska ve světovém oceánu, včetně obrany mořských hranic. Mělo by jít o posílení pozic Ruské federace na světovém trhu se zbrojní produkcí, viz **obr. 1.** [10]

Obr. 1: Odbytové trhy podniků obranného průmyslového komplexu

Pramen: vlastní

Současný stav a tendence vývoje obranného průmyslového komplexu

Současný stav obranného průmyslového komplexu je důsledkem politického a ekonomického vývoje v 90. letech minulého století. Těsná provázanost jeho stavu s celkovým stavem ekonomiky, s rozvojem průmyslu a vědecko-výzkumné sféry na straně jedné, a vysoká zátěž realizace reformy obranného průmyslu a nedocenění vlivu tohoto sektoru ekonomických vztahů na celou ekonomiku země na straně druhé, ve svém důsledku vedly v první polovině devadesátých let k mimořádnému zostření vojensko-ekonomické situace v Rusku. Situaci zásadně neřešily ani v letech 1992–2001 uskutečněné reformy zaměřené do sféry obranného průmyslového komplexu, pro které byl charakteristický především nesystémový přístup a živelnost v jejich realizaci.

V první polovině 90. let obranný průmyslový komplex procházel obdobím bezprecedentní krize, která byla charakterizována:

- ❑ hlubokým poklesem výroby a deformací její struktury, zastavením nebo značným omezením produkce řady důležitých druhů produkce nezbytné pro zabezpečení bojeschopnosti ozbrojených sil a jejich vybavení moderní výzbrojí a vojenskou technikou,

- obdobně se vyvinula situace i ve výrobě civilní produkce v podnicích obranného i civilního sektoru, což vedlo k prudkému poklesu výroby konkurenceschopného zboží každodenní spotřeby,
- prudkým omezením investic, pokles domácí poptávky a v důsledku těchto negativních procesů zrychlením morálního i fyzického opotřebení výrobního zařízení, zhoršením technologické a věkové struktury základních výrobních fondů, především strojového parku a zařízení,
- silící tendencí odchodu vysoce kvalifikovaných pracovníků z podniků obranného průmyslového komplexu poklesem kvalifikační úrovně zaměstnanců při současném značném růst průměrného věku vědecko-výrobního personálu, tyto procesy byly umocňované nízkou úrovní mezd,
- neuspokojivou organizační strukturou, která se vytvářela v souvislosti s přechodem k akciovým společnostem a masovou privatizací, která se zúžila na neodůvodněné „drobení“ obranných podniků (korporací) a tím k zpretrhání dříve existujících přirozených technologických vazeb,
- omezením nebo úplnou ztrátou státní kontroly nad strategicky důležitými podniky.

Druhy produkce	Roky						
	1991	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Produkce celkem	100	80,4	64,6	39,2	31,2	22,7	24,2
- civilní	100	99,6	85,6	52,6	41,3	29,1	33,6
- vojenského určení	100	49,5	32,5	19,6	16,6	12,8	18,8

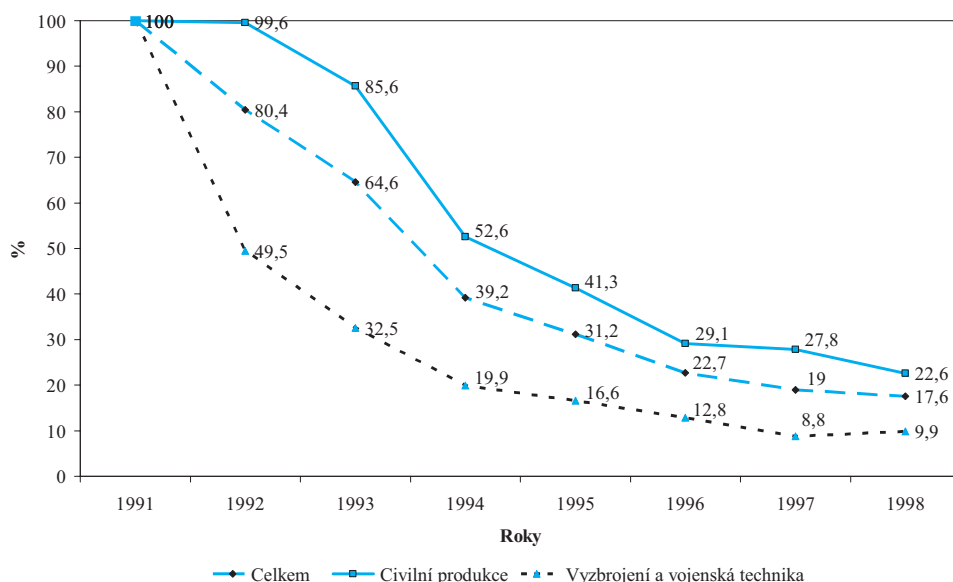
Tab. 1: Vývoj objemů výroby v podnicích obranného průmyslového komplexu Ruska (r. 1991 = 100 %)

Pramen: *Vlastní propočty.*

Pro toto období byl charakteristický **radikální pokles vnitřní poptávky po produkci vojenského určení** (tab. 1). V některých odvětvích zbrojní výroby dochází až ke stonásobnému poklesu objemu státních nákupů jejich produkce. V návaznosti na tento vývoj dochází k degradaci, výrobní základny nejen mnoha podniků, ale i celých uskupení výrobců vojenské produkce. V důsledku toho dochází k zastavení produkce celých „tříd výzbroje“, jako např. raket typu „vzduch-vzduch“, výroba vojenských letadel, vrtulníků tanků, prostředků PVO, strategických raket apod. Produkce pokračuje v objemech, které se počítají na kusy za rok. Např. v r. 1985 bylo vyrobeno a dodáno domácím odběratelům více jak 600 letadel různých typů a kategorií, ale v letech 1991-2001 to bylo pouze několik kusů. [e]

Tento stav byl zapříčiněn **nedostatkem finančních zdrojů**, vyčleňovaných na krytí státních zakázek. Vzniklý deficit zdrojů se projevoval v opožděných, nebo vůbec neuskutečňovaných platbách státu podnikům obranného průmyslového komplexu za dodanou (na základě předchozích státních objednávek) vojenskou produkci. Ve svých důsledcích to vedlo nadměrnému zadlužení těchto podniků a k jejich finanční nestabilitě. Z pohledu finanční stability je obranný průmyslový komplex jako sektor národní ekonomiky zvláště velmi zranitelný. To je dané tím, že podniky, působící v obranném sektoru, jsou často z režimových důvodů uzavřeny pro vnější zdroje investic. Zvláště se to týká podniků a organizací jejichž činnost podléhá utajení. Proto v tomto období nezmínka docházelo i k bankrotům podniků obranného průmyslového komplexu.

Charakteristickým rysem vývoje obranného průmyslového komplexu v tomto období, stejně jako celé ruské ekonomiky, byla (a stále jsou) nízká tempa **technologické inovace průmyslové základny**. Rozsah obnovování výrobní základny podniků OPK nepřesahoval 1,5 % jejího objemu za rok, rozsah fyzického opotřebení strojového parku byl vyšší než 60 %. [11] V tomto období podíl zastaralých technologií převyšoval 80 % celkového využívaného technologického potenciálu ruské ekonomiky. [12] Zastarávání technologií není však jen důsledkem fyzického stárnutí základních fondů. Zastarávání technologií je také (a v současnosti snad především) funkcí konkurence v oblasti vývoje a realizace progresivních technologií a současně i úrovně vnitřní i zahraniční poptávky po produkci vojenského určení. V uvedených letech oba tyto faktory měly velmi silný **negativní vliv** na stav a možný rozvoj obranného průmyslového komplexu Ruské federace. Vývoj nových technologií v podstatě stagnoval a státní zakázky na nákup zbraní a vojenské techniky se prudce snižovaly (**obr. 2**).

Obr. 2: Dynamika poklesu objemů výrobní produkce zbrojních podniků Ruské federace za období 1991-1998 (v % k r. 1991)

Pramen: SOKOLOV, A. V. *Oboronnaja promyšlenost' Rossiji: na dně*. [online] [cit. 2006-10-25] Dostupné z URL: <http://www.ecaar-russia.org/sokolov.htm>

Analýza stavu ekonomiky a obranného průmyslového komplexu RF v tomto období tak odhaluje, že mezi hlavní příčiny, které vedly ke krizové situaci v obranném průmyslovém komplexu (ale i v celé ekonomice) je nutné zahrnout:

- hlubokou ekonomickou krizi v zemi,
- pokles podílu státu na řízení ekonomiky a regulování výroby produkce vojenského určení,
- prudké snížení vnitřní poptávky, včetně poklesu objemu státních obranných zakázek a dynamický růst zahraniční konkurence na vnitřním trhu,
- rostoucí nedostatek finančních prostředků k zajištění investičních projektů a prudký pokles objemů rozpočtových investic,

- chaotičnost a živelnost procesu konverze, jeho nepřipravenost (přechod na civilní výrobu se uskutečňoval bez zřetele k vnitřní poptávce, k úrovni cen a konkurence) a nepřipravenost řídicího managementu na tržní charakter podmínek jeho činnosti,
- narušení a často úplné zpřetrhání přirozených technologických vazeb a spolu s důsledky nepřipraveného, uspěchaného zakládání akciových společností a procesu privatizace, značná ztráta produkčních kapacit,
- chybějící dlouhodobé perspektivní programy vývoje a výroby výzbroje a vojenské techniky,
- chybějící program zaměření akviziční politiky MO RF, neujasněnost potřeb objemů a nomenklatury obranných zakázek, což neumožňovalo formovat dlouhodobou technickou a technologickou politiku v oblasti přípravy vývoje a výroby produkce vojenského určení,
- nedostatečné normativní a právní zajištění činnosti podniků obranného průmyslového komplexu a zakládání akciových společností.

Celé období 90. let minulého století je tak charakterizované nerespektováním základních principů konverze aplikovaných na přechod obranného průmyslu do prostředí tržních podmínek hospodaření. I zde by mělo platit, že tento přechod musí být procesem systematickým, opírajícím se o teoreticky zdůvodněné a prakticky ověřené poznatky, metodicky propracovaný a legislativně zajištěný program postupné konverze. Její etapy musí být vzájemně provázané a mají představovat logicky zdůvodněný systém opatření. [f]

Roky	1993	1995	1997
Neměly zakázku	23,8	26,3	30
Obranná zakázka do 25 % celkové produkce podniku	31,0	30,1	20
Obranná zakázka 25-50 % celkové produkce podniku	18,1	17,8	23
Obranná zakázka 50-75 % celkové produkce podniku	11,2	13,0	11
Obranná zakázka více jak 75 % celkové produkce podniku	7,9	12,8	16

Tab. 2: Rozložení a podíl obranných zakázek státu na celkové produkci podniků obranného průmyslového komplexu Ruské federace (v %)

Pramen: BELJAMINOV, A. J. *Ocenka gosudarstvennym posrednikom investicionnoj privilekateľnosti predpriyatij – ispolnitelej kontraktov v sfere vojenno-techničeskogo sotrudničestva*. [disertační práce]. Moskva: Ruská ekonomická akademie G. V. Plechanova, Institut financí, 2002, s. 26.

Velmi negativně se na vývoji ekonomiky a hospodaření všech ekonomických subjektů RF podepsala liberalizace cen. Samotný stát se dostal do hluboké platební neschopnosti. Živelný a nekontrolovaný růst různých finančních struktur byl příčinou mohutného odlivu značných objemů peněžních prostředků z výrobní sféry do odvětví spjatých např. s těžbou a zpracováním ropy, a poměrně značná část těchto prostředků byla investována v zahraničí (**tab. 2**).

I když se federální vláda snažila ve druhé polovině 90. let situaci změnit, setrvačnost v předchozí etapě nastartovaných procesů zabránila realizaci dvou federálních cílových pro-

gramů: „Program konverze obranného průmyslu na roky 1995-1997“ a „Program reformování a konverze obranného průmyslu na roky 1998-2000“.

Nesplnění obou těchto programů, především v důsledku ztroskotání jejich financování ze státních zdrojů, neumožnilo efektivně využít vědecký a výrobní potenciál obranného průmyslového komplexu, jeho speciální vojenské i vojensko-civilní (duální) technologie ve prospěch organizace výroby konkurenceschopné produkce civilního charakteru. Toto období je poznamenané i s celosvětovým poklesem objemů zbrojní výroby. Jestliže objem zbrojních dodávek OPK RF měl v roce 1987 hodnotu 88,542 mld. USD (ve stálých cenách roku 1997), pak v období 1987-1997 se vlivem radikální změny poměrů na světovém trhu se zbraněmi tato hodnota prudce klesá. Koncem sledovaného období se pokles zastavuje na 46,317 mld. USD, tj. na úrovni o 51 % nižší. Zbrojní dodávky Ruska do zahraničí v tomto období drasticky klesly z 31,186 mld. USD na pouhých 2,5 mld. USD a jeho tržní podíl na světovém trhu zbraní klesl z 35,2 % na 5,4 %. [13]

Přestože už v závěru tohoto období statistické údaje signalizovaly začínající zvrat vývoje, zásadní vliv na situaci podniků obranného průmyslu Ruska to nemělo. Na rozdíl od firem sféry zbrojní výroby vyspělých západních ekonomik, jejichž vrcholový management byl schopný na základě svých bohatých zkušeností s řízením v podmínkách tržní ekonomiky pružně reagovat na vývoj situace, podniky OPK RF nebyly pružné reakce a adaptace na nové podmínky schopny.

V myšlení a praxi řízení managementu značného počtu podniků se neprojevovala ochota k adaptaci na nové, tržní podmínky činnosti. Tento management, v Rusku často nazývaný „rudými řediteli“ poměrně úspěšně blokoval realizaci mnohých vládních opatření. Synergický efekt působení zmíněných faktorů a dalších politických, ekonomických a vojenských vektorů vývoje uvrhoval značnou část podniků obranného průmyslového komplexu Ruska do velmi obtížné a bez zásadní pomoci státu v podstatě neřešitelné ekonomické situace. I tato skutečnost se stala v následujícím období vývoje impulsem tuhé centralizace řízení obranného průmyslového komplexu a předání mimořádných práv a rozhodovacích pravomocí do rukou prezidenta Ruské federace.

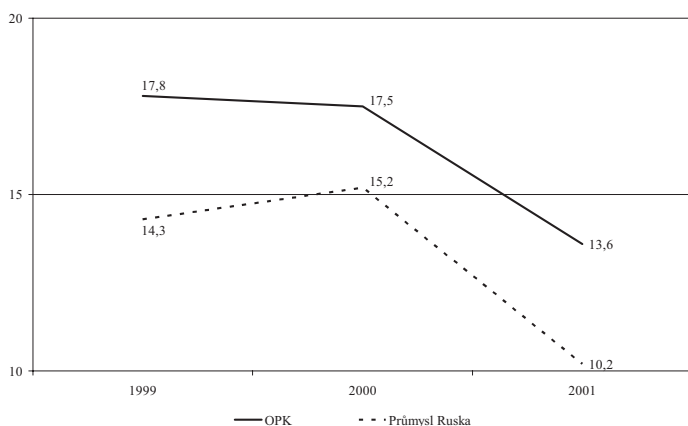
Žalostné výsledky rozvoje ekonomiky jako celku a obranného průmyslu zvláště, přinutily federální vládu přehodnotit situaci stupeň účasti státu v řízení vědecko-průmyslové výroby produkce, která byla strategicky důležitá pro zabezpečování obranyschopnosti země. Jedním z výsledků této činnosti bylo vytvoření (v květnu 1999) **pěti federálních obranných agentur**, do jejichž působnosti byla převedena většina podniků a organizací OPK. Při zařazování podniků do jednotlivých obranných agentur byl zvolen odvětvový princip, který se záhy ukázal jako nevhodný. Jestliže do konce roku 1999 vzniklé agentury se v podstatě zabývaly pouze formováním struktury svých řídicích a řízených aparátů a jejich personálním zajištěním, pak rok 2000 se pro agentury stal prvním rokem praktické činnosti zaměřené na obnovu řízení podřízených jim podniků obranného průmyslového komplexu.

Vládou Ruské federace řízenou strukturu obranných agentur, do jejichž kompetence náleželo řízení obranných odvětví, tvořily:

- ❑ **Ruská letecko-kosmická agentura (RAKA)** – letecký a raketo-kosmický průmysl. Tato agentura se formovala jako analogie zahraniční NASA resp. EADS,
- ❑ **Ruská agentura pro systémy řízení (RASU)** – průmysl elektroniky, radiotechniky a prostředků spojení, z hlediska počtu řízených podniků (42 %) je největší agenturou,
- ❑ **Ruská agentura klasické výzbroje (RAV)** – průmysl zbraní a výzbroje,

- ❑ **Ruská agentura pro střelivo a munici** (Rosboenpripasy) – průmysl střeliva, munice a speciální chemie, v tomto odvětví je nejvyšší podíl státních podniků (76,6 %) a prakticky je plně řízeno státem,
- ❑ **Ruská agentura pro stavbu lodí** (Rossudostrojenie) – loďařský průmysl, v jeho řízení převažují regionální zájmy, ve své podstatě jde o konkurenční boj vlastníků jednotlivých podniků loďařského průmyslu. Agentura má na řízení až druhořadý vliv.

Již v roce 2001 se začaly silně projevovat všechny nedostatky budovaného systému, slabé postavení a malá akceschopnost založených obranných agentur a neživotaschopnost celé struktury budované na archaickém odvětvovém přístupu. Svědčí o tom, mimo jiné, i pokračující pokles rentability průmyslové výroby (**obr. 3**). Na program dne byla vyzvednuta otázka, zda-li je vůbec nutné budovat obdobný monstrózní systém řízení obranného průmyslového komplexu.

Obr. 3: Rentabilita průmyslové výroby OPK a průmyslu Ruska (v %)

Pramen: URL:<http://ts.vpk.ru/corporate/otrasl/new/otr_2001> [cit. 2005-10-25].

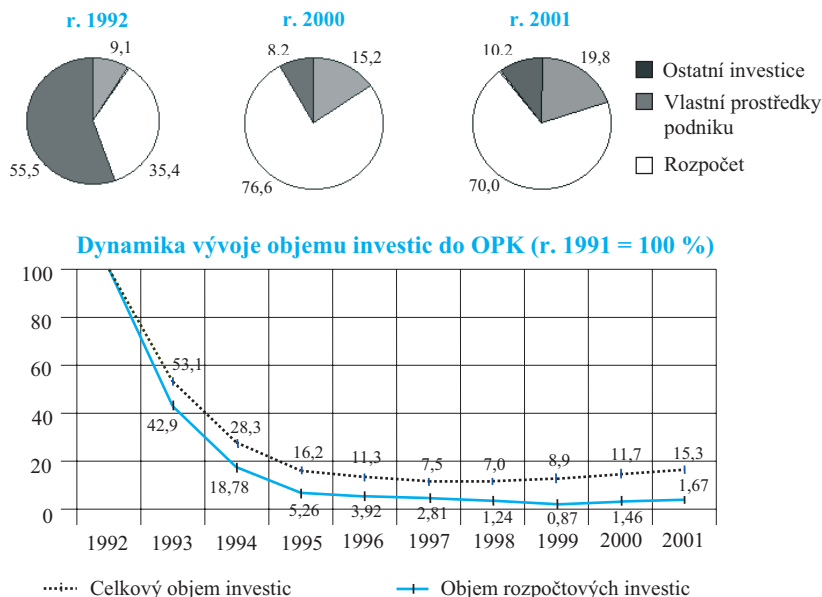
V reakci na nepříznivý vývoj byla vládou RF přijata řada dokumentů, řešící celou problematiku obranného průmyslového komplexu a reformy armády RF. Mezi hlavní patří:

- ❑ „Základy politiky Ruské federace v oblasti rozvoje obranného průmyslového komplexu na období do roku 2010 a na další perspektivu.“ Jedná se o koncepční dokument vymezující hlavní zaměření, prostředky a cíle státu ve sféře obranného průmyslového komplexu.
- ❑ „Reformování a rozvoj obranného průmyslového komplexu letech 2002-2006“, v tomto případě jde o federální cílový program, který vymezuje následující úkoly dalšího rozvoje:
 - optimalizovat strukturu obranného průmyslového komplexu cestou formování systémově integrovaných struktur orientovaných na výrobu jak technologicky špičkové vojenské, tak „duální“ i civilní produkce, které budou umožňovat efektivní řešení celého komplexu existujících problémů. [g]
 - přecházet od plnějšího využívání výrobních a výzkumných kapacit, obnovování základních výrobních fondů až k diversifikaci výroby, zabezpečení právní ochrany výsledků intelektuální činnosti atd. [h]

K základním směrům „nové“ reformy obranného průmyslového komplexu náleží:

- ❑ obnova zpřetrhaných výrobních a dodavatelských vztahů, k jejichž narušení došlo v důsledku vzniku velkých holdingových společností v oblasti OPK,
- ❑ odstranění nadbytečnosti kapacit obranného průmyslového komplexu,
- ❑ omezení počtu podniků, mobilizačních kapacit a duplicitních výrob,
- ❑ optimalizování finančních toků vojensko-technické spolupráce,
- ❑ růstem vnitřních obranných objednávek zvyšování financování OPK,
- ❑ rozpracování systému holdingů [i] pro celou strukturu obranného průmyslového komplexu RF.

Před podniky vyrábějící zbraně a vojenskou techniku, vyvstávají takové klíčové problémy jako nárůst morálního a fyzického stárnutí základních výrobních fondů, nedostatek rozpočtových investic (ne výše než 8 % ze všech prostředků podniky vložených) na podporu a rozvoj vědecko-výrobního potenciálu, snížení kvalifikační úrovně a zvýšení průměrného nárůstu vědeckého a inženýrsko-technického personálu (**obr. 4**). Ve druhé polovině 90. let se zkoumaly otázky konkurenční strategie zařízení ruského obranného průmyslového komplexu. Došlo se k závěru, že obranný průmyslový komplex se musí skládat z dílčích strategií odpovídajících strategiím podobných západních zbrojních firem. [14]

Obr. 4: Struktura investic do OPK podle zdrojů financování

Pramen: URL http://ts.vpk.ru/corporate/otrasl/new/otr_2001 [cit. 2005-10-25]

Jen velmi pomalu se řeší otázky stárnutí přebytečných kapacit obranného průmyslového komplexu. Zpravidla se v procesu reformování vytvářejí vertikální struktury, které se především zabývají řízením toku financí. Prakticky tu nejsou horizontálně integrované struktury, které se mají zabývat zpracováním a výrobou systémových složek zbraně vysoké přesnosti – systému navádění, řízení a informačního zabezpečení. Právě **horizontální integrace**, jak

usuzují experti na obranný průmyslový komplex RF, **umožnit zajistit vzniklou kooperaci, pozvednout technologickou úroveň sériových závodů, zajistit unifikaci vojenské techniky**, jakou jsou moderní zbraně, včetně zbraní vysoké přesnosti. [15]

V polemikách o obranném průmyslovém komplexu, vedených na stránkách ruského odborného tisku, jsou stále častěji diskutovány hlavní směry jeho rozvoje a s tím spojené aktuální úkoly.

Nejčastěji jsou zdůrazňovány následující:

1. Systematická státní podpora rozvoji obranného průmyslového komplexu a celému resortu obrany, vycházející z nutnosti zajišťování národní obrany na úrovni současných potřeb a s ohledem na princip dostatečnosti, k tomu vyčleňovat minimálně 3,5 % HNP ročně.
2. Sestavení konstruktivního státního programu výzbrojování na roky 2006-2015, zohledňující:
 - reálná politická a finanční opatření, zaměřená na zajištění kvalitativního přezbrojení armády Ruské federace,
 - koncentraci prostředků na vybrané rozhodující směry rozvoje,
 - garantované plnění státem určených prioritních úkolů v rozvoji výzbroje a vojenské techniky.
3. Formování normativně právní, legislativní základny, umožňující efektivní regulaci:
 - konceptuální obranné průmyslové strategie,
 - holdingové politiky obranného průmyslového komplexu,
 - ochranu a vymahatelnost práv v oblasti patentové a licenční činnosti,
 - ochrany výsledků intelektuální činnosti.
4. Zdokonalování vertikální osy řízení činnosti obranného průmyslového komplexu, spojující účast státu v řízení integrovaných struktur a s jeho přijímáním a prosazováním strategických rozhodnutí.
5. Uskutečňovat uvážlivou státní politiku zaměřenou na:
 - zachování kvalifikovaného lidského potenciálu v oblasti OPK,
 - ochranu unikátních technologií a technologické nezávislosti RF,
 - posílení kooperativních vztahů uvnitř obranného průmyslového komplexu a ekonomických struktur RF. [j]

Realizace uvedených opatření má přispět ke stabilizaci OPK a k posílení jeho úlohy jako významného faktoru obrany a sociálně-ekonomického rozvoje Ruské federace. O úloze a významu OPK pro rozvoj RF nejlépe vypovídají slova poradce prezidenta Ruské federace A. Buturina:

„Je třeba dosáhnout toho, aby společnost plně chápala skutečnost, že obranný průmyslový komplex hrál a bude i nadále hrát stěžejní systémotvornou roli při řešení úkolů obrany, sociálně politických, ekonomických a ostatních úkolů výstavby Ruské federace“.

Obranný průmyslový komplex a zájmy Ruské federace

Úroveň rozvoje OPK je v mnoha směrech věrným obrazem stavu ekonomiky, průmyslu, stavu rozvoje vědy a techniky i úrovně přijímaných zákonů. Neuspokojivý stav ekonomického rozvoje opírající se o využívání zastaralé technicko-technologické průmyslové základny, nedostatek kvalifikované pracovní síly a řídicího podnikového managementu jsou jen některé skutečnosti, které mají značný vliv na současný stav OPK RF.

Proto nepřekvapuje pozornost věnovaná realizaci „Zákona o vojensko-technické spolupráci Ruské federace se zahraničními státy“. [16] Od jejího rozvoje se neočekává pouze významný příspěvek k řešení vlastních problémů ekonomického rozvoje a zákonem deklarované upevňování obranyschopnosti a bezpečnosti, ale i upevňování ekonomických a vojensko-politických pozic Ruské federace ve světě.

Současný rozsah celkového zajištění ozbrojených sil vylepšenými vzory základních druhů zbraní a vojenské techniky je na úrovni 70-85 %, přičemž podíl nejnovějších vzorů výzbroje včetně zbraní vysoké přesnosti nepřevyšuje 20 %. To znamená, že se může adekvátní odpověď Ruské federace na výzvy 21. století a dobytí jeho vůdčí pozice v nových podmínkách stát realitou jen při účelných, vládou řízených procesech ve sféře vědy a v průmyslovém komplexu obrany, za uskutečňování koncepčního předvídání a dlouhodobě plánovaného vypracování moderních druhů a typů výzbroje a vojenské techniky, jejich výroby a dodání vojskům. Přitom je všeobecně tvrzeno, že existující vojensko-průmyslový potenciál je jménem Ruska, nikterak menším než jeho přírodní bohatství.

Uvádí se, že tento potenciál působí nejen na vnitřní a vnější bezpečnost země, ale může být i stabilním zdrojem příjmů federálního rozpočtu, může zajistit technologický rozvoj a technickou modernizaci jiných přilehlých oblastí, které jsou zaměřeny na výrobu civilní produkce. Díky odborníkům, kteří byli s to zachovat tento unikátní potenciál, může zbrojní průmysl vyrábět produkty schopné konkurence na mezinárodním trhu se zbraněmi. [k] Tento obranný průmyslový komplex může být prostředkem vlivu Ruské federace na své zájmové oblasti. I v této souvislosti je v poslední době značná pozornost věnována rozvoji vojensko-technické spolupráce s ostatními státy světa, která je považována za významný faktor růstu vlivu Ruské federace na mezinárodní dění.

Reforma obranného průmyslového komplexu doprovázená rozvíjením vojensko-technické spolupráce v mezinárodním měřítku má Ruské federaci umožňovat řešit problém jejího základního národního zahraničně-politického úkolu s využitím momentu globální vojensko-politické krize, která sváže ruce USA a popřípadě i Evropy. [17]

Podle názorů zástupce ředitele Centra analýzy strategií a technologií K. Maminenka spočívá základní úkol vnější politiky RF v napomáhání urychlené likvidace ekonomických a dalších důsledků vnitřní národní katastrofy (1991) a obnovování Ruska v jeho přirozených hranicích, neboť současné teritorium jim neodpovídá.

Historické hranice zahrnují dnešní Bělorusko, značnou část Kazachstánu kromě jeho jižní a nejvíce islamizované zóny a dále oblasti Ukrajiny (ve kterých během „Oranžové revoluce“ nejvíce lidí dalo své hlasy Moskvou podporovanému kandidátu). [18]

Podle K. Maminenka obdobný „základní problém“ své politiky řeší Čína ve vztahu k otázce suverenity Tchaj-wanu. Čína se tak stává pro Rusko možným partnerem, neboť obě strany si uvědomují, že nemají dostatek sil a prostředků na překonání odporu demokratických sil světa, USA a Evropy, které jim brání realizovat jejich cíle.

Proto musí Rusko vycházet ze svých historických zkušeností [l] a dodat Číně takovou výzbroj, bojovou techniku a zbraňové systémy, které poskytnou čínské armádě možnost blokovat činnost třetích stran proti hypotetické výsadekové akci na Tchaj-wan a zabránit jejímu úspěšnému dokončení. Zejména jde o dodávky systémů raket operačně-taktického určení, systému pro vyzbrojení námořního loďstva apod. [19] I přesto, že posilování vojenského potenciálu Číny představuje pro Ruskou federaci nezanedbatelná vojensko-politická rizika, možnost uchování potenciálu obranného průmyslového komplexu a řešení „základního úkolu“ vnější politiky tato rizika a nebezpečí z nich plynoucí převažuje.

Závěr: Zásadní restrukturalizace a modernizace

Poslední desetiletí 20. století bude navždy spojováno s ukončením studené války a bipolárního rozdělení světa, s rozšířením zóny demokracie a působení zákonů tržní ekonomiky především v bývalých zemích socialistického bloku. Těmito procesy byl současně vytvářen homogenní prostor pro rozšiřování a akceleraci procesu globalizace, jako jedné ze základních a v současnosti určujících tendencí světového rozvoje.

Tyto procesy ovlivnily a ovlivňují i nástupnický stát SSSR – Ruskou federaci. Jejím prvořadým strategickým cílem se proto stalo reformování obranného průmyslu, formování nového profilu obranného průmyslového komplexu, a to cestou jeho zásadní restrukturalizace a modernizace tak, aby odpovídal současným úkolům výstavby moderních ozbrojených sil 21. století, upevňování obranyschopnosti a bezpečnosti, ekonomických a vojensko-politických pozic Ruska ve světě.

Poznámky k textu:

- [a] Vedle tohoto problému zde existuje ještě problém s názvem. Někteří autoři striktně používají název „vojensko-průmyslový komplex“, jiní hovoří o „obránném průmyslovém komplexu“ a další používají (i v jedné stati) oba názvy jako synonyma, bez jakéhokoliv rozlišení jejich obsahu. Pro potřeby tohoto textu se autoři striktně drží pojmu „obránný průmyslový komplex“ a nečiní rozdíl mezi ním a pojmem „vojensko-průmyslový komplex“. O potřebě teoretického rozpracování obsahu termínu „obránný průmyslový komplex“ svědčí i stále vyšší frekvence používání termínů „obránný průmyslový komplex USA“, „obránný průmyslový komplex Severní Ameriky“, „obránný průmyslový komplex Evropské unie“, integrace (regionální, vertikální, věcná) „obránných průmyslových komplexů“ apod. v současné odborné literatuře a vystoupeních představitelů teorie a praxe vojensko-ekonomických výzkumů.
- [b] Podle některých analýz se počet podniků podílejících se na plnění státních obranných zakázek pohybuje v rozmezí od čtyř do šesti tisíc. Rozdíly v počtu podniků a organizací, které mají mobilizační úkoly, jsou mezi jednotlivými přístupy ještě mnohem vyšší.
- [c] Registr organizací OPK je federálním informačním systémem, který obsahuje údaje o majetkové a finanční situaci a ekonomické efektivnosti organizací zařazených do registru. Jsou to organizace, které ekonomicky využívají a spravují vlastní majetek nebo majetek, svěřený jim do operativní správy, včetně pozemků, výrobních budov a zařízení, disponují kvalifikovanými kádry pro vývoj, výrobu, opravy a využití výzbroje, vojenské a speciální techniky. K informacím obsažených v registru nemá veřejnost volný přístup.
- [d] Zařazení podniků do tohoto seznamu umožňuje plánovat státní obranné zakázky pro omezený počet firem, zvýšit podíl zakázek připadající na jeden podnik obranného průmyslového komplexu, což je zásadní pro zlepšení finančně-ekonomického stavu podniků a také i kvality produkce OPK. Současně to umožňuje včas definovat parametry státních obranných objednávek a tím vytvářet dostatečné časové rezervy pro podniky k tomu, aby mohly tyto zakázky finančně i ekonomicky zabezpečit a realizovat od „prvního ledna roku“ bez jakýchkoliv prodloužení.
- [e] Ministerstvo obrany Ruska v důsledku nedostatku finančních zdrojů nebylo schopné v tomto období nakoupit pro vlastní vojska nové typy letadel, např. Su-30, přičemž jejich varianta Su30 MKI, dodávaná do Indie a Číny svými technicko-taktickými charakteristikami vysoce převyšovala letadla, která byla v té době ve výzbroji ozbrojených sil Ruska. ALMAJEV, M. Ch., ASTAPOV, K. L. Rozvíjení oborono-promyšlennogo komplekca: zakonodatelstvo i realii. In: *Analitičeskij vjestnik*. Moskva: Sovjet Federacii, 2005. N° 2, s. 4. (Analitičeskoje upravlenije Apparata Sovjeta Federacii).
- [f] Blíže k některým otázkám konverze ZIPFEL, T. Zbrojní průmysl USA během 90. let a vládní politika. In: *Sborník Vojenské akademie v Brně*. Brno: Vojenská akademie v Brně, 2003. Řada C-D. Č. 1, s. 53-69. ISSN 1211-1031.
- [g] Tak např. v jednotlivostech se měla vytvořit letecká holdingová společnost Suchoj, sdružující firmu AVPK Suchoj s leteckými výrobními závody v Komsomolsku na Amuru (KNAAPO) a Novosibirsku (NAPO). Mělo jít o vytvoření holdingu restrukturalizaci KNAAPO a NAPO v akciové společnosti, jejichž akcie měl vlastnit AVPK Suchoj v poměru 74,5 % a fond národního majetku 25,5 %. Zpracováno podle: GETHIN, H. Putin decree boots plan for Russian aviation reform. In: *Flight International*. Reed Business Information UK Ltd., 2001. Vol. 4805, s. 25. ISSN 0015-3710.
- [h] Podrobněji k obsahu a cílům tohoto programu viz ALMAJEV, M. Ch., ASTAPOV, K. L.: Rozvíjení oborono-promyšlennogo komplekca: zakonodatelstvo i realii“. In: *Analitičeskij vjestnik*. Moskva: Sovjet Federacii, 2005. N° 2, s. 6-10. (Analitičeskoje upravlenije Apparata Sovjeta Federacii).

- [i] SIMANOVSKY, S. Getting to grips with Russian's reforms. In: *Interavia (Business & Technology)*. Švýcarsko, 2001. Vol. 658, s. 12. ISSN 0983-1592. Především se vznik v první fázi má týkat holdingů letecké výroby. Plány vzniku holdingů v leteckém průmyslu vypracovalo ruské Ministerstvo vědy a technologií. Plán počítá s konsolidací sektoru výroby draků během dvou let v první etapě. Toto ministerstvo očekává, že reforma umožní Rusku dosahovat vojenský vývoz v hodnotě 2-2,5 mld. USD ročně a vyrábět v pěti velkých podnicích ročně 50-60 letounů pro vývoz a 10-20 letounů pro ozbrojené síly. Podle GETHIN, H. Russia plots big industry merger. In: *Flight International*. Reed Business Information UK Ltd. , 2001. Vol. 4805, s. 25. ISSN 0015-3710.
- [j] Řada představitelů obranného průmyslového komplexu se vyjadřuje v tom smyslu, že v současnosti je prvořadou úlohou zachovat, podpořit a obnovit podniky obranného průmyslového komplexu a teprve na druhém místě je řešení úkolu kvality produkce.
- [k] Na druhé straně je konstatované, že současný stav podniků OPK je takový, že tyto nejsou schopny vyhovět mnoha požadavkům na produkci požadovanou státními objednávkami. Je konstatováno, že na zlepšení tohoto stavu by zapotřebí 25 trilionů rublů na 10 let, což je 2,5 trln. ročně. V roce 2005 bylo vyčleněno 183 mil. rublů. Proto se mluví o výběru priorit. Vooruženiju i vojennoj technike – vysokoje kačestvo. Konferencija v Rostove na Donu. In: *Vojenno-promyšlennij kurjer*. Moskva: Iz.dom Almaz media, 2005. N°7, s. 8. ISSN 1729-3928.
- [l] Podle autorů uvedených myšlenek historie dokazuje, že v minulosti Rusko vždy úspěšně řešilo (resp. mohlo úspěšně řešit) své vnitřní národní problémy na pozadí ostrých vojenských krizí v Evropě. Na pozadí evropských válek rozšířil Petr Veliký území Ruska až k pobřeží Baltu, pokud by Rusko využilo ve svůj prospěch revoluční situace a napoleonské války na konci 18. a počátku 19. století mohlo ovládnout území černomořských průlivů, stejně mohlo využít vzednutí revoluční vlny v letech 1848-1849 k podmanění osmanského území u Středozemního moře. Tyto zkušenosti jsou potvrzovány i řešením mnoha krizových situací v současném světě. Historická zkušenost tak napovídá, že Rusko může řešit svůj základní národní úkol v oblasti vnějších vztahů pouze v momentě globální vojensko-politické krize, která sváže ruce USA, popř. i Evropě. Za jiné situace nemá Rusko v současných podmínkách dostatek sil k překonání odporu, jež kladou demokratické síly světa realizaci jeho záměrů.

Literatura:

- [1] URL: <<http://www.vpk.ru/word.html>> [cit. 2005-10-25].
- [2] Tamtéž.
- [3] BUTURIN, A. Rossijskij oboronno-promyšlennij kompleks na sovremennom etape. In: *Vojennij parad*. Moskva: Vojennij parad, 2005. N° 1, s. 4. ISSN 1029-4678.
- [4] VINKOVSKIJ, A. I. Oboronno-promyšlennij kompleks v sisteme nacionalnoj bezopasnosti Rossijskoj Federacii: sostojanie a problemy zakonodatel'nogo obespečeniya. In: *Analitičeskij vjestnik*. Moskva: Sovjet Federacii, 2005. N° 2, s. 25-26. (Analitičeskoje upravlenije Apparata Societa Federacii).
- [5] Tamtéž.
- [6] Tamtéž.
- [7] URL: <<http://www.vremya.ru/print/131604.html>> [cit. 2005-10-25].
- [8] OZEROV, V. „Oboronka“ podnikajetsa s kolen. In: *Vojenno promyšlennij kurjer*. Moskva: Iz.dom Almaz media, 2005. N° 11, s. 5. ISSN 1729-3928.
- [9] DONDUKOV, A. Russia set to build up its defense sector. In: *Military Parade*. Moskva: Vojennij parad, 2001. Vol. 1, s. 6-7. ISSN 1029-4678.
- [10] KUROJEDOV, V. Vojenno-morskoy flot i nacionalnyje intjeresy Rossii. In: *Vojennaja mysl'*. Moskva: MO RF, 1999. N° 3, s. 24, 27. ISSN 0236-2058.
- [11] URL: <http://www.ecaar-russia.org/doklady_r.htm> [cit. 2005-10-25].
- [12] ALMAJEV, M. Ch., ASTAPOV, K. L. Rozvitije oboronno-promyšlennogo kompleksa: zakonodatel'stvo i realii. In: *Analitičeskij vjestnik*. Moskva: Sovjet Federacii, 2005. N° 2, s. 4. (Analitičeskoje upravlenije Apparata Societa Federacii).
- [13] NEDBAL, L. Výdaje na obranu po ukončení studené války a jejich vliv na ekonomický vývoj. In: *Sborník Vojenské akademie v Brně*. Brno: Vojenská akademie v Brně, 2000. Řada C-D. Zvláštní číslo/2000. s. 66. ISSN 1213-4821.
- [14] TOLKAČEV, S. A. Rossijskije i zapadnyje obronnyje kompanii na ryinkach vysokotechnogičnoj produkci. In: *SŠA – ekonomika, politika, ideologija*. Moska: Nauka, 1998. N° 8, s. 35. ISSN 0321-2068.
- [15] CHODARENOK, M. Zatjanubšejecja pike. In: *Nezavisimaje vojennoje obozrenije*. Moskva: Izd-vo Nezavisimaja gazeta, 2002. N° 8, s. 4. ISSN 3952-8.
- [16] URL: <http://www.scrf.gov.ru/documents/decree/1998_114.shtml> [cit. 2005-10-25].
- [17] MAKIJENKO, K. Reatavracija istoričesoj Rozsujji, rol Kitaja i instrumentarij VTS. [online]. [cit. 2005-10-25] Dostupné z: URL: <<http://www.gt-msk.ru/talk/390-0>>.
- [18] MAKIJENKO, K. Ocerednuje zadači possijsko-kitajskogo vojenno-techničeskogo sotrudničestva. Export voo-ruženij [online]. [cit. 2005-10-25]. Dostupné z: URL: <<http://www.cast.ru/journal/2004/problem>>
- [19] Tamtéž.

Zpracováno podle tří článků uveřejněných v čísle 11/2005 časopisu Armed Forces Journal: Laurent Murawiec, China's Grand Strategy; Eric A. McVadon, The Taiwan problem: Beijing arms for a fight it hopes to avoid; Mary C. Fitzgerald, China plans to control space and win the coming information war.

Doby, kdy čínský vojenský potenciál byl tak chabý, že si Čína nemohla dovolit ani při nesmírné početní převaze armády invazi na Tchaj-wan, jsou dávno pryč. Růst vojenské moci Číny je skutečností. Je otázkou, jak bude Čína tuto svou moc používat. I když Čína nečelí přímé agresi ze strany Spojených států, je údajně oprávněna chránit suverenitu svého území a zabezpečovat námořní cesty důležité pro svou ekonomiku. I to je jeden z důvodů vysvětlování oprávněnosti budování moderní čínské armády.

Pozoruhodný ekonomický růst Čínské lidové republiky trvající nepřetržitě dvě desetky let v kombinaci s jejím geopolitickým vlivem a zvyšující se vojenskou silou postupně mění Čínu ve skutečnou velmoc pro 21. století. Čínští vedoucí činitelé neopomíjejí vždy zdůraznit, že jde výhradně o „mírový vzestup“.

Tak či onak, vliv Číny na světové záležitosti se stále zvyšuje a bude se zvyšovat i v příštích letech.

Velká strategie

Je nezbytné porozumět čínské „velké strategii“. Ke konci minulého století Peking (Beijing) často vyslovoval názor, že se Čína přibližně v polovině 21. století stane první ekonomickou velmocí na světě a bude tudíž požadovat přiměřené postavení v globálním rozhodování o strategických záležitostech a o vojenské síle. Oživení imperiální ideologie, opětovné nabytí postavení hegemonu v regionu a zavádění tradičních císařských symbolů – to vše dokazuje, že Čína znovu přijala původní koncepci „říše středu“, tj. středu světa, kolem něhož se vše otáčí a kde ho vše musí uctívat a poslouchat. Existuje proto reálná možnost strategického konfliktu mezi Spojenými státy a Čínou. Není možné s jistotou tvrdit, že je to konflikt nevyhnutelný, avšak jeho pravděpodobnost nelze zcela vyloučit.

Usilí Číny o dosažení vojenských možností (kapacit) převyšujících potřeby sebeobranu a síly coby nástroje diplomacie vyžaduje posoudit možný ráz takového konfliktu. Pro Čínu totiž v současném světě existuje jen jeden rovnocenný soupeř, a tím jsou Spojené státy. Především však musíme posoudit, jak čínské strategické myšlení hodnotí možný konflikt všeobecně a konflikt z USA zvláště.

Čína má záviděníhodný strategický a vojenský věhlas. Velký čínský vojenský teoretik Sun Tsu (na Západě považovaný za jakéhosi „anti-Clausewitz“) učil, že „klamání a manévry nahrazují bitvu“. Jeho zásada „podrobit si nepřítele bez boje je vrcholem dovedností“ je všeobecně uznávána.

Obecně, při střetnutích s armádami západního typu neměli Číňané nikdy žádný zvláštní úspěch. Čínské zbraně dosahovaly největších vítězství proti vlastním čínským armádám, jako

např. Mao Ce-tungova osvobozenecká armáda v občanské válce proti Čankajškovi (a to ještě za vydatné sovětské pomoci a zasazení ruských pilotů) nebo při rozdrčení povstání během kulturní revoluce. Maova doktrína „lidové války“ se více méně osvědčila v obou vietnamských válkách i za nesčetných drobných gerilových válek ve třetím světě.

Čínská strategická kultura má tendenci podceňovat vítězství v bitvě, a přitom zdůrazňovat jiné aspekty války. Podle čínské tradice je válka soupeřením myslí, „válka je klamáním“. Účelem klamání je vytvořit iluzi, „fiktivní obraz“ v mysli nepřátelského velitele. Klamající sleduje realitu, zatímco klamaný sleduje fiktivní obraz. Tím se vytváří zhoubná asymetrie.

Jde o válku vedenou pomocí lsti, pomocí klamání, pomocí soupeření myslí, nikoli bojem. Válečné lsti jsou považovány za důležité od starověku. Postupně vznikla soustava 36 metaforických výroků vyjadřujících různé lsti a tato soustava je součástí čínské kultury. Pro názornost jsou uvedeny některé z nich:

- *zabít vypůjčeným nožem,*
- *využít požáru ke krádeži,*
- *rámus na východě, útok na západě,*
- *pozorovat požár z protějšího břehu,*
- *skrývat dýku za úsměvem,*
- *přisunovat polena pod kotel,*
- *zakalit vodu, aby bylo možno chytat ryby,*
- *lest krásné ženy,*
- *kombinace lstí.*

To je v ostrém kontrastu se západním názorem na válku. Lest a klamání jsou součástí západního válečného umění, avšak jejich účelem je výhradně „příprava bojiště“.

Číňané se řídí zásadou „**nepřímé strategie**“: **nikdy přímo nečelit silnějšímu protivníkovi.**

Čínští stratégové se snaží pochopit silné stránky Spojených států a využít jejich slabých míst. Budou se pokoušet vést válku a přitom se pokud možno vyhýbat bitvě. Budou postupovat podle pravidel stanovených filozofem Sun Tsu, neustále používat klamání, před bojem i během boje, a to na všech stupních. Tyto stupně mohou být diplomatické, aby byl vražen klín mezi nepřítelem a jeho spojence, nebo politické, pro vytvoření nesouladu v jeho ozbrojených silách politickou subverzí, nebo mohou být vojenské.

Problém Tchaj-wanu

Za posledních 110 let byl Tchaj-wan součástí Číny pouhé čtyři roky (od podzimu 1945, konce druhé světové války, do podzimu 1949, vítězství komunistů). Tchaj-wan má všechny atributy potřebné k mezinárodnímu uznání své suverenity, tak jak to vyžaduje mezinárodní právo, má své území, hospodářský potenciál k zajištění své nezávislé existence, i dostatečný počet obyvatelstva (24 milionů). Pokud by ale k takovému kroku došlo, pohrozil Peking válečným přepadem, prý i za cenu nukleárního sebezničení. *Taiwan Relations Act* zavazuje Spojené státy dodat výhradně zbraně nutné k dostatečné obraně (sufficient selfdefense capability), ale kdokoliv porovná vojenskou sílu Číny a Tchaj-wanu musí dojít k závěru, že cokoliv Tchaj-wan nakoupí, může být jen defenzivní. Tchaj-wan nemá ani jeden bombardér, ani o žádné bombardéry neusiluje. Poměr tchajwanského námořnictva s námořnictvem lidové Číny je

6:195, proto Tchaj-wan naléhavě žádal Američany o nákup protilodních raket typu Harpoon, ale neuspěl. Většina států diplomatické vztahy s Tchaj-wanem přerušila, původních už zbylo jen dvacet pět, vesměs ministátů v Pacifiku a Karibiku, dále státy z oblasti Afriky a Latinské Ameriky.

Porušení fikce o pouze jedné jediné Číně by podle Pekingu vedlo k oprávněnému válečnému útoku. Avšak čínská politika vůči Tchaj-wanu neznamená nutně invazi. V podstatě Peking dává přednost tomu, aby přiměl Tchaj-wan k poslušnosti a podřízenosti jinými, mírovými (?) prostředky.

Čínská vojenská výstavba je zaměřena primárně – ne-li výlučně – na „řešení problému Tchaj-wanu“, tj. na vojenskou operaci, kterou si Čína nepřeje vést, avšak která, bude-li z čínského hlediska oprávněná, se v případě nutnosti uskuteční. Taková operace má rychle přemoci ozbrojené síly Tchaj-wanu, zastrašit jeho vládu a odvrátit, zpomalit anebo zkomplikovat účinnou intervenci ze strany USA. Čína operaci podnikne, dojde-li k závěru, že nemá jinou možnost než zasazení vojenské síly k zastavení akcí Tchaj-wanu, jež by považovala pro sebe za nepřijatelné.

Neexistují přímé důkazy, že Peking hodlá použít svých sil k expanzi nebo agresí – s výjimkou snahy o sjednocení s Tchaj-wanem, který je považován za nedílnou součást Číny. Je zřejmé, že čínské vedení dává přednost nevojenským prostředkům pro zajištění čínské suverenity nad ostrovem. Je velmi pravděpodobné, že Čína bude odstrašovat jiné státy a nevládní organizace od přerušování dodávek ropy, jiných zdrojů energie a dalších komodit nezbytných pro rychle se rozvíjející čínské hospodářství a rostoucí populaci. Na druhé straně může Čína přes noc změnit své záměry s tím, jak se budou zvyšovat její vojenské možnosti a hospodářský potenciál.

Ať z těch či oněch důvodů, Čína netouží po bezprostředním boji. Odborníci nepředpokládají, že by čínská armáda v dohledné budoucnosti mohla mít převahu ve válce proti ozbrojeným silám USA. Proto je zámyslem Číny během několika dní přimět Tchaj-wan ke kapitulaci, umožněnou neschopností USA rychle a účinně reagovat. Strategii Číny je postavit Washington a svět ve věci Tchaj-wanu před *fait accompli*. Čínská koncepce použití síly je stále jasněji a přesněji zaměřena na hledání způsobu pro dosažení převahy ve snaze o opětovné ovládnutí Tchaj-wanu. Důkazem toho je současná struktura čínských ozbrojených sil, nekompromisní politické projevy, strategické a doktrinální texty. V čínských vojenských publikacích převládá koncepce útoku na síly mající převahu, s cílem porazit je s využitím překvapení a pomocí asymetrických prostředků.

Při hodnocení problému Tchaj-wanu je také nutno mít na mysli ekonomické vazby mezi pevninskou Čínou a Tchaj-wanem. Vzhledem k těmto vazbám by použití síly k vyřešení tohoto problému bylo anachronismem. Čína nehledá vhodnou záminku či příležitost k použití síly proti Tchaj-wanu, Spojeným státům anebo svým sousedům, přesto Peking má připravenou koncepci pro použití síly pro případ, kdyby zjistil, že jí musí použít k porážce Tchaj-wanu, k odstrašení, anebo zpomalení intervence USA, a také k tomu, aby bylo Japonsko přinuceno si rozmyslet zasazení svých sil do rozvíjející se krize.

Podle plánu by měl útok proti Tchaj-wanu být zahájen třemi postupnými údery:

- a) první úder by byl veden přesnými balistickými raketami středního dosahu DF-21C (MRBM - medium range ballistic missiles) s úkolem umlčet protiraketovou obranu,
- b) ke druhému úderu jsou určeny stovky balistických raket krátkého dosahu se zvýšenou přesností,

c) poslední úder má být veden vysoce přesnými střelami s plochou dráhou letu.

Čínské námořnictvo disponuje účinnými protilodními střelami s plochou dráhou letu, zvyšujícím se počtem jaderných a konvenčních ponorek a rychlými raketovými čluny určenými především proti Tchaj-wanu. Není sporu o tom, že by bylo schopno vyřadit tchajwanské námořnictvo s použitím pouze části svých sil.

Po umlčení tchajwanské PVO může být k následným útokům použito velkého počtu čínských letounů. Předpokládá se zasazení speciálních sil, skupin „páté kolony“ a metod informační války k rozvrácení Tchaj-wanu.

Počáteční útoky pozemních sil nemusejí být příliš rozsáhlé. Obojživelné síly velikosti dvou divizí spolu se vzdušnými výsadky se zmocní zvolených předmostí na pobřeží, přístavů a letišť a zajistí je. Tato předmostí a objekty umožní zasazení dalších sil k rozšíření úspěchu.

Zmaření intervence USA

Čína řeší v první řadě možnost intervence USA za invaze na Tchaj-wan. Vychází se ze skutečnosti, že USA nemohou přímo čelit čínskému hromadnému útoku balistickými raketami a střelami s plochou dráhou letu proti Tchaj-wanu.

Čína našla způsob, jak vést proti Tchaj-wanu útok, jemuž nelze účinně čelit konvenčními prostředky. Čínské rozhodnutí pro použití balistických raket k překonání nevýhody slabší strany má své pokračování – je jím je **ohrožení základen USA v regionu**.

Proto Čína urychluje vývoj balistických raket středního dosahu schopných zasáhnout lodí na moři, tj. působit proti letadlovým lodím v dálce, z níž jejich letouny nemohou ohrožovat čínské síly. Mimo jiné má tato metoda pro Čínu další výhodu: není nutné se zabývat ponorkovými silami USA. Čína také zdokonaluje prostředky pro zjišťování polohy bojových skupin letadlových lodí USA.

Ačkoli možnosti balistických raket působit proti lodím bude dosaženo teprve za několik roků, již teď má čínské námořnictvo účinné vojenské nástroje na zastrašení amerických ozbrojených sil. Nedávno získalo a ještě bude dostávat od Ruska další prostředek proti přibližujícím se námořním silám USA, a to osm ponorek vyzbrojených střelami SS-N-27B (ASCM - anti-ship cruise missile) vypouštěnými pod hladinou, s doletem 100 námořních mil.

Čína může zasadit přes 50 ponorek, což je počet větší, než může námořnictvo USA rozpoznat a proti němuž může působit. Mnohé z čínských ponorek snažících se působit proti skupinám letadlových lodí USA nebudou zjištěny. Jakmile čínské ponorky zahájí střelbu, mohou jim protiponorkové síly USA způsobit ztráty, ale zpoždění vyvolané vyčistěním prostoru před další plavbou amerických letadlových lodí je právě tím, s čím Číňané počítají, jako se zpožděním, dobou, po které obsazení Tchaj-wanu postaví svět jako před hotovou věc.

Útok čínských ponorek ruského původu by mohl vyřadit protivzdušnou obranu a letové paluby letadlových lodí. Tím by se otevřela možnost pro zasazení velkého počtu protilodních střel s plochou dráhou letu z ponorek, z letounů, fregat a torpédoborců.

Čína také zkouší mobilní mezikontinentální balistickou raketu DF-31. Pokračuje výstavba nové ponorky, která bude vyzbrojena verzí této rakety. Raketa DF-31 doplní počet přibližně dvaceti mezikontinentálních balistických raket DF-5A, jež mohou zasáhnout USA. I bez rozšíření jaderného potenciálu jsou minimální odstrašující prostředky užitečné, i když se vůbec nepoužijí. Odstrašující účinek má už jen hrozba jejich použití.

Koncepce Číny zmocnit se Tchaj-wanu a odstrašit nebo odrazit intervenci sil USA není nikým zpochybňována, existuje však otázka, zda by byla Čína schopna koordinovat své síly ve dvou velkých současných operacích: porazit Tchaj-wan, a zároveň dosáhnout toho, aby síly USA přišly pozdě, případně aby byly nerozhodné anebo neúčinné.

Panuje názor, že čínské úsilí proti Tchaj-wanu sice mohlo být úspěšné, avšak ztroskotalo by proti Spojeným státům prostě proto, že by čínské ozbrojené síly nebyly schopny vyřešit mnoho složitých otázek a čelit mnoha neznámým okolnostem a protiopatřením.

Rychle probíhající modernizace čínských ozbrojených sil dodává novou tvářnost hrozbě konfliktu v Tchajwanské úžině. Řešením problému ale není způsobilost Tchaj-wanu porazit velkou Čínu protiúderem střel s plochou dráhou letu. Takto uvažovat by znamenalo ignorovat strategickou hloubku Číny ve srovnání s Tchaj-wanem.

Vztahy Čína - Rusko

Důvod čínsko-ruského „strategického partnerství“ přetrvává beze změny: čelit převaze USA ve vývoji a zavádění nové výzbroje založené na nejnovějších technologiích.

Ruští vojenští představitelé tvrdí, že Čína je jejich „dobrým sousedem“ a že plně chápou postavení, které bude Čína zaujímat za třicet roků nebo snad i dříve. Proto je spolupráce s Čínou pro Rusko důležitá.

Naproti tomu stále se zvyšující počet ruských představitelů a odborníků tvrdí, že Čína představuje hlavní a možná jediné ohrožení pro Rusko. Čína zůstává důležitým ohrožením pro svůj nedostatek zdrojů a nadměrný růst populace.

Čína má ohromné pozemní síly a skutečně neomezené zdroje záloh. Na rozdíl od Ruska má velké zásoby zbraní a materiálu. Ruští vojenští odborníci varují, že čínská vojenská síla roste dokonce rychleji než její hospodářská moc, a tvrdí, že rozvíjející se hospodářská moc a rostoucí populace vyžadují obrovské zdroje.

Protože byla světová ložiska přírodních zdrojů již rozdělena, zdá se být logické, že úsilí čínské expanze bude směřovat do sousedních regionů Ruska (především na Sibiř a na Dálný východ), jakož i do Kazachstánu a dalších středoasijských zemí. Je nutno připomenout, že geopolitika Číny formulovaná Mao Ce-tungem dává přednost rozšiřování hranic země především anexí ruských území.

Přes celkovou stabilitu v čínsko-ruských vztazích jsou trvalé obavy z rozsáhlého nejaderného konfliktu mezi oběma mocnostmi ústředním tématem ruského vojenského plánování. Snahy o zabránění vzniku takové situace samotnými politickými prostředky, posilováním přátelských vztahů nebo spoléháním na konvenční zbraně budou pravděpodobně neúčinné. „Čínský faktor“ vyžaduje, aby hlavní politická důvěra Ruska spočívala na jaderných zbraních a na strategické spolupráci se Západem.

Někteří ruští analytici však tvrdí, že ruské jaderné zbraně nejsou vůči Číně dostatečným odstrašujícím činitelem a domnívají se, že čínské vedení by při sledování svých strategických cílů bylo ochotno obětovat značnou část svých občanů.

Rozvoj čínských ozbrojených sil: teorie „postupných skoků“

Nedávná čínská vojenská prohlášení se, jak se zdá, zabývají méně identifikací potenciálních budoucích nepřátel (vedle Spojených států a Ruska) než podrobným popisem toho, jak čínské

plány modernizace překlenou „časovou mezeru“ v zavádění výzbroje. Teorie „postupných skoků“, podle níž čínské typy zbraní přeskochí nynější americké a ruské vzory, slibuje řešení tohoto problému.

Číňané se zaměřují na vývoj tzv. zbraní nové koncepce, na laserové, paprskové, elektromagnetické, mikrovlnné, genetické, biotechnologické a nanotechnologické.

Čína vedle modernizace svých konvenčních sil má další tři vojenské priority: kosmické prostředky, jaderné zbraně a zbraně nových koncepcí.

Hlavní výzbrojní správě čínských ozbrojených sil bylo uloženo soustředit se na špičkové vojenské technologie. Čínské ozbrojené síly mají rozšířit strategický a základní výzkum a dosáhnout průlomu v klíčových technologiích ve snaze uskutečnit „skok vpřed“ ve vývoji výzbroje.

Čínské ozbrojené síly uskutečňují modernizaci ve dvou etapách:

1. V první etapě (2005-2020) dokončí mechanizaci a rozšíří jimi nazývanou „informatizaci“.
2. Ve druhé etapě (2020-2050) bude v podstatě dokončena informatizace a modernizace národní obrany.

Ústředním principem modernizace národní obrany je opírání se o vědu a technologii pro posílení tří druhů ozbrojených sil. Konečným cílem této revoluce ve vojenství „s čínskými charakteristikami“ je podle Číňanů vybudovat informatizované ozbrojené síly a zvítězit v informačních válkách.

Rusko a Čína se shodují v tom, že „kosmicko-informační prostředí“ představuje jádro budoucích válek.

Čínští vojenští vědci tvrdí, že úkoly informační války budou účinněji plněny s použitím prostředků umístěných v kosmu a uvádějí důvody významu kosmické války pro úkoly informační války:

- kosmický prostor je „dominující výšinou“ pro budoucí informační válku,
- ovládnutí kosmického prostoru je prvou bojovou operací v budoucí informační válce,
- velký význam ovládnutí kosmického prostoru v budoucí informační válce se zřetelně projevuje ve stále se rozšiřujících přípravách světových vojenských mocností k vítězství v budoucí kosmické válce.

Číňané tvrdí, že s rozšiřováním informační války se kosmický prostor stane opravdovým novým válčištěm.

Podle čínských vojenských strategií musí Čína usilovat o překonání amerických a ruských vojenských výhod v kosmických systémech: zbraně vytvářející elektromagnetický impuls, protidružicové družice, sebevražedné družice, kosmické miny, pozemní a letecké laserové zbraně velkého výkonu, laserové a paprskové zbraně umístěné na oběžných drahách, nové strategické zbraně proti kosmickým zbraním a předstihové jaderné údery.

Čínští vojenští představitelé považují za prioritní rozvoj dvou možností:

- ❑ kosmický průzkumný snímkový systém působící po dvacet čtyři hodiny,
- ❑ nová generace raket s tuhým palivem určených k vynášení mikro-družic na oběžné dráhy k vytvoření kosmické sítě pro přesné měření polohy, pro spojení, průzkum a elektromagnetické rušení.

Podle ruského názoru nemůže Čína dnes vojensky soutěžit ani se Spojenými státy, Indií, Japonskem anebo Ruskem. Čínští vojenští představitelé říkají, že Čína musí dočasně „zasunout meč do pochvy a smířit se s ponížením“, aby vyhrála čas k posílení „hlavního plánu“. Teprve potom si může činit nárok na úlohu vedoucího činitele ve světě. V důsledku toho podstata současné zahraniční politiky Číny spočívá v udržování partnerství s výše uvedenými mocnostmi a jinými regionálními partnery.

Proto během nejbližšího období bude Čína svých geostrategických cílů dosahovat nikoli otevřenými vojenskými střetnutími, nýbrž multidimenzionálními a dlouholetými politickými svazky a „speciálními vojenskými operacemi“. Během tohoto období „obrození“ budou čínské letecké a kosmické síly hrát klíčovou úlohu při zajištění námořní převahy v regionu.

Podle ruských vojenských představitelů je konečným cílem čínské vojenské reformy vytvořit takové ozbrojené síly, které zajistí „životní prostor“ uvnitř „strategických hranic“. Tyto strategické hranice se však budou posunovat podle plánu rozšiřování „integrované státní moci“ Číny, jejímiž primárními složkami jsou ekonomická a vojenská síla.

(nas)

Cena Jaroslava Jandy

Osobnosti, jež se staly držiteli Ceny Jaroslava Jandy v uplynulých pěti letech

- ❑ Armádní generál v. v. Ing. Karel Pezl, náčelník GŠ Československé armády,
- ❑ generálmajor v. z. Ing. Jaroslav Škopek, první náměstek ministra obrany,
- ❑ RNDr. Petr Zeman, ředitel Úřadu pro zahraniční styky a informace,
- ❑ Antonín Princ, starosta Českého Krumlova,
- ❑ Bc. Libor Stejskal (studentská kategorie),
- ❑ PhDr. Miroslav Purkrábek, CSc., vysokoškolský profesor,
- ❑ Ing. Karel Kovanda, velvyslanec-vedoucí Stálé delegace ČR při NATO a ZEU v Bruselu,
- ❑ prof. JUDr. Jan Musil, CSc., dr. h. c., soudce Ústavního soudu ČR, odborník v oblasti trestního práva a kriminalistiky,
- ❑ genmjr. v. v. PhDr. Antonín Rašek, sociolog, expert v oblasti bezpečnostní politiky, náměstek ministra obrany pro sociální a humanitární věci.

V letošním roce Rada bezpečnosti států k ocenění vybrala jediného adepta. Stal se jím profesor Otto Pick, právník, politolog, diplomat a přední český expert v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky. Diplom a broušenou vázu mu předal předseda vlády Jiří Paroubek 14. března 2006.

paj/fur

Zpravodajské služby Čínské lidové republiky jsou stále aktivnější, a to v celém světě, kde údajně působí 30 000 čínských vyzvědačů, zabývajících se získáváním ekonomických, průmyslových a vojenských zpravodajských údajů, jakož i sledováním Číňanů žijících v zahraničí, přičemž používají dokonale promyšlených metod a účinných prostředků.

Zpravodajské služby Čínské lidové republiky jsou odborníky hodnoceny jako **vysoce účinné**, což je dáno třemi faktory:

- ❑ nejdůležitějším je politická vůle: vedení státu poskytuje zpravodajským službám potřebné prostředky a je ochotno se smířit i s jejich neúspěchy,
- ❑ skutečnost, že se čínské zpravodajské služby opírají o rozsáhlou čínskou diasporu v zahraničí. Každý čínský občan je potenciálním agentem, především tehdy, když jeho rodina žije v Číně, takže je snadné vykonávat na něho nátlak zdůrazňováním jeho osobního zájmu o rodinu, aby byl ochoten spolupracovat,
- ❑ všechny čínské zastupitelské úřady, obchodní, kulturní a sportovní skupiny, cirkusy apod. působící v cizině mohou mezi svými členy mít pracovníky zpravodajských služeb.

Za priority zpravodajských služeb jsou považovány dva úkoly:

- a) monitorovat v cizině i uvnitř vlastní země všechny, kdo mohou být považováni za opozici: intelektuálové, umělci, členové různých sdružení aj.,
- b) získávat maximum zpravodajských údajů z různých oborů technologie, což umožní rozvíjet čínské hospodářství beze ztráty času a peněz na drahé výzkumy a pokusy, tj. okopírovat vše, co již existuje. Jsou vytěžovány všechny oblasti, od strategické výzbroje až po metody moderního zemědělství.

Kromě těchto dvou prioritních úkolů vedou čínské zpravodajské služby tajné operace v zájmu čínské mocenské špičky: neutralizovat opozici, podporovat povstalecká hnutí ve spřátelených zemích, provádět dezinformaci.

Známé úspěchy čínských zpravodajských služeb jsou značné. V osmdesátých letech byly získány plány miniaturních jaderných hlavic W-88 určených pro rakety Trident (USA). Čínský „krtek“ pracoval uvnitř CIA po třicet let, než byl zatčen na základě výpovědi přeběhlíka. Čína je přeborníkem v padělání všeho, od luxusních výrobků, přes náhradní díly pro automobily a letadla, až po informatiku.

Předměty zvláštního zájmu čínského zpravodajství:

- technologie pro dvojí (vojenské i civilní) použití,
- vyspělá technologie, včetně raketové, kosmické, laserové, letecké, lodní a informační,
- evropský globální polohový systém Galileo.

Výzvědnou činností se zabývají:

- ❑ čínští turisté pověřeni určitými úkoly,

- ❑ čínští studenti vysokých škol předem vyškolení tak, aby věděli, jaké údaje mají získávat a kde je lze zjistit (studenti jsou vysíláni do zahraničí ke studiu speciálních oborů, např. pronikání do počítačových systémů),
- ❑ Číňané usídlení v zahraničí,
- ❑ speciálně vycvičení vyzvědači, včetně vojenských, pracující pod různým krytím, např. jako zaměstnanci restaurací,
- ❑ profesionální hackeri snažící se pronikat do tajnýchází dat.

Pro pochopení, jak fungují čínské zpravodajské a bezpečnostní služby, je nutno porozumět některým okolnostem. Studenti a vědci zapojení do určitých úkolů zpravidla nejsou příslušníky „služeb“. Jsou to agenti najímaní vzhledem ke svým schopnostem „náborovými důstojníky“ na čínských vysokých školách. Potom jsou „řídícím důstojníkem“ vysíláni do institucí považovaných za „užitečné objekty“, tj. tam, kde se podle názorů čínských činitelů (po předběžném studiu) nacházejí hledané informace. Po splnění svého úkolu se zpravidla navracejí do Číny a pokračují ve své civilní kariéře. Pouze někteří z nich, pokud si to přejí a pokud splňují nezbytné bezpečnostní požadavky, vstoupí do „služeb“ jako jejich pracovníci. Stanou se analytiky ve své odbornosti. Útěky čínských zpravodajců jsou řídké.

Naproti tomu je většina analytiků školená na místě a nikdy neodejde ze země. Náboroví a řídící důstojníci jsou pracovníky služeb, vyškolení pro vyhledávání agentů. Někteří řídící důstojníci jsou vysíláni do ciziny buď pod diplomatickým krytím, nebo jako „tajní pracovníci“. Krytí, které chrání jejich aktivity, může být velmi rozmanité, od žurnalistiky až po restaurace. Jejich hlavní úloha nespočívá v tom, aby sami získávali zpravodajské údaje (což by poškozovalo jejich krytí), nýbrž spočívá v řízení sítě agentů, kteří jim přinášejí získané informace, a v tom, že tyto informace zasílají „centrále“ buď šifrovaným spojením, nebo jako diplomatickou zásilku, nebo jiným způsobem tajné dopravy. Řídící důstojníci mohou rovněž plnit úkoly krátkého trvání, jako je doprovod nějaké delegace anebo turistů, aby sledovali, zda jejich členové řádně konají práci, která jim byla uložena, a především zda nezamýšlejí uniknout (riziko úniku je všeobecně malé, protože tlaky na rodinu ponechanou v Číně mají odstrašující účinek).

Existují také pracovníci pověřeni specifickou akcí. Jejich úkolem mohou být klasické operace tajné války: utajené spojení, infiltrace, exfiltrace, průzkum, atentát, sabotáž, výcvik, zabezpečení atd. Tito pracovníci jsou zpravidla specializováni pro jednu oblast akce a během nějaké operace znají pouze tu část úkolu, která se jich týká. Na příklad osoba, která provádí průzkum objektu, je jiná než osoba, která do něho potom pronikne. Materiál potřebný pro nějakou akci dodává zásobovač, který neví, k čemu bude sloužit. Toto rozčlenění je daní za bezpečnost.

Zpravodajská soustava působící v zahraničí je doplněna monitorováním a vytěžováním cizinců pobývajících v Číně. Přestože používané metody často hraničí se směšností vzhledem k poznatkům které lze získat, některé důvěřivé osoby se nechají zavléci do hry.

Cizinci jsou usměrňováni do ubytovacích zařízení a hotelů pro ně vyhrazených, což usnadňuje jejich monitorování technickými prostředky i agenty: téměř všichni čínští průvodci jsou informátory policie, nemluvě o nabízených zábavních podnicích jako jsou herny, masážní salony, nevěstince apod. U těchto podniků je nutno zdůraznit úlohu, kterou hrají jisté tajné a dokonce mafiánské organizace (tzv. triády) spolupracující se státními orgány jak v Číně, tak v cizině. Kongresy a jiné mezinárodní akce uskutečňované v Číně jsou rovněž příležitost

k získávání maxima informací. Obsah přenosných počítačů účastníků vědeckých kongresů je okopírován bez vědomí jejich majitelů. Všechny dokumenty ponechané bez dohledu (v hotelovém pokoji, v šatnách restaurací, v trezorech hotelů a při tranzitu na letištích) jsou soustavně kopírovány.

Organizace čínského zpravodajství

Za všechny čínské bezpečnostní a zpravodajské služby je odpovědný „koordinátor bezpečnostních služeb“.

Ministerstvo veřejné bezpečnosti odpovídá za vnitřní bezpečnost, za policii, za střežení hranic a za správu pracovních táborů. Má 3 800 000 příslušníků, k nimž je nutno přičíst 1 200 000 příslušníků lidové policie. Šéf mezinárodního oddělení tohoto ministerstva (který je zároveň ředitelem čínské pobočky Interpolu) kontroluje vstupy a výstupy internetu do Číny a z Číny, s úkolem zabránit hanobení režimu, bojovat proti separatistickým tendencím, zabránit úniku státních tajemství, šíření pornografie a působení hackerů. Dovoz veškerých materiálů a přístrojů informační bezpečnosti musí být schválen ministerstvem.

Národní a mezinárodní ekonomický tisk je pod přímým dohledem vládního úřadu, aby se cizincům zabránilo získávat informace, které nebyly předběžně vytrženy státními orgány.

Ministerstvo státní bezpečnosti je pověřeno obranným zpravodajstvím a získáváním zpravodajských údajů v Číně i v zahraničí. Má 50 000 pracovníků, z nichž 7000 působí v jeho sídle v Pekingu. Přibližně 30 000 pracovníků působí v zahraničí, kde jsou rozptýleni v čínské diaspoře a rozděleni do poboček a filiálék.

Nejznámějším krytím jsou tiskové agentury, Sdružení přátel čínského lidu, Čínské mezinárodní investiční sdružení, letecká společnost a polytechnologická společnost. Studenti vyslaní na zahraniční vysoké školy a do různých společností působí rovněž jako zpravodajští agenti.

Pracovníky diplomatických zastoupení jsou pouze Číňané (od velvyslance až po zahradníka), což znemožňuje únik informací.

Ozbrojené síly mají svou zpravodajskou službu, již jsou podřízeni vojenští přidělenci při různých vyslanectvích. Vojenská zpravodajská služba řídí také zpravodajství pomocí elektronických prostředků a vojenskou policii.

Ústřední výbor **Čínské komunistické strany** má vlastní zpravodajské a bezpečnostní orgány: oddělení vyšetřování, oddělení mezinárodních vztahů, jemuž je podřízen ústav mezinárodních vztahů (ve skutečnosti však zpravodajská škola pro všechny pracovníky, kteří budou následně rozděleni do různých zpravodajských orgánů) a oddělení pro zvláštní úkoly, jehož posláním je bezpečnost strany.

Čínské tajné služby se věnují četným aktivitám v zahraničí. Přitom jsou podporovány obezřetností vlád, které se neodvažují příliš protestovat vzhledem k ekonomickým možnostem Číny. Pouze USA projevují jistou rozhodnost, avšak Washington potřebuje Peking vzhledem k problémům týkajícím se Severní Koreje a vzhledem k tomu, že Čína je spojencem ve válce proti terorismu islámského původu. Kromě toho jsou USA rozsáhle zaměstnány chaotickou situací na Blízkém s Středním východě. A ostatně, špionáž není aktivitou výlučně čínskou. Všechny země, které provádějí soustavnou mezinárodní politiku, se zcela logicky věnují zpravodajství, jež umožňuje dělat to, co zakazuje oficiální diplomacie.

Právě v době, kdy se Západ začíná hlouběji zajímat o problémy boje proti nadnárodnímu protivníkovi, se tento soupeř zásadně změnil. Proměnil se v nepřítele trans-dimenzionálního, volně se pohybujícího mezi skutečným a kybernetickým prostorem. „Gerilové bojovníci“, teroristé či „povstalci“ začali spojovat aktivity v reálném světě (městská gerila, džungle) s aktivitami ve světě kybernetickém. Vznikají tak mnohem odolnější, velmi sofistikované, kombinované a rozptýlené sítě. Autorem článku, zabývající se tímto novým světovým fenoménem, je plk. v záloze Thomas Hammes, námořní pěchota USA. Článek byl uveřejněn v č. 4/2005 časopisu Jane's Defence Weekly. Zkráceno a red. upraveno.

Vždy, kdy musely čelit silám majícím převahu, se gerilové a povstalecké síly pečlivě skrývaly. Ukrývaly se v nesnadném terénu, jako jsou hory, džungle, hluboké lesy nebo bažiny. Historicky nedávno, zejména při rozšiřování nekontrolovaných městských oblastí v megalopolích Latinské Ameriky, zemích třetího světa, Afriky a Asie, se začaly ukrývat i v tomto nesnadno poznatelném prostředí.

Skrývají se, aniž by se skrývaly, splývají s komunitou, jež je ukrývá. Pro zasazené protipovstalecké síly, zvláště pokud jsou tvořeny cizinci, je velmi nesnadné rozpoznat povstalce respektive profesionální gerilové bojovníky v záplavě lidí a aktivit charakterizujících městské prostředí.

V současné době, kdy koaliční síly značně omezily schopnost al Kajdy udržovat velké výcvikové tábory ve svém tradičním „týlovém prostoru“ v Afghánistánu, a zejména zásadně znemožnily využívání některých částí Iráku, musí se povstalci ukrývat znovu. Tentokrát používají nový nekontrolovatelný prostor – prostor kybernetický. I když se i nadále pohybují v reálném prostoru v hraničních oblastech Afghánistánu a ve sporných oblastech v Iráku, existuje stále více důkazů, že povstalci začali využívat prostor v tzv. *kybernetickém světě*.

Není žádným tajemstvím, že povstalci a teroristé již léta používali a stále využívají internet, internetovou síť, a to k nejrůznějším účelům. Je to levný, poměrně bezpečný celosvětový komunikační systém. Například vstoupí-li člen teroristické buňky do internetové kavárny v Pákistánu, může se bez problémů připojit do sítě, vytvořit novou předem domluvenou „webmail identitu“, může sestavit dopis s použitím některé z kódovacích metod, a vzápětí se odhlásit. Jiný člen buňky – kdekoli na světě – může otevřít zprávu s použitím předem domluveného jména a hesla a tento dopis si přečíst. Podobný postup lze použít vícekrát, aniž by vůbec účastníci vůbec vyslali e-mail. Nebo čtenář může zprávu vymazat a nikdo jiný ji nebude moci použít. Toto je pouze jen jedna z desítek možností využití internetové kavárny pro spojení bez zanechání jakýchkoli stop.

Západní zpravodajské služby pochopitelně usilují o odhalení a znemožnění takových spojení. Teroristé na to zareagovali tím, že začali používat tzv. „zdokonaleného internetového spojení“, včetně běžně užívaného komerčního kódování.

Velmi brzy po rozšíření internetových sítí začali také teroristé a povstalci využívat webové stránky pro svou propagandu. Na těchto stránkách lze uveřejňovat názory, plány, úspěchy,

stížnosti na „Západ“, získávat finanční i jiné fondy od lidí z celého světa, a to bez nebezpečí, že autoři internetových stránek budou dopadeni. Západní zpravodajské služby také odhalily, že i tyto zdánlivě informační stránky obsahují mj. určité obrazy anebo přímo pokyny k řízení různých akcí a kódované signály. Teroristé a povstalci, kteří si poměrně brzy osvojili nejrůznější metody využívání sítě, dále rozšířili rozsah a vliv své propagandy – od pouhých projevů obsahujících strategická pravidla a náboženská poučení, až po návody k atentátům. Nyní již nejde o prosté spojení a propagandu, teroristé a povstalci začínají využívat internet nebezpečnějším způsobem: webové stránky jim pomáhají ve všech aspektech jejich boje proti Západu, v náboru, průzkumu, výcviku, zasazení a odchodu.

Nábor se může uskutečňovat na webových stránkách poskytujících informace a údaje pro spojení s náborovými kancelářemi – povstalci či teroristické organizace zůstávají v anonymitě, ale mohou kontaktovat, krýt a získávat nové členy.

Výcvikové stránky obsahují návody a obrazy. Uveřejňované materiály jsou rozsáhlé. Tematika sahá od náboženských zásad až po návody k sestrojení automobilových náloží. Stránky mohou obsahovat návody pro rozvinutí, zasazení sil a odchod z místa akce. Výhody plynoucí pro teroristické/povstalecké organizace jsou zřejmé: organizace může rozhodovat o čase a místě eventuálního setkání, pozorovat možné kandidáty, a přitom neprozradit vlastní totožnost.

Povstalecké a teroristické skupiny se začínají stále více pohybovat mezi reálným a kybernetickým prostředím. Pro tradiční orgány, které je pronásledují, to představuje zcela nový a jen velmi obtížně řešitelný problém. Při vytváření současných, dnes existujících organizací pro boj s povstalci a teroristy totiž nikdo nepředvídal existenci rozhraní mezi reálným a kybernetickým prostředím. Lidé mají značné potíže již s rozhraním vytvořeným prostým zeměpisným rozdělením světa. A i když Západ získal určité zkušenosti z nedávných bojů proti povstalcům, kteří používají mezistátní hranice ke ztížení pronásledování, vládám stále působí značné obtíže fakt, že povstalci využívají mezistátních hranic ke ztížení svého pronásledování a likvidace. Problémy dané vznikem „rozhraní“ zcela nové dimenze – kybernetického prostoru – se budou neustále zvětšovat. „Gerilové bojovníci“, teroristé či „povstalci“ se snadno pohybují mezi reálnými a kybernetickými dimenzemi. Vlády musejí tento nový postup včas pochopit a přizpůsobit se mu.

(nas)

Úsilí o dosažení převahy v rozhodování je charakteristické pro operace všeho druhu. Článek, jehož autorem je dr. Dave Sloggett, byl uveřejněn v č. 48/2005 časopisu Jane's Defence Weekly.

Neválečné operace vytvářejí zvláštní problémy týkající se organizace a využití zpravodajství pro vytvoření podmínek, v nichž jsou velitelé lépe informováni než potenciální protivník, a proto mohou přijímat rozhodnutí rychleji než protivník, jinými slovy, podmínek v nichž dosáhli převahy v rozhodování.

Situace za neválečných operací je dynamická. Strana vedoucí neválečné operace může rychle ztratit převahu nad protivníkem, jestliže nemá prostředky k tomu, aby rychle přeměnila informace získané z různých zdrojů na účinné a použitelné zpravodajské údaje.

Neválečné operace jsou vedeny proti mnoha ohrožením a za situací mnoha vazeb mezi ideologicky motivovanými skupinami a nadnárodními gangy organizovaného zločinu. Operace vedené na současných válčistiích zahrnují potřebu zajmout válečné zločince, zlikvidovat povstalecké operace a přerušit zločinecké aktivity nerespektující státní hranice, jako je obchod s lidmi, pašování drog a šíření zbraní hromadného ničení.

Neválečné operace také vytvářejí problém pro vedení tzv. operací založených na účincích, za nichž je používání kinetických prostředků ke zničení cíle jedním ze způsobů pro dosažení výsledku. Jiná méně silová řešení, jako je demonstrace síly nebo operace určené ke zmaření aktivit potenciálních protivníků, jsou rovněž možnými reakcemi.

Za takové situace existuje požadavek, aby zpravodajští analytici sestavili celkový obraz takových organizovaných skupin. Analytik se musí zaměřit na jejich sociální a kulturní společenství, na kmenové vazby, na klíčové činitele a jejich vyslovený nebo zjevný záměr. Jedním z problémů je využití toho, co již je uloženo v mnoha různých systémech. K využití zpravodajských údajů v nich obsažených potřebuje analytik mnoho času. Nezbytná je schopnost získat přehled o systémech a rozpoznat souvislosti mezi jednotlivými informacemi, které – budou-li kombinovány novým způsobem – vytvoří novou představu a nový obraz pro velitele. Tak bude možno zjistit dříve neznámé způsoby jednání, což poskytne veliteli možnost dokonalého poznání situace.

Jedním z umění zpravodajské analýzy je rozpoznat to, co je součástí obrazu, který se snažíme sestavit. To často vyžaduje, aby analytik dobře porozuměl souvislostem, za nichž je informace získávána. Proces analýzy vyžaduje, aby analytik pátral v otevřených i utajovaných zdrojích ke zjištění možných vazeb mezi osobami, místy, majetkem a událostmi a aby hledal souvislosti, za nichž může být informace přeměněna ve zpravodajské údaje.

Za neválečných operací je jedním z problémů velitele rozpoznat operace potenciálních protivníků a tyto operace ovlivňovat. Ovlivňování jejich aktivit je komplikováno potřebou sestavovat hodnocení vlivů působících na politiky, vojenské velitele a na vůdce zločineckých skupin, jakož i potřebou porozumět jejich ideologii, názorům a hodnotám a rozpoznat profily jejich osobností.

Postup vojenských sil zasazených na válčišti za každé z těchto situací vyžaduje pečlivou úvahu, aby se nedospělo k nežádoucím výsledkům, které by ve skutečnosti zkomplikovaly situaci. V tomto procesu je důležité využívání netradičních zpravodajských a průzkumných zdrojů a zdrojů pro zjišťování cílů, tj. agenturního průzkumu.

Potíží spojenou s informacemi získávanými agenturním průzkumem je, že jsou často nabývány při tajných schůzkách se zdroji. Tento proces může být značně subjektivní a spojen s omyly. Výsledky takových rozhovorů jsou dokumentovány jako zpráva. Obvykle se používá volného textu k popisu značně složitých vztahů mezi osobami, místy, majetkem a událostmi, které jsou stavebními prvky zpravodajské analýzy během neválečných operací. Problémem je, jak vytvářet okolnosti, kdy může být informace získaná z takových zdrojů použita jako zpravodajský údaj, jenž je podkladem pro jednání.

Důležitým prvkem řešení je sestavovat společné definice pojmů, které umožní zavést kázeň do volnosti autorů sestavujících zprávy ze schůzek s „kontakty“. To poskytne společný referenční rámec z terminologického hlediska a vyloučí běžné chyby vyskytující se tehdy, když různí lidé používají pojmy různými způsoby.

Projekty jako program složité soustavy systémů Dabinett si lze představit jako překlenující možnost spojující vzájemně informace obsažené v existujících systémech. Tato soustava je schopna umožňovat velitelům názorné představy a pomoci jim vytvářet okolnosti, v nichž budou mít převahu v rozhodování. Vytvoření jistého řádu v soustavě, nepřetržitě vyhledávání v prostředí a hledání nově se objevujících rysů a změn informace, které mohou mít vliv na současné hodnocení analytiků, ušetří mnoho času a úsilí a podpoří sestavování kvalitních zpravodajských produktů.

Bude dosaženo rovnováhy mezi tím, co je vytěžováno ze soustavy, a tím, co je předáváno analytikovi jako výsledek zasazení zpravodajských agentů. Analytik musí být nakonec schopen předložit svoje hledisko nebo hodnocení situace a musí si podržet kontrolu. Zpravodajští agenti budou hrát svou úlohu v budoucích zpravodajských systémech, avšak analytik musí být konečným rozhodčím v tom, co bude jako produkt předloženo veliteli.

Použitím kombinace analýzy údajů získaných agenty a možností daných moderními pátracími přístroji budou vytvořeny okolnosti, v nichž velitelé přijímají rozhodnutí zajišťující dosažení požadovaných výsledků. Velitelé schopní využívat této možnosti za složitých podmínek vedení neválečných operací budou přijímat rozhodnutí mající převahu.

(nas)

Po druhé světové válce se rozhodujícím religiem Západu stávají média. Média přebírají řadu aspektů role tradičních náboženství: nabízejí symboly, interpretují svět, předkládají podmanivé příběhy, ovlivňují styl myšlení a chování lidí, vytvářejí sítě, nabízejí společenskou zkušenost, sdílejí témata. Jsou také, a především, arbitry pravdy – reálné a důležité je to, co lidé viděli „na vlastní oči“ v televizních zprávách. Média všeho druhu jsou nervovým systémem informační společnosti. Obemývají a spojují prakticky všechny sektory společnosti..., bez možnosti mediální rezonance má jakýkoliv společenský jev i myšlenka mizivou naději na dosažení společenského vlivu.

Tomáš Halík, z přednášky v Oxfordu, 2001

Vojenské rozhledy věnují pravidelnou pozornost válečnému zpravodajství, a to především jak se v posledních letech projevilo v řadě lokálních válek na Balkáně, v Zakavkazsku, zvláště v Čečensku, v Afghánistánu i při dvou iráckých vojenských zásazích. Jenom namátkou je možné připomenout několik titulů.

Článek Novináři a vojáci: Nezbytná spolupráce (VR 2/1999, s. 154) vychází z teze, že zatímco novináři chtějí publikovat z probíhajících válečných událostí co nejvíce a co nejpodrobněji, armáda má v zájmu bezpečnosti vojáků v bojových operacích naopak tendenci co nejvíce ze svých aktivit utajovat.

Média a válka v Kosovu (VR 1/2000, s. 153) se zabývá „válkou médií a veřejného mínění“ a rolí, prací a posláním vojenského mluvčího.

Stát Josefa Procházky Psychologické a informační operace (VR 1/2001, s. 82) informuje o organizaci psychologické a informační kampaně v mírové misi SFOR II.

Konečně Jiří Hodný ve stati Média a vztahy veřejnosti ve válce v Perském zálivu (VR 3/2002, s. 127) věnuje pozornost tomu, jak dát do souladu nároky novinářské práce s požadavky operační bezpečnosti.

O této problematice se píše v publicistických textech i v knižních publikacích i nadále. Vzhledem k tomu, že se v našich vojenských periodikách zatím méně věnuje pozornost tématu, jak válečné zpravodajství posuzují mediologové, samotní novináři a veřejnost, lze přivítat, že se tato problematika odráží na příklad v některých pasážích knihy Johna B. Thompsona, Média a modernita: Sociální teorie médií (Nakladatelství Karolinum UK Praha 2004), nebo ve dvou nejnovějších publikacích Karla Hvižďaly Moc a nemoc médií (Dokořán-Máj, Praha 2003) a Jak myslet média (Máj-Dokořán. Praha 2005).

Lze konstatovat, že zcela objektivně jako boj o nezávislost médií sílí zároveň boj o vliv na ně, zvláště v kritických situacích. Je velmi pravděpodobné, že bohaté a sugestivní zpravodajství o vietnamské válce bylo alespoň zčásti odpovědné za to, jakou sílu a jakou míru vnitřního sladění mělo tehdejší protiválečné hnutí.

Vietnamská válka byla prvním velkým americkým zásahem v zámoří, který televize podrobně zpravodajsky zpracovávala. Přesvědčivé záběry napalmových útoků, zranění vojáci a civilisté, křičící děti a vystrašení uprchlíci, stejně jako reportáže o amerických vojenských neúspěších

a stoupajícím počtu obětí, to vše podporovalo spory uvnitř Spojených států o legitimitě intervence. Díky televizi měli také lidé příhodné po ruce důvody k protestům (in: Thomson, John B., Média a modernita: Sociální teorie médií. Nakladatelství Karolinum UK Praha 2004. s. 60).

Jak také píše Daniel C. Hallin (Hallin, Daniel C., *The "Uncensored War": The Media and Vietnam*, Oxford and New York; Oxford University Press):

... tím nemá být pochopitelně řečeno, že mediální pokrytí a protiválečné hnutí byly rozhodující důvody, jež vedly k posunu politiky americké vlády vůči válce samotné. Ani tím nemá být řečeno ... že Spojené státy kvůli tomu tuto válku prohrály, jak po celá léta naznačovala řada komentátorů. I samotná vláda se totiž ve svých postojích začala lišit.

Není proto i přesto divu, že se pod dojmem vietnamské zkušenosti snažily vojenské síly v USA i jinde na světě vykonávat nad mediálním pokrytím ozbrojených konfliktů a střetů větší kontrolu než dřív. Během války v Perském zálivu zavedly vojenské úřady pro novináře striktní směrnice a velmi přísně řídily přístup na frontu (Kellner, D., *The Persian Gulf TV War*. Boulder, Colo, Westview Press 1992; Cummings, B. *War and Television*. London, Verso 1992, kap. 4).

Reportáže připravené a vysílané jedním z mála západních korespondentů v Bagdádu Peterem Arnettem ze CNN Bushova vláda striktně odmítala.

O tom, jak je těžké hájit nezávislost a co největší pravdivost a věrohodnost rozhlasového a televizního zpravodajství, svědčí zvláště krizové situace, kdy jsou ve hře tzv. národní zájmy. Během války v Iráku někteří lidé vyčítali BBC, že je příliš podřízena vládě a jejímu slovníku, kdy se mluvilo o koaliční „armádě“, která se de facto skládala ze dvou zemí. To však bylo do značné míry dáno podmínkami válečného zpravodajství, novináři byli „abedded“ s vojskem, vyslovují „in bed with“ (*německy eingebettete Journalisten, česky by se dalo říci ti, kteří mohli s vojáky přespávat, ložirovat*).

Nicméně BBC World Service měla velkou sledovanost, protože její redaktoři nikdy nepodlehli pokušení otevřené propagandy, jak to dělaly americké TV v čele s FPX News.

Od konce války však BBC dělá to, o co se americká (natož česká média) ani nesnaží: nejen podrobně informují o potížích nastolit v Iráku mír po snadno vyhrané válce, ale hlavně se zabývají systematicky věrohodností oficiálně uvedených důvodů pro vojenský zásah ... Válka jako politická volba byla představena jako válka nutná (a war of choice presented as a war of necessity, in: Hvížďala 2003, str. 34–35).

V rozhovoru vedeném Karlem Hvížďalou O lidech v tísni bývalý válečný korespondent a nyní senátor Jaromír Štětina uvádí:

V posledních pár letech je jiná situace než v první a druhé světové válce, než v osmdesátých letech ve Vietnamu a na začátku devadesátých let v Afghánistánu, kde ještě pracovali novináři nikoliv jako váleční zpravodajové, ale jako dopisovatelé jedné ze zúčastněných stran. Tehdy neexistovala profese skutečného válečného reportéra, který se pohybuje na obou stranách fronty. Američané ve Vietnamu měli své korespondenty v Saigonu a vietkong je měl v Hanoji nebo někde v džungli, ale aby někdo mohl referovat z obou stran, to je novum. Dnes by se toto asi stát nemohlo, protože novinář by viděl konflikt z obou stran. Z tohoto řemesla se vyvinul zvláštní druh novinářiny a válečných zpravodajů je všude jako much, navzájem se kontrolují. Jestliže ve válce ve Španělsku byl za Američany jen Hemingway, dnes by jich tam bylo 350 (Hvížďala 2003, 73–74).

Petra Procházková k tomu v rozhovoru dodala: Druhá čečenská válka se od první liší především tím, že Rusové velmi inteligentně vymysleli informační kampaň a věnují na ni hodně

sil a prostředků. Vytvořili zvláštní oddělení, které se jmenuje Informační centrum, jež vede Jastřembskij, bývalý novinář. A tohle oddělení všechny novináře, jak domácí, tak zahraniční, zpracovává a školí (tamtéž, 76).

A opatření proti teroristům v Čečensku: Již sto metrů před blokpostem je velká tabule, na které stojí: Zastav. Vyjdí ven z auta. Otevři všechny dveře a kufr. Všichni vystupte z vozidla. Jděte deset metrů od auta. Pak se teprve k autu začnou pomalu plížit ruští vojáci a koukají, co tam je (tamtéž, 77).

Pamatuji se, jak jsme natočili masové hroby v Grozném a za pár dnů rituální obětování býka. Když jsme nabízelí masové hroby, skoro nikdo to nechtěl. Rituální zařezávání býka, ze kterého stříkala krev i na kameru, se všem náramně líbilo (tamtéž, 82).

V dalším rozhovoru Karla Hvižďaly pod názvem Válka je hnusná story Jaromír Štětina říká:

Ruská generalita za první a druhé čečenské války rychle pochopila, že nebude-li mít příběhy, které válku popisují, pod kontrolou, začne informační válku prohrávat, a tak to v druhé válce vyřešili velice rázně, že v letech 1999–2000 tam nepustili nikoho. A tím informační válku nakonec vyhráli. Zřídili svoji militantní agenturu, která pro ně dělá propagandu. Čečenci se nechali vlákat do stejné pozice. Válku tam proti sobě kromě vojáků dodnes vedou dvě propagandistické mašiny, které prodávají dva druhy protichůdných příběhů. Ale ty opravdové příběhy, které by měl psát nezávislý novinář, už z Čečny, neexistují a otevírá se tím pole pro válečný folklór (Hvižďala 2003, s. 121).

V této souvislosti Jaromír Štětina připomíná Bismarckův výrok: Nikdy se nelže tolik jako před volbami, během války a po honu.

Štětina v líčení válečné situace a novinářské práci dále pokračuje: Na frontě existují profesionální sběrači příběhů, většinou místní novináři, tzv. stringeři, kteří za úplatu prodávají zahraničním novinářům své objevené story ... Na frontách se také objevuje čím dál víc válečných zpravodajek, které k tomu mohou mít různé pohnutky. Často jsou to pohnutky jednoduché, protože jsou to holky velmi ošklivé, které jezdí do zákopů potěšit se s vojáky a potěšit vojáky. S tím jsem se setkal několikrát. Jinými motivacemi jsou prokázat odvahu, job, začátek novinářské kariéry (tamtéž, 126).

Karel Hvižďala ve své esejí *Nomen est omen* aneb slovo jako znamení píše:

Někdy je jazyk zneužit i v demokratické společnosti k opačné funkci, k zakrývání skutečnosti, funguje tedy jako antijazyk. Aby se pacienti nebáli, mluví se o operaci, ne o amputaci, resekci, extrakci či trepanaci (Pavel Eisner). Američané takovému jazyku říkají doublespeak. Je to úmyslná pseudozpráva, která předstírá hloubku a vede příjemce k falešným závěrům. Místo o propouštění se hovoří o reorganizaci, místo o zabití padesáti vojáků o jejich neutralizaci, místo o vězení o nápravném zařízení, místo o syfilidě o společenské chorobě (tamtéž, 181).

Když Hitler chystal válku, odstranil z vojenského slovníku všechna slova, která by mohla vzbuzovat vzpomínku na prohranou první světovou válku. Der Tank byl přejmenován na der Panzerwagen, zákopník, der Sappeur, na der Pionier atd.

V roce 1962 byl ve *Spieglu* uveřejněn sedmnáctistránkový článek ze cvičení NATO Fallex 62, který prozrazoval, že Bundeswehr dostal nejhorší možné hodnocení: „Obrany schopné podmínečně“, což znamenalo totální nepřipravenost Německa na válečný konflikt (zdravotnické služby by se zhroutily, zásobování obyvatelstva potravinami bylo nedostatečně zajištěné a projevil se katastrofální nedostatek zbraní, přístrojů a vojáků). Kvůli tomu vrhlo

do redakce v Hamburku policejní komando. To vzbudilo všeobecný odpor. Nakonec padla vláda a dosavadní ministr obrany Franz Josef Strauss v již nové vládě nebyl. A kancléř Adenauer slíbil odstoupit (tamtéž, 201).

V západních médiích se články zabývají prohrěšky novinářů. Např. New York Times odsoudil informace své reportéry Judith Millerové o biologických zbraních v Iráku, které se ukázaly jako nevěrohodné. Stejně tak list odsoudil zprávy svého mladého reportéra Jaysona Blaira, který opisoval fakta od jiných a na mnoho místech ani nebyl, i když si účtoval za cesty peníze (tamtéž s. 131).

Tento list má také svého ombudsmana jako ochránce čtenářských práv, který je zcela nezávislý na redakční hierarchii, jeho článek si může šéfredaktor přečíst, až vyjde v novinách. Šéfredaktorovi nepodléhají ani komentátoři a sloupkaři. V roce 2000 pracovalo v USA 30 až 40 takových ombudsmanů a jejich počet ještě od té doby stoupl.

V Lidových novinách se o cosi podobného pokouší v kritikách svých kolegů Martin Zvěřina; je však podřízen šéfredaktorovi (tamtéž, s. 131-138).

Závěrem něco humornějšího z rozhovoru Karla Hviždaly s Václavem Bělohradským: Největší selhání postkomunistické kultury vůbec, a médií zvláště, vidím v tom, že šíří falešnou vulgarity, podle níž zvítězila po roce 1989 demokracie nad totalitarismem. To není pravda, byla to dvojčata, jedno záviselo na druhém. Konflikt kapitalismu a komunismu byl jen vedlejším produktem průmyslové modernosti. Byl „vnitřním“ problémem jejího celkového uspořádání; komunismus nebyl vnějškem civilizace průmyslového růstu, ale jen jedním z vnitřních rozporů naší civilizace. Bylo to jako na manévrech, o kterých vypráví Švejk: jedni měli na rukáve rudé pásky a druzí modré, vyhráli ti s modrými páskami, ale všichni patřili k té samé průmyslové armádě (tamtéž, s. 25).

- ar -

Vstup České republiky do Severoatlantické aliance vytvořil pro náš stát úplně nové mezinárodní prostředí: Byl to jeden z prvních úspěchů polistopadové zahraniční politiky, která si vytyčila zapojení do „západních struktur“ jako hlavní prioritu. Bezpečnostní politika České republiky tedy vychází z pevného bodu – z pátého článku Washingtonské smlouvy. Střední Evropa se poprvé v dějinách začlenila do transatlantického bezpečnostního systému: Stabilita celého regionu tím získala bezprecedentně pevný základ. Pro Českou republiku to znamená, že poprvé v našich dějinách jsme se stali spojenci demokratického Německa – je nepravděpodobné, že bychom se mohli znovu stát obětí německé rozpínavosti.

*prof. Otto Pick, letošní nositel Ceny Jaroslava Jandy
za významný přínos v oblasti bezpečnostní politiky, 8. února 2000,
internetové stránky MZV ČR, <http://www.mzv.cz/www/mzv>*

Ještě k branné povinnosti

(Příspěvek k otázce systematizace osobních úkonů občana v odvětví obrany)

Intenzivní veřejná diskuze týkající se omezení výkonu branné povinnosti, která v České republice probíhala v letech 2000 až 2005, ukázala, že v povědomí české společnosti se otázka povinných osobních úkonů občana v odvětví obrany redukuje pouze na brannou povinnost. Ve skutečnosti je však tato oblast daleko složitější, a máme-li např. potřebu srovnávat v této oblasti jednotlivé státy Aliance, je třeba si tuto oblast systematizovat, jak to např. činní tento příspěvek.

Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon) přinesl dnem 1. 1. 2005 nejen zrušení výkonu branné povinnosti v době míru, ale také změnil její kvalitativní obsah. Kolem těchto změn se dokonce vedla krátká veřejná polemika. [1, 2, 3, 4, 5] Předmětem kritiky bylo zavedení tzv. všeobecné branné povinnosti. [3] Samotný problém vhodného pojmenování branné povinnosti, kterou přinesl zákon č. 585/2004 Sb., je však poněkud složitější, záleží totiž na systematizaci našeho pohledu na problém občanských povinností vykonávaných osobně jako přípravu na řešení situací ohrožujících bezpečnost státu nebo dokonce jako účast na jejich řešení. O takovou systematizaci se pokouší tento článek vzniklý za podpory z veřejných prostředků projektu Grantové agentury ČR č. 402/05/P243 *Hospodářské aspekty profesionalizace ozbrojených sil ČR*.

Braná povinnost, její podstata a struktura

Pro jedny je branná povinnost legitimním dítkem moderní demokracie, protože vznikla v souvislosti s francouzskou revolucí a modelem státu organizovaného na občanském principu, pro jiné se stala naopak potomkem studené války, který umožňoval udržování početní rovnováhy mezi NATO a Varšavskou smlouvou. [6]

V každém případě je branná povinnost jednou z forem „daní v úkonech“ [7] a její podoba vždy odpovídala účelu takové daně. Tím je úspora rozpočtových prostředků při zabezpečování veřejných statků anebo v souvislosti s jejich zajišťováním.

Branná povinnost jako forma daně v úkonech v sobě obsahuje několik na sebe vzájemně navazujících dílčích povinností. Jejich uvalení na občana má státu otevřít možnost výběru takové daně a realizovat jejich výběr. V této souvislosti lze v legislativě [9, 10, 11, 12, 13, 14, 15] ukládat občanům povinnost služby svému státu/společnosti nebo příkazující občanu účast na státem organizovaných aktivitách, jako jsou branná výchova, povinné práce apod., najít tři takové zásadní dílčí povinnosti. Jde o povinnost:

- ❑ Registrace občana pro službu/práci v některé z veřejných institucí nebo v odvětví, které stát ovládá, tzv. **konskripční**.
- ❑ Strpět výkony spojené s posouzením schopnosti občana takové služby/práce, jež je v případě služby vojenské služby označováno jako odvodní řízení (odvod), tzv. **rekru-tace**.
- ❑ Vykonat službu/práci podle požadavků státu, tzv. **služební/pracovní povinnost**, nebo se účastnit se státem organizovaných aktivit, tzv. **povinnost účasti**.

Účelem konskripce je vytvoření předpokladů pro rekrutaci osob vhodných pro potřeby státu tím, že se pořídí soupis osob povinných služební/pracovní povinností. Tato činnost může mít buď charakter systematického sběru údajů o osobách připadajících do úvahy pro rekrutaci, nebo se může jednat sběr takových údajů *ad hoc*. V odvětví obrany je druhý případ typický pro země, kde je branná povinnost využívána jako doplněk zvýšení akceschopnosti (profesionálních) ozbrojených sil.

To je případ USA, kde byla branná povinnost uplatňována s výjimkou období studené války *ad hoc*, pro potřebu doplňování ozbrojených sil, na početní stav umožňující vedení dlouhodobějšího válečného konfliktu. K uzákonění odvodů zde sice došlo již za války mezi Severem a Jihem (1861-1865), v roce 1862 (*zákon o odvodech Kongresu Konfederace*) a 1863 (*zákon Unie o povolání k vojenské službě*), avšak další povinné odvody byly uzákoněny až v roce 1917 *zákonem o povinné vojenské službě (Selective Service Act)*, zavádějícím selektivní brannou omezující svou platnost trváním válečného stavu.

Od konce první světové války a r. 1940 neexistovala ve Spojených státech žádná konskripční povinnost. Odvody mimo válečný stav zavedl až *zákon o povinném výcviku a vojenské službě (Selective Training and Service Act)* z 16. 9. 1940, který na všechny muže ve věku 21 až 36 let uvaloval povinnost absolvovat 12měsíční výcvikový program. Tato povinná vojenská služba zanikla 31. 3. 1947, poté byla obnovena 24. 6. 1948 a opět zanikla 9. 7. 1950 a byla nahrazena selektivní brannou povinností trvající až do 30. 6. 1973.

Po přijetí *zákona o odvodní registraci (Draft Registration)* v roce 1980 existuje v USA pouze systematická konskripční povinnost. [16] Systematická konskripce je typická pro evropské země, kde byla prováděna prakticky od samého začátku existence branné povinnosti. Na českém území systematickou konskripci umožnil patent Josefa II. z 10. 3. 1770, podle kterého bylo zavedeno doplňování ozbrojených sil z konskripčních okrsků. [17]

Z hlediska principu rovnosti občanů před státem ukládanou povinností má konskripce všeobecný charakter, protože jejím základním cílem je identifikovat potenciální lidské zdroje na území státu. Nelze hovořit o jejím diskriminačním charakteru.

To neplatí o další dvou dílčích povinnostech, kterými je rekrutace a služební/pracovní povinnost. Účelem rekrutace je výběr vhodné osoby pro výkon služby nebo prací a účelem služební/pracovní povinnosti je povolání potřebného počtu osob z rekrutovaných podle aktuálních požadavků státu zahrnujících kvalitativní charakteristiky, jako jsou zdravotní stav, tělesné dispozice, kondici, vzdělání.

Do služby nebo práce určené pro stát se tak z pohledu daňového nakonec zařazují osoby podle jejich schopnosti odvést požadovanou „daň v úkonech“, [18] která odpovídá aktuálním požadavkům státu. Je tedy jasné, že taková daň nemůže být nikdy nediskriminační, a tudíž spravedlivá.

Budeme-li uvažovat o spravedlnosti takového výběru, pak lehce dojdeme k paradoxu, že pouze rozsáhlé válečné konflikty, jako byly první a druhá světová válka, přispěly k tomu, že služební/pracovní povinnost ztrácela charakter výběrovosti, protože si vyžadovala nasazení velké části obyvatelstva účastníků války a „vyčerpání“ rekrutačního potenciálu dotčených populačních ročníků. O tom, že rekrutace a služební povinnost měly v historii spíše výběrový charakter, svědčí také **tab. 1.**

Při pohledu na tab. 1 je třeba si uvědomit fakt, že potřebný počet odvedených osob a zařazených do služby v ozbrojených silách je závislý na jejich velikosti, délce povinné služby

		povinní odvodem ^{a)}	odvedeno		zařazení do služby ^{b)}	
			absolutně	% povinných odvodem	absolutně	% povinných odvodem
Prusko	1831	279 267	79 145	28	49 267	18
	1837	366 940	91 135	25	35 512	10
	1843	419 003	93 515	22	40 684	10
	1849	332 041	75 385	23	51 482	16
	1854	344 372	62 409	18	40 391	12
	1858	387 107	57 956	15	41 508	11
	1862	428 361	69 513	16	62 517	15
Německá říše	1875	760 878	157 185	21	135 091	18
	1879	840 529	149 084	18	131 588	16
	1884	867 222	161 875	19	142 521	16
	1889	933 449	177 083	19	159 270	17
	1894	974 664	249 671	26	235 649	24
	1899	1 052 662	232 144	23	226 957	22
	1904	1 088 801	-	-	218 962	20
	1909	1 226 730	-	-	218 541	18
	1913	1 328 019	-	-	305 675	23

Poznámky: a) 20letí muži a muži s odloženým odvodem ve věku 21 až 24.

b) Muži vykonávající víceletou základní službu.

Pramen: FREVERT, U. Die kasernierte Nation. – Militärdienst und Zivilgesellschaft in Deutschland. 1. Aflg. München: C.H.Beck, 2001. ISBN 3-406-47979-0. S. 361.

Tab. 1: Odvody a doplňování vojska na území Německa v letech 1831 až 1913

a potřebě krýt ztráty na životech. Platí, že čím delší povinná služba a menší ozbrojené síly, tím menší počet branně povinných vojáků je doplňován, a tím nespravedlivější je branná povinnost. Tento problém je ještě zvýrazněn ve fázi demografického růstu populace. Pro stát však taková situace přináší výhodu v podobě možnosti přednostního výběru osob z trhu práce pro potřeby ozbrojených sil, aniž by za to musel adekvátně zaplatit. Relativně dlouhá doba základní služby navíc přináší možnost dosahovat větší efektivity prostředků vložených do přípravy takového personálu.

Povinnost k osobním úkonům a její vývoj

Pro současnou společnost opírající se o občanský princip státnosti byla první povinností k osobním úkonům (**všeobecná**) **branná povinnost** vyhlášena poprvé ve Francii dekretem *Konventu* z 23. 8. 1793. K jejímu prosazení přispěl hlavně L. N. M. Carnot, který byl v letech 1793 až 1797 odpovědný za organizaci francouzské obrany. [19] Později, v roce 1798, byla branná povinnost zavedena jako pravidelná šestiletá vojenská služba. Stalo se tak zákonem nazvaným *Konskripce*. [20]

Myšlenka připisovaná Carnotovi, že: „Každý ve státu narozený občan je zároveň jeho obráncem.“ (*Tout Citizen est né soldat.*) se však prosadila zejména v tehdejších monarchiích ovládajících střední Evropu. Rakousko přijalo první branný zákon ukládající brannou povinnost každému obyvateli schopnému služby v ozbrojených silách 5. 12. 1868. [17] V Německu

byla (všeobecná) branná povinnost zavedena v Prusku zákonem z 3. 9. 1814 o povinnosti k vojenské službě (*Gesetz über die Verpflichtung zum Kriegsdienst*). [6]

Do konce 19. století měly všechny velmoci, s výjimkou Velké Británie a Spojených států, zavedený systém konskripční služby i v mírové době. Poté začal systém povinné vojenské služby upadat, stával se zbytečným. Zbraně se stávaly složitějšími, vyžadovaly profesionální obsluhu.

V souvislosti s tehdejšími způsobem vedení boje můžeme hovořit o tom, že (všeobecná) branná povinnost jako povinnost osobních úkonů občanů ve formě účasti ve vojsku měla až do první světové války za účel zajistit potřebný počet bojovníků. Tato skutečnost se radikálně začala měnit s rozvojem průmyslové výroby a pronikáním techniky do vojenství. To mělo za následek nejen stále ničivější konflikty odčerpávající ekonomice potřebnou pracovní sílu, ale také růst nároků na kvalifikaci vojenského personálu, a také na přípravu civilního obyvatelstva, potenciálu pro doplňování ozbrojených sil a pracovní síly, na ochranu před ničivými následky nepřátelské činnosti. Objevují se dvě nové povinnosti, které jsou uplatňovány v souvislosti se zabezpečením veřejného statku obrany státu a které státu umožňují uspořít rozpočtové prostředky omezením možnosti ztratit na pracovní síle nebo zavedením příkazové ekonomiky. Jde o povinnost účasti v branné výchově a pracovní povinnost.

Branná výchova byla (a asi také zůstala) zejména důležitá pro militantní státy. Branná výchova totiž umožňuje vštěpovat některé vojenské návyky generaci, které ještě v důsledku věku nepodléhá branné povinnosti a tím přispívá k „předpřipravenosti“ občana plnit povinnost vojenské služby. Branná výchova také umožňuje seznámit se zbytkem obyvatelstva, který neprošel vojenskou službou, se základními (vojenskými) dovednostmi pro ochranu svého života ve válečném konfliktu a s vojenským způsobem organizace, na který stát přechází zpravidla v důsledku organizace svého hospodářství v době válečného konfliktu. Takovou filozofii sledovala fašistická Itálie, když v rámci válečných příprav zavedla v roce 1934 zákon *o branné výchově italského národa*, podle kterého měl projít každý občan ve věku 18 až 55 let vojenskou službou v podobě předvojenského výcviku, prezenční služby, krátkodobých mobilizací nebo cvičení záložníků. [22]

U států sousedících s militantně orientovanými zeměmi se branná výchova naopak stala z jednou z možností, jak připravit národ na očekávaný obranný boj. To byl i případ Československa, jež brannou výchovu poprvé zavedlo zákonem č. 187/1937 Sb., *o branné výchově*. Podle § 2 tohoto zákona bylo účelem branné výchovy: „...*pěstovati v obyvatelstvu Československé republiky podle jeho věku, vzdělání a povolání (zaměstnání) ony mravní vlastnosti, tělesnou zdatnost, znalosti a dovednosti, jichž je třeba k obraně státu*“.

Zatímco branná výchova tvoří součást přípravy na válku, je zavedení **pracovní povinnosti** důsledkem válečných událostí vyžadujících organizovat válečnou výrobu. Pro ni však zpravidla schází personál, který nastoupil službu v ozbrojených silách.

V této souvislosti fungovala pracovní povinnost již v první světové válce v Německu, které od roku 1916 mělo zákon *o pomocné službě vlasti*. Ten ukládal pracovní povinnost pro muže od 17 do 60 let věku osvobozené od vojenské služby nebo vyřazené z vojska. [21] Pracovní povinnost fungovala rovněž ve Velké Británii od 4. 12. 1941, kdy byl přijat zákon *o státní službě*, jenž zaváděl povinné pracovní zařazení žen a odvody žen do ženských pracovních organizací. [23] Obdobně Finsko přijalo v roce 1939 zákon, kterým se v případě války zaváděla pro jeho obyvatelstvo všeobecná pracovní povinnost. [22]

Období po druhé světové válce přineslo vedle bipolárního rozdělení světa, které bylo příčinou udržování početných ozbrojených sil a využívání branné povinnosti k přípravě

dostatečné velké rezervy vojáků na obou stranách železné opony, také postupné prosazení respektu k lidským právům.

Jedním z takových práv je **odmítnutí služby v ozbrojených silách z důvodu svědomí nebo náboženského vyznání**. V této souvislosti vzniká v evropských demokratických zemích alternativa vojenské služební povinnosti. Tou je **civilní služba** vykonávaná mimo instituce ozbrojených sil v organizacích plnících tzv. **veřejný zájem**. [24] Civilní služba nejenže umožňuje výběr daně v úkonech i od občanů odmítajících výkon vojenské služební povinnosti, ale v případě silných populačních ročníků činí také výkon povinné vojenské služby spravedlivější, protože se využívá potenciálů odvedenců, kteří by jinak nebyli do ozbrojených sil povoláni.

Společenská služební povinnost a systematizace osobních úkonů občana

Postupem doby došlo v mnoha zemích k tomu, že počet osob volících civilní službu nebo možnost její náhrady v podobě **alternativní služby** přerostl počet osob vykonávajících povinnou vojenskou službu. [25] Branná povinnost tak dostala charakter **společenské služební povinnosti** [26, 27, 28, 29], protože převážil účel mírové služby společnosti mimo odvětví obrany. Branná povinnost se tak za 200 let svého trvání v tradicích demokratického státu založeného na občanském principu vzdálila od svého původního účelu, vyjádřeného výše citovaným Carnotem výrokem, a posunula se k účelu, který lze vyjádřit ironickou parafrází: „*Každý ve státu narozený občan je buď jeho obránce, nebo je povinen solidárně sloužit jeho nevojenské politice.*“ Branná povinnost začala sloužit k zabezpečování jiných veřejných statků, než byla obrana státu.

Některé státy skutečně využily brannou povinnost k vybudování něčeho, co má charakter společenské služební povinnosti pro muže. Tato služba v životě společnosti dokonce sehrává tak důležitou úlohu, že jak vláda SRN, tak Rakouska zatím odmítají zrušit uplatňování branné povinnosti, protože by tak zanikla civilní služba a její modifikace. [30, 31, 32] To by mohlo narušit rozsah a kvalitu sociálních služeb poskytovaných zejména seniorům a zdravotně handicapovaným občanů a společnost nacházející se ve fázi demografického stárnutí by přišla o spolehlivý způsob zajištění těchto služeb. [24]

Uplatňování společenské služební povinnosti dotáhla asi nejdále SRN. Zde existuje **dobrovolnická služba**, kterou může vykonávat každý občan/ka SRN splňující náležitosti dané zákonem. [33, 34, 35] U mužů ovšem existuje možnost nahradit výkonem takové dobrovolnické služby povinnou vojenskou nebo civilní službu. To dává občanovi možnost volby, v jaké podobě odvede státu/společnosti svou daň v úkonech. Pakliže však občan nevyvine žádnou iniciativu až do doby odvodu a je odveden, je povinen službou vojenskou nebo civilní, a to podle potřeb orgánů spravujících brannou povinnost nebo výkon civilní služby. [12]

Spektrum tzv. dobrovolnických činností, které mohou být alternativou povinné služební povinnosti, tj. vytvářejí alternativní službu, je velmi bohaté. Je to tzv. **dobrovolnický rok** v oblasti ekologie, sportu, školství a sociálních služeb. [33] Dále je to **humanitární služba v zahraničí** [36] a **miliční služba při zajišťování nevojenské bezpečnosti**. [37, 38, 39] Humanitární službu zajišťují v podobě misí a misí nadnárodní charitativní, humanitární a náboženské organizace. Miliční službu v oblasti zajišťování nevojenské bezpečnosti lze vykonávat u záchranných služeb (*Zivilschutz, Katastrophenschutz*) nebo jako službu technické pomoci stálým jednotkám požární ochrany (*THW - Technisches Hilfswerk*). Smyslem této služby

je umožnit občanům v rámci jejich povinností účast na práci místních záchranných sborů, které je připraví pro plnění úkolů civilní ochrany a pomocných úkolů pro potřeby záchranných služeb. Službu u THW lze začít již ve 14 letech a při odvodu ji uznat jako alternativu vojenské služby, doloží-li branec stanovený počet potvrzených hodin odpracovaných u THW.

Po provedeném exkursu v oblasti osobních úkonů občana ve prospěch odvětví obrany či jiných odvětví státu lze si tuto problematiku systematizovat s pomocí **tab. 2**.

Osobní úkony občanů v souvislosti zabezpečením veřejného statku obrana státu						
	společenská služba					
branná povinnost:	všeobecná vs. výběrová/selektivní				pracovní povinnost:	povinnost přípravy/účasti
registrace (konskripce) odvod (rekrutace)					registrace (konskripce)	
služba (servis):	vojenská služba: základní cvičení mimořádná	beze zbraně ^{b)} ve zbraní	civilní služba	alternativní služba ^{c)} (dobrovolné konání služby)	práce	branná výchova nebo jiný civilní přípravný program
místo výkonu:	ozbrojené síly		civilní instituce plnící veřejný zájem	civilní instituce plnící veřejný zájem	instituce pod státní kontrolou ^{d)}	školy a branné organizace
	doma/zahraničí ^{a)}		doma	doma/zahraničí	doma	doma
období výkonu: ^{e)}	ohrožení/válka - mír		mír	mír - ohrožení/válka	ohrožení/válka	mír - ohrožení

Poznámky:

- Službu v zahraničí nelze zpravidla s ohledem na *Washingtonskou smlouvu* nařídit v době míru.
- Službu beze zbraně lze vykonávat v závislosti na definici ozbrojených sil jako službu duchovních, službu u jednotek civilní ochrany mimo podřízenost ministerstva obrany, historicky pak i jako službu u stavebních jednotek nebo službu ve vybraných sektorech národního hospodářství (vojenská výpomoc).
- Dobrovolnické zaměstnání lze uznat za vykonanou povinnou službu. Jde např. o pečovatelské služby, služby pedagogických pomocníků, sportovních asistentů, služby v ekologických organizacích, službu u THW apod.
- Jde o instituce, do kterých lze přikazovat občany k plnění pracovní povinnosti.
- Jde o období, pro které je danou povinností nebo dílčí povinností výhodné uvalit z důvodů hospodářských nebo fiskálních.

Tab. 2: Systematizace osobních úkonů občanů v odvětví obrany

Jak je patrné z tab. 2, lze osobní úkony občana mající charakter daně v úkonech, tj. oběti části jeho občanského života osobní účastí na zajištění veřejných statků nebo podpory při jejich zajištění, dělit na brannou povinnost, pracovní povinnost a povinnost přípravy/účasti v/na civilním přípravném programu. Povinnost těchto úkonů může v sobě skrývat jak dílčí povinnosti konskripce, rekrutace, tak i samotný výkon služby/práce či účast na civilním přípravném programu (branné výchovy). Účast na civilním přípravném programu může být spojena s jinou povinností, která však nemá charakter daně v úkonech, např. s povinnou školní docházkou.

Uplatnění jednotlivých osobních úkonů povinností může být deklarováno jako **všeobecné**, tzn. vztaheno na všechny občany, nebo jako **výběrové/selektivní**, tzn. vztaheno pouze na občany vyhovujícím zákonem stanoveným charakteristikám. Dílčí povinnosti spojené s uvažovanými osobními úkony mohou být uplatňovány vůči občanům **trvale** (systematicky), nebo **v závislosti na změně situace** (ad hoc), ve které se stát nachází. Zde jde zejména o změnu v oblasti bezpečnosti. Kombinace těchto čtyř možností uplatňování dílčích povinností souvisejících s uvalením daně v úkonech vytváří pro centrální vládní autoritu dostatečný prostor volbu strategie využívání této daně pro potřeby řešení problémů ohrožujících společnost, podřívajících základy její existence nebo ohrožující princip společenské solidarity.

Závěr

Přes deklaraci branné povinnosti jako všeobecné, měla branná povinnost vždy selektivní charakter, protože určité kategorie osob z ní byly vyloučeny a jen v případech velkých válečných konfliktů došlo k tomu, že k plnění branné povinnosti ve formě vojenské služby byla povolána většina občanů podléhajících branné povinnosti.

V této souvislosti je sympatické, že nový *Branný zákon* díky § 17 a § 18 nijak nezastírá selektivní charakter branné povinnosti, který měla vlastně i předtím. [40, 41] Podobně jako v jiných evropských zemích bylo u nás od roku 1990 využíváno mírové uplatňování branné povinnosti také k zabezpečení poskytování jiného veřejného statku, než byla obrana státu, a to díky civilní službě. [9, 10] Od poloviny 90. let minulého století díky převážení počtu osob volících civilní službu namísto služby vojenské došlo k tomu, že i u nás existovala společenská služební povinnost. Česko však jejich výhod nedokázalo využít a dnem 1. 1. 2005 se vzdalo jakékoliv možnosti výběru daně v úkonech v době míru na bázi branné povinnosti. [42]

Použitá literatura:

- [1] *Ohrožené Česko povolá do zbraně i ženy* [6. 1. 2005 12:34] [http://zpravy.idnes.cz/domaci.asp?r=domaci&c=A050106_121833_domaci_ton].
- [2] GAZDÍK Jan. Armáda smí v nouzi povolat ženy. *Mladá fronta Dnes*. [7. 1. 2005], s. A/7.
- [3] ULMANNOVÁ Zdenka. Ušlechtilý zákon ženám škodí. *Mladá fronta Dnes*. [18. 1. 2005], s. A/6.
- [4] KOBĚRSKÝ Pavel. Ženy, do zbraně! [Fórum čtenářů] *Mladá fronta Dnes*. [18. 1. 2005], s. A/6.
- [5] KÜHNEL Karel. Jak je to s ženami a brannou povinností. *Mladá fronta Dnes*. [26. 1. 2005], s. A/6.
- [6] KLÜMPER, M. *Legitimation für die Wehrpflicht?* 1.Aflg. [6.] Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, 2002, ISBN 3-631-39280-X.
- [7] *Ekonomická encyklopedie*. 2. vyd. Praha: Svoboda, 1984.
- [8] Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (*branný zákon*).
- [9] Zákon č. 18/1992 Sb., o civilní službě.
- [10] Zákon č. 73/1990 Sb., o civilní službě.
- [11] *Gesetz über die Verweigerung des Kriegsdienstes mit der Waffe aus Gewissensgründen* [www.juris.de].
- [12] *Gesetz über den Zivildienst der Kriegsdienstverweigerer* [www.juris.de].
- [13] *Bundesgesetz über den Zivildienst* [www.zivildienstverwaltung.at].
- [14] *Wehrpflichtgesetz* [www.juris.de].
- [15] Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky ve znění pozdějších předpisů.
- [16] PURVIS, T., L. *Encyklopedie dějin USA*. 1.vyd. Praha: Ivo Železný, 2000. ISBN 80-240-0294-9.
- [17] HOCHEDLINGER Michael. Vom Ritterheer zur allgemeinen Wehrpflicht (II). *Truppendienst*. 1999, Jg. 38, Nr. 1, S. 22 - 28.
- [18] SCHLEICHER, M. *Die Ökonomie der Wehrpflicht*. 1.Aflg. [5.] Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, 1996, ISBN 3-631-30951-1.
- [19] OPITZ, E. *Ursprünge und Zielsetzung der Allgemeinen Wehrpflicht*. In: PRÜFERT, A. Hat die allgemeine Wehrpflicht in Deutschland eine Zukunft? 1.Aflg. Baden-Baden: Nomos, 2003.S. 9-19. ISBN 3-8329-0311-9.

- [20] MIKULÍN, A. *Vojenskopolitický slovník*. 1.vyd. Praha: Naše vojsko, 1987.
- [21] *Dějiny světa v deseti svazcích: 7. svazek*. 1.vyd. Praha: Svoboda, 1967.
- [22] *Dějiny světa v deseti svazcích: 9. svazek*. 1.vyd. Praha: Svoboda, 1967.
- [23] SOMMERVILLE, D. *Druhá světová válka den za dnem*. 1. vyd. Praha: Mustang, 1997. ISBN 80-85831-74-0.
- [24] PERNICA, P. *Ozbrojené síly, branná povinnost a profesionalizace*. [skripta] 1. vyd. Brno: Univerzita obrany, 2005. ISBN 80-7231-016-X, 3 Vojenská a civilní služba, s. 56-74.
- [25] *Daten und Fakten zur Entwicklung von Kriegsdienstverweigerung und Zivildienst*. 1.Aufl. Köln: Bundesamt für Zivildienst, 2002. ISSN 1615-6838.
- [26] BISCHOF, G. *Statement des Referatsleiters Für S I 4 zum Thema „Wehrpflicht“*. In: PRÜFERT, A. Hat die allgemeine Wehrpflicht in Deutschland eine Zukunft? 1.Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2003. S. 83 - 86. ISBN 3-8329-0311-9.
- [27] LACKNER Werner. Wehrdienst als gesellschaftliche Solidaritätspflicht. *Truppendienst*. 1994, Jg. 33, Nr. 4, S. 306-311.
- [28] PFARR Dietmar. Der Gesellschaftsdienst - eine Alternative zur Wehrpflicht? *Truppendienst*. 2000, Jg. 39, Nr. 6, S. 472-474.
- [29] REITER Erich. Zivildienst als Alternative zum Wehrdienst? *Truppendienst*. 1991, Jg. 30, Nr. 5, S. 399 - 405.
- [30] *Zivildienstreformkommission – Endbericht*. [www.zivildienstreform.at].
- [31] *Gemeinsame Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr. Bericht der Kommission an die Bundesregierung*. [20. 5. 2000] [www.bundeswehr.de].
- [32] *Perspektiven für Freiwilligendienste und Zivildienst in Deutschland. Bericht der Kommission Impulse für die Zivilgesellschaft* [15. 1. 2004] [www.bmfsfj.de].
- [33] *Für mich und für andere. – Freiwilliges Soziales Jahr. Freiwilliges Ökologisches Jahr*. 2. Aufl. Bonn: Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 2003.
- [34] *Gesetz zur Förderung eines freiwilligen ökologischen Jahres* [www.juris.de].
- [35] *Gesetz zur Förderung eines freiwilligen sozialen Jahres* [www.juris.de].
- [36] *Informationsblatt „Andere Dienste im Ausland“*. 1.Aufl. Köln: Bundesamt für Zivildienst, 2005.
- [37] *Zivilschutzgesetz* [www.juris.de].
- [38] *Zivildienst ABC. Stand: Mai 2005*. 1. Aufl. Köln: Bundesamt für Zivildienst, 2005.
- [39] *Zivildienst in Deutschland*. 1. Aufl. Köln: Bundesamt für Zivildienst, 2005.
- [40] PERNICA, B. Problém spravedlnosti a hospodárnosti služby vojaků základní služby v ozbrojených silách ČR a občanů ve výkonu civilní služby. In: *Bezpečnost ČR a potřeba ústavních změn*. Praha: Univerzita Karlova PF, 2004. ISBN 80-85889-57-9, s. 117-124. [Mezinárodní konference Bezpečnost ČR a potřeba ústavních změn. Praha: PF UK v Praze 18. až 19. 9. 2003.]
- [41] ZÁSTĚRA, Josef. *Determinanty početních stavů a bariéry doplňování ozbrojených sil*. [prezentace] konference Cílená regulace početních stavů ozbrojených sil. Praha: MO ČR, 5. až 6. dubna 2000.
- [42] Zákon č. 587/2004 Sb., o zrušení civilní služby a o změně a zrušení některých souvisejících zákonů.

Výsledky analýzy jazykových potřeb vojenských profesionálů AČR

1. Úvod

Jazyková příprava studentů Fakulty vojenských technologií Univerzity obrany v Brně (FVT UO) je zabezpečována katedrou jazyků, jejíž hlavní náplní práce je výuka anglického jazyka v bakalářských, magisterských a doktorských studijních programech. Na rozdíl od civilních vysokých škol, kde je studium cizích jazyků zaměřeno především na zvládnutí obecného jazyka ve své části základní a v části nadstavbové pak na odbornou terminologii příslušného studijního oboru, má studium jazyka na UO svá nepřehlédnutelná specifika. Tato specifika spočívají zejména v tom, že:

- ❑ všichni studenti UO jsou povinni studovat anglický jazyk jako nejdůležitější prostředek komunikace zemí Aliance NATO,
- ❑ požadovaný stupeň jazykových znalostí je přesně stanoven kariérním řádem pro každou funkci v Armádě ČR,
- ❑ požadavky na jednotlivé stupně jazykových znalostí a dovedností vymezuje norma NATO STANAG 6001,
- ❑ každý student – budoucí vojenský profesionál – musí kromě obecného jazyka a odborné terminologie svého oboru zvládnout navíc ještě tzv. vojenskou angličtinu, tedy jazykovou oblast, v níž se prolínají aspekty obecně vojenské, technicko-odborné a vojensko-politické.

Specifika jazykové výuky jsou pak reflektována i požadavky specifické jazykové zkoušky, které se studenti UO musí podrobit. Jde o zkoušky dle normy NATO STANAG 6001, která je závazná pro vojenské profesionály členských zemí NATO.

Naplňování rostoucích požadavků kladených na jazykovou přípravu studentů UO je procesem náročným. V současné době je požadavkem na výstupní jazykovou úroveň absolventů bakalářského studia SLP 2222. Posluchači, kteří zahájí studium v září 2006, budou však již muset před vyřazením z UO dosáhnout úrovně SLP 3333. Důvodem k tomuto opatření je skutečnost, že absolventi UO jako budoucí vojenští a techničtí specialisté musí být schopni bezproblémově komunikovat se svými partnery z členských armád NATO o problémech obecných, politických a pracovních.

Chce-li katedra jazyků plnit tyto stále vyšší nároky kladené na jazykovou připravenost studentů a absolventů UO, musí výuku jazyků maximálně přiblížit skutečným potřebám praxe. Ve srovnání s devadesátými léty se na Fakultu vojenských technologií UO hlásí v posledních letech posluchači s vyšší úrovní znalostí anglického jazyka. Stávající učební osnovy však nejsou v současné době koncipovány tak, aby tento fakt odrážely, ani aby výstupní znalost anglického jazyka odpovídala úrovni SLP 3333, kterou by podle nové jazykové koncepce měli dosáhnout studenti končící studium na FVT UO v roce 2009.

Z výše zmíněných důvodů katedra jazyků FVT UO v Brně realizovala v roce 2005 projekt specifického výzkumu pod názvem „Inovace kurikula výuky anglického jazyka na Fakultě vojenských technologií Univerzity obrany“. Cílem výzkumu bylo získat podklady pro detailní analýzu jazykových potřeb vojenských profesionálů AČR na funkcích vyžadujících bakalářské a vyšší vzdělání, a to dotazníkovým šetřením.

2. Jazykové potřeby studentů FVT z pohledu vysokoškolských pedagogů

S cílem shromáždit co nejvíce údajů potřebných pro detailní analýzu jazykových potřeb vojenských profesionálů, zejména absolventů vysokých vojenských škol, byly vypracovány dva typy dotazníků. Jeden byl distribuován na jednotlivé odborné katedry FVT UO v Brně – a to v týdnu od 10. do 13. května 2005, druhý pak v týdnu od 5. do 10. září 2005 na vybrané vojenské útvary AČR. Dotazník určený pro akademické pracovníky odborných kateder byl zaměřen na zjišťování míry používání anglického jazyka při studiu odborných předmětů na FVT UO jak pedagogy, tak posluchači; druhý dotazník určený vojenským profesionálům v praxi byl zaměřen jak na znalosti a dovednosti angličtiny, které jsou podle kariérního řádu pro výkon funkce vyžadující bakalářské a vyšší vzdělání nezbytné, tak na konkrétní činnosti vykonávané v angličtině v rámci plnění jejich pracovních povinností.

Z analýzy informací získaných z dotazníků pro odborné katedry FVT UO, jež celkem vyplnilo 135 respondentů, vyplynulo, že 41,5 % dotázaných pedagogů vyžaduje od studentů studium výukových materiálů v angličtině, ale pouze výjimečně takový úkol zadává 47,4 % respondentů. Z vyučujících, kteří vyžadují studium výukových materiálů v angličtině (častěji či jen výjimečně), 82,5 % odkazuje své studenty na více zdrojů. Jako zdroje nejčastěji uvádějí internet v kombinaci s odbornou literaturou a odbornými časopisy.

Na jednotlivých odborných katedrách 93,3 % přednášejících nevede přednášky ani semináře v anglickém jazyce. Pouze 6,7 % pedagogů z celého souboru dotázaných přednáší v angličtině, a to spíše výjimečně, kdy se jedná např. o výuku zahraničních studentů. Stávající stav vysvětlují respondenti nezájmem ze strany studentů a následně malou efektivitou a značnou náročností na přípravu takto vedených přednášek, a to vše při malé dotaci hodin. Na tomto místě pokládáme za užitečné zmínit skutečnost, že od kalendářního roku 2006 katedra jazyků plánuje školení učitelů odborných předmětů, kteří budou vybrané kapitoly vyučovat v anglickém jazyce.

Co se týče hodnocení důležitosti jednotlivých jazykových dovedností pedagogů, u **poslechu s porozuměním** vyučující kladou důraz na porozumění přednášce, prezentaci a brífinku (67,4 %). U řečové dovednosti mluvení 70,4 % pedagogů považuje za důležité, aby studenti byli schopni vyjádřit názory na problematiku své profese a diskutovat o ní s návštěvníky ze zahraničí, popsat technické nebo vojenské systémy a jejich činnosti, přednést brífink, přednášku či prezentaci, aktivně vystoupit na konferencích a seminářích. Menší důraz je kladen na schopnost diskutovat o běžných společenských tématech. U jazykové dovednosti čtení 48,1 % dotázaných klade důraz na schopnost porozumět jak technickým článkům s vojenskou tematikou, tak i vědeckým článkům s vojenskou i nevojenskou tematikou a počítačovým nebo jiným manuálům. U řečové dovednosti psaní 57 % respondentů považovalo za důležité umět připravit brífink, prezentaci či přednášku. 44,4 % dotázaných kladlo důraz na překlad z češtiny do angličtiny a z angličtiny do češtiny a 43,6 % respondentů na schopnost stručně písemně shrnout odborné články.

Téměř jedna třetina pedagogů považuje za nejdůležitější pro uplatnění svých studentů v praxi znalost technické angličtiny. Avšak přibližně 2/3 vyučujících ze zkoumaného souboru klade důraz na více oblastí. Nejčastěji uváděli kombinaci obecné a technické angličtiny; obecné, technické a vojenské angličtiny; vojenské a technické angličtiny.

K získaným názorům pedagogů je samozřejmě při inovaci stávajícího kurikula nutno přihlížet, nelze je však všechny plně akceptovat. Domníváme se, že znalost obecné angličtiny je pro studenty velmi důležitá – kromě jiného i vzhledem k existenci normy NATO STANAG 6001, která zjišťuje úroveň zejména jazyka obecného a jejíž plnění se od absolventů UO požaduje. Na straně druhé potřeba překladů z češtiny do angličtiny a naopak má v současné době spíše tendenci klesající. Důležitější než překlad je dovednost psát v angličtině a porozumět anglicky psanému textu. Navíc dovednost překládat texty z anglického jazyka do češtiny a naopak je dovednost velmi komplikovaná a náročná i pro experty v technických a vojenských vědách.

3. Výsledky analýzy jazykových potřeb vojenských profesionálů AČR

Druhý dotazník, jenž byl distribuován v září 2005 do vybraných vojenských útvarů AČR, poskytl množství údajů pro detailní analýzu jazykových potřeb vojenských profesionálů se zaměřením na potřebu praktického užívání anglického jazyka v rámci plnění jejich pracovních povinností v AČR. Tato analýza byla provedena ve spolupráci s výzkumným pracovištěm personální sekce MO v Praze, které zajistilo výběr reprezentativního vzorku vojenských profesionálů na základě přesně stanovených kritérií. K těmto kritériím patřilo např. oslovení vojenských profesionálů výhradně na funkcích vyžadujících bakalářské nebo magisterské vzdělání s adekvátním zastoupením mužů i žen, různých věkových skupin i hodností. Reprezentativní vzorek zahrnoval 41 vojenských útvarů a celkem bylo rozesláno 760 dotazníků. Návratnost dotazníků na katedru jazyků FVT UO byla 88,42 %.

Dotazník zadávaný vojenským profesionálům byl zpracován takovým způsobem, aby získané informace byly relevantní zpětnou vazbou zejména pro učitele jazyků. Učitelé katedry jazyků si uvědomují, že pro efektivní výuku anglického jazyka odpovídající současným potřebám absolventů Univerzity obrany nestačí pouze učitelské vzdělání a praxe v oboru. Nepostradatelnou součástí práce vysokoškolských učitelů jazyků musí být také komunikace s odpovídajícími pracovníky rezortu a získávání cenných informací z praxe.

Výzkum odhalil mnohé zajímavé skutečnosti, které budou využity pro zdokonalování obsahu i metod výuky anglického jazyka na FVT UO. Z důvodu obsažnosti dotazníku samotného i získaných informací není možné zmínit všechny výsledky. Zaměříme se na ty, které pokládáme za nejzajímavější.

Přestože se v rezortu AČR v současné době zdůrazňuje potřeba znalosti cizích jazyků, a zejména angličtiny, 43 % respondentů výzkumu uvádí, že v práci angličtinu nepoužívá **nikdy**. Pouze 36 % používá angličtinu v zaměstnání **příležitostně**.

Protože chceme v hodinách anglického jazyka co nejvíce simulovat řečové situace, do kterých se absolventi naší fakulty mohou dostat v reálném životě, v dotazníku jsme se soustředili vedle obecnějších otázek hlavně na získání informací týkajících se jednotlivých řečových dovedností, a to poslechu, mluvení, čtení a psaní.

Dovednost poslechu s porozuměním

V dovednosti poslechu s porozuměním nás kromě jiného zajímalo, jak často respondenti poslouchají přednášky, prezentace nebo brífinky a jak jsou pro ně obtížné. V rámci plnění svých pracovních povinností uvedené ústní projevy **neposlouchá vůbec nebo jen příležitostně 90 % respondentů.**

Co se týká obtížnosti této aktivity, přibližně polovina respondentů pokládá aktivitu za spíše jednoduchou a pro druhou polovinu respondentů je poslech uvedených ústních projevů spíše obtížný až velmi obtížný.

Dovednost mluvení

U studentů naší fakulty s vyšší jazykovou úrovní, a zejména pak u studentů v doktorských studijních programech, se na rozvoj prezentačních dovedností klade velký důraz. Praxe však ukazuje, že s připravenými přednáškami, prezentacemi nebo brífinky **nikdy** nevystupuje nebo vystupuje pouze příležitostně 90 % respondentů. Přesto se domníváme, že rozvíjet tyto dovednosti u studentů UO je důležité a že je pouze otázkou času, kdy se tento typ jazykových aktivit od vojenských profesionálů bude požadovat ve větší míře.

Vzhledem k tomu, že vysokoškolská výuka anglického jazyka se zaměřuje také na rozvoj obecného jazyka, zajímalo nás, jestli v praxi existuje potřeba používat v mluveném projevu i obecnou angličtinu. Výsledky průzkumu ukázaly, že činnosti jako např. telefonické vyřizování běžných pracovních záležitostí, doprovod anglicky mluvících hostů a delegací nebo účast na neformálních společenských setkáních nevykonává **nikdy nebo jen příležitostně 90 až 98 %** dotázaných vojenských profesionálů.

Dovednost čtení s porozuměním

Přestože obecně je dovednost čtení s porozuměním pokládána mezi studenty naší fakulty za dovednost nejlehčí, zajímalo nás, jestli se náš odhad typů textů, se kterými se vojenští profesionálové v praxi setkávají, přibližuje realitě.

Jedna z dotazníkových položek např. zjišťovala, zda respondenti při plnění pracovních povinností jsou nuceni číst manuály v angličtině. Celkem vysoké procento respondentů (30 %) se čtením manuálů zabývá několikrát za měsíc anebo několikrát za týden.

Úřední dokumenty a předpisy v anglickém jazyce nečte nikdy nebo čte pouze příležitostně 83 % dotázaných .

Protože používání komunikačních technologií je v současnosti samozřejmou součástí i vojenského života, zeptali jsme se také na četnost čtení e-mailů a faxů. Šetřením bylo zjištěno, že je v anglickém jazyce nikdy nečte nebo čte pouze příležitostně 80 % respondentů.

Vzhledem k tomu, že jsme vzdělávací institucí terciárního vzdělávání univerzitního typu, zajímalo nás, jestli se vojenští profesionálové, absolventi vysoké školy, v praxi zabývají čtením vědeckých článků v angličtině. **Nikdy je nečte nebo je čte jen příležitostně 87 %** respondentů.

Dovednost psaní

Výsledky průzkumu ukázaly, jak málo je využívána produktivní řečová dovednost psaní v praxi.

Dotázaní uvádějí nejčastěji jako potřebnou jazykovou aktivitu psaní formálních a neformálních faxů, e-mailů a telegramů, ale i to jen 15 % z nich.

Úřední vojenské dopisy **nikdy nepíše nebo píše pouze příležitostně 95 %** dotázaných; formální a neformální dopisy **nikdy nepíše nebo píše pouze příležitostně 92 %** respondentů; krátká služební hlášení nikdy nepíše nebo píše pouze příležitostně 98 % respondentů.

Zájem o výuku angličtiny pomocí počítače

Jako univerzitní pracoviště máme zájem vytvářet optimální podmínky pro zdokonalování se v jazyce jak pro studenty, tak pro pracovníky stálého stavu. V současné době rapidního rozvoje komunikačních technologií se pro výuku jazyků otevírají mnohé nové metody. Proto nás zajímalo, jestli by o zdokonalování se v anglickém jazyce měli vojenští profesionálové, většinou absolventi bývalé Vojenské akademie, zájem. Velký zájem o výuku anglického jazyka přes počítač vyjádřilo 20 % respondentů, neutrální postoj byl zaznamenán u 23 % dotázaných, avšak nezájem a naprostý nezájem o tento způsob zdokonalování se v anglickém jazyce projevilo celkem 57 % respondentů. Výuka anglického jazyka s použitím počítače není jediným a ani ideálním způsobem, jak se zdokonalovat v jazyce, má však ale i mnoho výhod. Zájemci se mohou věnovat učení tehdy, kdy jim to časově vyhovuje, mohou si vybrat výukové materiály odpovídající obtížnosti i tematického zaměření a mohou pracovat svým vlastním tempem. Navíc, pokud zájemci mají možnost používat počítač s přístupem na internet, jejich učení se jazyku je většinou možné realizovat bezplatně.

Znalost anglického jazyka předepsaná pro systemizovaná místa

Ze 672 oslovených vojenských profesionálů na funkcích vyžadujících bakalářské a vyšší vzdělání nemá **21 %** z nich předepsanou **žádnou úroveň** znalosti anglického jazyka dle normy NATO STANAG 6001. Požadovanou jazykovou úroveň z anglického jazyka **SLP 1111** dle normy NATO STANAG 6001 uvedlo **37 %** respondentů, **SLP 2222** uvádí **34 %** dotázaných. Požadavek na jazykovou úroveň **SLP 3333** má pro svou funkci předepsáno pouze **5,4 %** dotázaných. Z uvedených údajů je patrné, jak velké rozdíly jsou v současnosti mezi požadavky praxe a požadavky Ministerstva obrany ČR na výstupní jazykové znalosti absolventů Univerzity obrany (SLP 3333).

4. Závěr

Výsledky rozsáhlé analýzy potřeb naznačují, že v současné době angličtinu pro výkon svého vojenského povolání potřebuje v praxi pouze nízké procento dotázaných.

Následná diskuze na katedře jazyků FVT UO v Brně o promítnutí výsledků analýzy informací získaných oběma dotazníkovými šetřeními do nového kurikula výuky anglického jazyka vedla k těmto praktickým závěrům.

Vyšší vstupní úroveň znalostí anglického jazyka u studentů prvních ročníků FVT UO (od roku 2006 na úrovni SLP 2222), jakož i rostoucí nároky na jejich jazykové znalosti při ukončení bakalářských studijních programů (od roku 2009 STANAG 6001 SLP 3333), vyvolávají následující potřebu změn obsahu učebních osnov předmětu anglický jazyk:

- ❑ Věnovat ve výuce více pozornosti technické a vojenské angličtině. Vezmeme-li v úvahu skutečnost, že se na FVT UO anglický jazyk vyučuje v heterogenních skupinách, jež tvoří studenti nejrůznějších specializací, je řešení otázky, co vlastně z technické a vojenské angličtiny do výuky zařazovat, pro učitele mimořádně obtížné. Výsledky dotazníkového šetření totiž mj. ukázaly, jak složité je specifikovat oblast slovní zásoby

společnou většinu technických oborů. Potřebná proto bude užší spolupráce katedry jazyků s odbornými katedrami, např. při výběru učebních textů v rámci specializací, při tvorbě terminologických slovníků apod. Jednou z možností, jak tento typ výukových materiálů prezentovat studentům, je formou elektronických materiálů na studijním portálu UO.

- ❑ Kvalitně připravit školící semináře pro učitele odborných kateder, kteří zamýšlejí zahájit výuku vybraných částí předmětů v angličtině.
- ❑ Jasně a srozumitelně zformulovat požadavky na výstupní znalosti a dovednosti po semestrech v souladu s požadavky na zkoušku dle normy NATO STANAG 6001 a rovněž s potřebami odborných kateder i praxe.

Protože v současné době je koncepce jazykové přípravy v rezortu obrany promyšlena samotným zřizovatelem Univerzity obrany, předpokládáme, že i z jeho strany se nám dostane vhodných rad, doporučení a podpory k maximálnímu zefektivnění výuky jazyků na naší univerzitě.

Budoucnost NATO závisí na budoucnosti transatlantických vztahů. Teroristický útok v září 2001 utvrdil současnou americkou vládu v názoru, že „válka proti terorismu“ je její hlavní bezpečnostní prioritou. Kolektivní obrana Evropy se tak posunula na vedlejší kolej. Koncept preventivních úderů, který definovala americká národní strategie v září 2002, vyvolal kritický ohlas v Evropě. Spojené státy jasně dospěly k závěru, že se případně obejdou bez spojenců při prosazování svých bezpečnostních zájmů. Když došlo k preventivní válce proti Iráku, nastala krize uvnitř Aliance: velká část evropských členů NATO se od americké politiky distancovala. Pro Českou republiku a ostatní postkomunistické členy Aliance vzniklo dilema. Nejde o zjednodušenou volbu mezi Evropou a USA. Hledání zlaté střední cesty bude nadmíru obtížné. Tvrdí se, že NATO je hlavním garantem naší bezpečnosti. V praxi to znamená držet se spojení s USA. Jaký je ale postoj České republiky k problematice preventivních úderů? V případě Iráku část tehdejší české vlády deklarovala, že Česko patří mezi spojence Spojených států, jiná část vládní koalice toto tvrzení zpochybňovala. Tak se ovšem zahraniční politika dělat nedá.

*prof. Otto Pick, letošní nositel Ceny Jaroslava Jandy za významný přínos v oblasti bezpečnostní politiky, Úspěchy, problémy a perspektivy: Co se podařilo a co ne
In: Zahraniční politika České republiky 1993-2004.*

Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004, 268 stran, ISBN 80-86506-39-8.

Bezpečnost v roce 2020 s výhledem do roku 2050

(Souhrn názorů skupiny členů bezpečnostní komunity)
2. část (dokončení)

3. V dosavadních bipolárních střetnutích, lokálních válkách i v boji proti terorismu byly využity rozmanité nevojenské prostředky i nejmodernější zbraňové systémy s výjimkou zbraní hromadného ničení. Jaké vojenské a nevojenské prostředky budou podle vašeho názoru v boji proti aktérům bezpečnostních hrozeb využity v následujícím období?

Předpověď 2010

Zbraně high technology, bezpilotní prostředky, ale ve většině konfliktů klasické zbraně, ovšem podporované hlavně zpravodajskými prostředky nejnovější technologie (satelitní zbraně).

Vždy budou použity všechny dostupné prostředky, přičemž konkrétní volba padne na takové, které nejlépe odpovídají potřebě a budou tedy nejúčinnější. Otázka se tedy patrně transformuje k odhadu pravděpodobného vývoje (v oblasti techniky a technologií, obecně vojenství, operačního použití sil, ad.), jehož výsledky budou použity. Lze tedy očekávat:

- ❑ **prudký rozvoj technologií na základě nových fyzikálních, chemických a biotických principů který se odrazí ve vojenských aplikacích (rozvoj biotechnologií, nanotechnologií, informačních technologií, komunikačních technologií a robotizace),**
- ❑ **další sblížení civilního a vojenského výzkumu a vývoje technologií, přičemž rozvoj a aplikace vojenských technologií budou pravděpodobně zaměřeny především na:**
 - satelitní spojení, komunikační a informační technologie a síťové propojení systémů,
 - průzkumné, sledovací a zaměřovací prostředky,
 - nanotechnologie, biotechnologie, nové materiály,
 - dálkově ovládané systémy a na robotizaci,
 - „inteligentní“ zbraně a zbraně neletální,
 - variantní zdroje energie,
 - přepravitelnost a přepravní prostředky,
 - výzbroj a výstroj vojáka,
 - ochrana živé síly i civilního obyvatelstva,
- ❑ **zvýšení významu interoperability sil, kompatibility jejich výzbroje a techniky, společného výcviku,**
- ❑ **změnu struktury velení a sil a jejich přizpůsobení budoucímu charakteru operací**
 - „obrana zájmů na vzdálených přístupech“,
 - zvýšení významu nepřetržitého získávání informací (zejména prostřednictvím zpravodajských služeb sdílených s koaličními partnery) včetně analytické fáze.

Vznikne mnohem větší tlak na výslednost činnosti zpravodajských služeb. Ten ovšem musí jít ruku v ruce se zdokonalováním jejich kontroly. Vymknuly-li by se zpravodajské služby kontrole, pak to musí být hodnoceno jako bezpečnostní hrozba.

Do roku 2010 se nedají předpokládat nějaké výrazné inovativní změny, nicméně po roce 2020 je možné počítat s regulérním zapojením takových vojenských technologií, které umožní v mezistátních konfliktech, resp. vůči kvalitativně srovnatelnému protivníkovi, vést účinný boj „na dálku“, s využitím vysokého stupně robotizace, včetně netradičních neletálních zbraní apod. Koncept jaderného odstrašení bude v podstatě stále fungovat a rozšíří se okruh držitelů ZHN a jejich nosičů, zvýší se však riziko nasazení ZHN. V případě asymetrických konfliktů, střetů s kvalitativně i kvantitativně odlišným protivníkem (např. boj ve městech s protivníkem vybaveným výzbrojí druhé poloviny 20. století) bude přítomnost vojáků (byť vybavených špičkovými technologiemi) nezbytná a přesto relativně málo účinná. Město je bojištěm budoucnosti a boj mezi uprostřed civilní infrastruktury a obyvatelstva bude klást vysoké nároky na použité technologie, novou taktiku, etické zásady použití ozbrojených sil apod.

V Česku a v EU se rozvine integrovaný systém bezpečnostní prevence, včasného varování a reakce. Ten bude fungovat na státní, regionální, obecní a vnitroorganizační úrovni, pokusy se budou provádět s aplikací (ve formě softwaru a miniaturního přístrojového vybavení) na pro jednotlivce. Bude to ale drahé a vzhledem ke stále relativně bezpečnému prostředí v našich zeměpisných šířkách o to nebude příliš velký zájem.

Převažovat v užití budou dosavadní prostředky možná s větším podílem zbraní na nových fyzikálních základech. Jakkoli se v současnosti aktualizuje nebezpečí jaderných zbraní (Severní Korea, Írán), zdá se nepravděpodobné, že budou v tomto období a těmito zeměmi užity. Pentagon vypracovává novou strategii užití jaderných zbraní jako prvního úderu, ale i zde je užití nepravděpodobné: Vítězství a zisk země spálené jaderným ohněm je vlastně fatální porážkou a koliduje s cíli racionální politiky a exaktní vojenské vědy. Jde spíše o ideologii nátlaku. Postupně a jednoznačně bude sílit tendence k využívání automatizovaných či dálkově řízených systémů a neletálních zbraní. Lze předpokládat masovější nasazení prvků elektronického sledování s využitím kosmických systémů a posilování vlivu ve státech sousedících s problémovými zeměmi včetně vojenské spolupráce

Ve sledovaném horizontu zatím nedojde ke kvalitativním změnám v použití vojenských zbraňových systémů, kromě zavádění přesnějších (bodových) palebných prostředků. Bude však probíhat intenzivní vývoj nových neusmrcujících palebných prostředků, neusmrcujících chemických prostředků, bezpilotních letadel a na dálku ovládaných bojových prostředků pozemního vojska. Boj s terorismem si ve zpravodajské činnosti vyžádá návrat k agenturnímu zpravodajství a k prohloubení zpravodajské spolupráce na národní a mezinárodní úrovni. Místo velkých bojových operací budou častěji používány speciální protiteroristické jednotky, a to mimo území mateřských zemí. Preventivní operace budou mít komplexnější charakter, propojí se v nich diplomatická, vojenská, informačně-technická, informačně-psychologická a civilně administrativní činnost, které budou doplněny humanitární pomocí. Na území států ohrožených terorismem budou přijata administrativně-bezpečnostní opatření, jejichž cílem bude omezit průnik a působení teroristů a mezinárodní kriminality

Předpověď 2020

V dlouhodobém výhledu dojde postupně k zavádění a používání vojenských zbraňových systémů, jejichž vývoj již probíhá nebo do roku 2010 začne. Jejich základním cílem bude maximálně omezit lidské ztráty a velké materiální škody na obou stranách případného konfliktu. Implementace těchto systémů do ozbrojených sil jednotlivých států bude záviset

na jejich zdrojových možnostech a politické ochotě. I v dlouhodobém horizontu za rok 2020 budou v čele tohoto procesu USA, následovat je bude Rusko, Japonsko a Čína. Zdrojová náročnost výzkumu a především zavádění nových vojenských technologií způsobí, že většina dosavadních mocností nebude schopna budovat ozbrojené síly v celém jejich dosavadním spektru. To způsobí, že zejména v Evropě dojde k výraznější mezinárodní spolupráci až integraci ozbrojených sil, ve kterých profesionální národní armády budou představovat jejich jednotlivé segmenty.

Ozbrojené síly a další bezpečnostní sbory dostanou k dispozici stále sofistikovanější vybavení. Samotné zbraně se budou vyvíjet plynule, žádná velká revoluce není na obzoru. Rozvoj bude orientován na komplexní informační a sledovací systémy, které směřují k ustavení celkově zabezpečených prostorů. Je to ale drahé, a tak se to ani v nejbohatších zemích nebude šířit zcela plošně.

Bezpečnostní politika zatím nedokáže pokrýt rizika úplnou prevencí, proto se pozornost soustředí na metody detekce a včasného varování, a to na úrovni bezpečnostní politiky států, tak v konkrétních technologických, environmentálních a vojenských hrozbách (teroristické útoky s použitím ZHN, ke kterým však zatím nedojde).

Ve srovnání s dnešním stavem budou růst a nabývat na účinnosti prostředky jako odříznutí aktérů hrozeb od jejich ekonomických zdrojů, mezinárodní politická kampaň, veřejné odsouzení, mezinárodní izolace (ať už kvůli podpoře terorismu či nevěli chránit životní prostředí nebo nevěli řešit nejpálčivější problémy „třetího světa“). V obrovském měřítku se zvýší využívání veškerých technických prostředků ke sledování a identifikaci osob, monitorování výskytu ohrožení (nebezpečné látky apod.) či kontrole elektronické komunikace a přesunu peněz.

Ve vojenské sféře se bude více uplatňovat stále přesněji naváděná a svým účinkem přesnější munice (rakety, bomby), nové druhy špiónážních družic s mnohem širšími možnostmi získávání informací. Budou se využívat speciální systémy umožňující místně omezenou destrukci rizikových zařízení na území problémových zemí a integrované obranné systémy umožňující uzavřené prostoru problémových zemí. Bude zprovozněn úplný technologicky vyspělý „bezpečnostní plášť“ v prostoru vyspělého světa. V něm jsou lidé dokonale prověřeni a monitorováni, za což se mohou chovat a pohybovat téměř volně a svobodně. Má své slabiny, nefunguje na 100 %, ale míra bezpečí infrastruktury a sídel západního světa se výrazně zvýší.

Období do roku 2050

Začíná éra neletálních zbraní

Stále potrvá paradox, kdy ani nejvyspělejší systémy nedokážou zabránit ohrožení způsobenému přírodními silami nebo subjekty vybavenými propastně odlišnou, zcela primitivní technologií. Kolem roku 2040 bude nad kontinenty Evropy, Asie a Severní Ameriky do provozu uveden družicový deštník pro sledování pohybu mnoha druhů cílů – lidí, veškerého registrovaného zbrojního materiálu, různých průmyslových nebezpečných látek.

4. Od druhé světové války až do přelomu 80. až 90. let minulého století si supervelmocenské postavení vydobýly USA a SSSR a po jeho rozpadu si jej udržely jen USA. Budou podle Vašeho názoru schopny Spojené státy udržet si svoje supervelmocenské postavení v dlouhodobém horizontu? Jaký bude vývoj nově se utvářející supervelmoci Číny? Jaký bude vývoj velmocí, a které nové velmoci mohou vznikat? Jaká spojení mezi nimi vzniknou?

Předpověď 2010

Spojené státy jsou vojensky oslabovány díky vítězství liberálních kandidátů odmítajících vojenské výdaje, mocensky se proto současné velmoci začínají blížit USA. EU je i nadále vojensky více méně neschopná, stále politicky rozdělena, velký vojenský pokrok dělá Čína.

- ❑ USA si budou v tomto časovém horizontu a ještě dlouho poté schopny udržet své supervelmocenské postavení. Mají k tomu všechny předpoklady – silnou a perspektivní ekonomiku, smělou zahraniční politiku, vysokou technologickou úroveň včetně silné oblasti výzkumu a vývoje, a v neposlední řadě silné a akceschopné (schopné účinné samostatné akce) ozbrojené síly budované řízené a připravené tak, že jsou schopny dalšího plynulého rozvoje svých schopností, včetně politického vedení neváhajícího tyto síly v případě potřeby i použít.
- ❑ USA si rozhodně neudrží supervelmocenské postavení umožňující poručníkovat světu. Již v **první dekádě** se prosazuje i v USA snaha „vést svět“, a ne ho komandovat. Jen za těchto podmínek si mohou USA udržet jakési „vedoucí postavení“ plynoucí z ekonomické a technologické vyspělosti a ovšem (veřejně nezdůrazňované) vojenské síly, což vše je zúročením minulých i dnešních investic do vědy a výzkumu.

V dalších letech druhé poloviny dekády v USA dojde k jistému uvolnění vnitřní atmosféry, kdy bylo vše podřízeno nezpochybnitelnému vedoucímu postavení ve světě a následné válce s terorismem, vleklými potížemi s nastolením demokratického systému v Afghánistánu a Iráku a tím spojenými náklady. Do konce dekády budou muset USA řešit nárůst chudoby obyvatel zejména hispánského původu, starou bolest rasismu zjitřenou událostí v New Orleansu a dalším domácím problémům.

Jak už bylo výše naznačeno, USA si pravděpodobně dlouhodobě udrží vojenskou (pre)dominanci a budou výrazně svými vojenskými a technologickými kapacitami převyšovat další státní aktéry v systému mezinárodních vztahů. Čína se stane nedotknutelným regionálním aktérem, jehož dramaticky rostoucí vojenské schopnosti (viz např. současné koncepty týkající se výstavby námořních a výsadkových sil) mu umožní aktivně zasahovat v celosíjském měřítku, vyřešit definitivně poměr k Tchaj-wanu a aktivně působit při ochraně čínských menšin v okolních zemích. Úroveň globálního hráče plně srovnatelného s USA však zřejmě v tomto století nedosáhne. Čína bude muset řešit výrazné vnitřní problémy (disproporce nevyváženého ekonomického vývoje, politické ambice ekonomicky úspěšných regionů, vztah s menšinami, modifikace politického zřízení a jeho adaptace na do podmínek 21. století, ambice nových elit apod.), které ji dlouhodobě zaměstnají. Nicméně v regionu jihovýchodní Asie bude vůdčí zemí a vojenským a politickým aktérem č. 1.

Rusko názoru zůstane významnou regionální velmocí, avšak přes hospodářskou konsolidaci a vzestup vojenských schopností již nedosáhne váhy bývalého SSSR. Bude soutěžit s Čínou, USA a EU, potýkat se s řadou vnitřních problémů (počínaje hospodářskou situací, přes pacifikaci odbojných regionů až po řešení sociálních a demografických otázek).

EU zřejmě nedosáhne ani v dlouhodobém horizontu několika desítek let výrazného pokroku na cestě k celoevropskému státu. Zřejmě dojde do roku 2020 k rozšíření o Turecko a některé státy Balkánu, ale u hlediska vnitřní stability a politické únosnosti to bude asi maximum. EU bude muset stále více řešit již naznačené vnitřní socioekonomické a zdrojové problémy a její ochota aktivně působit jako významný aktér mezinárodní politiky bude velmi vágní a omezi

se zřejmě jen na preventivní mise ve svém okolí, případně v součinnosti s USA i dále (např. Blízký a Střední Východ).

Vše při starém: USA stále hegemonem, EU hledá svoje místo a pomalu buduje kapacity ke globálnímu působení. Čína a Indie v růstu, ale reálnými možnostmi jsou daleko za nimi. Rusko usiluje o obnovu velmocenského postavení, ovšem to jde jen do jisté míry. Reforma OSN bude polovičatá, stále zřejmější bude trend k vytváření ad hoc uskupení zemí vedená hegemony.

Do roku 2010 budou USA spolehlivě stále jedinou skutečnou supervelmocí světa. Označení USA za jedinou supervelmoc je ideologická fikce, vedoucí k mylné představě, že USA je jedinou mocností s celosvětovým vlivem. Exaktnější je teze, že USA jsou první globální mocností v multilaterálním světě, ale tvoří se i další globální mocnosti, jak již bylo uvedeno (Větší Čína, EU a islámský kvaziglobální superstrát – kalífát).

Spojené státy si udrží své dominantní postavení globální supervelmoci. Nebudou však schopné vést více než jednu vojenskou strategickou operaci. Budou udržovat dosavadní nadstandardní vztahy se spojenci, což nevylučuje rozdílné pohledy na aktuální politické, ekonomické, bezpečnostní a environmentální problémy.

Čína výrazně posílí své ekonomické a vojenské postavení, bude se připravovat na územní eskalaci v oblasti Sibiře a připravovat testování síly USA; bude pokračovat v intenzivním, ale řízeném ekonomickém rozvoji, výrazně kvalitativně posílí ozbrojené síly, mimořádnou pozornost bude věnovat modernizaci vojenského námořnictva. Nedosáhne kvalit globální supervelmoci, ale upevní své postavení regionální velmoci. Bude udržovat nadstandardní vztahy s Ruskem.

Rusko bude udržovat režim řízené demokracie, využije zisků z vysokých cen ropy k sociální stabilitě a ekonomickému rozvoji. Udrží si vysoký standard ve vývoji moderní vojenské techniky, zejména letecké a raketové, ale nebude zatím schopné v plném rozsahu tuto techniku zavádět do vlastních ozbrojených sil. Ruská armáda projde v tomto období výraznou reformou organizačních struktur a personálu. Ve svém regionu posílí (obnoví) svůj status velmoci. Bude udržovat dobré vztahy s Čínou a Německem a nekonfrontační vztahy s USA.

Francie, Německo a Velká Británie si udrží dominantní politické a ekonomické postavení v EU. Dále se prohloubí vzájemné vztahy mezi Německem a Francií, jako opožděná reakce na proces rozšiřování EU. Velká Británie bude udržovat nadstandardní vztahy s USA.

Japonsko si udrží postavení ekonomické a technologické velmoci, zahájí výstavbu moderních ozbrojených sil, které budou početně malé, ale vyzbrojené nejmodernější technikou. Udrží si nadstandardní vztahy s USA, s ostatními státy v regionu bude mít korektní vztahy.

Předpověď 2020

Čína spěje díky svému rychlému hospodářskému růstu a nízké společenské spotřebě na hlavu i díky tomu, že má možnost snadno koncentrovat finanční a intelektuální síly, rychle vpřed. Celkem přirozeně bude mít s rostoucím ekonomickým významem snahu uplatňovat stále více i svůj politický vliv. Snadněji toho bude dosahovat v teritoriích, kam předtím pronikne hospodářsky. Takovému vývoji budou mít mocnosti, jejichž zájmy se tento proces bude dotýkat, snahu čelit, což může být zdrojem bezpečnostních hrozeb.

Velmi nejistý je v dlouhodobém horizontu zřejmě vývoj Ruska - je závislý kromě jiného i na kultivaci společnosti a na zvládnutí hospodářských, kulturních, hodnotových, náboženských a dal-

ších rozdílů a rozporů uvnitř této obrovské země - rozdílů a rozporů které v jiném rozměru, jiné struktuře a určitě jinými metodami, než Rusko, bude v budoucnu řešit i EU. Lze očekávat, že ztráta velmocenské pozice a deziluze z reálného vývoje v zemi může vynést k moci radikální síly, jež ve spojení s vojensko-průmyslovým prostředím povedou Rusko k odklonu od euroatlantického hodnotově kulturního prostředí.

Zjevně výjimečné současné světové postavení USA může také vést k dalšímu sbližování Ruska a Číny a vytvoření jakéhosi „supervelmocenského bloku“, přičemž nelze vyloučit i sbližení těchto dvou států s Indií (ta v tomto sbližení může hledat protiváhu proti proamerickému Pákistánu). Zdá se, že všechna tato řešení povedou k „jadernému patu“.

Stále trvá jakkoliv odstupňovaná podpora USA západní Evropou, která zejména trpí začínajícím vydíráním zeměmi Středního východu, kde islám opět nabývá vlivu. Evropa docenjuje význam euroatlantického spojení během války proti terorismu, které je nyní dobrým a potřebným základem spolupráce s Američany v řešení nových světových problémů jako využívání energetických zdrojů, bída třetího světa, nedostatek vody, životní prostředí atd.

USA začnou v této době ztrácet své výlučné postavení světového vůdce a jedinečnou pozici jediné globální mocnosti. S Čínou se dostane do vztahu soutěžení a soupeření. Taktéž EU se dostane z pozice slabšího spojence do pozice soutěžícího až soupeře USA. Vztahy mezi USA a islámskou politickou entitou budou vztahy končící konfrontací. V tomto a v následujícím období se Ruská federace zřejmě stane (zůstane-li celistvá a nikoli rozdělená na evropskou část, Sibiř a Dálný východ) regionální mocností. Stejně tak Turecko, v Asii Indie, v Latinské Americe Brazílie, v Americe integrovaná Střední Amerika nebo Mexiko. V severní Africe snad země Magrebu nebo i Tanzanie.

Kolem roku 2020 již bude Evropská unie jednoznačně krystalizovat ve světovou velmoc – ekonomicky i politicky, stále více také vojensky. EU bude v podstatě jediným účinným řešitelem blízkovýchodních problémů. Zároveň bude mít jasné velmocenské postavení Čína, především po ekonomické (stále však ještě s ohledem na nenaplněný potenciál) a vojenské stránce. Politicky však sama nebude schopna spoluurčovat směr světového vývoje, navíc dvakrát se bude muset podřídit silnému tlaku ostatních velmocí, jehož výsledkem bude naprosté osamostatnění Tchaj-wanu a Tibetu. Čína bude nucena pro jakékoliv své „velké plány“ hledat, často skrytě, stejně zainteresované spojence či spojence za protislužbu, nejčastěji USA a Indii. Vyrovná se ekonomická a vojenská síla USA a Číny (USA ztratí svoji technologickou dominanci), Rusko bude druhořadou světovou velmocí, USA nebudou schopny zasahovat při anexi Tchaj-wanu Čínou. Vznikne volnější integrace muslimských států s koordinovanou obrannou o zahraniční politikou. Bude vznikat mocenské uskupení s indickou dominancí.

EU bude v podstatě jediným účinným řešitelem blízkovýchodních problémů a do roku 2020 se stane reálným globálním aktérem první třídy. Vztahy s USA zůstanou mnohem těsnější než s jinými mocnostmi, navzdory odlišné politické a strategické kultuře. Čína ve svém velmocenském postavení však nedokáže převzít skutečnou politickou iniciativu a „drive“, jako to dokázala Evropa a Amerika v 19. a 20. století. Vůdčí potenciál Číny se vyvíjí v utváření protiváhy vůči USA nebo EU a jimi vedenými aliancemi. Role Indie bude ještě znatelněji vázána na region. Kromě nich se jasněji vyprofilují regionální uskupení států jižní Ameriky, Africká unie a spolek zemí jihovýchodní Asie.

Předpověď 2050

Začínají se projevovat - díky uvolněné demokratické politice - odstředivé tendence velkých čínských provincií, možný vznik samostatných čínských států. Mocensky se tyto státy rovnají USA.

USA, i když jsou stále mocností číslo jedna a vítězství na protiteroristické frontě ještě posílilo a rozšířilo jejich vliv, zejména na Středním východě (tím není řečeno, že by je tamní lidé milovali), si uvědomují, že o svůj podíl vlivu se budou hlásit ještě další adepti jako EU, Indie a Čína. Evropa pod tlakem událostí konečně vyroste v silného a akceschopného partnera, se kterým jsou USA schopny se dohodnout a spolupracovat. Podobná situace bude s Ruskem, které navíc má energetické zdroje. Obavy bude vzbuzovat Čína. Ze symbiózy systému totalitní vlády komunistické hierarchie a volného podnikání nižších a středních vrstev, v té době již značně bohatých a dravých, zejména ve městech, vyrostl silný autokratický stát nezatížený „balastem“ neakceschopných demokratických institucí a plně soustředěný na všestranný rozmach státu, což vyhovuje oběma těmto „zdrojům síly“. Čína nikdy nesnížila počet svých ozbrojených sil, které naopak moderně vyzbrojuje a cvičí. Tchaj-wan by mohl být záminkou a úvodem čínského vstupu na světové kolbiště a testem americké ochoty se za Tchaj-wan postavit.

Spojené státy budou i nadále usilovat o postavení jediné globální supervelmoci. V tomto svém postavení se budou opírat o vztahy se sjednocenou Evropou. Od roku 2020 jejich vliv na světové dění bude klesat, zejména na Dálném východě a v Evropě. Evropa, pokud zvládne svoji integraci, se bude USA postupně přibližovat, ale nebude usilovat o postavení vojenské supervelmoci. Bude budovat evropské ozbrojené síly v rozsahu přiměřeném svému ohrožení.

Vývoj Ruska rozhodujícím způsobem ovlivní, zda se mu podaří zabránit dalším desintegračním tendencím, především na území východně od Uralu, a zda stabilizuje poměry na svých jižních hranicích. Podaří-li se mu k rychlému hospodářskému vzestupu využít své strategické výhody, naprosté surovinové nezávislosti, dojde k jeho politické stabilizaci a stane regionální velmocí. Dojde-li k nadstandardní spolupráci s Čínou, vytvoří společně globální supervelmoc.

Čína dosáhne rozhodujícího ekonomického, politického a vojenského vlivu na Dálném východě a v jižním Tichomoří. Bude se snažit udržovat nadstandardní vztahy s Ruskem, zejména v severní části Dálného východu. Postupně do roku 2050 získá status supervelmoci. Vzroste ekonomický a politický význam Indie na vrub Pákistánu a stane se regionální velmocí, i když hlavní těžiště její pozornosti se soustředí na vnitřní poměry. Další regionální velmocí se stane v regionu jižní Ameriky Brazílie.

Kolem roku 2050 budou ve světě tři supervelmoci: Čína, Evropa a Spojené státy. Na nižší úrovni budou např. Indie, Rusko, Brazílie. Mezi roky 2040 a 2050 budou USA usilovat o těsnější spolupráci s EU ve více oblastech, především ekonomické a „protiteroristické“. USA přijdou s iniciativou pro sladění a vzájemně velmi těsné koordinování výzkumu v oblasti vojenství a kosmonautiky mezi USA a EU.

Podle jiného názoru se USA i Evropa mohou stát jedněmi z mnoha regionálních mocností, ale i zůstat určující silou světového dění. Může vzniknout Islámská konfederace, Rusko se rozdělit na několik samostatných států, subsaharská Afrika přejít na systém kmenových vlád a stát se místem pro důstojný život.

- 5. Rizikem reakcí na všechny bezpečnostní hrozby je menší či větší omezování lidských práv a svobod. Jak budou v souladu s Vašimi představami o budoucích bezpečnostních hrozbách a jejich rizicích podle Vašeho názoru lidská práva a svobody respektována či naopak omezována?**

Předpověď 2010

Lidská práva v demokratických zemích nezměněna

Orgány zákonodárné moci států budou jistě vystaveny tlakům výkonných mocenských orgánů na legalizaci omezování lidských (občanských) práv a svobod, pro což bude vždy nalezen dostatek důvodů (v současné době - v první dekádě 21. století - je tento tlak odůvodňován potřebou čelit terorismu, přestože terorismus je fenoménem celého 20. století - jednotlivé proudy se zásadně odlišují, např. svými kořeny či motivací a jejich společným rysem jsou metody) a uměle bude vytvářena obava z případné budoucí odpovědnosti. Víra v to, že tento tlak může mít úspěch jen dočasně a v dlouhodobém horizontu řešení tohoto typu úspěšné nebude, je stejně silná, jako obava, že společnost může těmto tlakům podlehnout. Vývoj nelze odhadnout, jen sledovat jej s obavami.

V první dekádě 21. století s nárůstem bezpečnostních hrozeb vzrostla snaha státní administrativy omezovat do té doby platná lidská práva a svobody, natož aby projevovala nějaké tendence je rozšířit. Realita hrozeb v důsledku narůstajícího terorismu může ovšem i v rozvinuté demokracii znamenat akceptaci některých těchto opatření veřejností. Půjde o omezování volného pohybu a pobytu osob, kontrola a sledování a zpravodajské rozpracování vytypovaných osob, skupin, národnostních menšin, politických stran církví apod. a jejich vyhodnocování. Jsou zavedeny přísnější kontroly na hranicích, může dojít k diferencovanému přístupu k některým cizincům, imigrantům, gastarbeitřům, kteří budou podrobeni jinému režimu než domácí obyvatelé atd. Pozornost se soustředí na zabránění zneužití těchto opatření vůči policii či státní administrativě nepohodlným lidem, protože takové případy se budou množit. Proto vzroste úloha ombudsmana, tisku, a organizací typu Amnesty International a dalších podobných institucí.

Nejen svoboda, ale i bezpečí patří v demokratické společnosti mezi základní lidské hodnoty. Problémem je, že mezi těmito prioritami není přímá, ale nepřímá úměra. Analýza globální společnosti zčásti ukazuje, že čím je ve společnosti více svobody, řád volnější, má méně regulace a povinných pravidel, tím je ve společnosti více neurčitosti a nejistoty, a tím i méně bezpečí. Často proklamovaná teze, že více svobody znamená i více bezpečí, platí jen pro někoho a přechodně, a to vždy při ohrožení někoho jiného. Proto rozumné vládnutí usiluje o rovnovážný stav mezi svobodami a bezpečností a pocitem bezpečí.

Ve střednědobém horizontu bude i dále vzrůstat pocit obav, nejistoty a malého bezpečí značně nerovnoměrně, podle toho, na kterém místě konkrétní hrozba udeří. Omezovány budou zejména ty svobody, jejichž uplatňování zvyšuje bezpečnostní rizika. Jak bude pokračovat bezpečnostní spolupráce v Evropě, tak se v Evropě vyrovnají rozdíly v omezení některých svobod.

Podle jiného názoru je představa o nutném rozporu mezi bezpečnostními opatřeními a lidskými právy vykonstruovaná a opírá se o povrchní vnímání lidských práv a svobody. Svoboda nespočívá v tom, že člověk může dělat, co chce, a že ho nic neomezuje, nýbrž v tom, že má možnost autenticky a odpovědně naplňovat svůj život. S tím se různá omezení daná bezpečností přímo nevyklučují.

Rozumnou míru bezpečnosti lze zajistit i bez citelného zasahování do lidských práv a svobod. Opatření, které si bezprostředně vyžaduje současná bezpečnostní situace, a ty která budou dále nasazována, se dají efektivněji využít a uplatnit i s pochopením veřejnosti (s abstrahováním od radikálních skupin chránící lidská práva a svobody), když jejich nasazení bude předcházet vysvětlovací kampaň.

S rozšiřováním pravomocí policejně bezpečnostních orgánů by pochopitelně měly být i rozšiřovány i kontrolní mechanismy policie a bezpečnostních orgánů, aby bylo v maximální možné míře možné zabránit jejich zneužití. Tyto orgány by měly fungovat i mimo strukturu jich samotných (tedy být mimorezortní – např. ombudsman pro policejní činnost atd.).

Riziko omezování práv a svobod nevyplývá nutně z objektivních bezpečnostních hrozeb, ale ze subjektivních reakcí společnosti a politiky na ně. Velkým rizikem proto je zneužívání bezpečnostních hrozeb k disfunkčním záminkám pro omezování práv a svobod občana či společnosti. Způsoby reakce na hrozby budou do značné míry dány silou státu, morálním duchem společnosti a postoji a rozhodnutím občanů k jejich obraně. Konkrétní průběh a tendence v následujících letech není možné opřít o věrohodné argumenty.

Podle dalšího názoru tomto časovém horizontu žádný závažný vývoj ve srovnání s dnešním stavem neproběhne. Patrně bude vytrvale zpřísňována azylová a imigrační politika, ale je otázkou, nakolik lze taková opatření pokládat za omezování práv a svobod člověka. Lze shrnout, že svobody a lidská práva budou v podstatě zachována, ohroženy budou osobní údaje, tedy soukromé povahy.

Do roku 2010 nepředpokládám dramatický skok ve vývoji opatření směřujících k omezování nebo ochraně lidských práv. Pravděpodobně budeme i nadále svědky trendu, kdy na jedné straně se lidská práva stávají referenčním objektem mezinárodní politiky a jejich ochrana motivem užití síly, na straně druhé v oblasti vnitřní politiky lze očekávat další postupné zvyšování míry kontroly a omezování lidských práv ve vnitropolitické rovině.

Předpověď 2020

V řadě nových demokracií přechod od tzv. liberálních demokracií k neliberálním demokraciím, režim v tradičních demokraciích zůstává stejný

V období **druhé dekády** už bude dostatek zkušeností a bude zaveden efektivní systém prevence před případy zneužití a zvláště ze strany státních orgánů, a navíc tyto orgány budou na takové úrovni a s takovou morálkou, že k omezování práv a svobod občanů budou sahat jen v odůvodněných případech a ne pro své pohodlí či provádění šikany. Pokud se to stane a veřejnost se o tom přesvědčí, lze na druhé straně počítat s tím, že obecné pojetí a chápání lidských práv a svobod dozná určité kvalitativní změny, např. zavedení průkazů nebo čipů či čísel sociálního pojištění nebude chápáno jako omezování osobní svobody ale jako praktická nutnost a potřeba života organizované moderní společnosti.

Po roce 2020 lze předpokládat tak vysokou míru zapojení vyspělých informačních technologií do běžného života, že jejich vyžívání bezpečnostním aparátem státu bude nejen široce akceptováno, ale přímo vyžadováno jako záruka zajištění bezpečnosti občanů státem. Smíření se se zvýšenou mírou nenápadné, ale důkladné a inteligentní kontroly, bude umocněno reakcí na teroristické aktivity, nelegální imigraci apod.

V dalším vývoji bude nejspíše docházet k oslabování práva na listovní tajemství a nedotknutelnost soukromé komunikace, tj. ke kontrole obsahu e-mailů, běžné pošty, k telefonním

odposlechům apod., které vždy budou těmi nejviditelnějšími zásahy do individuálních svobod. Následovat je budou širěji sdílené databáze (v rámci zpravodajství v EU, v kooperaci s USA, Ruskem a dalšími aktéry) osobních údajů, včetně údajů o zdraví člověka, sledování rizikových skupin lidí (s ohledem na terorismus) a vysoká kontrola jejich sdružování. Dojde k narušení soukromí občanů vytvořením plošných systémů k získávání informací pro potřeby integrovaného datového souboru v rámci protiteroristických opatření a v souvislosti se změnou forem terorismu a organizace teroristických skupin

Hrozí, že komplexní sledovací systémy, monitorující pohyb všech osob, budou zneužity k vydírání a okrádání. Je pravděpodobné, že dojde k přísnější segregaci osob „prověřených“, pohybujících se v bezpečném prostředí a krytých různými formami pojištění, od lidí z rozvrácených, divokých a špinavých prostorů či společenských vrstev mimo sociální kontrolu.

Předpověď 2050

Ve 30. letech se obecně předpokládá, že člověk v zásadě nebude podle dnešních zvyklostí a pojetí svobodnější. Možná naopak by se nám zdál svobodný méně, ale nebude to tak cítit. Pokud nebude státní autoritou přímo a zbytečně omezován nebo šikanován, nebude mu tolik vadit, že zanechává během svého života za sebou různé stopy, které jej mohou identifikovat, ale zároveň mu pomáhají se orientovat a nalézat místo v přelidněném a přeorganizovaném světě.

Člověk pochopí (ani mu nic jiného nezbude), že se musí vzdát části své „suverenity“ (právě tak jako to musí učinit státy) výměnou za náležitost k nějakému celku, který bude mít dost sil a prostředků, aby mu zajistil bezpečnost a existenci. V době nedostatku energetických zdrojů, vody, případně užitelného prostoru, jenž konci půlstoletí nastane, není jiná alternativa.

V dlouhodobém horizontu, pokud bude pokračovat evropská integrace, podaří se v Evropě bezpečnostní situaci stabilizovat. A naopak, dojde-li k zastavení evropské integrace a jednotlivé státy začnou výrazně prosazovat parciální národní zájmy, zvýší se některá bezpečnostní rizika a omezování svobod bude pokračovat. Podle zákona bude možné registrovat určité osoby pomocí čipu, totálně sledovat veškeré soukromí osob včetně jejich pohybu. V zásadě vše, co budou jednotlivé státy, resp. nadstátní útvary jako je EU, spojovat se svým bezpečnostním ohrožením, bude důvodem pro omezení určitých svobod a práv. Při zpětném pohledu na padesátiletí 2000–2050 bude např. na evropském kontinentě znatelný pokles citlivosti vůči omezování lidských práv a svobod u obyvatel tradičních evropských kultur, zatímco u obyvatel původně z jiných neevropských oblastí světa se bude tento práh citlivosti zvyšovat. To bude jedna z nejsilnějších tenzí mezi občany EU a povede k určitému vnitřní fragmentaci silně rezonující v politickém životě EU.

S rozvojem biotechnologií (zejména medicíny) a informačních technologií se ve jménu jiných hodnot a motivací (bezpečnosti, zdraví, ekonomické výhodnosti apod.) sekundárně ještě zvýší kontrola občanů. Dojde k definitivnímu prolomení tradičních představ o „suverenitě jedince“ a k přijetí systému, v němž občané budou povinně poskytovat např. biometrické údaje (např. profil DNA) k využití pro potřeby státu, ale i pro komerční využití (medicína, bezpečnostní služby apod.). Tlak na snižování kriminality, rizika terorismu, precizace evidence obyvatel a kontrola migrace, vytváření medicínských a dárcovských databází, pracovních-kariérních informačních databází atd. bude narůstat. Toto (z dnešního pohledu) omezování lidských práv bude však ospravedlňováno jejich ochranou (právo na bezpečnost, zdraví, seberealizaci apod.).

6. Bude podle Vašeho názoru Evropa, resp. Evropská unie ve střednědobém a dlouhodobém horizontu schopna takové politické, ekonomické a vojenské integrace, která jí umožní dosáhnout statusu další supervelmoci? Jak může v následujících desetiletích tento proces probíhat?

Předpověď 2010

Získání statusu supervelmoci nesouvisí pouze s úrovní integrace (politické, ekonomické a vojenské), ale také a především s úrovní, jaké bude EU schopna v jednotlivých vyjmenovaných segmentech společenského dění dosáhnout, a to především v porovnání s ostatními částmi světa, vůči nimž by vystupování EU z pozice supervelmoci mělo vůbec význam (a jimiž musí být takový status respektován, jinak je prázdný) - tedy jaké výkonnosti ekonomické sféry dosáhne, nakolik se jí podaří vyvážit přirozeně vznikající vnitřní rozpory a pnutí plynoucí z rozdílných zájmů regionů či teritorií v různých oblastech, nakolik se podaří alespoň zčásti vyrovnat rozdíl mezi vojenskými schopnostmi EU a vojenskými schopnostmi jediné současné supervelmoci - USA, ad. V horizontu roku 2010 je dosažení stavu, jenž by opravňoval EU považovat sama sebe za supervelmoc, o náhledu ostatního světa nemluvě, není reálné.

Na začátku nového století je Evropa stále rozdrobena. Jediným hmatatelným výsledkem na cestě ke sjednocení je Evropské společenství založené již minulém století. Ustavení Evropské unie jenž mělo být kvalitativně vyšším stupněm evropské integrace se neuskutečnilo. V roce 2005 byla referendy v několika státech odmítnuta navrhovaná evropská ústavní smlouva a tím byl integrační proces zastaven. To se projevilo zejména v nenaplňování postupných cílů v přípravě a realizaci společné obranné a zahraniční politiky.

Evropa také do integrace v **první dekádě** nebyla ničím příliš tlačena. Pokračovala válka proti terorismu a na její vedení Evropě stačil dosažený stupeň kooperace bezpečnostních sil jednotlivých států a v otázce vážnějších bezpečnostních hrozeb zde bylo stále NATO, rozšířením na východ sice poněkud rozmělněné, ale s americkou silou v zádech stále ještě silné a respektované. Doplněvané kontingenty jednotlivých států (včetně ČR) je platnou a viditelnou silou, která USA pomáhá ve vojenských akcích proti terorismu v prostoru Střední Asie. Výstavba Evropských ozbrojených sil vážla jednak liknavým přístupem jednotlivých států, jednak koncepční nevyjasněností vztahu k NATO.

Až do roku 2010 žádný podstatný vývoj neproběhne, uskuteční se další dvě kola ratifikačního procesu vždy nově upravené „ústavy EU“, vyjádří se všechny státy, poprvé budou proti přijetí čtyři státy, podruhé jen jeden. Integrační tendence budou probíhat v podobě sinusoidy, postupně se ustálí v progresivním směru, zejména v oblasti politické integrace, zaostávat bude ekonomická i vojenská integrace. V této době ještě EU určitě supervelmocenského postavení nedosáhne. Podaří se nanejvýš zefektivnit mechanismy rozhodování na poli společné zahraniční a bezpečnostní politiky, bude vytvořen kádr národních sil pod velením EU pro zvládání krizí.

V krátkodobém výhledu tedy nedojde v Evropě k výraznější politické a vojenské integraci. Ekonomická integrace sice postoupí, protože se přirozenou cestou prosadí již dříve nastartovaný proces, ale v bezpečnostní oblasti nedojde zatím k integraci, prohloubí se však vzájemná spolupráce všech bezpečnostních složek, tak jak budou spolupracovat při eliminaci společných skutečných hrozeb. V politické a sociální oblasti se bude EU především vyrovnávat s problémy a následky svého dosavadního rozšiřování. Je však možné, že dojde k určité

politické integraci mezi některými, především původními státy EU. To neumožní, aby v tomto horizontu dosáhla statusu supervelmoci.

Podle jiného názoru politická, ekonomická, vojenská integrace výrazně pokročí, posílí se vztahy mezi Evropou, USA a Ruskem. EU je v současnosti ve fázi nejistého odhodlání pokračovat v integraci. Dosavadní oktrojovaný přístup označovaný často jako diktát Bruselu a charakterizovaný sérií mezinárodních ústavně právních, organizačně politických a správních integračních kroků se vyčerpал. Nutně musí následovat integrace ekonomická, provázená následně politickou. Spor o politickou tvář Evropy, tj. zda to bude „Vlast Evropa“, jak chce Německo, nebo „Evropa vlastí“ jako to vidí Francie, nadále trvá. To je druhá strana otázky, bude-li integrace vedena jako integrace svobodných evropských občanů, nebo integrace národních států.

Obsahem tohoto období bude i osamostatňování Evropy a řešení vzájemných vztahů s USA, s Čínou a s politickým islamismem, který nemůže být založen na omezeném pojetí „války s terorismem.“ Nedílnou součástí bude i vytváření produktivních vztahů a mírové spolupráce s Ruskou federací, s Tureckem a mírové vyřešení bolestného problému rozvráceného a nestabilního Balkánu.

Integrace v bezpečnosti oblasti (vojenská integrace) v rámci EU musí pokračovat, a to posilováním evropského pilíře NATO a vytvářením Evropského obranného společenství (EOS) v rámci evropské obranné a bezpečnostní politiky.

Podle dalšího názoru výsledky a tendence integračních procesů nelze spolehlivě prognózovat. Možné úvahy opřené o historická poučení jsou však spíše skeptická: Evropa se ve 20. století vyvíjela příkře odlišně od dobových politických projektů integračních (viz Brian-Kellogův pakt) i projektů společenských (tisíciletá velkoněmecká říše, „Se Sovětským svazem na věčné časy a nikdy jinak“ ...) a do 21. století vstoupila s podobnými problémy jako do století minulé – válkou na Balkáně a balkanizací (rozdrobením) evropských států.

Předpověď 2020

EU stále neschopná, více méně rozvrácena vnitřními spory

Teprve světový vývoj v **druhé dekádě** a ještě výrazněji ve třetí postaví otázku integrace nekompromisně. Buď bude Evropa jednotná a silná a jen taková může počítat se spojenectvím a podporou USA, které mají v té době již samotné co dělat, aby si udržely své výsadní postavení mezi novou Čínou, Indií a islámským světem, nebo její význam pomalu ale jistě zanikne. Éra malých států končí.

Je předpoklad, že některý silný stát, nebo spíše dva až tři (Německo, Francie, Anglie), jejichž ekonomická integrace vlastně soustavně pokračuje, pochopí situaci a začnou (třeba na bázi Evropského společenství či přípravě EU) tentokrát skutečně integrovat. K nim se budou přidávat další státy, protože jediné ve spojení budou mít šanci si zachovat svou identitu. Jednotlivě nepřežijí. Ne že by vyhynuly, ale budou bezvýznamné. Nota bene ve 30. a dalších letech budou evropské státy (národy) natolik penetrovány Vietnamci, Turky, Severoafričany a Číňany, že budou představovat značnou politickou sílu a vyvstává otázka, zda se tato síla přimkne k tradičnímu obyvatelstvu a následně k evropské integraci – což lze očekávat, protože tyto menšiny jsou i v jiných zemích. Ještě v první dekádě se prokazuje silná vazba zpět (obchodní vazby) a tendují se soustřeďovat do svých komunit. Existuje jazyková bariéra, rasová odlišnost, ale hlavně co je společné německému Turkovi i francouzskému Marokánci

- silně prožívané náboženské cítění, tj. islám. Ukazuje se, že ani tak barva kůže není překážkou splývání ras a národů, jako je náboženství – víra.

Je předpoklad, že aktivity terorismu a jeho následná likvidace budou v Evropě znamenat i zánik jeho ideologie – fundamentalistického islámu. V třicátých a následných letech nastoupí již i „nová generace“ zde zabydlená a ovládající jazyk, ne tak nábožensky orientovaná a narůstajícími vztahy k zemi usídlení, ale bez nacionalistických kořenů původního obyvatelstva, a mohou tak být pozitivní silou v integračním procesu.

Jistým problémem může být čínská komunita. I když není nebezpečí, že by se opakovala historie *china-townů* v USA, může u této komunity vzniknout jakýsi patriotismus založený na tom, že Čína se v 30. letech stane obrovskou velmocí jak hospodářsky, tak vojensky, ve výzkumu (kosmos), ve sportu atd. To může evropské Číňany odrazovat od asimilace a splnutí, nebo to alespoň zpomalovat.

Tato evropská integrace z pochopení její nutnosti, viz vývoj světa, bude rychlejší a důkladnější. Kdo se přidá, bude respektovat pravidla a nebude vymýšlet a prosazovat své výjimečnosti (např. používání jazyka, a jiné nápady, které dnes tolik komplikují integrační procesy a navíc stojí obrovské peníze) nebo zůstane mimo. V době vyhrocování tenzí a nárůstu nových sil a tendencí na světovém kolbišti, úbytku energetických a vodních zdrojů bude dnešní pojetí státní suverenity a národní identity vypadat poněkud úsměvně.

V EU není na celoevropské úrovni dostatek politické vůle zvyšovat své náklady na technologie, vojenství a dostatečnou prevenci bezpečnostních hrozeb. Úsilí je prioritně směřováno (a zdroje čerpány) do oblastí a řešení palčivých vnitřních sociálních, demografických a ekonomických problémů. Evropské unii se pro odpor národních států a většiny obyvatelstva nepodaří prosadit takovou formu politické integrace, která by z EU de facto učinila státní útvar disponující jednoduchým a akceschopným rozhodovacím mechanismem a takovými kapacitami (vojenskými, policejními, diplomatickými, ekonomickými), které by rozhodnutí EU převáděly důvěryhodným způsobem do reality. Nepředpokládá se ani vznik nadnárodních ozbrojených sil a zánik národních armád. EU zůstane „někde na půli cesty“ mezi vnitřně jednotným ekonomickým prostorem a politicky integrovaným státem. Národní státy, především Francie, Velká Británie, Německo, Polsko a Turecko budou hrát roli „rovnějších mezi rovnými“ a nebudou ochotny vzdát se své suverenity v obraně, bezpečnosti a samostatné zahraniční politice. Přestože zřejmě časem dojde k přijetí nějaké formy ústavy EU, nebude se jednat o nadřazený právní rámec pro jednotlivé členské země, ale spíše o dokument řešící procedurální a kompetenční vztahy uvnitř struktur EU.

EU se nestane do roku 2050 supervelmocí, maximálně se bude snažit zasahovat v omezené míře v okolí (Afrika, Blízký a Střední východ, východní Evropa), ale pro postavení supervelmoci jí chybí dostatek politické vůle, neochota nést dlouhodobé náklady vyplývající z pozice supervelmoci (zejména na budování vojenských kapacit), úporné lpění na národní suverenitě a protekcionismu, neochota k altruistickému chování, neochota vzdát se *welfare-state*, dramatické narůstání demografických, sociálních a ekonomických problémů, které budou vyžadovat prioritní řešení, dále „nezkušenost“ s postavením supervelmoci a odlišné kulturní, historické a politické zkušenosti (např. oproti USA), absence evropského politického národa nebo nedostatečné ztotožnění se s ideou evropanství jakožto nosnou ideou sebeidentifikace nadřazenou národní příslušnosti, absence skutečné celoevropské politické kultury, celoevropských „národních zájmů“ atd. Evropská unie zůstane významným kontinentálním aktérem, avšak z politického a vojenského hlediska bude relativně nevýznamným hráčem na poli mezinárodní politiky.

Krátce po roce 2010 se eurozóna rozšíří na území všech členských států EU, rovněž vnější teritoriální hranice Unie bude zároveň hranicí *schengenského systému*. Odezvou na dva mohutné teroristické útoky z přelomu let 2010 a 2011 bude další verze ústavy s pohotově doplněnými ustanoveními, jež otevrou radikálně nové možnosti koordinovaného a účinného postupu proti terorismu; ústava bude záhy v antiteroristické euforii jednomyslně ratifikována. Do roku 2015 několikanásobně vzroste transfery zboží, kapitálu a služeb na vnitřním trhu EU, pohyb pracovní síly bude zahrnovat asi 20 % obyvatel EU. EU se pod tlakem vnějších okolností musí stát garantem komplexní vnitřní bezpečnosti na teritoriu členských zemí. Postupně důsledku toho a dobrých zkušeností se urychlí proces integrace a unifikace ve společné bezpečnostní a obranné politice.

V dlouhodobém výhledu ekonomická integrace a postupné řešení problémů, které vyplývají z rozšiřování EU, budou EU stabilizovat i politicky, a to povede k politické integraci. Evropa svým ekonomickým potencionálem dosáhne statusu supervelmoci, ale zřejmě o něj nebude usilovat ve vojenské oblasti. Evropské vojenské síly budou významně integrovány, ale jejich kapacita bude přiměřená evropské filozofii řešení konfliktů, tj. nebude-li Evropa vojensky ohrožována, nebude budovat superarmádu.

Předpověď 2050

Evropa se stane světovou supervelmocí na úrovni USA, výrazně se prosadí integrační tendence mezi těmito partnery a Ruskem k vytvoření protiváhy vůči světové supervelmoci č. 1, tj. Číny. Po roce 2020 budou na velmi vysokém stupni kvality dobudovány a připraveny společné evropské síly rychlé reakce. Obrysy a obsah ESDP (European Security and Defence Policy) se v dalším období zpřesní a zhmotní do konkrétní struktury sil, která bude kolem roku 2040 zahrnovat takřka veškeré ozbrojené síly členských států. Kolem roku 2050 bude velmocenské postavení EU obecně zcela srovnatelné s postavením USA. Po ekonomické stránce bude EU silnější, po vojenské stránce srovnatelná co do kapacit, ale zaostávat bude v akceschopnosti, politicky se bude EU ve světě těšit znatelně vyšší prestiží a uznání než USA. Předpokládá se pokračování EU jako historicky zcela unikátní formy politického uspořádání.

7. Česká republika se svými ozbrojenými silami angažuje na mnoha místech světa, domníváte se, že nasazení našich sil potvrzuje, rozšíří se či zúží, lze předpokládat v určených časových obdobích účast i v jiných zemích, a kde?

Předpověď 2010

Afghánistán, Balkán, v podstatě stav shodný s dnešním

Odpověď na tuto otázku souvisí s prognózou vývoje NATO a euroatlantických vztahů vůbec, neboť pouze v jejich kontextu mohou případná budoucí zahraniční angažmá OS ČR probíhat. Z mnoha důvodů lze předpokládat budoucí nasazení OS ČR v zahraničí zhruba v současném rozsahu. Objevující se tendence k účasti AČR ve více menších misích, než jakých se účastní nyní, je řešením sice možným, jeví se ale jako ve všech směrech velmi náročné a přijetí takového řešení by mělo být vyváženo hmatatelným politickým prospěchem - ten ale dosud zjevný není.

V zájmu středních a malých členských zemí NATO a EU je usilovat minimálně o zachování současného uspořádání vztahu zemí EU a NATO. Vytváření jakýchkoli paralelních sil nedává smysl

a nutně by vedlo k vážné krizi NATO a zřejmě i k ukončení přítomnosti USA v Evropě, což není v zájmu ČR.

Naše politické proklamace bude nutno stále více dokládat činy. Naše podpora EU a NATO bude vyžadovat nasazování našich vojáků, které potrvá a bude se i rozšiřovat. Vyrůstající náklady budou nutit ČR i ostatní malé státy prosazovat zefektivnění obou organizací a řešení jejich vzájemných vztahů a kompetencí.

Již boj proti terorismu z počátku století ukázal, že úvahy o široké suverenitě a samostatné politice nemají budoucnost. Tím více to bude zřejmé v **druhé a třetí dekádě**, kdy je dojde ke zvýšenému napětí kolem zdrojů energie a vody. ČR má budoucnost jedině v aliancích jako je EU a NATO. Naše aktivity se musí zaměřit k jejich posílení a zefektivnění. Význam ČR bude posuzován jen podle těchto kroků a kvality a rozsahu našich sil v mezinárodních operacích. Harmonogramem budování našich OS, jejich výcviku a výzbroje jsou harmonogramy EU a NATO.

V **první dekádě** stále ještě nebude jasno v EU o jednotě a závaznosti společné obranné a zahraniční politiky. Proto ČR bude prosazovat a posilovat NATO jako jediného garanta a akceschopného činitele proti bezpečnostním hrozbám. Po zkušenostech z Afganistanu a Iráku zřejmě nebudou realizovány ve **druhé dekádě** vojenské akce podobného typu a české vojenské kontingenty budou spíše peacekeepingového charakteru. Důraz se bude přesouvat na policejní síly a odborníky na výstavbu státní správy, demokratických orgánů a institucí. Tak tomu bude na Balkánu a koncem desetiletí v Iráku a Afghánistánu. Souběžně bude probíhat přestavba naší armády v souladu s plánem NATO. Zvýšené úsilí bude věnováno zpravodajské činnosti, která by měla být schopna identifikovat s předstihem nepřítele, zejména teroristy s jejich plánem na použití ZHN, k čemuž mohou pod tlakem protiteroristických opatření přikročit. Tento úkol přetrvává do **druhé dekády**, kdy se bude rozhodovat o definitivním skoncování s terorismem. V tu dobu mohou naše jednotky být nasazeny do bojových akcí vyhledávání a ničení teroristických buněk v islámských prostorech.

Opomeneme-li pozorovatelské a inspekční mise, ve kterých působí jen jednotlivci, ozbrojené síly České republiky se v současnosti angažují na čtyřech místech světa: v Kosovu, Bosně, Iráku a Afghánistánu. Žádná z těchto operací není samostatnou českou záležitostí. Česká armáda vždy působí ve společných mnohonárodních misích, kterým velí NATO nebo EU, výjimečně některý vedoucí stát těchto společenství. Tato strategie bude i nadále pokračovat. Armáda nasazuje v průměru do tisíce vojáků v pravidelné rotaci, což odpovídá jejím současným možnostem. Tyto možnosti se mírně zvýší po dosažení počátečních operačních schopností na konci roku 2006. Mise v Kosovu a v Afghánistánu, které jsou početně a organizačně nejnáročnější, budou zřejmě pokračovat nejméně do roku .

Účast v irácké misi, která má především specifický policejně-výcvikový charakter, pravděpodobně skončí v průběhu let 2006 a 2007, protože přestane mít věčný význam. Útlum mise v Bosně, jejíž řízení převzala od NATO EU, je závislý na politické a hospodářské konsolidaci Srbska a Chorvatska a především na rozvoji jejich vzájemných vztahů.

Nasazování AČR do dalších misí NATO je pro snižující se účast NATO v rozhodování v politicko-bezpečnostních otázkách méně pravděpodobné. Více připadá v úvahu účast v dalších operacích pod řízením EU, která bude pro přímé vojenské velení využívat velitelské struktury NATO. Nejpravděpodobnějším prostorem těchto operací by mohla být Afrika, ale nebyly by to operace bojové. Nelze vyloučit, a to zejména pokud se po volbách v roce 2006, u nás prosadí důraznější orientace zahraniční politiky na USA, i účast v případných preventivních operacích

proti terorismu v mnohonárodních silách pod velením USA nebo VB, které by byly na úkor misí EU. Od roku 2007 nelze vyloučit i jednorázové nasazení kontingentu v síle brigádního uskupení na šest měsíců.

AČR by kolem roku 2012 měla dosáhnout plných operačních schopností. Bude se i nadále účastnit misí v sestavě mnohonárodnostních sil. Požadavkem NATO a EU je, aby armády jejich členských zemí byly schopny nepřetržitě operovat v zahraničí 8 % své kapacity. To v případě AČR znamená hodnotu asi 2200 osob v jednom nebo více uskupení. Vzhledem k uplatňování preventivní strategie lze předpokládat, že tato kapacita bude využívána. Prostory nasazení budou pravděpodobně území kolem Evropy, Afrika a Blízký a Střední východ.

Vzhledem k tomu, o jak malou republiku jde, s jakým geopolitickým umístěním a s jakou armádou, vysílání expedičních jednotek AČR je její povinností. Využitelnost armády v tuzemských podmínkách (kromě zásahů při živelních katastrofách, popř. zvýšenému riziku terorismu – ochrana objektů apod.) je velmi nízkou a přitom její personální stavy a vybavenost předimenzované. Vysílání těchto jednotek bude pokračovat i v budoucnu a to v rozsahu mírně se zvyšujícím. Ohniska, kam budou tyto jednotky nasazovány, zůstávají, protože jde o lokality a regiony, které patří k tradičně nestabilním již po staletí.

Problém nasazení AČR na mnoha místech světa není hlavní. Problémem, i když značně zastřeným a mnohdy jen stydlivě formulovaným je, zda nasazení AČR ve světě odpovídá potřebám a zájmům a možnostem ČR. Bylo by žádoucí, následující pořadí angažmá: v rámci OSN, OBSE, v rámci EOS a v rámci NATO. Angažovanost ve světě ve svazku se spojenci však nesmí oslabovat prioritní schopnost AČR zabezpečovat obranyschopnost ČR.

V současném období lze považovat za optimální nasazení:

- ❑ 1 mise (hlavní) pod mandátem EU na Balkáně,
- ❑ 1 mise pod mandátem NATO v Iráku,
- ❑ 1 mise pozorovatelská pod mandátem OSN/OBSE v hodnotě 500 osob.

Nasazení sil se tedy určitě neomezí, ba naopak, kolem roku 2010 už bude k dispozici celý komplet jednotek různých druhů vojsk, kdykoli připravený k nasazení mimo republiku – a konečně to už nebudou pouze chemici a zdravotníci, nýbrž i mechanizovaná brigáda (na kratší dobu) a letecká podpora (vrtulníkové letectvo). Teprve tou dobou se ČR dostane proporčně – k počtu obyvatel – na počty vojsk, které vysílají vyspělejší evropské země. ČR však dosud bude schopno vysílat jen symbolické kontingenty policie, které by byly mnohem potřebnější, stejně jako týmy pro rozvojovou pomoc a state-building. Pokud jde o účast v pozorovatelských misích v různých státech, zde může docházet k jejich rušení či vzniku nových misí, např. podle požadavků OSN či EU.

Předpověď 2020

Převládne politika odmítání účasti v zahraničních operacích

Česká republika bude rozšiřovat své vojenské, policejní i expertní angažmá do dalších oblastí a regionů, zejména lze uvažovat o participaci na misích EU a NATO v oblasti Afriky a Blízkého a Středního Východu. Podíl na těchto misích však bude dle mého názoru vždy jen krátkodobý nebo relativně nevýznamný a bude spíše výrazem konsensu s bezpečnostní politikou NATO nebo EU. Mnohem větší důraz bude kladem na pokračující účast v „tradičních“ oblastech působení, které jsou z geograficky blíže, vyplývají z nich bezprostřední hrozby pro

Českou republiku a ČR je s těmito oblastmi svázána tradičními kulturními, politickými, historickými, demografickými a ekonomickými vazbami. Angažovanost na Balkáně (BaH, Kosovo, Makedonie) a na územích bývalého Sovětského svazu (Moldávie, Bělorusko, Ukrajina) je podle mého názoru dlouhodobě představitelná a nemusí jít vždy jen o vojenskou přítomnost (např. policejní mise, expertní poradenství, hospodářská pomoc apod.).

V tomto období se ohledem na omezený potenciál ČR udrží počty, charakter a územní určení misí na předchozích úrovních. Krátce po roce 2010 se Armáda ČR vrátí do Afghánistánu, a to v rámci bojové mise pod patronátem NATO, s cílem zničit ohniska zde se stále ukrývajících teroristů, kteří se navíc začnou znovu pozvolna aktivizovat a rozvíjet činnost. Mírové mise na Balkáně ve svém dnešním rozsahu v desetiletí 2010–2020 skončí a budou pokračovat jen jako pozorovatelské mise s minimální mezinárodní účastí vojenských či policejních osob – i zde se ČR bude angažovat. V této době dojde několikrát k značné destabilizaci situace v Iráku, takže misi vojenské policie nebude možno ukončit, ale naopak ji bude nutno krátkodobě posilovat. Dojde k opuštění Afghánistánu a Iráku a k posílení účasti v Etiopii, v Sierra Leone a v další afrických zemích. Účast bude omezena v Chorvatsku, Bosně a v Srbsku a Černé Hoře.

Síly už budou nasazovány výlučně pod nadnárodním velením v evropských nebo euro-amerických operacích. Proces integrace vojenských kapacit už dospěje ke sdílení struktur, takže v jednotkách umístěných na našem území už nebudou sloužit jen občané ČR, a naopak, Češi budou vstupovat do sil EU v jiných zemích.

Předpověď do roku 2050

Do konce půlstoletí bude naše vojsko integrální součástí tzv. evropských sil a z výcvikových důvodů často nasazováno na hranicích EU. V tu dobu budou již Evropské síly schopny plného operačního nasazení a bude moci skončit éra NATO v Evropě, čímž si USA uvolní síly pro nasazení jinde ve světě, protože energetická krize způsobuje vznik nových ohnisek napětí.

Od roku 2030 budou ozbrojené síly AČR takřka trvale zapojeny do činnosti sil rychlé reakce EU na jihu Evropy a na severu Afriky k zvládnutí masové migrace z jihu a jihovýchodu. Přibližně kolem roku 2025 proběhne operace NATO ve formě strategické blokády Íránu, aby zastavil svůj vojenský jaderný program a aby veškeré své jaderné počínání podřídil mezinárodnímu dohledu. Před rokem 2015 budou společné síly EU a v nich i síly ČR vyslány i k udržování klidu mezi Izraelem a nově vytvořeným palestinským státem. V dalším období až do roku 2050 dojde k posílení účasti v Africe, Gruzii a k nové účasti v Turecku.

Autonomní vůle se bude projevovat už jen v politické rovině. Obranná a zahraniční politika bude ve 20. letech zcela přenesena na evropskou úroveň. Na poli vnitřní bezpečnosti budou mít orgány a agentury EU hlavní slovo, konkrétní výkon bude delegován podobně jako v USA na národní orgány.

Domnívám se, že situace na Balkáně a v západních částech bývalého SSSR nebude „normalizována“ během několika let, ale až po několika desítkách let (2030 i dále).

Závěr

Pilotážní šetření prokázalo, že po období studené války přes desítky lokálních válek v devadesátých letech a zčásti i podnes, budou o budoucnosti světa, kromě ekonomických, zdrojo-

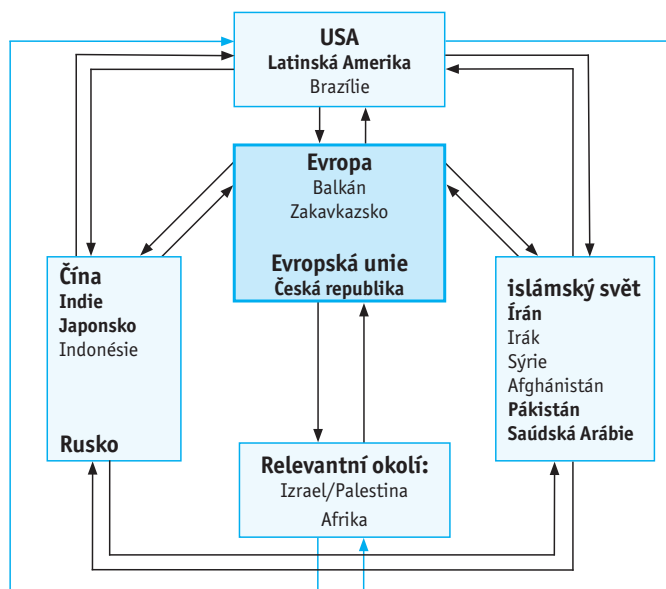
vých, sociálních, společenských, kulturních, environmentálních aj. předpokladech rozhodovat strategie a vzájemné vztahy krystalizujících se čtyř modelů nebo světových mocností:

- a) **USA** jako jediné světové supervelmoci, která pokud jde o bezpečnostní strategii a zahraniční politiku usiluje rozhodovat o budoucnosti světa;
- b) **Evropy**, která se zejména zásluhou Evropské unie postupně ekonomicky, politicky, sociálně, bezpečnostně a kulturně integruje a vytváří základy evropské identity, takže může vyrůst v další supervelmoc, pokud tento status již nemá, i když o to nijak cílevědomě zatím neusiluje;
- c) **Číny**, která rozvojem tržní ekonomiky ve státě řízeném komunistickou stranou dosáhla nebyvalého rozvoje, ale má právě pro rozpor mezi trhem se zpětnou vazbou a politickým vedením bez této demokratické zpětné vazby nejasnou budoucnost;
- d) **islámského světa**, jehož militantní fundamentalistická část vede bez zjevného odporu ostatních církevních představitelů, věřících a jejich institucí teroristickou a kulturní válku proti ostatnímu světu, zejména západnímu.

Pokud jde o tyto objekty, předpokládá se vycházet především z těchto základních charakteristik:

- historický vývoj	- technologická úroveň
- přírodní zdroje	- sociální systém
- geostrategické postavení	- úroveň bezpečnosti
- demografie	- strategie, zvláště bezpečnostní
- populace a její hodnoty	- alianční vazby
- politický systém	- vojenská síla
- ekonomika	

Schematicky se dá záměr s předpokládanými vzájemnými vazbami vyjádřit zhruba takto:

Identifikace bariér a možností

Pro další pokračování výzkumného prognostického projektu, který má především přispět k identifikaci bariér a možností vývoje České republiky v Evropské unii a ve světě se předpokládá:

1. Bezpečnostní budoucnost ČR do roku 2020 s výhledem do roku 2050 bude prognózována jako integrální součást budoucího rozvoje Evropy, zvláště její integrované části, tj. Evropské unie; mimo tuto organizaci je nutné věnovat pozornost zvláště vývoji v Rusku. V této souvislosti není možné pominout budoucnost podoby Severoatlantické aliance.
2. Bezpečnostní budoucnost Evropy je nutné zkoumat zejména v rámci atlantické spolupráce, tj. ve vztahu ke Spojeným státům jako jediné současné supervelmoci; v této souvislosti je třeba zároveň věnovat odpovídající pozornost vývoji v Latinské Americe.
3. Z hlediska evropské i světové bezpečnosti se centrem prognostického zájmu musí stát islámský svět, odkud vycházejí podněty k teroristickým akcím, které se nepodařilo oslabit ani intervencí v Afghánistánu a Iráku; klíčovou pozornost je nutné věnovat nejen vývoji v Iráku, ale zejména vývoji v Íránu.
4. Konečně je nemyslitelné nezabývat se vzrůstající mocí Číny, zvláště vývoji rozporu mezi akceptovaným trhem a vedoucí úlohou jedné politické strany, což se dříve nebo později dostane do vážného konfliktu; v této souvislosti je nutné věnovat pozornost vztahům Číny ke stejně rychle se rozvíjející Indii, dále k ekonomicky úspěšnému Japonsku, zatím nejistému vývoji v Indonésii a nezbytně také nejen vzhledem k surovinovému bohatství Sibiře i Rusku.

Předpokládá se věnovat výzkumnou pozornost **vývoji vztahů** mezi všemi prognózovanými objekty, které mají vzhledem ke globálnímu vývoji vliv na bezpečnostní budoucnost ČR. Stejně tak nebude opomíjeno relevantní okolí.

Z empirických pilotážních podkladů Martina Bohmana, Libora Franka, Jaroslava Furmánka, Františka Knoblocha, Jiřího Krobatha, Vladimíra Krulíka, Petra Paduchy, Jiřího Síly, Jana Stejskala, Libora Stejskala, Stanislava Ševčíka a Stanislava Thurnvalda zpracoval Antonín Rašek.

V současné době probíhající reforma ozbrojených sil ČR směřuje ke kvalitativním změnám postavení naší armády ve společnosti. Souběžně dochází ke změnám úlohy armády při plnění národních a aliančních závazků. Pozitivem je, že Koncepce výstavby profesionální armády ČR byla vytvořena správně a již nyní bylo dosaženo některých pozitiv.

Jsou nastartovány a realizovány změny v organizační a personální oblasti, byla ukončena základní vojenská služba a armáda se stala plně profesionální, zvýšil se zájem veřejnosti o službu v ozbrojených silách, do armády si vybíráme a neprovádíme nábor. Armáda získala důvěru u našich aliančních partnerů, v zahraničí i v očích naší veřejnosti. Efektivnost a hospodárné využití vynaložených finančních prostředků společně s dosažením požadovaných schopností se stávají hlavními kritérii, které budou rozhodovat o budoucí podobě ozbrojených sil, dislokace, výcviku, výzbroje apod. Pro podporu a zabezpečení činnosti zejména pozemních, vzdušných a specializovaných sil v operacích bude v podřízenosti velitelství společných sil vytvořen komplet svazků a útvarů, který bude zahrnovat kromě jiného brigádu logistické podpory a prapor zabezpečení.

Brigáda logistické podpory bude svazkem společných sil určených k plnění dopravních úkolů, zabezpečení údržby, oprav, metrologie a technického dozoru výzbroje a techniky ve prospěch útvarů společných sil, k plnění úkolů představené logistické podpory úkolových uskupení (vezení stanovených zásob, odběr zásob ze zásobovacích míst, od spojenců nebo místních dodavatelů), poskytování zásobovacích a skladovacích služeb (s důrazem na PHM a municí) v rámci úkolového uskupení NSE (National Support Element) a HNS (Host National Support).

Hlavními součástmi mírové organizační struktury brigády bude zásobovací prapor a prapor oprav. **Prapor zabezpečení** bude zabezpečovacím útvarům společných sil určeným k všestrannému (materiálnímu, dopravnímu, geografickému) zabezpečení velitelství a štábu společných sil. Prapor bude disponovat potřebným množstvím dopravní a speciální techniky nezbytné k plnění úkolů štábu.

Logistika musí být schopna nepřetržitě podpory jednotek AČR při plnění veškerých stanovených úkolů na území republiky i mimo něj, bez ohledu na denní či roční dobu a klimatické podmínky. Musí být schopna variabilně logisticky podporovat jednotky různého složení při rozdílných druzích činnosti.

Pro plnění těchto úkolů bude logistika organizačně členěna na stacionární a mobilní prvky. **Stacionární prvky** budou tvořeny novými prvky moderní infrastruktury, tj. multisklady materiálu a logistickými základnami. **Mobilní prvky** budou začleněny v dostatečně silném národním prvku logistické podpory (NSE) a budou uspořádány a organizačně členěny tak, aby byly variantně schopny zabezpečit všechny jednotky plnící úkol i mimo území ČR a byly připraveny k plnění stanoveného úkolu ve stejných časech, jako zabezpečované jednotky.

Jednotlivé logistické prvky budou zároveň propojeny **multifunkčním informačním systémem logistiky**. Prostředky logistiky musí být plně kompatibilní a odpovídat standardům

Aliance, včetně zaměnitelnosti užívaného materiálu a jednotného způsobu hlášení, evidence a požadavků.

Pro skladování zásob a materiálu je nezbytné vytvořit moderní velkosklady s komplexním vybavením, potřebnou manipulační technikou a elektronickým zabezpečovacím systémem. Oblast logistického zabezpečení bude provázána a řízena moderním a pružným informačním systémem logistiky.

Priority výstavby logistiky

- ❑ **Výstavba jednotek a zařízení pro logistickou podporu jednotek předurčených do sil vysoké připravenosti**, jsou v první řadě vybudovány jednotky jejich logistické podpory.
- ❑ **Výstavba a naplnění zásob pro jednotky v silách vysoké připravenosti**. Jednotky vyčleněné do těchto sil budou přednostně vybaveny stanovenými zásobami (30 DOS).
- ❑ **Vybavení jednotek určených do sil vysoké připravenosti výzbrojí a technikou** kompatibilní s NATO. Zabezpečovat v první řadě přepravitelnost, manipulaci s materiálem, kompatibilitu v základních oblastech (jednotné palivo na bojišti, přeprava PHM, možnosti záměn munice) a až následně další kroky vedoucí k vyšší kompatibilitě.
- ❑ **Organizační a materiální zabezpečení úkolů AČR vyplývajících z HNS**. V této oblasti zahájit plněním úkolů vyplývajících ze závazků vůči Alianci.
- ❑ **Postupné doplnění zásob pro jednotky nižší připravenosti**. Úkol časově rozvrhnout dle finančních možností.
- ❑ **Odsun nadbytečného a neupotřebitelného materiálu** s následným uvolněním lidských a finančních zdrojů pro nově postavené úkoly.
- ❑ **Postupná modernizace logistických prvků** – vytváření centralizovaných posádek (multiskladů) svázat s pořízováním nové nebo modernizací stávající techniky. Vycházet z perspektivnosti posádek.
- ❑ **Postupná obměna a modernizace výzbroje, techniky a materiálu jednotek nižší připravenosti**.

Profesionalizace jsou především kvalitativní změny

Mění se ekonomický systém rezortu obrany s cílem definování a prosazování efektivnosti a hospodárnosti jako základního pravidla myšlení a realizace činnosti vojenských profesionálů a občanských pracovníků vojenské správy na všech úrovních řízení a velení v AČR. To jsou jen některá pozitiva. Velký kus práce je ještě před námi, zejména při řešení problémů velkého množství zásob materiálu, které již armáda nepotřebuje a kde je potřebné urychlit odprodej, při nákupu a obměně již zastaralé výzbroje, při modernizaci zanedbané infrastruktury, při implementaci smysluplného outsourcingu, ale i při dokončení dříve započatých rozvojových projektů modernizace (tanku T-72 a letounu L-159).

Veškeré reformní snahy směřují ke kvalitativním změnám postavení profesionální armády ve společnosti. Souběžně s transformací dochází ke změně její úlohy při plnění národních i nadnárodních závazků.

Od chválení původní koncepce vládou ČR (13. 11. 2002) došlo ke změně řady faktorů reformy. Vývoj v armádě reaguje na reformu veřejných financí. Vláda zrušila svoje usnesení

č. 1140/2002, kde celkové výdaje MO byly odvozovány z podílu na HDP. Celkové výdaje vyčleňované pro kapitolu státního rozpočtu MO jsou nově stanovovány ve výši možného pokrytí nezbytně nutných výdajů, formou střednědobého výdajového rámce v kontinuitě na reformu veřejných financí. K zabezpečení úkolů je nutné zajistit potřebné zdroje. Pro zdárný průběh realizace Koncepce a splnění charakteristik v rámci standardů obranného plánování NATO je nutné zajistit dlouhodobou stabilitu výdajového rámce v celém období realizace této Koncepce.

Potřeba stability je dána i specifikou dodacích lhůt komodit obranným průmyslem naplňujících obsah programového financování rezortu MO, dále pak z hlediska minimalizace negativních dopadů na infrastrukturu a dislokaci posádek AČR. V tomto zdrojovém pojetí vystupuje logistika AČR v úloze mostu, spojujícího národní logistiku s ozbrojenými silami. Logistika poskytuje prostředky, které převádějí národní zdroje do bojové síly a kapacity.

Logistická podpora je budována v souladu s objektivními potřebami zabezpečení činnosti AČR, které vyplývají ze stanovených politicko-vojenských ambicí ČR. Musí být schopna plnit úkoly při obraně ČR, v bojových i nebojových operacích na území ČR i v rámci mnohonárodnostního uskupení NATO a v případě potřeby zabezpečit logistickou podporu sil a prostředků AČR vyčleněných pro posílení Policie ČR a v rámci *integrovaného záchranného systému (IZS)*. Chceme, aby budovaná logistika byla dobře vycvičená, technicky moderně vybavená a kompatibilní s logistikou ozbrojených sil Aliance.

V rámci mnohonárodnostního uskupení NATO musí logistika umožňovat využití zkušeností ze společného nasazení armád států NATO, rychle a uvážene reagovat na vývojové trendy a zajišťovat úplné zavedení standardizačních dohod. V rezortu MO je logistika budována jako jeden ze základních systémů s cílem efektivně podporovat operační schopnosti OS ČR realizací úkolů v oblasti hospodaření s majetkem státu a zabezpečení logistických služeb.

Předpoklady a požadavky pro budování sil a prostředků

Co rozumíme logistickým systémem v ozbrojených silách? Literatura zabývající se obecnou teorií systémů pracuje s celou řadou zásadně se lišících definicí. Pro potřeby logistického systému pro AČR předpokládáme tuto:

Jde o cílově orientovanou strukturu zdrojů, potenciálů a činností, která je zaměřena na dosažení cílů (i specifických) v rámci AČR, o účelně uspořádané množiny všech pracovníků a cest, technických prostředků, zařízení, budov, které se podílejí na uskutečňování logistických řetězců v rámci armády, o souvztažnost logistického přístupu se systémovým přístupem v AČR.

Pohled na definici ovlivňuje i to, že logistické procesy v rámci naší fakulty (ekonomiky a managementu) probíhají uvnitř ekonomického systému. Specifickým znakem ekonomického systému je, že zdroje nejsou vždy dostatečné. Armáda se je snaží využít, sladit s potřebami. Optimalizace či racionalizace nebo použití variantního řešení je cestou dosažení daných potřeb omezeného zdrojového rámce. Proto, bude-li operováno s termíny hospodárnost, efektivnost a účinnost, jež podmiňují dosažení synergického efektu v armádě, je evidentní, že tomuto pojetí bude ve většině případů vyhovovat vymezení logistického systému spíše jako systému v ekonomickém slova smyslu.

Hlavní úsilí mobilní i stacionární logistiky musí být zaměřeno na **úspěšné splnění operačních požadavků velitelů** při plnění úkolů.

Logistická podpora musí pokrývat celé spektrum úkolů **v dostatečném množství a jakosti**. Musí zajišťovat celý průběh operací až po konečné splnění úkolů. Dostatečný zdrojový rámec musí zachovat nebo zvyšovat účinnost bojových sil.

Při tvorbě koncepce vycházíme z předpokladu, že perspektivní logistická podpora armády bude budována na principu **účelné dostatečnosti**, který vyplývá z reálných dopadů plnohodnotného členství státu v Alianci. Změní se zejména vnější prostředí, v němž budou síly armády působit. Bude se vyznačovat především přesuny na velké vzdálenosti se současně vysokým operačním tempem. K tomu bude nezbytné přizpůsobit i způsoby a metody poskytování logistické podpory. Průběh operací bude provázen množstvím často i protichůdných informací, které bude třeba v systému velení a řízení logistiky vytřídit, analyzovat, zhodnotit a využít v rozhodovacím procesu. Změna charakteru operací přinese i rozvoj nových bojových systémů a aliančních kooperací, jejichž vliv se bude muset také zákonitě promítnout do změn v logistické podpoře armády.

Rozsah poskytované logistické podpory musí přiměřeně odpovídat plněnému úkolu – mít síly a prostředky logistiky **modulárně připraveny** pro účinnou podporu konkrétního úkolu. Logistická podpora musí být **reakce schopná, přizpůsobivá a pružná** – pro aktivní reakci na možné změny podmínek v průběhu plnění úkolu.

Veškeré zdroje pro logistickou podporu musí být efektivně používány. Hospodárné využívání logistických zdrojů je hlavním atributem všech logistických procesů. Efektivní a hospodárné využití vynaložených finančních prostředků společně s dosažením požadovaných schopností se stávají hlavními kritérii budoucí podoby ozbrojených sil, jejich organizačních struktur, dislokací, uskutečňovaného výcviku, využívané výzbroje a podobně.

Potřebná hlavní opatření k řešení vzniklých problémů:

- ❑ Dokončit reorganizaci logistiky na stupni MO a GŠ a vytvořit „jednotnou logistiku“. Stanovit jednoznačně odpovědnosti a kompetence. Přehodnotit systém zavádění a pořízování majetku do AČR
- ❑ Přehodnotit trendy v počtu osob v poměru zabezpečující k zabezpečovaným. Při tom vycházet z plněného úkolu a ne ze směrného čísla.
- ❑ Stanovit perspektivní druhy pozemní výzbroje a techniky a jejich potřebné počty a minimální životnost. Nezbytným navýšením finančních prostředků na nákup ND materiálu a služeb k zajištění údržby pozemní výzbroje a techniky zastavit proces její devastace (alespoň u perspektivních typů).
- ❑ Urychlit proces kontejnerizace a paletizace. V prvním pořadí řešit vybavení prvků logistiky NSE, zabezpečující jednotky AČR v zahraničí (síly reakce a mírové mise) kontejnery, manipulační a přepravní technikou kompatibilní s prostředky NATO.
- ❑ Urychlit proces vyřazování nadpočetné, neopravitelné a nepotřebné pozemní výzbroje a techniky.
- ❑ Urychlit předání nebo odprodeje nepotřebných nemovitostí. Přednostně investovat do projektů vedoucích k uvolňování dalších posádek a objektů a ke kumulaci jednotek v perspektivních posádkách.

Systémové změny v ekonomické oblasti logistické podpory profesionální armády se dotýkají především:

- ❑ akvizičního systému,
- ❑ plánování zdrojů a rozpočtování,
- ❑ základní struktury výdajů,
- ❑ programu bezpečnostních investic NATO,
- ❑ zastavení neperspektivních investic,
- ❑ rychlejšího odprodeje přebytečného majetku,
- ❑ pronájmu výcvikových prostorů,
- ❑ projektového managementu,
- ❑ přerozdělení pravomocí a odpovědnosti,
- ❑ kontroly a logistického controllingu.

V technické oblasti půjde především o:

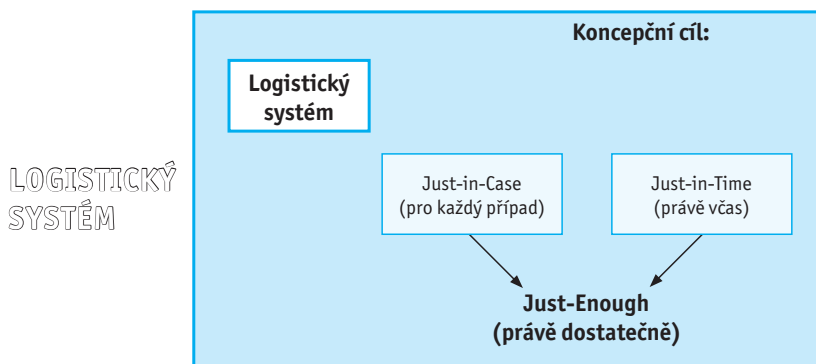
- ❑ standardizaci a vzájemnou kompatibilitu technických systémů a technologických postupů s ostatními ozbrojenými silami členských států NATO,
- ❑ vývoj a modernizaci technických prostředků,
- ❑ odprodej přebytečné techniky a
- ❑ postupnou přípravu obsluh a technického personálu na nově zaváděnou techniku.

Kompatibilita logistiky AČR s logistikou NATO je předmětem našeho teoretického i praktického snažení. Armádní logistickou organizací disponuje každá z členských zemí NATO. Proto i skloubit jednotlivá pojetí národních definic logistiky znamenalo respektovat národní armádní specifika.

Znalost aliančních požadavků a doporučení všech, kteří rozhodují o budoucnosti ozbrojených sil ČR i její logistiky, spolu s plněním vlastních mezinárodních závazků, je předpokladem důvěryhodnosti a serióznosti jednání.

AČR se bude muset, stejně jako ostatní členské státy NATO, přizpůsobit trendům 21. století. To je možné považovat za natolik radikální, že často bývá v zahraničních odborných publikacích označováno jako „soustředěná logistika“ (Focused Logistics) či „revoluce ve vojenské logistice“ (Revolution in Military Logistics).

Cílem logistické podpory 21. století by mělo být vytvoření rovnováhy mezi přístupy „pro každý případ“ (Just-in-Case) a „právě včas“ (Just-in-Time), tak aby se co nejvíce přiblížila pojetí „právě dostatečně“ (Just-Enough).

Obr.: Rozvoj systému logistiky v profesionální armádě

Řídící systém logistiky AČR

Vzhledem k výraznému snížení počtu důstojníků a občanských zaměstnanců bude cílem a úkolem profesionálního logistického systému:

- poskytovat účinnou logistickou podporu jednotkám ve všech druzích a nasazení,
- plnit úkoly logistické podpory na teritoriu státu v rámci zabezpečení podpory hostitelskou zemí,
- zabezpečit životní cyklus majetkových položek,
- uspokojit materiálové a technické potřeby a zajistit služby logistiky, včetně informační podpory,
- všestranně zabezpečovat vojenské přesuny a přepravu,
- zabezpečit ochranu životního prostředí a požární ochranu.

Úkoly řídicího systému profesionální logistiky armády spočívají v:

- definování a hodnocení schopnosti logistické podpory ozbrojených sil,
- koncepci tvorby struktur logistických systémů armády,
- koncepci dlouhodobého vývoje ekologické politiky a požární ochrany v armádě,
- vypracování koncepcí logistických služeb,
- koncepci, koordinaci a systémovém řešení rozvoje a výstavby majetkových uskupení,
- koncepci a systémovém řešení provozu, oprav a ukládání vojenské techniky,
- koncepci automatizace a informační podpory logistických procesů, zpracování koncepce výstavby a rozvoje ISL (informačního systému logistiky AČR).

Organizační struktury logistiky se přizpůsobují, redukují a reorganizují tak, aby byly vytvořeny dostatečně silné prvky pro logistickou podporu jednotek a útvarů AČR, především pro plnění úkolů v zahraničí. Současně by mělo dojít k podstatnému snížení počtů objektů a posádek logistiky. Nově budovaná a perspektivní logistická podpora AČR by měla být dobře vycvičená, s podílem všech typů vojenských i civilních škol, technicky moderně vybavená a kompatibilní s logistickou podporou ozbrojených sil členských států Severoatlantické aliance.

Proto je potřebné budovat dostatečnou flexibilitu tak, aby bylo rychleji než dosud reagováno na změny úkolů, vyplývající ze změn bezpečnostního prostředí. Tomu odpovídá i změna v poměru počtů důstojníků a praporčků, ve prospěch praporčků. Zcela nová situace v logistické podpoře může nastat v rámci ČR jako součásti EU v případě, že bude potřebné vytvořit logistickou podporu těch vojsk, která by spoluvytvářela ozbrojené síly EU.

Bazický systém logistiky AČR

Cílem bazického systému logistiky v naší armádě by mělo být vytvoření integrovaného toku materiálu, které povede ke:

- snížení nákladů,
- zvýšení výkonu systému,
- optimalizaci ekonomických, technických a informačních procesů,
- získání přehledu o nákladovosti a výsledcích hospodaření jednotlivých útvarů a zařízení armády a
- vybudování odpovídajícího informačního, evidenčního a kontrolního systému.

Úkolem bazického systému bude:

- a) splnit cíle výstavby sil a dosáhnout úrovně logistické podpory srovnatelné s armádami NATO (kompatibilita),
- b) uzavření smluvního vztahu pro zásobování AČR hlavními druhy materiálu prostřednictvím SSHR (Správy státních hmotných rezerv) a třetích smluvních stran (smysluplný outsourcing a insourcing),
- c) realizace modernizačních pilotních projektů (Reforma systému stravování rozvinutým cateringem, Voják 21. století, Polní výstroj vojáka 2020),
- d) zabezpečení a realizace nákupů automobilní techniky (nákladní automobil terénní střední, automobil osobní terénní, Tatra-815 v provedení tahače návěsů, přívěsů, dílenských a speciálních modifikací),
- e) v oblasti zbraní a zbraňových systémů zabezpečit přezbrojení AČR novými typy ručních zbraní (pistole, samopal, kulomet) u vybraných jednotek, v dalším období (2010–2012) obměna ručních zbraní na zabezpečení mírových počtů a v dalším období (do 2015) obměna ručních zbraní pro zabezpečení záloh,
- f) nákup munice pro nově zaváděné zbraně a zbraňové systémy, pokračovat v ekologické likvidaci (delaboraci) zastaralé a přebytečné munice s prošlou životností a munice vyřazované bojové techniky,
- g) nastavit optimalizovaný poměr mezi vlastním systémem služeb a službami nakupovanými od civilních subjektů,
- h) používat PHM s minimálním vlivem na životní prostředí, snižovat obsah síry v palivech a přechod AČR na jednotné palivo a s tím spojený útlum techniky s benzínovými motory,
- i) letecká logistika po roce 2010 bude ovlivněna výběrem nového nadzvukového letounu JAS 39 Gripen, současně bude pokračovat provoz letounů L-159,
- j) realizace projektů výstavby infrastruktury v perspektivních posádkách,
- k) novelizace souvisejících interních normativních aktů apod.

Informační systém logistiky

Soudobý dynamický vývoj ve vojensko-odborné oblasti směřuje k dosažení vysoké efektivity použití vojsk. Základem je změna zásad vedení operací a využití nových technologií, vedoucích ke snižování významu množství nasazené živé síly a zvyšování nároků na odborné schopnosti vojenského personálu, což se následně promítá i do ekonomických aspektů celého systému zabezpečení. Nedílnou součástí těchto nových technologií jsou informační technologie.

Efektivní plnění úkolů logistiky ve svém komplexu vyžaduje účinné skloubení všech funkcí logistiky a koordinaci všech procesů mezi zapojenými složkami – operačními, administrativními, vojenskými, civilními a složkami logistiky. Za účelem zvýšení efektivnosti plánování a řízení logistické podpory AČR se využívá informační systém logistiky AČR (ISL). ISL je jedním z nejdůležitějších systémů armády s účinností na všechny složky. Informační systém logistiky by měl být zaměřen na tyto oblasti:

- ❑ **oblast vývoje**, dokončení způsobu vedení evidence u Správy nemovitostí, na operační logistickou podporu,
- ❑ **implementace**, plánování a vyhodnocování provozu techniky, zprovoznění rozhraní mezi ISL a FIS (finanční informační systém) – část účetní doklady,

- ❑ **připojování nových útvarů**, v návaznosti na možnostech a budování nových komunikačních přípojek.

Logistická podpora v rezortu obrany má nezastupitelné místo. Pouze dobře fungující logistický systém může vytvořit předpoklady pro plnění úkolů v míru, v průběhu krizí a za války. Všechny systémové změny, v organizačních strukturách i při tvorbě nových funkčních prvků realizujících logistickou podporu by měly mít na zřeteli kvalitní, včasné, nepřetržité a úplné zabezpečení všech profesionálů a techniky v AČR.

Stručný výčet perspektiv a úkolů v logistické podpoře AČR dostatečně ukazuje na složitost procesu výstavby profesionální logistiky AČR a na úskalí, která při tom bude třeba překonat. Rozhodující úlohu v tomto procesu musí sehrát lidský faktor.

Závěry

Operace vedené v první čtvrtině 21. století budou především vyžadovat přechod na lehké expediční síly, schopné snadného a rychlého nasazení. Tyto síly budou muset vykazovat extrémní spolehlivost a nízké nároky na zásobení. Strategie logistické podpory nebude zaměřena na to, jak ji provádět lépe, ale na to, jak ji dělat zcela jinak. Tyto změny budou vyžadovat, aby logistická podpora AČR byla flexibilnější, mobilnější, integrovanější, kompatibilnější a preciznější. Požadavky na logistickou podporu budoucích vojenských operací se budou projevovat ve schopnosti zajistit přístup k náhradním dílům, k diagnostickým dovednostem a údržbářským dovednostem. Vysoká potřeba logistické podpory představuje zřejmě jeden z hlavních požadavků pro 21. století.

Literatura:

- HAJNA, P., KRČ, M., FOLTIN, P. *Logistika v ozbrojených silách*. Monografie, Vyškov: 2004, ISBN 80-7231-6.
- HAJNA, P., FOLTIN, P. *Perspektivy rozvoje logistické podpory pozemních sil AČR do roku 2015 s výhledem do roku 2025*. GA ÚSS/2002 VA Brno. Brno: VA, 2002. 77 s.
- Koncepce výstavby profesionální AČR a mobilizace ozbrojených sil ČR přepracovaná na změněný zdrojový rámec. *A Report*. Čtrnáctideník MO ČR, č. 24/2003.
- HAJNA, P., MÁLEK, Z. Aspekty výstavby logistiky v bližší perspektivě v rámci profesionální AČR. *Logistika*, Praha: 2005, č.11, s. 52, ISSN 1211-0957.

Primárním cílem metody Hazard & Impact Index (dále jen H&I Index) je umožnit veliteli výcviku relativně jednoduchým, rychlým a operativním způsobem vyhodnotit, zda zamýšlená vojenská činnost může mít negativní vliv na životní prostředí a jiné významné lokality před její samotnou realizací. Metoda je prozatím z důvodu neustálého vývoje a možnostem aplikovatelnosti do dalších sfér vojenských činností demonstrována pouze k posouzení vlivu výcviku mechanizované roty Armády České republiky v přírodních podmínkách České republiky. V budoucnu se však počítá s jejím rozšířením na všechny organické stupně a druhy jednotek pozemních sil armád NATO v přírodních podmínkách evropského kontinentu. Článek navazuje na problematiku již uveřejněnou v časopise s názvem Metoda preventivního posouzení nebezpečí při vojenském výcviku [1].

Případová studie slouží k představení praktického využití metody H&I Index [2]. Studie vychází z modelové situace, která spočívá ve vydání fiktivního rozkazu velitele Střední technické školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové k uskutečnění výcviku ve střelbě v prostoru na Srnci a zabývá se ohodnocením dané výcvikové činnosti a jejího zabezpečení za použití navrhované metody před samotným provedením výcviku.

Postup použití metody vychází z rozhodovacího algoritmu velitele [2, 3] a sestává z pěti kroků, kterými jsou:

- sestavení plánu výcviku,
- analýza nebezpečí a dopadů,
- klasifikace skupin nebezpečí a dopadů,
- stanovení úrovně environmentálního poškození,
- komparace výsledných hodnot a vydání doporučení o realizaci výcviku.

1. Sestavení plánu výcviku

Na základě fiktivního rozkazu byl velitelem výcviku (autory) zpracován plán výcviku, resp. jeho environmentální část (příloha), která obsahovala veškeré údaje potřebné k ohodnocení potenciálního negativního vlivu výcviku na životní prostředí za pomoci navrhované metody. Další nezbytná data bylo možno získat z vojenských mapových podkladů. Při sestavování environmentální části plánu výcviku musely být pro potřeby použití metody vymezeny a jednoznačně formulovány především následující údaje:

- druh výcviku,
- organický stupeň a druh jednotky,
- upřesněné počty cvičících osob a techniky,
- výzbroj, která bude v rámci výcviku použita,
- prostředky zabezpečení výcviku,

- prostředky přesunu,
- trasa přesunu,
- lokality, v rámci kterých bude výcvik realizován,
- doba provedení (např. roční období).

Přehled údajů potřebných k realizaci hodnocení vlivu vojenského výcviku za pomoci metody H&I Index, které byly získány z plánu výcviku a vojenských mapových podkladů, je uveden v **tab. 1**. Z důvodu snazší orientace a přehlednosti při řešení případové studie jsou výchozí bod, trasa přesunu a lokalita výcviku zaznačeny v **obr 1**.

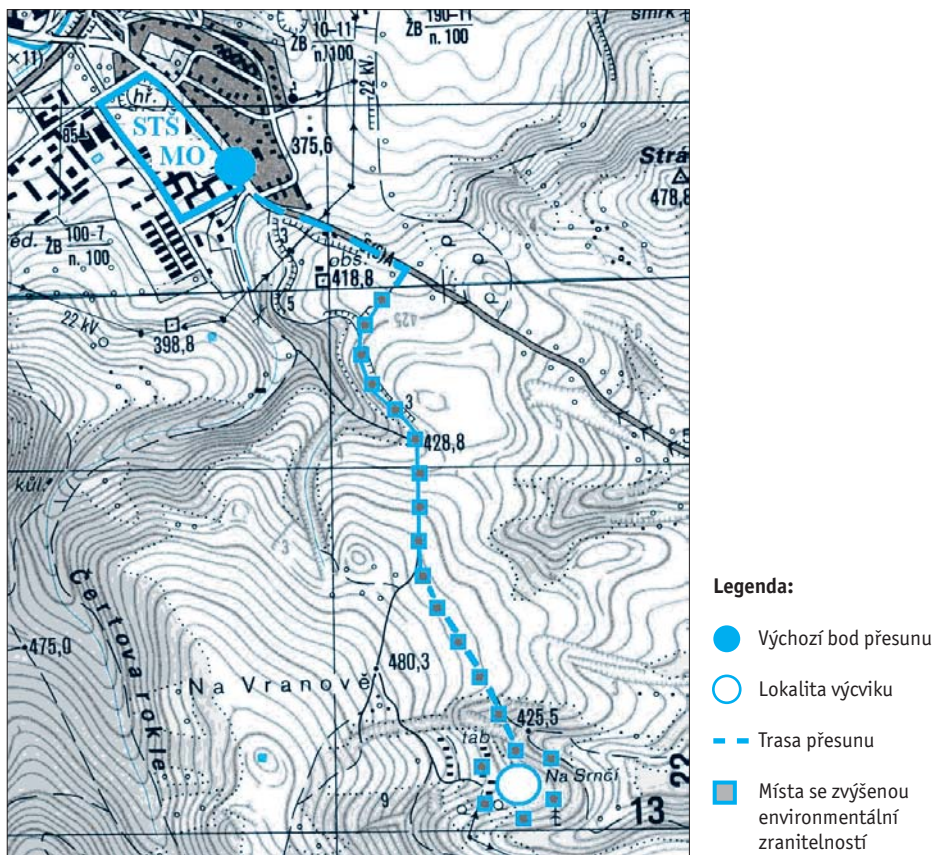
Druh výcviku	Výcvik ve střelbě ze samopalu vz. 58 s použitím ostré munice
Organický stupeň a druh jednotky	Školní rota
Počet cvičících osob a techniky	4 čtyři po 22 žácích + 4 velitelé čet a velitel roty (celkem 93 osob); výcvik je realizován bez použití techniky
Výzbroj	88 ks samopalu vz. 58
Prostředky zabezpečení výcviku	Strava: polní kuchyně PK-60 s naftovým topením Ubytování: zabezpečeno v areálu STŠ MO
Prostředky přesunu	1 ks terénního automobilu Land Rover (pro navezení polní kuchyně, stravy a munice); cvičící jednotka realizuje pěší přesun
Trasa přesunu	Technika i jednotka realizují přesun mezi prostory STŠ MO a Na Srnčí po trase: silnice II. třídy (úsek 500 m) – upravená cesta v hospodářském lese (úsek 300 m) – louka (úsek 1100 m)
Lokalita výcviku	Prostor „Na Srnčí“ (jedná se o louku s výskytem nízkých křovin v nadmořské výšce 450 m)
Doba provedení výcviku	23.3.2005 (jarní období)

Tab. 1: Přehled údajů potřebných k použití metody H&I Index

2. Analýza nebezpečí a dopadů

Ve druhém kroku hodnocení byla provedena analýza nebezpečí plynoucího z realizace výcviku, která spočívala ve vytyčení všech činností s potenciálním negativním vlivem na jednotlivé složky životního prostředí a významné lokality (viz plán výcviku). Obdobným způsobem byla zpracována analýza dopadů, jež spočívá ve vytyčení jednotlivých prvků složek životního prostředí a významných lokalit, v rámci kterých bude výcviková činnost uskutečněna. Na pozemcích, kde vlastnická práva k nim vykonává jménem státu Ministerstvo obrany ČR, jsou tyto údaje útvarům z evidence známy. Na ostatních pozemcích je nutno tyto údaje získat nejlépe na obecních úřadech (viz mapové podklady a informace od příslušných orgánů státní správy – např. orgánů ochrany přírody a krajiny či odborů životního prostředí na krajích nebo obcích s rozšířenou působností).

Výše uvedeným postupem byly připraveny podklady k analýze jednotlivých prvků nebezpečí a dopadů. Vlastní rozbor pak sestával z vytyčení analyzovaných prvků, jejich popisu a zhodnocení, zda je předmětné provést jejich detailnější hodnocení. Výsledky analýzy nebezpečí jsou zaznačeny v **tab. 2** a analýzy dopadů v **tab. 3**. Prvky, které byly vybrány k dalšímu hodnocení jsou podbarveny šedou barvou.

Obr 1: Grafické znázornění výchozího bodu, trasy přesunu a lokality výcviku

Prvek nebezpečí	Popis prvku	Hodnotit
Přesun jednotky do prostoru výcviku	Jednotka provádí přesun v jarním období, kdy je terén značně podmáčený.	ANO
Přesun terénního automobilu	Vliv z jednoho terénního automobilu na okolní prostředí je téměř zanedbatelný, proto nebude hodnocen. [*]	NE
Výcvik ve střelbě ze samopalu	Výcvik ve střelbě bude realizován z 88 ks Sa vz. 58 - vždy 8 ran.	ANO
Příprava stravy s použitím polní kuchyně PK-60	Během přípravy stravy vzniká nepatrný vliv na ovzduší. [*]	NE

Tab. 2: Analýza prvků nebezpečí

[*] **Pozn.:** V případě použití většího počtu techniky je zapotřebí akceptovat možné riziko havárie, úniku ropných látek, požáru apod., jako tomu bude u mechanizované roty, poněvadž disponuje 11 ks techniky. Akceptace tohoto rizika je pak zapracována v rámci indexové hodnoty daného prvku nebezpečí.

Prvek dopadu	Popis prvku	Hodnotit
Půda / Louka	Přesun je realizován po louce, a to mimo určené prostory (cesty). Výcvik ve střelbě je realizován na louce s výskytem nízkých křovin.	ANO
Vodstvo	Přesun ani výcvik nejsou realizovány v blízkosti žádného vodního zdroje, objektu či ochranného pásma.	NE
Hospodářský les	Přesun je realizován v hospodářském lese, a to v určených prostorech (po cestách).	ANO
Ovzduší	Ovzduší přírodní lokality, kde bude přesun a výcvik uskutečněn, není dosud negativně ovlivněno.	ANO
Chráněná území	Přesun ani výcvik nejsou realizovány v oblasti chráněného území.	NE
Významné lokality	V místě přesunu a výcviku se nenacházejí žádné významné lokality.	NE

Tab. 3: Analýza prvků dopadu

3. Klasifikace skupin nebezpečí a dopadů

Dalším krokem, který spočíval v utřídění analyzovaných prvků z předchozí fáze metody do jednotlivých skupin, podskupin a kategorií, byla klasifikace skupin nebezpečí a dopadů. Utřídění bylo provedeno dle pomůcky Katalog skupin nebezpečí a dopadů, který je zakomponován do metodické příručky Hazard & Impact Index.

Část katalogu, která byla potřebná pro utřídění prvků týkajících se skupiny „Půda“, je pro přehlednost a z důvodu srozumitelnější a jednoznačnější interpretace znázorněna na **obr. 2**. Samotný proces klasifikace vybraných prvků nebezpečí a dopadů je prezentován v **tab. 4** a **tab. 5**.

KATALOG SKUPIN NEBEZPEČÍ A DOPADŮ		
Skupina „Půda“	Podskupina	Kategorie
Hodnocený prvek skupiny		
Chmelnice	Pozemky zemědělského půdního fondu	I. kategorie
Orná půda		
Ovocné sady		
Vinice		
Zahrady		
Ostatní nezemědělské pozemky zem. půdního fondu		II. kategorie
Trvalé travní porosty (louky, pastviny)		
Půdy s porosty veřejné zeleně	Ostatní pozemky	
Půdy ve sportovních areálech		
Půdy ve vyšších oblastech		
Půdy v blízkosti skládek		
Půdy v areálech skladišť a překladišť		
Půdy v blízkosti dopravních komunikací (silnic a tratí)		
Půdy na staveništích		
Půdy ve vytěžených lomech		

Obr. 2: Náhled Katalogu skupin nebezpečí a dopadů – Skupina „Půda“

Hodnocený prvek nebezpečí	Klasifikace		
	Skupina	Podskupina	Kategorie
Přesun jednotky do prostoru výcviku (přesun v lese)	Pohyb vojsk	Pochody vojsk	V určených prostorech
Přesun jednotky do prostoru výcviku (přesun po louce)	Pohyb vojsk	Pochody vojsk	Mimo určené prostory Podmáčený terén
Výcvik ve střelbě ze samopalu	Výcvik vojsk	Výcvik ve střelbě	Střelba z ručních zbraní (I. kategorie)

Tab. 4: Klasifikace skupin nebezpečí

Hodnocený prvek dopadu	Klasifikace		
	Skupina	Podskupina	Kategorie
Přesun a výcvik na louce	Půda	Pozemky zemědělského půdního fondu	II. kategorie (trvalé travní porosty)
Přesun v hospodářském lese	Les	Ostatní lesy	
Ovzduší	Ovzduší	Ovzduší negativně neovlivněné	

Tab. 5: Klasifikace skupin dopadů

4. Stanovení úrovně environmentálního poškození

Stanovení úrovně environmentálního poškození bylo čtvrtým krokem hodnocení a spočívalo v implementaci zvolených podskupin a kategorií nebezpečí a dopadů do pomůcky Tabulka environmentálních vlivů, která je elektronickou částí metody zpracovanou v programu Microsoft Office EXCEL.

Tabulka environmentálních vlivů sestává z 5 listů, kterými jsou:

1. Úvodní stránka (obsahuje název metody).
2. Skupiny nebezpečí (jedná se o výčet podskupin a kategorií nebezpečí, u kterých je možno za pomoci příslušných ikon provést jejich implementaci do vlastní tabulky environmentálních vlivů).
3. Skupiny dopadů (jedná se o výčet podskupin a kategorií dopadů, u kterých je možno za pomoci příslušných ikon provést jejich implementaci do vlastní tabulky environmentálních vlivů).
4. Tabulka environmentálních vlivů (ve vlastní tabulce jsou zobrazeny implementované podskupiny a kategorie a za pomoci základních matematických úkonů jsou automaticky vypočteny výsledné indexové hodnoty vedoucí ke stanovení potenciálních úrovní environmentálního poškození).
5. Tabulka referenčních hodnot (v této tabulce jsou uvedeny referenční hodnoty pro stanovení jednotlivých úrovní potenciálního environmentálního poškození).

Samotný proces implementace spočívá ve výběru a označení vybraných podskupin a kategorií, ke kterým byly jednotlivé prvky přiřazeny za pomoci Katalogu skupin nebezpečí a dopadů. Tento postup byl realizován na druhém listu pro podskupiny a kategorie nebezpečí a na listu třetím pro podskupiny a kategorie dopadu. Po dokončení implementace byl otevřen

čtvrtý list Tabulka environmentálních vlivů (**tab. 6**), kde již byly znázorněny úrovně environmentálního poškození, resp. indexové hodnoty vyjadřující úroveň potenciálního poškození hodnocených prvků dopadu vlivem vybraných prvků nebezpečí.

Jednotlivé úrovně jsou v tabulce odlišeny barevně:

- ❑ úroveň A (bílé buňky) – daná činnost má minimální negativní vliv na hodnocený prvek životního prostředí či významnou lokalitu
- ❑ úroveň B (modré buňky) – daná činnost má zvýšený negativní vliv na hodnocený prvek životního prostředí či významnou lokalitu
- ❑ úroveň C (šedé buňky) – daná činnost má velmi vysoký negativní vliv na hodnocený prvek životního prostředí či významnou lokalitu

U skupin, podskupin a kategorií, které spolu nesouvisí nebo je nelze hodnotit obsahuje příslušná buňka namísto indexové hodnoty křížek a je podbarvena bílou barvou.

TABULKA ENVIRONMENTÁLNÍCH VLVŮ			SKUPINY DOPADŮ	Skupina	PŮDA	LESY	OVZDUŠÍ
				Podskupina	Pozemky zemědělského půdního fondu	Ostatní lesy	Normální stav ovzduší
				Kategorie	II. kategorie		
				SKUPINY NEBEZPEČÍ			Indexová hodnota
Skupina	Podskupina	Kategorie					
POHYB VOJSK	Pochody vojsk	V určených prostorech	1,0	3,5	3,5	X	
POHYB VOJSK	Pochody vojsk	Mimo určené prostory v podmáčeném terénu	3,5	12,3	12,3	X	
VÝCVIK VOJSK	Výcvik ve střelbě	Střelba z ručních zbraní (I. kategorie)	3,5	12,3	12,3	3,5	

Tab. 6: Výsledky implementace vybraných prvků do Tabulky environmentálních vlivů

5. Komparace výsledných hodnot a vydání doporučení o realizaci výcviku

V závěrečném kroku bylo nutno provést komparaci získaných hodnot s tabulkou referenčních hodnot (**tab. 7**) a následně na základě výsledků vydat doporučení o realizaci výcviku, popř. doporučení upřesňující modifikaci výcvikové činnosti či změnu lokality, kde bude výcvik realizován.

Úroveň	Intervalové rozpětí
A	<1,0 ; 4,0>
B	(4,0 ; 16,0)
C	<16,0 ; 25,0>

Tab. 7: Tabulka referenčních hodnot

Přehled jednotlivých úrovní potenciálního environmentálního nebezpečí (UEP), které byly stanoveny na základě komparace získaných hodnot s tabulkou referenčních hodnot, je následující:

- ❑ vliv přesunu jednotky na hospodářský les => UEP = 3,5 => úroveň A
- ❑ vliv přesunu jednotky na louku => UEP = 12,3 => úroveň B

- ❑ vliv výcviku ve střelbě na louku => UEP = 12,3 => úroveň B
- ❑ vliv výcviku ve střelbě na ovzduší => UEP = 3,5 => úroveň A

Na základě výsledků vyplývajících ze závěrečné komparace lze konstatovat, že potenciální vliv z plánované výcvikové činnosti na environment nabývá pouze dvou úrovní. Úrovně A, která vyjadřuje zanedbatelný vliv, a úrovně B, která vyžaduje zvážit způsob a místo provedení výcviku a přijetí případných dodatečných opatření ke snížení možných následků výcviku. Úroveň C, která indikuje nebezpečí škod a dává velitelům možnost rozhodnutí, zda ponese plně riziko z plánované výcvikové činnosti za přijetí dodatečných bezpečnostních opatření nebo výcvik zruší, se nevyskytuje.

Lze tedy shrnout, že přesun a výcvik ve střelbě budou mít minimální dopad na hospodářský les a ovzduší. V případě realizace výcviku na louce bude nebezpečí negativního dopadu jak při přesunu, tak i při střelbě vyšší, a proto bude nutno dbát zvýšené opatrnosti. Současně bude potřeba kalkulovat s náklady ex-post, které při uskutečnění výcviku v této úrovni mohou vzniknout. Provedení výcviku ve střelbě a rozmístění palebných stanovišť, resp. dopadových ploch v prostoru, bude vhodné předem konzultovat s vojenským ekologem a případně zabezpečit havarijní prostředky k minimalizaci mimořádné události.

Závěr

Ochrana environmentu, máme na mysli ochranu životního prostředí a dalších kulturních statků člověka, je prioritním úkolem několika projektů agentur NATO. Experti aliančních států a států kooperujících v EAPC (Euro-Atlantic Partnership Council) si uvědomují, že pro mnoho velitelů se zdá být ochrana prostředí ve srovnání s jejich úkoly z hlediska bojových misí nedůležitá [4].

Na základě řady jednání bylo dosaženo shody vojenských a ekologických expertů, že prioritou bojové akce je její úspěch, ovšem ochrana prostředí je nezbytná a lze ji zanedbat jen v případě, že je ohrožen vojenský úspěch.

Zásada byla včleněna do normy STANAG 7141 Joint NATO Doctrine for Environmental Protection During NATO Military Led Activities [5]. Nejnovějším směrem k naplnění této zásady, který je prosazován i v AČR, je používání metod, které umožňují řízení rizik u vojenských útvarů. Charakter metody, tj. identifikace nebezpečí, určení rizika a jeho řízení je přijatelnější než u metod čistě ochrannářských, protože takovýto postup je vojenskými veliteli v praktické činnosti běžně využíván.

Literatura:

- [1] ŘEHÁK, D., KOMÁR, A. a BOŽEK, F. Metoda preventivního posouzení nebezpečí při vojenském výcviku. *Vojenské rozhledy*, Praha, 2006, č. 1, s. 150 ISSN 1210-3292.
- [2] ŘEHÁK, D. *Návrh metody hodnocení vlivu vojenských aktivit na životní prostředí*. [Disertační práce.] Brno: Univerzita obrany. Fakulta ekonomiky a managementu, 2005. 102 s.
- [3] KOMÁR, A., DVOŘÁK, J. and BOŽEK, F. Index of Environmental Acceptability of Training. In: *Record of Proceedings*. NTG/ASG Environmental Training Working Group. Germany, Aachen, 18-22 September 2000, Annex O, 10 p.
- [4] KOZEL, P. Ochrana životního prostředí při cvičení zahraničních vojsk na území České republiky. In: *Sborník 1. mezinárodní konference Ekonomika, logistika a ekologie v armádě*. Brno: Vojenská akademie, 1999, s. 166-172. ISBN 80-85960-12-5.
- [5] *Společná politika a doktrína NATO při ochraně životního prostředí během spojeneckých operací a výcviku*. NATO Standardization Agency. STANAG 7141 EP.3. vyd. Brusel: NATO NSA, 2005, 14 s.

Změny plynoucí ze zavedení evropské legislativy týkající se zabezpečení pracujících osobními ochrannými prostředky v AČR

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci je jednou z důležitých okolností, na niž musí dbát nejenom zaměstnavatel, ale i zaměstnanec. Zaměstnavatel je ze zákona (zák. 65/1965 Sb.) povinen v případě, že charakter práce vyžaduje ochranu zaměstnance při práci, poskytnout mu vhodné prostředky, aby se zamezilo případnému úrazu či jinému vážnému poškození zdraví. Zaměstnanec je pak povinen tyto prostředky používat při své práci.

Základní legislativní předpisy pro poskytování osobních ochranných prostředků

Základním zákonným předpisem, který ukládá povinnost vybavovat zaměstnance **osobními ochrannými prostředky** (dále OOP), je zákoník práce (zák. 65/1965 Sb.). V ustanoveních § 133a, odst. 1 až 6 je stanoveno, že nelze-li rizika odstranit nebo dostatečně omezit technickými prostředky nebo opatřeními v oblasti organizace práce, je zaměstnavatel povinen poskytnout zaměstnancům OOP.

Právní úprava pro poskytování OOP, platná do roku 1995, byla založena rezortními předpisy, které v rámci svých pravomocí vydávaly ústřední orgány státní správy pro řízené organizace. Jednalo se o tzv. vzorové seznamy OOP. Tato praxe byla v podstatě založena na jednotném vybavení zaměstnanců stejných nebo obdobných profesí. Tento původní, zcela neadresný způsob poskytování OOP, byl vývojově překonán, zejména vlivem uskutečněných rozsáhlých privatizačních a transformačních procesů.

Nové vývojové trendy způsobily, že pokračování dosavadní praxe, založené na rezortních seznamech, bylo stále více problematické. Tento důvod postupně narostl do rozměrů, které nebylo možné řešit jinak, než změnou celkového přístupu. Změna se projevila vydáním vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí (dále MPSV) č. 204/1994 Sb., kterou byl stanoven rozsah a bližší podmínky poskytování OOP a mycích, čistících a dezinfekčních prostředků.

Zmíněná vyhláška byla od 1. 1. 2002 nahrazena nařízením vlády č. 495/2001 Sb. Tímto nařízením je do našeho právního řádu zavedena především evropská směrnice č. 89/686/EHS, o minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví pro používání OOP zaměstnanci při práci.

Nařízení ukládá zaměstnavatelům zpracovat a v případě potřeby aktualizovat vlastní (útvarový) seznam pro poskytování OOP, jehož základem je zhodnocení rizik a konkrétních podmínek práce na jednotlivých pracovištích.

Na základě nařízení vlády 495/2001 Sb. lze OOP obecně definovat jako ochranné prostředky, které musí chránit zaměstnance před riziky, nesmí ohrožovat jejich zdraví, nesmí bránit při výkonu práce a musí splňovat požadavky stanovené prováděcím právním předpisem (nařízení vlády č. 21/2003 Sb.).

Podle zmíněného nařízení vlády, mezi OOP naopak nelze počítat (mimo jiné):

- ❑ běžné pracovní oděvy a obuv, které nejsou určeny k ochraně zdraví zaměstnanců před riziky a které nepodléhají při práci mimořádnému opotřebení nebo znečištění,
- ❑ speciální OOP používané v armádě nebo pořádkových a bezpečnostních silách (nadále nelze uplatňovat praxi úhrady OOP vojenskými součástkami, např. obuví 90 apod).

V podmínkách AČR stále platí vojenské předpisy, které mnoho let nejsou inovovány a jsou tedy v rozporu s novými legislativními předpisy vyšší právní síly a v praxi je tedy nelze využívat. Pro lepší orientaci uvádíme v **tab. 1** základní přehled platné legislativy.

Označení legislativy	Název legislativy	Platnost legislativy
Zákon 65/1965 Sb.	„Zákoník práce.“	platný
Vojenský předpis Vševojsk-16-4	„Bezpečnost a ochrana zdraví při práci občanských pracovníků vojenské správy a pracovníků organizací v oboru působnosti MNO.“	zastaralý
Vojenský předpis Vševojsk-16-5	„Rezortní seznam pracovišť, činností a povolání pro poskytování osobních ochranných prostředků.“	zastaralý
Vojenský předpis Int-2-1	„Zabezpečení AČR výstrojním materiálem a hospodaření s ním.“	zastaralý
Směrnice Rady 89/686/EHS	„Směrnice pro sjednocení právních předpisů členských států týkajících se osobních ochranných prostředků.“	platná
Nařízení vlády č. 178/2001 Sb.	„Nařízení vlády kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví zaměstnanců při práci.“	platné
Nařízení vlády č. 495/2001 Sb.	„Nařízení vlády kterým se stanoví rozsah a bližší podmínky poskytování osobních ochranných prostředků, mycích, čistících a desinfekčních prostředků.“	platné
Nařízení vlády č. 523/2002 Sb.	„Nařízení vlády kterým se mění nařízení vlády č. 178/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví zaměstnanců při práci.“	platné
Nařízení vlády č. 21/2003 Sb.	„Nařízení vlády kterým se stanoví technické požadavky na osobní OOP.“	platné
Nařízení vlády č. 441/2004 Sb.	„Nařízení vlády kterým se mění nařízení vlády č. 178/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví zaměstnanců při práci, ve znění nařízení vlády č. 523/2002 Sb.“	platné

Tab. 1: Přehled platných předpisů pro poskytování OOP k 1.1.2006

Rezortní seznam pracovišť (Vševojsk-16-5) nelze nadále využívat ani jako metodickou pomůcku pro poskytování OOP, neboť právě koncepce a metodika poskytování ochranných pomůcek na základě nové legislativy doznala podstatných změn.

Koncepce nové legislativy

Koncepce nařízení vlády č. 495/2001 Sb. a směrnice EU 89/686/EHS vycházejí z předpokladu, že legislativa má pouze vymezit pojem OOP a stanovit základní obecné principy pro jejich poskytování. Dále očekávají, že konkrétní úprava náležitostí, doby životnosti aj. pro OOP bude provedena v působnosti jednotlivých zaměstnavatelů.

Z uvedeného je zřejmé, že vlastní výběr a přidělování OOP zabezpečuje zaměstnavatel na podkladě vyhodnocení skutečného výskytu rizik, která na zaměstnance působí nebo mohou působit.

To znamená, že pro poskytnutí OOP není rozhodující funkční zařazení, ale skutečnost, že zaměstnanec je vystaven působení (expozici) rizika.

V přiměřeném rozsahu se OOP poskytují tedy např. i technicko-hospodářským pracovníkům, pracovníkům pověřeným kontrolní činností apod., pokud se vyskytují nebo pracují v prostředí rizika.

Důsledkem takovéto filozofie je možnost variabilního zabezpečení pracovníků ochrannými prostředky podle skutečných potřeb a ne jen podle obecných předpokladů. Lze tím zamezit i možnostem zbytečného plýtvání prostředky a dále dochází k přesunu veškeré právní zodpovědnosti za dostatečnost vybavení pracovníků OOP na management útvaru.

Z tohoto pohledu je nanejvýš důležité správné provedení vyhodnocení výskytu rizik působících na pracovníky prováděné s využitím tabulky podle přílohy 1, nařízení vlády 495/2001 Sb. V § 3, odstavec 4, se uvádí: „Způsob, podmínky a dobu používání ochranných prostředků stanoví zaměstnavatel na základě četnosti a závažnosti vyskytujících se rizik ...“

V současné praxi se vyhodnocení rizik v předmětné tabulce zpravidla provádí vepsáním libovolného znaku (zaškrtnutím) do příslušné kolonky. Tím se však pouze eviduje existence určitého rizika, ovšem nelze tak nic zjistit o intenzitě působení rizika ani o četnosti, či době expozice pracovníka. Následně lze vyvodit závěr, že platné legislativní ustanovení není naplněno!

Vyhodnocení rizik

Nepoměrně výhodnější by bylo vyhodnocování rizik provádět prostřednictvím zavedení **koefficientu škodlivosti nebezpečí** (dále koeficient), který by nahradil prozatím užívané pouhé označení rizika. Popis koeficientu uvedený v dalším textu je návrhem autorů článku a žádné nařízení jej dosud neuvádí v život jako závaznou metodiku. Pokud by však k zavedení do praxe došlo, aplikace koeficientu by umožnila zlepšení ochrany pracovníků přesnějším určením míry nebezpečí, zpřesnění potřeby OOP a optimální nastavení doby životnosti ochranných prostředků.

Pro vyhodnocení rizik se zavedením koeficientu by bylo možno využít stejnou tabulku jako dosud, pouze vepisovaný libovolný znak by musel být nahrazen koeficientem. Ten může mít podobu dvou číslic oddělených pomlčkou. První číslice bude znamenat vyhodnocení stupně intenzity působení nebezpečí, druhá pak četnost (časové určení) expozice. Pro potřeby sestavení koeficientu bude vhodné využívat pětistupňovou hodnotící škálu pro oba popsane parametry.

Hodnotící škála intenzity rizika:

1. nízká intenzita,
2. nižší intenzita,
3. střední intenzita,
4. vyšší intenzita,
5. vysoká intenzita.

Určení stupně intenzity působení nebezpečí by bylo vhodné provádět alespoň ve složitějších případech na základě měření provedených odborným pracovištěm akreditovaným pro konkrétní oblast a rizika. Přesné vymezení metodiky k použití hodnotící škály při určování

stupně intenzity působení rizika přesahuje možnosti rozsahu tohoto článku a proto se jím dále nezabývá.

Hodnotící škála časového určení rizika:

1. výjimečné (1x až 5x měsíčně, ale i méně),
2. občasné (1x až 3x týdně),
3. denní nízké (méně než polovina pracovní doby),
4. denní střední (více než polovina pracovní doby),
5. denní vysoké (celá pracovní doba).

Zaměstnavatel by zvolil stupeň nejvíce se blížící skutečnosti.

Koeficient pak může nabývat hodnot od 1-1 do 5-5, přičemž hodnota 1-1 znamená nejnižší míru rizika a 5-5 nejvyšší. Zvyšuje-li se stupeň první číslice, zvyšují se nároky na ochranné vlastnosti OOP (je nutno plánovat součástky poskytující vyšší míru ochrany), zvyšuje-li se stupeň druhé číslice, zvyšuje se časová náročnost na použití OOP (je nutno plánovat zkrácení doby používání součástek).

Poskytování OOP

OOP se musí na základě Zák. 65/1965 Sb., § 133a, odst. 1 poskytnout zásadně a bezodkladně tehdy, nelze-li rizika práce vyloučit nebo dostatečně omezit technickými prostředky kolektivní ochrany nebo jinými vhodnějšími opatřeními. Přednost tedy mají tato opatření, např. instalace větracího nebo odsávacího zařízení, odlučovačů škodlivých emisí, zavedení bezpečnějších, či technologických postupů, změna organizace práce, úprava pracovního prostředí apod. Zaměstnavatel si musí být vědom toho, že OOP jsou sekundární ochranou, že jsou nákladné na pořízení i údržbu a nikdy nemohou zcela nahradit bezpečné a zdravé podmínky práce.

Režim poskytování OOP, tak jak vyplývá z platné právní úpravy, je založen na principu, kdy rozhodujícím odpovědným subjektem je zaměstnavatel (útvár). Ten podle zákona musí poskytovat zaměstnancům k bezplatnému používání příslušné OOP, udržovat je v použitelném stavu a kontrolovat, zda je zaměstnanci skutečně při práci používají. Nezajistí-li zaměstnavatel potřebné OOP, vystavuje se nebezpečí uplatnění řady sankcí.

Výběr OOP

Správný výběr OOP má velký význam, neboť ovlivňuje jak spolehlivost ochrany zdraví při práci, tak ekonomiku provozu. Měl by ho proto provádět kvalifikovaný pracovník (např. bezpečnostní technik útvaru nebo zařízení). Základním vodítkem je riziko, před nímž má ochranný prostředek chránit. Zásadně je třeba vycházet ze znalostí parametrů a vlastností OOP a konfrontovat je s požadavky a funkcí, která se od nich vzhledem k působnosti vyskytujících se rizik očekává. Důležitá je též délka životnosti a náročnost údržby, což značně ovlivňuje provozní nákladovost. Samozřejmým požadavkem je používání OOP, jejichž vlastnosti odpovídají požadavkům nařízení vlády č. 21/2003 Sb., a u nichž je tedy vydáno prohlášení o shodě.

Pro snadnější výběr je k dispozici v ČR data-
báze certifikovaných OOP (www.vubp.cz), kterou
vytvořily autorizované osoby, působící v oblasti
OOP. Databáze obsahuje informace o více než
3000 certifikovaných OOP. Počet údajů se pravi-
delně každé čtvrtletí zvyšuje o další certifikované
výrobky. Přístupné jsou mimo jiné údaje o výrobcí,
resp. dovozci výrobku, číslo certifikátu a závě-
rečné zprávy, dále zařazení výrobku do jedné
ze tří kategorií a je uveden i kód výrobku. Pomocí
tohoto kódu je možno snadno vyhledávat certifi-
kované OOP na základě analýzy rizik na pracovišti
ve smyslu přílohy 1, nařízení vlády č. 495/2001
Sb. Databáze obsahuje kompletní seznam certifi-
kátů vydaných Výzkumným ústavem bezpečnosti
práce (VÚBP-AO 235) pro OOP všech tří kategorií
a dostupné certifikáty všech dalších českých auto-
rizovaných osob z oblasti OOP.

Technické požadavky OOP

Technické požadavky na OOP, označované jako
„základní požadavky“, jsou uvedeny v rozsáhlé
příloze č. 2, nařízení vlády č. 21/2003 Sb. Pro
nařízení vlády je charakteristické, že základní
požadavky jsou formulovány poměrně široce
a důsledně se vyhýbají stanovení konkrétních
hodnot nebo limitů. Nařízení vlády, jako závazný
právní předpis, totiž nelze měnit tak často, aby
bylo možno v konkrétních hodnotách sledovat
technický vývoj. Přesné hodnoty, limity, zku-
šební postupy a další údaje odpovídající základ-
ním požadavkům jsou konkretizovány až českými
technickými normami harmonizovanými s evrop-
skou legislativou.

Tyto normy nejsou závazné, ale pokud jsou
vlastnosti OOP s nimi v souladu, má se za to,
že jsou základní požadavky závazného nařízení
vlády splněny. V ostatních případech je nutno
teprve prokázat shodu s legislativními požadavky
formou individuálního certifikátu autorizované
zkušebny. Seznam harmonizovaných norem je
možno získat na stránkách Českého normalizač-
ního institutu, dále ČNI (<http://www.csni.cz>).
Jedná se o české technické normy přejímající

Obr. 1: Nechořlavá pracovní blůza – nomex

Obr. 2: Nechořlavé pracovní kalhoty – nomex

evropské normy vyhlášené jako harmonizované v úředním věstníku EU. Rovněž seznam norem harmonizovaných v ČR je shodný se seznamem používaným v Evropské unii.

Rozdělení OOP

OOP představují široký okruh výrobků, které jsou z hlediska rizik, před kterými chrání, velmi různorodé. Podle závislosti na míře možného nebezpečí spojeného s používáním výrobku jsou OOP rozděleny do tří kategorií. Jejich definice jsou uvedeny v nařízení vlády č. 21/2003 Sb. možná poněkud komplikovaně, ale jejich rozlišení je velice důležité. Nařízení vlády přesněji definuje jen dvě kategorie.

Do **první kategorie** jsou zařazeny OOP jednoduché konstrukce, jejichž návrh vychází z toho, že uživatel je schopen sám zhodnotit úroveň ochrany proti rizikům, která mohou být včas a bezpečně uživatelem rozpoznána. Patří sem například OOP chránící proti povrchovému mechanickému působení (zahradnické rukavice), proti teplotám do 50 °C, klimatickým vlivům, které však nejsou extrémní, drobnějším nárazům nebo slunečnímu záření (sluneční brýle).

Do **třetí kategorie** patří OOP, které jsou určeny k ochraně života či k ochraně proti rizikům, která mohou vážně a trvale poškodit zdraví a kde návrh vychází z toho, že jejich bezprostřední účinky uživatel nemůže včas rozpoznat. Do této kategorie patří OOP k ochraně dýchacích orgánů, ochrana proti teplotám nad 100 °C nebo nižší než -50 °C, všechny OOP na ochranu proti pádu apod.

Zbývající osobní ochranné prostředky, které svým charakterem nevyhovují definici první ani třetí kategorie, se řadí do **kategorie druhé**.

Protože toto rozdělení není zcela jednoznačné, stálá komise, působící v rámci EU pro OOP vydala zpřesnění směrnice 89/686/EHS, formou „Pomůcky pro zařazení OOP do kategorií“, což je dokument, který zpřesňuje rozdělení OOP do jednotlivých kategorií. Tento dokument není právně závazný, ale je používán při posuzování shody v ČR i v Evropské unii.

Zařazení OOP do jednotlivých kategorií je především věcí výrobce, resp. jeho zplnomocněného zástupce. V případě pochybností lze samozřejmě konzultovat s příslušnou autorizovanou osobou, výsledek konzultace však není závazný. Rozhodující je posouzení České obchodní inspekce, která provádí dozor nad plněním požadavků zákona č. 22/1997 Sb. (o technických požadavcích na výrobky ...) a příslušných nařízení vlády. V případě rozporů má konečné a rozhodující slovo pouze soud.

V následující části je stručně prezentován základní metodický postup vyhodnocení rizik pro výběr OOP pro skladníka materiálu u vojenského útvaru.

Obr. 3: Nechořlavé prádlo – nomex

RIZIKA																																
fyzikální											chemická					biologická																
mechanická						tepelná		elektřina			záření		hluk		aerosoly		tuhé látky			kapaliny		plyny, páry			bakterie, viry		paraziti		písně		nebakteriální biologické antigeny	
pády z výšky do hloubky	úder, náraz, rozdrncení	bodné, řezné	uklouznutí, upadnutí	vibrace	teplo, oheň	chlad	neionizující	ionizující	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21											
1	2	3	4	5	6	7																										
A	lebka					1-4																										
B	sluch																															
C	zrak																															
D	dýchací orgány																															
E	obličej																															
F	celá hlava											2-4																				
G	ruce		1-1			1-4										1-2																
H	paže (části)																															
I	chodidlo			2-4		1-4																										
J	nohy (části)					1-4										1-2																
K	pokožka																															
L	trup/břicho																															
M	parenterální cesty																															
N	celé tělo					1-4						2-4																				

Tab. 2: Příklad způsobu vyhodnocení rizik pro výběr a použití osobních ochranných prostředků s využitím koeficientu škodlivosti nebezpečí

Nejdříve je zpracována tabulka pro výběr a použití OOP (viz **tab. 2**), která je uvedena v příloze 1 nařízení vlády č. 495/2001 Sb. Na základě vyhodnocených možných fyzikálních, chemických nebo biologických rizik pro danou profesi jsou vybrány podle doporučení příloh 2 a 3 nařízení vlády konkrétní OOP, které budou chránit hlavu, sluch, oči a obličej, dýchací orgány, ruce a paže, nohy, trup a břicho a v poslední řadě i celé tělo daného pracovníka (viz **tab. 3**).

Je nutné též stanovit směrnou dobu používání (četnost obměn) těchto OOP tak, aby ochranná účinnost OOP byla maximální.

pořad. číslo	ochranný prostředek	chráněná část těla / druh rizika	koeficient škodlivosti nebezpečí	směrná doba používání v měsících
1.	ochranný pracovní oděv	N/12	2-4	12+2=14
2.	pracovní košile	N/12	2-4	6+2=8
3.	ochranný pracovní oděv s tepelnou vložkou	N/7	1-4	24+5+12=41
4.	ochranný pracovní kabát zimní	N/7	1-4	24+5+12=41
5.	ochranná pracovní obuv s protiskluzovou podešví	J/4	2-4	12+2=14
6.	pracovní čepice	N/12	2-4	12+2=14
7.	pracovní čepice - zimní	N/7	1-4	24+5+12=41
8.	ochranné pracovní rukavice gumové	G/16	1-2	6+5=11
9.	ochranné pracovní rukavice zimní	G/7	1-4	12+2=14
10.	ochranné pracovní rukavice kožené	G/3	1-1	6+5=11
11.	respirátor	D/12	2-4	12+2=14
12.	boty vysoké gumové	J/16	1-2	12+10=22
13.	boty zimní	J/7	1-4	12+2+12=26
14.	zástěra gumová	L/16	1-2	6+5=11

Pozn.: Výsledná směrná doba životnosti uvedená v tabulce byla odvozena od základní délky životnosti připočtením příslušného počtu měsíců vyplývajícího z menší četnosti používání než je 100% (viz druhé číslo indexu) u sezónních součástí navíc připočtením poloviny měsíců z původní doby životnosti.

Tab. 3: Seznam OOP pro funkci skladníka materiálu u vojenského útvaru

Závěr

Základním cílem autorů článku byla snaha popularizovat platná legislativní ustanovení a napomoci odborným orgánům vojenských útvarů a zařízení, které mají v péči občanské zaměstnance, popř. i vojáky z povolání splňující nárok na poskytování OOP podle nařízení vlády č. 495/2001 Sb., zabezpečit tyto osoby zcela v duchu uvedeného předpisu, a tak významně předcházet vzniku pracovních úrazů. Usuzujeme, že odpovědní funkcionáři AČR by měli být správně informováni o praktickém naplňování výše uvedené právní legislativy, také vzhledem k tomu, že tato oblast je předmětem kontrol bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a kontrol hospodaření s majetkem majetkového uskupení 2.1.

Literatura:

- [1] *Zákon č. 65/1965 Sb.* Občanský zákoník. Praha: Národní shromáždění ČSSR, 1965.
- [2] *Nařízení vlády č. 495/02 Sb.* Rozsah a bližší podmínky poskytování osobních ochranných pracovních prostředků, mycích, čistících a dezinfekčních prostředků. Praha: Vláda ČR, 2002.

Tělesná zdatnost a ženy v Armádě České republiky

Jedním z atributů vojenského profesionála je tělesná zdatnost. Tento pojem je v důležitých armádních dokumentech skloňován ve všech pádech, málo se však ví co tělesná zdatnost je a ještě méně jaká by měla být u různých vojenských profesí a jaké existují rozdíly v pohlaví, které by měly být zejména vzhledem k ženám respektovány. Následující řádky si nekladou za cíl problém vyřešit, ale upozornit na některé aspekty, které s uvedeným tématem souvisejí a nabídnout možná řešení, případně vyvolat podnětnou diskuzi.

Současná doba přináší velké změny v postavení žen v moderní společnosti, v postoji k nim, a co víc, mění se sebepojetí žen. V mnoha oblastech získávají významné pozice a snaží se vyrovnat mužům. Jedním z rychle se měnících postojů je také postoj žen k armádě.

Zatímco v minulých letech byla přítomnost žen v české armádě zvláštností, dnes je jejich zastoupení 12, 4 % (k 1. květnu 2005) a toto číslo má vzrůstající tendenci (k zemím s nejvyšším zastoupením žen v armádě patří Lotyšsko – 20%, Kanada – 16,9%, USA – 15,5%, na opačném pólu jsou Itálie – 1% a Polsko – 0,5%).

Na novou situaci a některé s tím související problémy armáda zareagovala vydáním rozkazu ministra obrany „Prosazování principu rovnosti mužů a žen v působnosti Ministerstva obrany“ (RMO č. 29/2002 Věstníku). Tento rozkaz mimo jiné nařizuje vedoucím pracovníkům zajistit stejné pracovní podmínky, zejména rovnost mužů a žen při přijímání do pracovního poměru, v přístupu ke vzdělání, k odborné přípravě, služebnímu povyšování a odměňování.

Tyto kroky korespondují s činností **Výboru žen v ozbrojených silách NATO (CWINF - Committee on Women in NATO Forces)**. Jeho podvýbory pro nábor a zaměstnanost, výcvik a rozvoj a kvalitu života jsou zaměřeny na zlepšení podmínek a rozšíření přístupu k více profesním oblastem, získání stejných personálních a profesionálních možností a sladění potřeb profesní kariéry a rodinného života.

Je ale možné donekonečna feminizovat armádu a jsou vůbec s přihlédnutím k tělesné zdatnosti, morfologickým a fyziologickým rozdílům všechny funkce pro ženu dosažitelné?

Obecně lze tělesnou zdatnost definovat jako komplexní schopnost reagovat pohybovou činností účelně a efektivně na podněty zevního prostředí. V souvislosti se vzrůstem civilizačních chorob se stále více hovoří také o zdravotních aspektech a tělesná zdatnost se pro tyto potřeby dělí na výkonově a zdravotně orientovanou. Výkonově orientovaná tělesná zdatnost je zdatnost podmiňující určitý pohybový výkon, jehož výsledek je kvalifikován a hodnocen. V tomto smyslu sem patří veškeré testování tělesné výkonnosti. Zdravotně orientovaná tělesná zdatnost je zdatnost ovlivňující zdravotní stav nebo vztahující se k zdravotnímu vztahu. Zahrnuje aerobní zdatnost, svalovou zdatnost, flexibilitu, podíl aktivní a neaktivní hmoty těla, udržení rovnováhy, kostní integritu a funkci nervového systému.

Z hlediska prevence nemocí spojených s hypokinezi – jedná se o nemoci spojené s ischemickou chorobou srdeční, vysokým krevním tlakem, nadváhou, zvýšenou hladinou cholesterolu v krvi apod. – je největší přínos spatřován v aerobní zdatnosti. Je zřejmé, že pro armádu jsou podstatné jak tělesná zdatnost výkonově orientovaná definovaná konkrétními požadavky

specifické profesní funkce, tak tělesná zdatnost zdravotně orientovaná definovaná nezbytnou pohybovou činností upevňující a podporující zdraví.

Zásadní překážkou, proč ženy v obecné rovině nemohou plnohodnotně vykonávat některé vojenské odbornosti jsou morfologické a funkční rozdíly mezi muži a ženami, které jsou základem rozdílné výkonnosti. Fyzická výkonnost žen je zhruba o čtvrtinu nižší. Uvádí se, že trénovaná žena zhruba dosahuje (vyjma obratnostních výkonů) hodnot netrénovaných mužů. V rychlostních a vytrvalostních výkonech dosahuje žena asi 60–85 % mužských hodnot, v obratnostních výkonech je žena lepší než muž (106 %). Nejvíce je žena znevýhodněna při silových výkonech, kde dosahuje 50–70 % mužských hodnot (Havlíčková, 2003). Někakou dobu už je známo, že maximální fyzická síla střední části těla průměrné ženy dosahuje 63, 5 %, maximální fyzická síla horní části těla ženy 55, 8 % a maximální fyzická síla dolní části těla ženy 71, 9 % maximální fyzické síly odpovídajících částí těla průměrného muže (Laubach, 1976). Požadavky na maximální sílu a silové komponenty jsou v mnoha případech nezbytným předpokladem k úspěchu ve vojenských činnostech. Schopnost rychle uplatnit sílu může být důležitější než maximální síla, protože mnohé vojenské činnosti jsou vysoce závislé na čase a vyžadují zapojení různých svalových skupin celého těla. Rozvoj svalové síly se zdá být zásadní komponentou pro tělesnou připravenost ve většině vojenských profesích stejně jako ve sportu (Kraemer et al., 2001).

Jestliže se dá na jedné straně diferencovat výkon ve sportu (až na výjimky soutěží ženy se ženami, v některých sportech je brán zřetel na morfologické a fyziologické zvláštnosti ženy a výkon je upraven speciálními pravidly – úlevami, např. překážková dráha ve vojenském pětiboji) a také testování základní tělesné výkonnosti podle pohlaví, na straně druhé v pracovním výkonu či testování speciálních dovedností a schopností korespondujících s daným pracovním výkonem je to nemožné. Proto některé armády neberou v úvahu při testování tělesné výkonnosti nejen pohlaví, ale také věk (např. Dánsko, Holandsko). Není tedy důležité kdo plní úkol, ale to, aby úkol byl splněn.

Na příkladu klasického „pěšáka“ – vzhledem k charakteru činností jsou na něho kladeny jedny z největších nároků – ukážeme možné problémy, které v praxi nastávají. Ačkoliv po druhé světové válce došlo k převratným změnám ve výstroji a výzbroji vojáka, váha vybavení užívaného a neseného v moderních misích zůstala stejná nebo dokonce vyšší než tomu bylo v minulosti a moderní voják je tak vystaven mnohem většímu zatížení.

Jako příklad lze uvést hmotnost výstroje a výzbroje nesené americkým vojákem v různých situacích. Podle polního manuálu americké armády má bojová výbava tři základní úrovně: vybavení pro boj, vybavení pro krátký přesun spojený s přiblížením k nepříteli a vybavení pro déletrvající přesun za mimořádných okolností. Vybavením pro boj se rozumí zbraň, útočný nůž, polní ústroj, přilba a redukované množství munice a jeho váha by neměla přesáhnout 48 liber (lb), tj. 21,8 kg. Druhá úroveň v sobě navíc zahrnuje věci osobní potřeby, více munice a váha by měla být do 72 lb (32,7 kg). Mimořádné okolnosti představují přesun terénem, ve kterém je nemožné z různých důvodů využít dopravních prostředků a v takových případech je nesená zátěž ještě větší. V kratších misích trvajících 72 hodin a méně je běžné, že voják nese zátěž až 100 lb (45,4 kg), ale může být v závislosti na zbraní zvýšena až na 140 lb (63,6 kg). V AČR existuje něco podobného především u brigád rychlého nasazení a průzkumných útvarů, avšak zdroje hovořící o hmotnostním zatížení nejsou dostupné a lze je jen dovozovat z výstrojního předpisu a interních norem útvarů, kterých se případné nasazení přímo týká.

Na základě výše uvedeného je zřejmé, že pro ženu je zvládnutí těchto parametrů mnohem obtížnější a zřejmě i zdravotně nebezpečnější. Ze statistiky lékařské služby americké armády

vyplývá (Knapik, 2001), že četnost zranění v důsledku výcviku je u žen dvojnásobně vyšší (s tím je spojena i delší doba pracovní neschopnosti). K podobným závěrům dospělo i sledování v britské armádě. Poté, co bylo rozhodnuto, že výcvik a testování bude prováděn bez ohledu na pohlaví (k rozhodnutí došlo v roce 1998), ukázalo se, že u žen dochází ke zranění více než dvakrát častěji ve srovnání s muži při běžném výcviku a že u nich dochází osmkrát častěji k zraněním jako jsou únavové zlomeniny, záněty šlach nebo bolesti v zádech při přetížení (Gemmell, 2002). V souvislosti s výcvikem se riziko zranění a jeho případné následky stávají také závažným právním problémem.

Jakým způsobem by měla armáda postupovat aby byly naplněny požadavky dané rozkazem MO, popř. aby korespondovaly se stanovisky CWINF? Nabízíme čtenáři možné závěry vyplývající z výše uvedeného:

- ❑ výroční přezkoušení tělesné výkonnosti (za předpokladu, že normy testování vytrvalostních schopností budou podporovat rozvoj zdravotně orientované tělesné zdatnosti – zatím tomu tak není) považovat za základ, který musí splňovat každý voják,
- ❑ podobné problémy s enormním zatížením jako je tomu u pěšáka se najdou i v dalších vojenských profesích (např. osádky těžké techniky), proto je nezbytné stanovit profil a v něm definovat co musí nejen umět, ale také to, jaké fyzické parametry musí žadatel o profesi splňovat – výkonově orientovaná tělesná zdatnost,
- ❑ již při vstupu do armády by mělo být zřejmé na jaké systemizované místo je uchazeč(ka) přijímán a podle toho by měly být uzpůsobeny vstupní testy, které nesmí zohledňovat pohlaví ani věk (zatím tomu tak je), musí být jedny a striktně vyžadovat to, co daná funkce obnáší (není pravděpodobné, že by výstroj a výzbroj armády měla svoji lehčí a těžší verzi, jako např. v atletice při vrhu koulí),
- ❑ diferencovat programy tělesné přípravy, prosazovat individuální přístup a umožnit tím všem vojákům i vojákyním dosáhnout požadovanou tělesnou zdatnost,
- ❑ využít zkušeností a poznatků vojenských lékařů a vytipovat rizikové profese, popsat možné zdravotní problémy s ohledem na rodinu a kvalitu života v období „druhé kariéry“ a tyto závěry zpřístupnit.

Společným cílem odpovědných funkcionářů je fungující armáda. Uvedené řádky by neměly být chápány jako návod, kterak ztížit ženám vstup do armády anebo se plně profesně realizovat. Tělesná zdatnost žen, třebaže od mužů rozdílná, je předurčuje k výkonu tělesně méně náročným funkcím, kterých je v armádě celá řada. Tím není řečeno, že existují pro ženu nedosažitelné funkce. Naopak, jde jen o to, aby se rozkaz ministra jednostranným výkladem nestal kontraproduktivní vůči bojovým útvarům a koneckonců diskriminační vůči armádě.

Literatura:

- GEMMELL, I. M. M. Injuries among female army recruits: A conflict of legislation. *J R Soc Med.* 95, s. 23-27, 2002.
- HAVLÍČKOVÁ, L. *Fyziologie tělesné zátěže I.* Obecná část. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2003. 203 S. ISBN 80-7184-875-1.
- KNAPIK, J. J., SHARP, M. A., CANHAM-CHERVAK, M. et al. Risk factors for training-related injuries among men and women in Basic Combat Training. *Med Sci Sport Exerc.* 33: s. 946-954, 2001.
- KRAEMER, W. J., MAZZETTI, S. A., NINDL, B. C. et al. Effect of resistance on women's strength/power and occupational performance. *Med Sci Sport Exerc.* 33(6). s. 1011-1025, 2001.
- LAUBACH, L. L. Comparative muscular strength of men and women: A review of the literature. *Aviation, Space and Environmental Medicine*, 47 s. 534-542, 1976.
- Rozkaz Ministra obrany č. 29/2002 *Věstníku*. Praha: MO, 2002.
- Výstrojní předpis*. Služební předpis evid. zn. Vševojsk-16-11. Praha: MO, 2003.

Před téměř šedesáti lety byly v Československu zřízeny na základě „zákona“ č. 247 ze dne 25. října 1948 první tzv. tábory nucené práce. V roce 1949 vzniklo dalších 27 táborů (zároveň sedm zrušeno). Do TNP byly přikazovány osoby bez soudního projednání „přikazovacími komitami“ krajských národních výborů, až do 1. srpna 1950, tzn. do zrušení zákona č. 247/1948 Sb. Poté mohl být podle § 12 trestního zákona správního č. 88/1950 Sb. trest odnětí svobody od tří do čtyřnadvaceti měsíců vykonán v TNP, a to opět na základě rozhodnutí trestní komise okresního, případně krajského národního výboru. Prošli jimi tisíce nevinných občanů, přibližně 23 000, pro něž to byl hluboký zásah do života i života jejich rodin. Přesto se nenaplnila očekávání funkcionářů o 30 000 přikázaných osob, a tedy „levných“ pracovních sil z řad „třdních nepřátel“.

Mezi nimi má zvláštní postavení tábor nucených prací Mírov (TNP Mírov), určený k likvidaci armádních důstojníků a rotmistrů nepoddajných komunistickému režimu. Nebyli v něm uvězněni pouze příslušníci armády, kteří bojovali za druhé světové války na západní frontě, jak bychom se mohli logicky domnívat, ale i ti, co se do vlasti vrátili z východu. Nebyl táborem pracovním, byl to v podstatě tábor likvidační. Zpočátku se nepracovalo vůbec, později jen velmi málo. Osoby sem zařazené měly zostřený dozor z ozbrojených příslušníků StB, kteří se označovali jen krycími jmény.

V lednu 1949 vojenský komitét při ÚV KSČ^[1], ve složení K. Gottwald^[2], R. Slánský^[3], generálové L. Svoboda^[4], Š. Drgáč^[5], J. Procházka^[6], Vl. Drnec^[7] a B. Reicin^[8], rozhodl, že propuštění důstojníci budou internováni v pracovních táborech. Následně náměstek ministra národní obrany pro personální záležitosti brigádní generál Bedřich Reicin vydal 28. ledna 1949 tento rozkaz:

„Od 2. do 28. února 1949 provedte ve spolupráci s ministerstvem vnitra zpravodajské pátrání po důstojnících čs. armády, kteří byli od 25. února 1948 na základě rozhodnutí armádního poradního sboru^[9] nebo zvláštních rozkazů propuštěni (přeloženi do výslužby nebo zálohy, odesláni na zvláštní dovolenou, na dovolenou s čekáním).

Úkolem pátrání je:

- 1. Zjistit kolik důstojníků je zařazeno do pracovního procesu na přiměřených místech, kde neohrožují státní zájmy.*
- 2. Zjistit kolik a kteří důstojníci jsou zařazeni do práce, avšak na takových místech, kde ohrožují nebo by mohli ohrozit státní zájmy.*
- 3. Zjistit kolik a kteří důstojníci jsou sice zařazeni do pracovního procesu, ale jen fingovaně, na oko a kde, čím se ve skutečnosti zabývají.*
- 4. Zjistit kolik a kteří důstojníci vůbec nejsou zařazeni do pracovního procesu, ač a pokud k tomu měli vůbec více než tři měsíce času zjistit, kde se pohybují (toulají) a čím se zabývají.*

5. *Připravit zároveň se zjištěním ad 3) a 4) opatření k odevzdání těchto osob do tábora nucené práce, které pak provedete ve spolupráci s ministerstvem vnitra na můj rozkaz...*^[10]

Reičin, původně sportovní redaktor Rudého práva, byl ve své době jedním z nejobávanějších mužů. Po druhé světové válce neobvykle rychle postupoval od vojenské hodnosti štábního kapitána a funkce přednosta obranného zpravodajství až po divizního generála a náměstka ministra národní obrany. V nové funkci měl značný podíl na vzniku obludného systému nekontrolované a nepostizitelné manipulace s příslušníky československé branné moci. Nakonec, v důsledku rivality s novým ministrem obrany JUDr. Alexejem Čepičkou, se sám stal „obětí“ tohoto systému koncentrované moci, byl zatčen a v listopadu 1952 odsouzen v procesu proti „spikleneckému centru R. Slánského“ na základě smyšlených obvinění k trestu smrti.

Jistě nelze snižovat podíl generála Reičina na mírovském táboře, je však třeba si uvědomit, že s „případem Mírov“ přišli do styku i jiní – funkcionáři ministerstva národní obrany, vnitra, národní bezpečnosti i národních výborů. Tábor nucených prací Mírov byl záležitostí systému komunistického režimu více než jednoho člověka.

Citovaný rozkazem byl však dán impuls k pověstným akcím „D“ orgánům vojenské kontrarozvědky, Státní bezpečnosti i pracovníkům národních výborů pro aplikaci zákona č. 247/1948 Sb. z 25. října 1948, jenž zaváděl instituci táborů nucené práce. Do nich měly být na dobu tří měsíců až dvou let zařazeny osoby:

- osoby pravoplatně odsouzené podle zákona na ochranu republiky dle zákona č. 231/1948 Sb.,
- osoby, které **nespáchaly žádný trestný čin**, ale „*vyhýbají se práci nebo ohrožují výstavbu lidově demokratického zřízení ... a osoby, které jim to umožňují*“. Což prakticky znamenalo, že do TNP (táborů nucených prací) mohl být zařazen kdokoli.

Ministerstvo spravedlnosti po přijetí zákona navrhovalo, aby „*nejen ustanovení o TNP bylo zařazeno většinou do správního kodexu a aby v soudních zákonech byla stanovena možnost soudů rozhodnout o zařazení do TNP, nýbrž hlavně, že vůbec zařazení do TNP přichází v úvahu jen v případech, kdy podle správního trestního práva bude použito výjimečného ustanovení, že trest se zdvojnásobí. To přichází v úvahu pro vyložené nepřátele a rozvratné živly*“.^[11]

To prakticky znamenalo, že „dodání“ do TNP by bylo vázáno na celou řadu zákonných podmínek, především na to, aby se „pachatel“ dopustil „závažného administrativního deliktu“, pro nějž byl stanoven nejvyšší administrativní trest.

Tím měl být vyloučen „moment převýchovy“, a proto „*byla v podstatě zachována možnost dodání do TNP i po odpykání trestu za poměrně menší delikty, aby Národní výbory měly určitou volnost, ale samozřejmě podle usnesení předsednictva [Komunistické] strany [Československa], aby bylo upraveno řádně řízení*“^[12] V závěru důvodové zprávy k trestnímu zákonu správnímu bylo zcela jednoznačně uvedeno, že „**TNP budou napříště jen zařízením pro výkon trestu na třídním nepříteli**“.^[13]

K počátkům TNP Mírov v roce 1951 pracovník ministerstva vnitra Antonín Hecl vypověděl:

„*Asi v březnu 1949 jsem dostal příkaz od Josefa Baudyše^[14] a gen.[erála] Pavla^[15], abych našel nějaký tábor pro nižší nebezpečné chovance. Nabídl jsem bývalou donucovací pracovnu ve Znojmě. S tím nebyl s.[oudruh] Baudyš spokojen a navrhl, že by kompromisně vyjednal mezi ministerstvem spravedlnosti a s. Noskem směnu donucovací pracovny za část Mírova. Ministři s.[oudruh] Čepička^[16] a s. Nosek^[17] se o tom pak dohodli. Asi v polovici dubna jel jsem do věznice Mírov, kde bylo všechno projednáno s velitelem Mírova s. Červinkou a zadní trakt mně předán pro účel TNP.*“^[18]

Mírov, „německy Múrau, městys v severní Moravě, 6 km na severo-západ od svého okresního města Mohelnice“, uvádí Masarykův slovník naučný, „hrad kdysi mocný a zdaleka viditelný, jest od [roku] 1858 mužskou trestnicí, jež se nyní ruší.“^[19]

Autor hesla nemohl tušit, že za deset let nacisté hradní prostory opět zaplní a za dvacet let pak komunisté i svým táborem nucených prací, jehož velitelé však požívali jiné označení – „likvidační tábor“... Trestní ústav Mírov byl po druhé světové válce určen pro tresty delší než šest měsíců a pro retribuční vězně. Od jara 1949 do léta 1951 zde existoval i speciální vojenský TNP, poté Mírov sloužil k soustřeďování politických vězňů odsouzených za „protistátní zločiny“.

Vojenská kontrarozvědka krátce po vydání citovaného rozkazu sestavila seznamy vojenských osob, v nichž Reicin předem poznámkami označoval, na jak dlouho mají být do TNP zařazeny. Přitom měl tendenci zařadit každou osobu na plnou dobu, tj. na celé dva roky. Tyto „směrnice“ potom závazně platily nejen pro výkonné orgány, vyhodnocovací komise, tzn. pro vojenské osoby, které v těchto komisích v Praze přímo zasedaly nebo s komisemi mimo Prahu spolupracovaly.

V letech 1949–1950 bylo orgány vojenského obranného zpravodajství (OBZ) ve spolupráci s orgány Státní bezpečnosti (StB) provedeno celkem šest akcí „D“, Vzhledem k tehdejší formě práce OBZ: vyprovokované „nepřátelské činnosti“, neproověřených poznatků, získaných z archivů a od spolupracovníků, byli důstojníci, zařazení do akcí „D“, **postiženi v rozporu s tehdy platným právním řádem.**

„Bývalí“ vojáci z povolání byli bez soudního rozsudku, pouze na základě svévole (neexistovaly důvody, respektive důkazy ani k vykonstruovanému soudnímu procesu), „příkazováni“ úředním příkazem do TNP Mírov.

Příprava jednotlivých akcí „D-1“ 20. dubna 1949, „D-2“ 22. září 1949, „d“ 10. listopadu 1949, „D-3“ 10. ledna 1950, „D-4“ 3. května 1950, „D-5“ 11. září 1950 – „zaměstnalo“ několik set příslušníků vojenské i civilní bezpečnosti.

Přednosta studijní skupiny 5. oddělení hlavního štábu podplukovník Antonín Horák 5. dubna 1949 požádal zástupce vedoucího odboru BA ministerstva vnitra (zástupce velitele StB) Bedřicha Pokorného^[20] o spolupráci StB při hromadném zatýkání bývalých důstojníků a jejich internaci v některém táboře nucené práce. Dohodli se na rozdělení úkolů i názvu razí: „Akce D“. Později byla pro zadržené vybrána jako „nejbezpečnější“ věznice v barokní pevnosti ze 17. století Mírov. Pokorný už 8. dubna předal krajským velitelům StB pokyny k zatčení důstojníků. Akce se měly uskutečnit ve všech krajích ve stejnou hodinu a veřejnost se o tom neměla dozvědět. Zatýkáci komando na jednoho důstojníka tvořili dva příslušníci StB a jeden zástupce OBZ, kteří současně měli vykonat v jeho bytě domovní prohlídku se zaměřením na „usvědčující materiály“ o styku s ilegálním hnutím nebo poúnorovými exulanty v zahraničí.

Zadržení i se zajištěným materiálem měli být eskortováni na příslušné krajské velitelství StB, kde na „usvědčené“ bude uvalena soudní vazba a o ostatních údajně měla „rozhodnout“ komise pro zařazování osob do TNP u krajského národního výboru (KNV). Návrhy na osoby, které měly být zařazovány do akcí „D“, prováděl na Hlavní správě OBZ plukovník Horák, administrativní stránku věci pak plukovník Rudolf Cílek. Konečný souhlas k zařazení do akcí „D“ dával Reicin a po jeho odchodu na MNO generál J. Musil.^[21]

Tehdy štábní kapitán Hlavín na krajském velitelství v Olomouci instruoval příslušníky SNB, určených pro strážní službu v TNP Mírov slovy: „V nejbližších dnech přijde větší počet třídních nepřátel a nebezpečných agentů z tak zvané akce „D“ do tábora Mírov.“

Nabádal je k ostrážitosti a žádal je o přísný výkon služby. Varoval, že „to budou lidé nebezpeční, všeho schopní a v každém případě musí být soudruzi ostrážiti!“.

Velitel TNP Oldřich Kohlíček (alias „Skála“) prohlásil vězni Josefu Dobešovi: „Budete říkat, že tyto metody jsou gestapácké, ale jsou účinné. A máme ještě jiné způsoby, jak s vámi zamávat!“^[22]

Uvedenými „třídními nepřáteli“ byli českoslovenští důstojníci a rotmistři. V poúnorové „očistě“ armády bylo k 31. prosinci 1949 propuštěno 57 generálů, 209 plukovníků, 511 podplukovníků, 634 majorů atd.; celkem 2965 důstojníků z povolání – v průběhu následujícího roku jejich počet vzrostl na 4835.^[23]

Zpravodajské a bezpečnostní složky komunistického režimu navrhly do TNP 440 bývalých důstojníků (z toho 14 generálů). V akci „D-1“ to bylo 98 „nepřátel“ – mezi nimi například aktivní příslušníci druhé odboje jako generál J. Hrabovský^[24], plukovník K. Střelka^[25], Cyril Novák,^[26] podplukovník František Fajtl^[27] a další. Do poslední „akce D-5“ potom byli zařazeni „bývalí“ důstojníci z Prahy-Dejvic jen proto, aby uvolnili byty pro jiné.

Oficiální zdůvodnění zařazení do TNP je možné rozdělit na tři základní skupiny:

1. „Provedeným šetřením bylo zjištěno, že jste osoba uvedená v § 2 odst. 1, písm. a) zákona č. 247/1948 Sb.“
2. „Zařazujete se do TNP, protože jste byl právoplatným soudním rozsudkem odsouzen pro trestné činy proti zákonu č. 231/1949 Sb.“
3. „Svým chováním poškozuje lidově demokratické zřízení, pronášíte pobuřující výroky, nezapojuje se do pracovního procesu“ apod.^[28]

Tyto tři typy „výměřů“ se používaly s malými obměnami, pokud platil zákon č. 247/1948 Sb. Dnem jeho zrušení 1. srpna 1950 byla vytvořena nová formule:

„Jmenovaný jest vinen tím, že nemá kladného poměru k dnešnímu zřízení..., čímž se dopustil přestupku podle § 127 tr. zák. správního. Protože pak jednáním odsouzeného byl projeven nepřátelský postoj k lidově demokratickému zřízení republiky a socialistické výstavbě republiky, bylo při stanovení trestu přihlédnuto k ustanovení § 12 odst. 3 zák. správního a obviněný se odsuzuje k trestu odnětí svobody v trvání 10 měsíců“.^[29]

Citovaný výrok byl nacyklostylován a doplňován pouze jménem a příjmením, identifikačními daty, a také bezduchými důvody. Přitom v důvodové zprávě k tehdy platnému trestnímu zákonu se zcela jasně konstatovalo:

„TNP budou napříště jen zařízením pro výkon trestu na třídním nepříteli.“ Skutkový děj nebyl zadrženým prokázán, v mnohých případech byl i promlčen a často i zcela vymyšlen. Také neměli vůbec žádnou možnost, aby se k obvinění vyjádřili, což samozřejmě dokumentuje praktiky zvláště nástrojů komunistického režimu, byť dobře zahalené v „socialistický právní řád“.

Podobně postupovaly i později zřízené komise pro podmíněčné propuštění vězňů z TNP Mírov podle nového trestního řádu. Tak například „bývalý“ plukovník J. Hájíček,^[30] který byl do TNP zařazen v akci „D“ na dva roky do TNP, byl krátce poté odsouzen podle § 7 zákona č. 231/1948 Sb. na devět měsíců odnětí svobody. Právě tato komise jej znovu zařadila na dva roky do TNP, protože „obviněný si odpykal trest devítiměsíční vazbou, a tudíž nemohlo být posouzeno jeho chování během výkonu trestu.“ (!)^[31]

Trestní nalézací komise ve skutečnosti nehledaly pravdu a právo, ale ve skutečnosti „rozhodovaly“ podle příkazů zástupce vojenské správy.

Odvolací komise pak všechna odvolání striktně zamítla, aniž by prověřila jejich pravdivost, jak potvrzuje i výrok její členky Mairové:

„Když ministerstvo národní obrany nechce z TNP Mírov nikoho propustit, aby si o tom rozhodovalo samo a není k tomu zapotřebí komise.“^[32]

Ale to už by nebylo „zachováno“ aspoň zdání formálního dodržování tehdy platného právního řádu.

O působení uvedené komise vypovídá jasně přípis z 5. prosince 1950 (č. j. 558/20 taj. 006-50) šestého sektoru Ministerstva národní bezpečnosti, adresovaný sekretariátu ministra národní bezpečnosti:

„... na základě dohody mezi MNO (generálem J. Musilem – pozn. VZ) a MNB (náměstkem K. Švábem^[33] – pozn. VZ) nemohou být z TNP propuštěny žádné osoby, jestliže s tím MNO nesouhlasí.“ V doložce průvodního dopisu se pak konstatuje, že generál Reicin nepovolil propuštění žádné osoby z Mírova.

Jednotlivá odvolání se vyřizovala se značným zpožděním, nebo také vůbec ne; jako např. v případě zpravodajského důstojníka podplukovníka B. Dítěte^[34] – až za sedm měsíců po jeho smrti došlo zamítavé stanovisko Ministerstva národní obrany...

Proti výslovnému ustanovení zákona byly do TNP Mírov zařazovány i osoby práce neschopné, ba i těžce nemocné. Tam se jejich zdravotní stav pochopitelně ještě zhoršil, někteří velmi krátce po svém uvěznění zemřeli – jako například generál J. Hrabovský, který zemřel ve „vojenské nemocnici“ v Olomouci; podobně skončil i podplukovník J. Souhrada^[35] a B. Dítě, aniž by jim byla poskytnuta sebemenší lékařská péče.

V dochovaném protokolu krajského velitelství SNB Praha Dítě uvedl, že je „smrtelně nemocen, aby při zařizování byl brán na to zřetel...“^[36]

O praktikách „socialistické zákonnosti“ jednoznačně vypovídá přípis majora Kudláčka z 8. června 1950:

„Dodatkem k vlastnímu č.j. 155 491/taj. – E- 1950 předkládám v příloze opis výměru, kterým byl zařazen plukovník na dovolené s čekáním Malár Ján do TNP na 12 měsíců.“

Po vynaložení všemožného úsilí a přesvědčování podařilo se přes všechna nepochopení konečně jmenovaného zařadit do TNP.

Mezi jiným po rozhodnutí komise 11. 5. 1950 o jeho zařazení do TNP byl plukovník Malár uznán nemocen a ponechán na zvláštním oddělení.

Teprve po mém zákroku, že je to nadržování, byl jmenovaný eskortován do TNP.“^[37]

Velitel TNP Mírov ostatně otázku zdravotní péče vězňů řešil skutečně svérázně, prohlásil, že „žádné ošetření neexistuje“ (!), a tak v důsledku neposkytnutí nezbytné zdravotní péče zemřeli například generál Hrabovský,^[38] podplukovník Souhrada a další důstojníci.

O zařazení na seznamy akcí „D“ rozhodovaly často velmi rozporuplné okolnosti. Tak například akcí „D“ z 10. listopadu 1949 byli postiženi především předváleční zpravodajští důstojníci, zatímco „D-5“, provedená 11. září 1950, jak již bylo zmíněno, sledovala zcela prozaický cíl – uvolnit byty v Dejvicích!

Rázem tu byl „třídní nepřítel“, s nímž se „zacházelo“ také velmi různě ve smyslu rozkazu náčelníka vojenské kontrarozvědky generála J. Musíla: důstojníci starší padesáti let, kteří měli v Praze byt a byli „ochotní“ (!) se vystěhovat do místa určeného ministerstvem národní obrany, mohli být zproštěni zařazení do TNP. Např. „bývalý“ plukovník K. Budil měl v důvodech výměru uvedeno:

„Šetřením bylo zjištěno, že váš postoj k lidově demokratickému zřízení není sice kladný, ale s ohledem na věkovou hranici a pod podmínkou, že se ze svého bytu vystěhuje do místa, které vám bude určeno, komise rozhodla Vás propustit.“

Podobný přípis dostali i „bývalý“ generál F. Havel^[39]: *„Vzhledem k Vašemu zdravotnímu stavu a věku upouští komise od zařazení do TNP s podmínkou, že ze svého bytu z Prahy vystěhuje do místa, které Vám bude určeno.“*

Akcí „D“ se rukou nerozdílnou zúčastnily orgány jak Státní bezpečnosti, tak vojenské kontrarozvědky. Společně prováděly i výsledky zadržených osob a to mnohdy velmi hrubým způsobem. Tak například bývalého rotmistra Lva Šťastného při výsledku na okresním velitelství StB v Břeclavi za účasti příslušníků vojenské správy bili býkovcem přes paty, holá záda, pěstmi dostal do žaludku i obličej. V závěru protokolu o výsledku je „charakteristický“ dovětek, že *„byl sepsán bez nátlaku a dobrovolně“* (!) Po formální stránce bylo vše podle litery zákona, i když ve skutečnosti byly naplněny všechny znaky spáchání trestného činu – minimálně zneužití pravomoci veřejného činitele dle § 175, odst. 2, písm. c/ s trestní sazbou od pěti do deseti let!

Skutečně neblaze proslulou vyšetřující institucí bylo krajské velitelství StB v Olomouci, stejně jako orgány vojenské kontrarozvědky z Olomouce, Mladé Boleslavi, Prahy a další, jež se u výsledku bez inzultace vyslychaného – např. Jeřábka, Mičkala, Smětala, Mužíka, Vasala, Lipperta, Gollera a řadě dalších osob – neobešly. Vyhlášeným v tomto smyslu se stal pověstný „domeček“ v Kapucínské ulici v Praze, jemuž neomezeně vládl štábní kapitán František Pergl (zvaný Suchá lípa).

Zcela nevěrohodně znějí tvrzení, že stranické a státní vedení neznalo situaci ve vyšetřovacích věznicích. Příkladem je událost, o níž psal generál vojenské justice dr. Jaroslav Kokeš v roce 1968:

„V roce 1950 západní rozhlas rozšiřuje o Domečku (tj. o věznicí v Kapucínské ulici v Praze; pozn. autoři) hrozné zprávy, západní tisk píše o mučení ve vojenské věznicí. Předsednictvo ÚV KSČ ustavilo komisi, která měla věc prošetřit. Začala pracovat na podzim 1950 pod vedením generála Ejemy^[40]. Zpráva této komise vyzněla takto: vše je v naprostém pořádku, zákony se dodržují a zprávy ze Západu jsou vyřazenou propagandou. Pachatelům zločinů se tedy podařilo nejen Ejemovu komisi, ale i vedení strany oklamat.“^[41]

K nejrůznějším svévolnostem docházelo i při provádění domovních prohlídek, kdy byly zabavovány i věci osobní, jež neměly absolutně nic společného s vykonstruovanými (smyšlenými) „trestnými činy“, jako například vlastnictví rádia, hodinek, látek, obleků i prádla... Takovým způsobem byl postižen Jaroslav Hořínek, u kterého byly věci zabaveny bez přítomnosti manželky. Byt byl zapečetěn a matka se třemi dětmi se tam nesměla vrátit!

I podle tehdy platných zákonů jednalo se o porušení povinnosti veřejného činitele (§ 175 odst. 2 písm. c) s trestní sazbou od pěti do deseti let! Co to však bylo platné – komunistický režim přece nemohl narušit „mravní a politickou uvědomělost“ svých bezpečnostních orgánů.

Protokoly respektive veškerý písemný materiál jako usvědčující a důkazový prostředek, že se daná osoba byla „novému zřízení nepřátelská“; na místo věrohodných důkazů o jejich skutečném smýšlení a jednání, obsahovaly pomluvy, smyšlenky... Ve spisech je například uvedeno, že manželka Josefa Růžičky byla trestána soudem pro rozšiřování ilegálních letáků – ve skutečnosti se stýkala s důstojníkem, jehož manželka byla za podobnou činnost potrestána. Absurdní? V dané době jistě ne. Ve spisu vojenské kontrarozvědky ve věci Vašíček je uvedeno, že má bratra Tomáše, který vlastní 25hektarové hospodářství a který byl trestán pro černý obchod... ve skutečnosti jeho bratr měl jen 19hektarové hospodářství a za černý obchod byl potrestán jistý sedlák Tomáš.

Bohuslav Chudoba odešel na vlastní žádost do zálohy již v roce 1927 (!), přesto měl ve spise uvedeno, že jako nespolehlivý byl po únoru 1948 z armády propuštěn, že je „vykořisťovatelem“ a je zde „důvodné podezření, že se pokusil o ilegálně překročit hranice“. „Bývalý“ kapitán Hrabec jako stoprocentní invalida byl superarbitrován v roce 1945, ale ve spisech se uvádí, že byl z armády propuštěn pro nespolehlivost a řadu dalších dobových frází o jeho negativním postoji k lidově demokratickému zřízení. „Bývalý“ rotmistr Wolf měl v posudcích napsáno nejprve, že se „pokusil vloudit do KSČ“, podruhé, že „nejevil zájem o přihlášku do KSČ“.

Jen z těchto několika příkladů je zřejmé, že takzvané zpravodajské posudky byly tvořeny od zeleného stolu frázemi, bez relevantních důkazů a napsány lidmi, kteří často ani posuzovanou osobu neviděli, ale zato plnili plán! Výsledky sledování byly mnohdy smyšlené, například docela paušálně se uvádělo, že dotyčná osoba nepracuje a ani se o zaměstnání nestará, přesto, že byla i třeba již delší dobu zaměstnána...

K porušování „socialistické zákonnosti“ nedocházelo samozřejmě jen v průběhu vyšetřování, ale i při soudním líčení. Soudní znalci z oboru vojenského zpravodajství velmi často vypracovávali takové znalecké posudky a vydávali za státní tajemství skutečnosti, jímž nikdy nebyly. Například v procesu s „bývalým“ štábním kapitánem Najmanem znalec prohlásil při hlavním líčení v únoru 1950, že služební předpis A-I-1 je předmětem státního tajemství. Když se obviněný hájil tvrzením, že daný předpis lze volně koupit v tehdejší vojenském nakladatelství Naše vojsko, odpověděl znalec, že za rok to bude předpis určitě tajný!

Praxe předsedů vojenských senátů je zřejmá z následujících příkladů: plk. JUDr. K. Vaš při hlavním líčení vysvětloval obviněnému kapitánu Š. Horáčkovi: „*Vy musíte být odsouzeni, na Vás má zájem MNO, hlavně štáb 5. oddělení.*“ Major JUDr. Lord při líčení 7. února 1950 obviněnému poručíku Z. Jeřábkovému řekl: „*Skutková podstata § 7 zák. č. 231/48 Sb. není sice dána, ale od 5. oddělení mám nařízeno vám dát pět měsíců do jednoho roku.*“

Při dalším hlavním líčení odpovídal na dotazy „bývalého“ majora O. Nykodýma: „*Obhájce nepotřebujete, je to zbytečné – čas pro vás nemáme, venku jich čeká celá fronta – nehovořte, neboť je to zbytečné – dostanete čtyři měsíce, neboť tak to musí být.*“

Při hlavním líčení proti štábnímu kapitánovi R. Najmanovi jeden z přísedících obviněnému řekl: „*Nezáleží na tom, jestli je to státní tajemství, protože je rozkaz vás odsoudit.*“ Předseda senátu major JUDr. Hraba přísedícího opravil slovy, aby „*nepředbíhal událostem*“...^[42]

Tábor nucených prací na Mírově byl zřízen na základě dohody ministerstev vnitra a spravedlnosti a 5. oddělení hlavního štábu 22. dubna 1949 v jižní části mírovského trestního ústavu,^[43] kam byla dopravena část i „vyakčňených“ důstojníků a rotmistrů čs. armády. Vyčleněný prostor pro tábor, hrad z 16. století, jenž svého času sloužil jako klášter pro „neukázněné“ mnichy, byl malý, vlhký, jednotlivé místnosti byly přeplněny, nebyly světlé ani vzdušné, což neodpovídalo ani základním hygienickým podmínkám. Podobně vypadaly „pracovní místnosti“. Ze všech prostor se šířila neuvěřitelná zatuchlost... Hradby Mírova byly nyní ještě zpevněny a navíc obehnaný dvěma sítěmi ostnatých drátů.

Akce „D“

V letech 1949–1950 bylo orgány vojenského obranného zpravodajství (OBZ) ve spolupráci s orgány Státní bezpečnosti (StB) provedeno šest akcí „D“, v jejichž rámci byli do TNP Mírov zařazeni „bývalí“ důstojníci a rotmistři na základě návrhů 5. oddělení hlavního štábu (po reorganizaci Hlavní informační služby - HIS) a následně příkazů komise zřízené zákonem

č. 247/1948 Sb. Vzhledem k tehdejší formě práce OBZ: vyprovokované „nepřátelské činnosti“, neproověřených poznatků, získaných z archivů a od spolupracovníků byli důstojníci, zařazení do akcí „D“, postiženi v rozporu s tehdy platným právním řádem. „Bývalí“ důstojníci a rotmistři byli bez soudního rozsudku, pouze na základě svévolí (neexistovaly důvody, respektive důkazy k soudnímu procesu), „přikazování“ jen úředním příkazem do TNP Mírov.

Instituci TNP zaváděl zákon č. 247/1948 Sb. z 25. října 1948. Některé rezorty státní správy tohoto zákona zneužívaly, protože tábory nucené práce považovaly za výhodnou formu trestání občanů bez soudních rozsudků, pouze jen na základě úředního příkazu a z vůle státních úředníků či samosprávy. Nové příležitosti se samozřejmě chopil i likvidátor vojenských elit československé branné moci Bedřich Reicin.

„Přikazování“ vojáků do TNP bylo výsledkem akce „D“, jež se uskutečnila v několika fázích. V rozporu s tehdy platným právním řádem rozhodl v lednu 1949 vojenský komitét ÚV KSČ (pro formu připomínám jeho složení: K. Gottwald, R. Slánský, generálové L. Svoboda, Š. Drgáč, J. Procházka, Vl. Drnec a B. Reicin), že propuštění důstojníci budou také internováni v TNP. Iniciativy se ujal B. Reicin, který vybrané označoval značkami „D“, což znamenalo zahrnutí do akce, Dx“ a „d“ znamenalo, „nebude-li zjištěn trestný čin“, v každém případě nejméně zařazení do TNP. Je charakteristické, že Reicin z poslední akce „D-5“ vyškrtnal příslušníky KSČ. Velmi zřetelná byla tendence zařadit každou osobu na maximální výměru, tedy na dva roky.

Při zařazování „bývalých“ důstojníků a rotmistrů do TNP nejenom nehrály roli „třídní původ“ nebo politická příslušnost, ale ani zdravotní stav, jako například Matěj Solanský (člen KSČ od roku 1945), Klimeš (člen KSČ od roku 1947), tak i nemocní – Richard Květ, Stanislav Králíček, František Přerovský, Antonín Raichl, Jan Kohoutek, Miroslav Řepa, Hynek Býček, Oskar Prokop, Josef Řehulka, Vladimír Hrabec, Jan Jelínek a řada dalších, kteří již jako těžce nemocní byli do TNP určeni a za tamního „pobytu“ se jejich zdravotní stav značně zhoršil. Generál Jaroslav Hrabovský byl po krátkém čase převezen na uzavřené oddělení vojenské nemocnice v Olomouci, kde zemřel.^[44] Zpravodajský důstojník Bohumil Dítě podle protokolu, sepsaného na Krajském velitelství Státní bezpečnosti v Praze, uvedl, že je smrtelně nemocen. Po šesti týdnech, 27. února 1950, v TNP zemřel, aniž byl ošetřen lékařem. O nepřípustném nátlaku příslušníků 5. oddělení na trestní nalézací komise svědčí přípis majora Kudláčka z 8. června 1950 ve věci slovenského plukovníka Jána Malára:

„Dodatkem k vl. Čj. 155.491/Taj.- E-1950 předkládám v příloze opis výměru, kterým byl zařazen plk. Na dov. [olené] s ček. [aným] MALÁR Ján do TNP na 12 měsíců.

Po vynaložení všemožného úsilí a přesvědčování podařilo se přes všechna nepochopení konečně jmenovaného zařadit do TNP.

Mezi jiným po rozhodnutí komise 11. 5. 1950 o jeho zařazení do TNP byl plk. MALÁR uznán nemocen a ponechán na zvláštním oddělení.

Teprve po mém zákroku, že je to nadřžování, byl jmenovaný eskortován do TNP.“ ^[45]

Návrhy na osoby, které měly být zařazovány do akcí „D“, prováděl přednosta studijní skupiny 5. oddělení hlavního štábu plukovník Antonín Horák, administrativní stránku věci zajišťoval major Rudolf Cylek. Konečný souhlas k zařazení do jednotlivých fází akce „D“ dával Reicin a po jeho odchodu na post náměstka ministra národní obrany pro věci personální dle jeho pokynů generál Josef Musil.

„D-1“ byla provedena 20. dubna 1949 ve 22 hodin. 13 důstojníkům bylo sděleno trestní oznámení, 49 odvezeno do TNP Mírov a 30 propuštěno pro nemoc, anebo krajský velitel StB

venašel důvod je intervenovat. Ti byli na nátlak HIS opakovaně zatčeni v některé z další fáze akce „D“.

„D-2“ se uskutečnila 22. září 1949 a zatčeno bylo 103 důstojníků, z nichž 33 odesláno do TNP Mírov, ostatním bylo sděleno trestní oznámení.

Akce „d“ byla zahájena 1. září 1949 ve 20 hodin a postihla zpravodajské důstojníky, kteří působili u 2. (zpravodajského) oddělení hlavního štábu za první republiky či MNO v Londýně. Seznam tentokrát vypracoval zastupující přednosta studijní skupiny podplukovník Jaroslav Pavlíček, který jej vytvořil při „práci“ v akci „Lux“.

Po svém zatčení, 18. září 1950, při výslechu uvedl: *„... sestavený seznam důstojníků, kteří byli příslušníky Moravcova zpravodajského oddělení před válkou a za války. Tento seznam jsem odevzal Musilovi, který ho odevzdal Reicinovi, který rozhodl, aby určité osoby z tohoto seznamu, všechny propuštěné z armády, byly protokolárně vyslechnuty ve vyšetřovací vazbě. Pro zakonspirování – aby ostatní zpravodajci tak brzo o tom nedozvěděli – mělo být, jako kamufláž pro jejich sebrání do vyšetřovací vazby použito akce „D“, tj. před zvláštní komisí měli být označeny za osoby, které se štítí práce, anebo nemají kladný poměr k lidově demokratickému zřízení a mají být zařazeny do TNP. Se seznamem osob, které určil Reicin, bylo jich asi 15, jsem odešel ke Švábovi^[46] na ministerstvo národní bezpečnosti. Šváb s Reicinovým návrhem souhlasil a nařídil Státní bezpečnosti, aby provedla zajištění Reicinem určených osob. Státní bezpečnost dopravila tyto osoby do věznice soudu v Mladé Boleslavi, jejíž část byla pro tento účel přepuštěna ministerstvem spravedlnosti.“^[47]*

Výslechy byly často prováděny velmi hrubým způsobem. Například bývalý rotmistr Lev Šťastný byl příslušníky okresního velitelství státní bezpečnosti v Břeclavi za přítomnosti příslušníků vojenské správy bit býkovcem přes paty, holá záda, pěsti do žaludku a obličeje. Protokol byl nepravdivý a podpis na něm vzhledem k týrání vynucený, přitom v jeho závěru byla pokrytecká a nepravdivá doložka, že „protokol byl sepsán bez nátlaku a dobrovolně“ a že „jmenovaný si je vědom následků krivé výpovědi“. (!) Pověstnou vyšetřující institucí bylo krajské velitelství Státní bezpečnosti v Olomouci, a také vojenské orgány obranného zpravodajství z Olomouce, Mladé Boleslavi, Prahy aj., kteří se u výslechu bez inzultace vyslýchaných neobešli. V tomto směru byl pověstný zejména pražský tzv. Domeček v Kapucínské ulici.

Odtud byli zatčeni eskortováni k jednotlivým výslechům do Ruzyně. V srpnu 1950 bylo v důsledku důkazní nouze rozhodnuto, že „bývalí“ zpravodajští důstojníci nebudou stíháni za svou činnost ve druhém odboji, ale budou internováni v TNP, mimo 16, kteří byli odsouzeni ve vykonstruovaných procesech k trestům odnětí svobody podle zákona č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratického zřízení.

„D-3“ byla provedena v noci z 10. na 11. ledna 1950 a do TNP Mírov bylo odesláno přes sto důstojníků, ostatní byli odsouzeni podle zákona č. 231/1948 Sb. Její přípravou byl koncem prosince 1949 opět pověřen podplukovník Pavlíček. Generál Musil tradičně politicky zhodnotil tuto akci, mluvil o „zostřujícím třídním boji“, o „potlačení třídního nepřítele“ v duchu závěrů IX. sjezdu KSČ, že „z nejvyšších míst strany a vlády bylo rozhodnuto, aby 5. oddělení společně s ministerstvem národní bezpečnosti provedlo tuto akci“.

Pavlíček v protokole z 18. září 1951 celkem podrobně popsal praxi na studijní skupině HIS od října 1949 do dubna 1950, kdy zastupoval plukovníka Horáka, takto: *„... docházely na skupinu spisy o propuštěných důstojnících, které byly už předem Musilem označeny písmenem „D“. Podle Musilova rozkazu tyto spisy musely nejdříve projít referátem „armáda“, kde byla provedena jejich evidence a potom byly postoupeny referátu A-1 mjr. Cylekovi, kde byly rezervované do bu-*

doucí akce „D“. Při vydávání rozkazu Musil mi tehdy nařídil, že administrativní práce, spojené s akcí „D“ provede mjr. Cylek. Nařídil mi, abych ze spisů mjr. Cylka označených „D“ byl udělán lístkový seznam s údaji ve spisech obsažených a doplněný výtahem z osobních spisů z referátu „armáda“, který měl v té době mjr. Sedmík. Dále nařídil, aby byl poslaný [vojenským] okruhům rozkaz, podle kterého měly poslat 5. oddělení seznam osob s odůvodněním, které oni navrhuji do akce „D“. Podrobné instrukce o účelu a provádění akce „D“ dostali velitelé okruhů 5. oddělení a příslušní funkcionáři přímo od Musila ústně při uplynulých akcích.

Když byly seznamy hotové, donesl jsem je Musilovi a pamatuji se, že tento doplnil několika osobami, které měl ve svých poznámkách. Po tomto doplnění mi nařídil, seznam donést Reicinovi. Reicin seznam prohlédl a na jednotlivé lístky psal své rozhodnutí, tj. ano, nebo ne. V kladném případě se pamatuji, že označoval ty osoby, které mají být po určení komisí do TNP vzaty do vyšetřovací vazby v akci Lux, dále „Dx“ osoby, které měly být určeny do TNP v každém případě, jak bude nedostatek podkladů pro trestní oznámení a osoby označené „D“, o kterých se mělo jednat podle rozhodnutí komise. Od Reicina jsem tento seznam odnesl zpět k Musilovi, který ho prohlédl a nařídil, aby podle rozhodnutí Reicina byly sestaveny zvláštní seznamy pro jednotlivé okruhy podle krajů. Dále mi Musil nařídil, abych zašel na ministerstvo národní bezpečnosti k Švábovi a ujistil od něho, že akce bude provedena 10. 1. 1950, že je třeba, aby Musil určil jednoho orgána 5. oddělení do komise a aby bylo provedeno společně s velitelem KV-StB Praha materiální zajištění akce. ...^{448]}

Spisy propuštěných důstojníků však často obsahovaly celou řadu nevěrohodných až nepravdivých informací nejrozličnějších důvěrníků, často tvořených od zeleného stolu a skládajících se z ideologických fráží bez konkrétních poznatků. Výsledky „sledování“ bývaly mnohdy smyšlené a příslušníci obranného zpravodajství pověřeni sledováním nezkovali skutečný stav věcí, jen paušálně uváděli, že daná osoba nepracuje a ani se o zaměstnání nezajímá, přestože byla i delší dobu zaměstnána, pracovala dobře a v samosprávě nebylo proti ní námitek. Například „bývalý“ poručík Michal Opačko byl od propuštění z armády až do svého zatčení zaměstnán po dobu 22 měsíců; nejdříve manuálně a později jako účetní v Masně, podobně jako „bývalý“ major Karel Čáp, který pracoval 23 měsíců jako úředník u firmy Chirana v Praze; „bývalý“ štábní rotmistr František Kypřina byl potom 24 měsíců zaměstnán jako řidič.

V rámci „D-4“ z 3. května 1950 bylo do TNP Mírov odesláno přes 40 důstojníků.

Ojedinelá akce „D-5“ byla zahájena 11. září 1950 ve 2 hodiny v noci a měla zcela „prozaické“ důvody – propuštění důstojníci bydlící v Praze-Dejvicích měli především uvolnit své byty pro armádu. Tuto skutečnost potvrzuje fakt, že osoby označené „D“ starší 50 let byly ve smyslu rozkazu generála J. Musila, které měly být v Praze a které byly ochotny se z Prahy vystěhovat do místa, jež jim bude ministerstvem národní obrany určeno, mohly být zproštěny od zařazení do TNP.

Například „bývalý“ plukovník Karel Budil měl v důvodech výměru napsáno: „Šetřením bylo zjištěno, že Váš postoj k lid. dem. zřízení není sice kladný, ale s ohledem na věkovou hranici a pod podmínkou, že se ze svého bytu vystěhujete do místa, které Vám bude určeno, komise rozhodla Vás propustit.“^{449]} „Bývalý“ generál František Havel měl ve výměru uvedeno toto: „Vzhledem k Vašemu zdravotnímu stavu a věku upouští komise od zařazení do TNP s podmínkou, že se ze svého bytu z Prahy vystěhujete do místa, které Vám bude určeno.“^{450]}

Opět tedy po formální stránce byla naplněna litera zákona, ovšem odvrácená strana těchto výměrů měla kruté osobní důsledky pro rodiny „bývalých“ vojáků, když museli opustit své dosavadní domovy bez adekvátní náhrady. Vždy se stěhovali na své náklady a při permanent-

ním nedostatku bytů byly jim v rámci „převýchovy“ či „zostření třídního boje“ přiděleny ty nejhorší, jež byly pod úrovní „dělnické třídy“.

Tentokrát postihla „pouze“ pražské důstojníky, aby jejich rodiny mohli být „legálně“ vystěhovány z bytů. Ministr národní obrany JUDr. A. Čepička „svolil“, aby nebyli internováni důstojníci starší 50 let, kteří sami uvolní své byty a vystěhují se z Prahy na určené místo. Pražská vojenská posádka akcemi „D“ (vystěhováním nebo zabavením majetku po odsouzení) získala celkem přes 2000 bytů.

„Bývalí“ důstojníci i rotmistři byli zatýkáni obvykle v noci dvěma příslušníky Státní bezpečnosti s jedním příslušníkem obranného zpravodajství v předem stanovených dnech. Následovaly domovní prohlídky, při nichž docházelo k hrubostem a další svévoli, protože byly kromě věcí „pocházejících z trestných činů“ zabaveny i látky, rádia, obleky, prádlo pro osobní potřebu zatýkájících komand. Například u Jaroslava Hoříňka byly zabaveny věci bez přítomnosti manželky, která se starala o tři děti a navíc byt byl zapečetěn, takže se do něho nemohla vrátit... Leopardu Nedvědovi byla v bytě zabavena pracovní knížka, jež byla příslušníky Státní bezpečnosti roztrhána a vyhozena přede dveře bytu.

Zatčený byl, případně i se zabaveným materiálem, dopraven na příslušné velitelství Státní bezpečnosti, kde byl „zatýkácími orgány“ proveden výslech. Po kratší nebo také delší době vazby byl zatčený předán soudu nebo dopraven přímo do TNP. Celkový počet postižených akcí „D“ byl 263 osob, kterým byla protiústavně omezena deklarovaná svoboda, za činy, jež nebyly ani tehdy trestné. Ústava sice umožňovala omezovat osobní svobodu, avšak jen zákonem, proto také byl 25. října 1948 přijat zákon č. 247 o táborech nucené práce, ale jednalo se opět jen o zcela formální naplnění „socialistického právního řádu“ a částečně k „uklidnění“ veřejnosti, jak je v Československu dodržována a ctěna ústava. Ve skutečnosti státní aparát nedodržoval ani vlastní – lidově demokratické – zákony, což bylo později, v letech 1951–1952, vykonstruovaně zdůvodněno „škůdcovskou a zrádcovskou činností Reicina“.

Poměry v TNP Mírov

„Bývalí“ důstojníci a rotmistři měli zvláštní, velmi přísný režim, nedodržující ani v březnu 1950 předsednictvem ÚV KSČ schválené jednotné táborové řády – základní táborový, stanovy táborové samosprávy, pracovní, domovní a disciplinární řád – jež vstoupily v platnost v polovině téhož roku. V prosinci pak velitelství Státní bezpečnosti vydalo pro TNP ještě směrnice: pro správu, pro mravně politickou osvětovou výchovu, pro zdravotnickou službu, kázeňský řád a základní táborový řád. Velení i jednotlivým dozorcům však umožňovaly široký a poměrně volný výklad, jehož důsledkem byla poměrně nevázaná volba nejen v používání trestů. Naproti tomu vězeň stál proti jejich zvůli naprosto bezmocný a bezbranný.

Druhý velitel tábora štábní strážmistr Oldřich Kohlíček (alias „Skála“)^[51] byl mistrem v psychickém nátlaku, teroru a vytváření hřbitovní atmosféry. Internované oficiálně označoval za „chovance“. Později tvrdil, že „v roce 1950 osobně referoval Reicinovi, že podle toho, jak sám vězně poznal, je tam asi padesát procent důstojníků opravdu reakčních a jen třicet procent, kteří tam rozhodně nepatří!“^[52]

Rada osob jako kapitán Miroslav Pich-Tůma,^[53] O. Kohlíček, Čestmír Carbol (zástupce velitele) i jiní označili TNP Mírov za **tábor likvidační**. V tomto smyslu byla instruována jeho samostatná ostraha, podřízená ministerstvu vnitra, později pak ministerstvu národní bezpečnosti,^[54] a **v tomto smyslu s „bývalými“ vojáky také jednala.**

Kohlíčkovu oblíbené heslo – „Osm hodin služby, osm hodin zápasu s třídním nepřítelem“ – se promítlo do jeho „uvítacích“ projevů:

„Budete říkat, že tyto metody jsou gestapácké, ale jsou účinné. A máme ještě jiné způsoby, jak s vámi zamávat!“^[55]

Ostraha byla zvlášť pečlivě vybraná, každý její příslušník byl od jiného útvaru Sboru národní bezpečnosti, aby se navzájem neznali a nikdo z nich ani netušil kam bude odvelen. Mezi sebou se oslovovali jen křestními jmény, příjmení jim zůstala utajena.

Tak se stalo, že se mezi nimi ocitli i slušní dozorcí, na jejichž pomoc vězni nikdy nezapomněli. Například Evžen Gazda v roce 1968 připomněl jednoho „sympatického“ mladého dozorce. *„Jako jeden z mála se nám představil příjmením – Kaňka z Pelhřimovska. Vyznal se nám, že to vše nese jako hrozné osobní neštěstí. Říkal, že se za to stydí. Nosil nám na celý cigarety a léky a sem tam vynesl dopis. Rádi bychom mu tímto poděkovali. Slušně se choval také štábní rotmistr Zeman. Starší příslušník Sboru národní bezpečnosti, říkal, že sloužil u Hradní stráže.“^[56]*

Někteří příslušníci ostrahy – jako František Markvart – na vlastní žádost odešli, protože tato služba odporovala jejich svědomí a v dané chvíli neměli jinou možnost protestu proti nelidským poměrům v TNP Mírov, kde byl neobyčejně ostrý režim i pro ostrahu. Bylo jim jednoduše řečeno: *„Budťo to tady budete dělat, nebo půjdete...“*. Nikdo z nich sice nevěděl kam, ale asi po dvouměsíční internaci (ovšem s poměrně výsadním postavením) nechvalně známého kapitána Miroslava Picha-Tůmy, bylo zřejmé, že by se mohli ocitnout i oni mezi strážnými „chovanci“ tábora.

Věznění důstojníci a rotmistři byli od první chvíle vystaveni krutému týrání a hladovění. Trpěli zimou a především beznadějí, již byli vystaveni opuštěním svých rodin, ponižováním, zacházením jako s největšími zločinci, nemluvě o urážkách často až negramotných příslušníků Státní bezpečnosti a obranného zpravodajství, kteří jim předváděli, co vše si mohou vůči nim dovolit.

Na Mírově se velmi přísný režim mírně zlepšil až na podzim 1950. „Bývalí“ vojáci zůstávali v prvních měsících zavření v celách bez možnosti jakékoliv činnosti (nesměli číst, ani hrát společenské hry), tedy ani placené práce, přičemž za „pobyť“ v TNP museli platit. Až v roce 1950 byla zavedena „domácká výroba“ – pro firmu Logarex – vyráběli dřevěné metry a pro Oděvní průmysl Prostějov dělali vycpávky do šatů, tedy práci tak mizerně placenou, jakou nikdo v „civilu“ nechtěl dělat.

Bídne životní podmínky a deprese nezůstaly bez vlivu na zdravotní stav internovaných. Vězni zpočátku také nesměli dostávat balíky, nesměli psát rodinám, neměli povoleny návštěvy a trpěli dalšími zostřujícími prostředky svévolné represe „ostrahy“. Některé strážní, zvláště po příchodu z hospody, se šli vyřadit a vybit na cely. Stávalo se, že později povolený první balík od rodiny, jež je posílaly s nemalými oběťmi, byl před vězňem rozšlapán. Někdy si příslušník ostrahy nebo Státní bezpečnosti či vojenské správy, provádějící zde šetření, vybil své sadistické choutky. Kohlíček občas nařídil střílet nepravidelně ostrými náboji ze samopalů. Sám se společně s Carbolem (alias Mirek) dopouštěl brachiálního násilí na vězňích.

Například když byl do tábora dopraven veterinář Vavřina a pozdravil ve vstupní kanceláři pozdravem „Dobrý den“, Carbol mu dal dvě facky se slovy: *„Ty svině, ty bestie, ty neumíš zdravít?“* Za pozdrav „Čest práci“ pak Vavřina dostal deset facek se slovy: *„Abys věděl, jak máš zdravít po druhé.“* Kohlíček při prezentaci v kanceláři se značnou oblibou říkával: *„Odtud vede jenom jedna cesta a to támhle“* – při čemž ukazoval na vězeňský hřbitov.

Dva příslušníci vězeňské správy při výslechu bývalého velitele Hradní stráže podplukovníka Cyrila Nováka insultovali takovým způsobem, že zůstal ležet v bezvědomí, „*hrál všemi barvami a hlavu měl velmi otekou*“.^[57] Strážmistr Sboru národní bezpečnosti Oldřich Gilar (alias Nanuk) „bývalého“ rotmistra Wolfa, který byl při osobní prohlídce svlečen do půlky těla, zmlátil a ještě mu dupl vysokou koženou botou na bosou nohu. Podplukovník Antonín Kostrhún, který byl 55% invalidou, byl Gilarem inzultován takovým způsobem, že mu vyrazil čtyři zuby a při vstupní prohlídce byl udeřen nějakým předmětem do páteře, což u něho zanechalo trvalé následky. Kapitán František Stýblo po podobném jednání neslyšel na jedno ucho a měl poraněné oční víčko.

Příslušník druhého zahraničního odboje na Západě i Východě podplukovník Josef Řehulka přijel na Mírov pro tříměsíční samovazbě v Mladé Boleslavi. Po svléknutí do naha a prohlédnutí šatů jej převzal „*Možžič*“ k další osobní prohlídce. Ten mu sadistickým způsobem prohledal konečník, údajně hledal moták. Řehulka odešel zkrvácený do cely s bolestivou „*památkou*“, což bývalo zcela běžnou praxí při příjmu nových přírůstků „*chovanců*“.

Někteří, zvláště mladší, se zmožili i na odpor. Například když Kohlíček chtěl na samotce tlouci bývalého příslušníka 1. čs. armádního sboru v SSSR poručíka Ivana Bistranina. Ten v sebeobraně hodil na Kohlíčka rozpálená kamínka.^[58]

Když se vězni poprvé dostali na brigádu na poli, pokusil se major Antonín Petrák o útěk. Pronásledování se ujali tři mladí dozorcí.

„*Jeden se jmenoval Mírek, ale nebyl to Karbol, druhý Vlastík, Slávek. Stříleli po Petrákovi. Asi po kilometru ho dohnali a nelidsky tloukli. Použili tomu pažby samopalů a zásobníky. Pak tam byl dozorce beze jména, říkali jsme mu Bacil,*“ vzpomínal později Markvart, ač se akce nezúčastnil.

„*Patřil mezi nejkrutější a zvláště se vyznamenal na malém civilistovi Blahovi, který na protest proti bezdůvodnému věznění držel hladovku. Bacil s několika dalšími ho řadu dní po sobě nelidsky tloukli opasky.*“^[59]

Tradice mlčky přiznávala vězni, nota bene důstojníkovi, právo na útěk. Ten nebyl až do existence „socialistického právního řádu“ pokládán za trestný čin. Vězeň, pokud na útěku nespáchal jiný trestný čin, nebyl stavěn ani před soud a byl potrestán pouze disciplinárně! V rámci „socialistické zákonnosti“ byl útěk vězně stíhán jako „maření výkonu úředního rozhodnutí“ dle § 171 trestního zákona.

Lékařská péče

Po dlouhé počáteční měsíce vězni neměli vůbec žádnou lékařskou péči. Lidé umírali bez jakékoliv pomoci. Později byl „lékařem“ v TNP Mírov ustanoven na doživotí odsouzený brněnský Němec SS-man MUDr. Sekanina, který při nedostatku léků a jiných zdravotních potřeb neprojevoval příliš zájmu o zdravotní stav „svých“ pacientů.

Podplukovník J. Řehulka v roce 1968 zavzpomínal nejen na příjem v TNP, ale i téměř pěti-měsíční pobyt na „nemocničním“ oddělení TNP Mírov. Kohlíček na něho měl zařvat: „*Ty kurvo, zubní kartáček, ručník, mýdlo a plav dolů, já z tebe tu nemoc vyženu!*“ A tak se ocitl „*v podzemní cele. Malým okénkem pronikalo do temnice světlo. Byla to zpřísněná izolace? Pak přišli ještě pplk. Ševčík a plk. Kostrhún. Celu nám Kohlíček uzamkl těžkým zámek a zapečetil tak, aby ani bachaři neměli k nám těžce nemocným přístup! A nad celou byl emblém „Červeného kříže*“. Později nám přece dovolil, aby nás mohl navštěvovat kamarád E. Š., který nám poskytl prášky

a hlavně morální útěchu. Přesto však pplk. Kostrhún duševně nevydržel a Mírov naň zapůsobil tak, že se ihned po svém propuštění (léto 1951 – VZ) do Brna zastřelil...“^[60]

Zmíněné uzavřené oddělení Vojenské nemocnice v Olomouci neodpovídalo ani dobovým hygienickým podmínkám. V suterénní místnosti v roce 1951 leželo sedm těžce nemocných pacientů – například Otakar Mezer s otevřenou TBC plic, Přerovský s rakovinou střev, kteří nemohli být ani po rozhodnutí o jejich propuštění vzhledem k vážnému zdravotnímu stavu opustit nemocniční lůžka.

I tak se v praxi realizovala takzvaná socialistická zákonnost, přestože zákon č. 247/1948 Sb. připouštěl při zařazování do TNP jen práce schopných lidí. Přitom od jeho zřízení v dubnu až do července 1949 se vůbec nepracovalo. Později byla v zatuchlých prostorech zavedena výroba vycpávek, metrů a podobných věcí, přesto „možnost výděлку“ neměli všichni. Ještě v dubnu 1951 padesát vězňů nepracovalo vůbec, a tak se mnozí nich „zadlužili“ za své věznění u správy TNP částkou přes 10.000,- Kč, kterou museli ministerstvu národní bezpečnosti, respektive ministerstvu vnitra, zaplatit.

Komise pro TNP Mírov

Mírovským vězňům k jejich propuštění paradoxně napomohlo zasedání ÚV KSČ ve Vladislavském sále Pražského hradu 21.-24. února 1951, jež na základě vykonstruovaných obvinění vyloučilo ze strany některé vedoucí činitele (M. Švermová, O. Šling). Někteří českoslovenští komunisté byli spokojeni, konečně měli své „velké spiknutí“, z něhož oni sami zatím vyšli se zdravou kůží. Doufali, že touto daní hon na čarodějnice ve vlastních řadách skončil, avšak po „šlingovštině“ je ještě čekala „slánština“ i „slovenský buržoazní nacionalismus“.

Především rodiny mírovských vězňů tehdy začaly vysokým státním úřadům i jednotlivcům zasílat žádosti, v nichž poukazovaly na špatné poměry v TNP Mírov, a zejména pak na skutečnost, že většina z nich je v táboře protizákonně držena delší dobu než stanovily výměry „lidové“ správy. Díky vzrůstající revnivosti mezi ministrem národní obrany a jeho ambiciózním náměstkem B. Reicinem se JUDr. A. Čepička chopil příležitosti a dal pokyn k vytvoření zvláštní komise k přezkumu, zda jsou v TNP Mírov zařazeny a drženy osoby oprávněně či neoprávněně.

Komise po schválení zahájila svoji činnost 27. března 1951. Jejím předsedou se stal kapitán JUDr. Jaromír Buršík z Hlavní soudní správy MNO a členy: mjr. Rudolf Cylek z velitelství vojenské zpravodajské služby, který před tím připravoval podklady pro jednotlivé fáze akce „D“ (!); snad proto byl 4. května 1951 odvolán, byť i následně pro komisi zpracovával podklady a na jeho místo oficiálně nastoupil další bývalý příslušník 5. oddělení hlavního štábu major Karel Paul (odvolán 1. června 1951), z ministerstva národní bezpečnosti nadporučík Ladislav Čadek a poručík Zdeněk Koudela z Hlavní soudní správy MNO; zapisovatelkou byla strážmistryně Alena Polívková z MNB.

Komise samozřejmě nepřekročila stín „socialistické zákonnosti“, jak o tom vypovídá její plán činnosti. Předložený písemný materiál Hlavní informační služby a MNB si rozdělila na tři části:

1. *Osoby zařazené na dobu 24 měsíců, kterým skončila doba zařazení koncem dubna 1951 včetně;*
2. *Osoby zařazené na dobu kratší, které jsou však v TNP drženy již přes zákonnou dobu, stanovenou výměrem;*
3. *Osoby, které dosud nemají zákonnou dobu stanovenou výměrem prošlou.*^[61]

Zda byl někdo v TNP držen oprávněně však posuzovala především z hlediska „třídní spravedlnosti“ a z hlediska „třídního zájmu lidově demokratického zřízení bylo jeho zařazení do TNP oprávněné“ (!) Komise zjistila, že z 255 osob zařazených v TNP Mírov a 8 osob zařazených mimo TNP, tedy z 263 osob bylo shledáno 197 neoprávněných a 65 oprávněných zařazení, přičemž u Theodora Gollera se nevyjádřila, protože navrhla jeho případ přešetřit.

„Třídní spravedlnost“ se projevila i v dalších statistikách:

„Třídní původ chovanců:

Z celkem 263 případů pochází

*83 osob z rodiny dělnické,
18 osob z rodiny drobného rolníka,
13 osob z rodiny středního rolníka,
18 osob z rodiny zřízence,
39 osob z rodiny drobného živnostníka,
88 osob z rodiny měšťácké,
4 osoby z rodiny vesnického boháče.*

Politická příslušnost:

Před únorem 1948 byli organizováni:

*KSČ 3
nár. soc. 53
soc. dem. 24
lidovců 13
bezpartijních 170*

Po únoru 1948 byli organizováni:

*KSČ 56
ČSS 4
lidové / bezpartijních 203*

Zaměstnání před zařazením do TNP:

<i>Manuelně pracovalo</i>	<i>51 osob</i>
<i>v administrativě</i>	<i>125 osob</i>
<i>zatčeno z činné služby voj. [enské]</i>	<i>9 osob</i>
<i>živnost provozovaly</i>	<i>3 osoby</i>
<i>částečné zaměstnání</i>	<i>4 osoby</i>
<i>krycí zaměstnání</i>	<i>4 osoby</i>
<i>bez zaměstnání, včetně nemocných apod.</i>	<i>67 osob”^[62]</i>

Otázka „zaměstnání“ byla pro prověřovací komisi důležitým zjištěním při posuzování oprávněnosti nebo neoprávněnosti zařazení jednotlivých osob do TNP. Tím se však současně dostala do určité pasti, protože musela vzít v úvahu nařízení generála J. Musila, že vojenské osoby propuštěné z armády se mohly zapojit do pracovního procesu jen prostřednictvím umisťovací komise MNO.

Ta se příliš nesnažila, aby pomohla „bývalým“ vojákům, protože maximálně jen 10 % pracovních míst bylo získáno na její doporučení. Nejspíš v tom byl i úmysl, aby bylo možné „bývalé“ vojáky snadněji přikázat „jako práce štitíci“ do TNP, což mělo i druhou stranu mince, protože u těchto lidí nebyla posílena důvěra k poúnorovému státnímu zřízení v Československu. Proto diferenciací až pěti měsíců od doby dání na dovolenou s čekáním do zapojení pracovního procesu v civilu se nestala měřítkem pro „oprávněnost“ k zařazení do TNP. Ostatně konkrétní doporučení umisťovací komise MNO v praxi nemělo valného významu, protože

„bývalí“ vojáci na těchto adresách zaměstnání zpravidla nedostali. Vzhledem k tehdejší pravomoci i konexím vojenského obranného zpravodajství, nečinilo mu žádné problémy, toto zajistit. Umisťovací komise MNO pak především doporučovala úřednická místa, což bylo poněkud v rozporu s komunistickou tezí o převýchově lidí manuální prací, pravidelně řemeslnou a nejraději nádenickou! Ve skutečnosti se tedy jednalo o akt politické perzekuce, jímž se měli „přeškolit“ vesměs „nespolehliví“ a „nestraníci“.

Mnozí z „bývalých“ vojáků si krátce po propuštění z armády našli sami zaměstnání, i bez souhlasu nebo s dodatečným, milostivým souhlasem umisťovací komise MNO. Například „bývalý“ praporčík Vojtěch Růžička pracoval jako údržbář u Československého rozhlasu a ve svém posudku od zaměstnavatele měl uvedeno, že *„jest velmi dobrý pracovník a zejména dobře se projevoval ve skupině Revolučního odborového hnutí, kde byl zvolen do výboru“*. Praporčík Jakub Malý začal pracovat jako pomocný dělník u Československých státních statků a „bývalý“ major Bohumil Fířt se stal pomocným dělníkem a *„kromě toho odpracoval 120 hodin na brigádách“*. Ovšem nic jim to nebylo platné, protože i oni byli jako „štítící se práce“ zatčeni a dopraveni do TNP Mírov.

Umisťovací komise MNO však i svojí „liknavostí“ ovlivnila osudy „bývalých“ vojáků. Někteří z nich si opět našli sami zaměstnání, ale čekali na svolení umisťovací komise, aby mohli nastoupit do práce. Například „bývalý“ major Karel Juchelka, který měl vyřízenou žádost o zaměstnání jako elektrikář, nenastoupil do zaměstnání, protože schválení umisťovací komise mu nebylo doručeno. Josefu Černíkovi potom umisťovací komise neschválila dlouhodobou uhelnou brigádu, aniž by mu zajistila jiné zaměstnání. „Bývalý“ major Oskar Prokop, který se spoléhal na umístění od komise, nedostal vůbec žádnou nabídku.

Prověřovací komise pro TNP Mírov z „rozhovorů“ s vězni zjistila, že většina z nich před příslušnou krajskou trestní komisí pro zařazování do TNP vůbec nebyla a pokud byla, bylo jim jen oznámeno, že se zařazují do TNP. V podstatě až do akce „D-4“ měla většinou za člena příslušníka vojenské správy. Například v akci „D-3“ předsedal komisi č. 1 v Praze příslušník obranného zpravodajství podplukovník Horák a členy byli vrchní strážmistr Vilém Pšenička a štábní strážmistr Josef Závodný.

Horák, jak už bylo zmíněno, na 5. oddělení hlavního štábu připravoval seznamy „bývalých“ vojáků pro většinu akcí „D“, proto nepřekvapí, že jako předseda komise měl u každého zajištěného předem přesně vyznačeno, na jak dlouho má být každý jednotlivec zařazen písmeny, jež používal sám B. Reicin: „D“, „Dx“ a „d“. V případech nejjasnosti či nesouhlasu členů komise s určením jednotlivce do TNP předseda komise se telefonicky „dotazoval“ na 5. oddělení hlavního štábu. Zajištěný „bývalý“ voják se tak ocitl v kruhu, z něhož nebylo úniku, protože vše mělo pod kontrolou vojenské obranné zpravodajství.

O charakteru podplukovníka Horáka dostatečně vypovídá jeho chování v příkazovací komisi. Mezi „bývalými“ vojáky měl mnoho „známých“, a protože si nepřál být poznán, tak se velmi často vymlouval, zvláště při podpisování výměrů, že je nemocen. Nepřekvapí proto, že důvody uvedené ve výměrech musela i prověřovací komise pro TNP uznat jen za „formální“, aniž by však z toho vyvodila právní důsledky pro jejich autory. Např. Antonín Rektor byl po odpykání soudního trestu odvezen na Mírov, a teprve od své manželky se dozvěděl, že tam byl zařazen na 18 měsíců. Přitom ani „socialistický právní řád“ neumožňoval za stejný „trestný čin“ udělit dva tresty.

Odvolací komise proti přikázání krajskou trestní komisí pro zařazování do TNP odvolání všech „bývalých“ vojáků striktně odmítala bez ohledu na skutečnosti uvedených v odvolání.

Opovrhování normami „socialistické zákonnosti“ se stalo zločinnou praxí. Generál B. Reicin byl ještě na vrcholu moci a prostě „nepovolil propuštění žádné osoby z Mírova“.

Komisi pro TNP byl v podstatě předložen písemný materiál, jehož usvědčující a důkazní hodnota byla nulová. Zpravodajské posudky přiložené ke spisům byly nevěrohodné, až nepravdivé, skládající se z frází. Bez konkrétních faktů a tvořeny lidmi od „zeleného“ stolu, a opět z toho nebyla vyvozena žádná trestněprávní odpovědnost.

Ministr Čepička naléhal na rychlé provedení „revize“, proto komise posledních 160 „případů“ zpracovala na místě samém, tedy na Mírově. Při osobních rozhovorech opět postupovala v duchu „socialistické zákonnosti“, protože zjišťovala „třídní původ, politickou příslušnost, politickou vyspělost, zaměstnání po propuštění z armády a posoudila, pokud kde se posoudit dalo, míru obvinění na tu kterou osobu vznesených a učinila závěr“.

Ve dnech 27. dubna a 11. června 1951 bylo propuštěno na svobodu celkem 100 osob „ve smyslu návrhu“ komise, jež následně schválil ministr Čepička. Na místo principiální změny došlo jen ke změně rozhodovací osoby. Proto nemůže překvapit, že prvním čtyřiceti propuštěným bylo sděleno, že „se jedná o akt revize jejich případů“ a následujícím šedesáti bylo oznámeno, že „jejich zařazení je neoprávněné a že šlo o nepřátelskou a záškodnickou činnost škůdce Reicina“. A samozřejmě jim byla velmi důrazně připomenuta „jejich povinnost při budování socialismu“. (!)

Komise s odvoláním na statistické údaje tvrdila, že z celkem 263 osob zařazených do TNP Mírov „u 197 osob bylo zjištěno neoprávněné zařazení. Ostatní však, které byly komisí shledány za oprávněně zařazené, nelze kromě důvodů výměru komise v Českých Budějovicích u chovance Zámečnicka, který je třídním nepřítelem, ztotožnit s důvody, které byly ve výměru obsaženy.“

Na „socialistickou zákonnost“ to byl nebývalý výkon, protože ještě 22. února 1951 na poradě zástupců MNO, MNB a MV podplukovník Horák sice konstatoval, že proti osobám zařazených do Mírova nebylo žádných konkrétních podkladů k uvalení vazby, ale MNO přesto nemůže dopustit jejich propuštění. A podplukovník dr. Kohout po přezkoumání prvních čtyřiceti případů v březnu 1951 ještě tvrdil, „že v TNP budou chovanci z převážné většiny drženi oprávněně, i když v častých případech vyskytují různé formální nedostatky. Případy neoprávněného zařazení budou zcela ojedinělé“.

Souhlasit lze s jasným závěrem komise: „...260 osob nebylo v TNP Mírov zaměstnáno... konstatujeme, že se mohlo jednat o tábor likvidační ... od případu Mírov vedou nitky k ministerstvu národní obrany, ministerstvu národní bezpečnosti, ministerstvu spravedlnosti, ÚV KSČ a Kanceláři prezidenta republiky.“

„Socialistická zákonnost“ byla ve skutečnosti „třídní“. Koncem roku 1950 „vyšlo najevo“, že velitel tábora Kohlíček a jeho politický zástupce Carbol se dopouštějí zpronevěr, okrádají odsouzené a když se provalila některá fakta o gestapáckých metodách, nařídil prokurátor další vyšetřování. Přesto viníkům byla udělena jen důtka (!), snad ještě na zákrok MNB. Jeho příslušník Miroslav Pich-Tůma se snažil najít východisko v tom, že „bude užito všech prostředků, a to zejména provokací, aby mohlo dojít k odsuzujícímu rozsudku a nebo dání možnosti útěku chovanců, aby mohli být na útěku zastřeleni“. (!)

Až v létě 1951 zavedl nižší vojenský prokurátor v Olomouci soudní řízení proti Kohlíčkovi, Carbolovi a dalším členům SNB z mírovské ostrahy: Oldřichu Vilařovi, Vlastmilu Stübharovi, Josefu Veselému a Františku Kolandorvi. Za používání fyzického násilí byli odsouzeni k ne podmíněným trestům odnětí svobody.

V létě 1951 se tedy většina posledních vězněných z TNP Mírov vrátila do civilního života. Většinou s podlomeným zdravím a bez hmotných prostředků hledali pracovní místa. (Při-

pomínám, že na Mírově se téměř nepracovalo, proto po některých z nich byla vyžadována „náhrada pobytu v táboře“, jež přesahovala i deset tisíc korun, takže jejich životní podmínky byly zvlášť tristní.) Ačkoli komise neshledala důvody pro zařazení do TNP, navrhla z 263 osob přijmout zpět do československé armády tři důstojníky a vrátit hodnost v záloze v třinácti případech (!).

Odškodnění? „Socialistická zákonost“ ji v těchto případech neznala. V několika málo případech bylo řešeno individuálně a vše uzavřelo ministerstvo vnitra svým čj. 216-6/11-1952:

„Pokud jde o řešení těchto případů náhrad bývalým chovancům TNP Mírov, je věc zásadně vyřešena. Proto zdejší ministerstvo nebude již v této věci činit opatření. Dále pak poznamenáváme, že trestní právo správní nemá pozitivního předpisu, podle kterého by bylo možno jakoukoli náhradu za vazbu poskytnout.“

Vztah k propuštěným z TNP Mírov předurčila represivní opatření, dojednaná na poradě u ministra národní obrany Čepičky 16. března 1951: rozptýlit je po republice, zakázat pobyt v pohraničí, nezařazovat do důležitých podniků a zajistit nad nimi dozor MNB. Jejich utrpení „pobytem“ na Mírově nemělo skončit. Mnozí se vrátili s podlomeným zdravím. Ze zoufalství se krátce po propuštění zastřelil plukovník Kostrhún z Brna, plukovník generálního štábu Alois Moravec v beznadějně situaci skočil pod vlak. S některými začaly nové procesy, výsledky a samozřejmě nové tresty odnětí svobody.

Nejznámější je skupina bývalých vězňů z TNP Mírov – plukovník Molnár, major Petrák, štábní kapitán Čechura a major Gold. Záminkou se stala při domovní prohlídce u majora Petráka nalezená „mírovská rezoluce“ z jara 1951.

Nelze se divit, protože měsíc před tím – v červnu 1958 – první tajemník Antonín Novotný na XI. sjezdu KSČ referoval o rozsáhlé čistce na ministerstvech a centrálních úřadech a závěrem delegáty ujistil:

„Pokusy o narušování našeho budovatelského úsilí nepřátelskými živly z řad poražené buržoasie a úklady imperialistů o světový mír nás nutí k nejvyšší bdělosti.“

Mezinárodní důvody

Někteří z ostrahy se domnívali, že ke zmírnění poměrů v TNP Mírov došlo po útěku **hrdiny SSSR majora Josefa Buršíka**, jemuž se na jaře 1950 podařilo z vězeňského oddělení nemocnice v Olomouci (pokročilá TBC) uprchnout do západního Německa.

„Za krátký čas jsme se dozvěděli,“ vzpomínal později František Markwart, který krátce po svém nástupu na Mírově na „protest“ proti tam páchaným nezákonnostem požádal o přeložení *„že v Santiagu de Chile projednávala OSN otázky lidských práv, přičemž padly zmínky o existenci jakýchsi internačních táborů na území ČSR, Buršík tam měl předložit svá svědectví. A tak se domníváme, že právě jeho zásluhou přišly mírovské poměry na přetřes. Proto zřejmě nedošlo k nějakým likvidacím.“* ^[63]

Buršíkův útěk s manželkou do americké zóny západního Německa samozřejmě vyvolal na Západě zájem médií o jeho svědectví, ale v dané chvíli musel řešit především svůj zdravotní stav v důsledku pokračující TBC a jednání v Santiagu se neúčastnil. ^[64] Při operacích přišel o šest žeber a poté začal spolupracovat s československým zpravodajským úřadem (CIO – Czechoslovak Intelligence Office) vedeným plukovníkem československého generálního štábu Karlem Procházkou.

O „zrušení“, aspoň formální, táborů nucené práce v „socialistickém“ bloku se ve světě zasloužil jiný Čechoslovák – **JUDr. František Polák**. Za první světové války zběhl z rakousko-uherské armády a v srpnu 1916 vstoupil do rozšiřujících se československých vojenských jednotek na Rusi. Za druhé světové války byl svým nadřízeným, Ludvíkem Svobodou, dvakrát vydán do rukou NKVD. Poprvé na podzim 1939 za sovětské internace části příslušníků bývalého „československého legionu v Polsku“ a podruhé na začátku prosince 1942 v Buzuluku, kde se od února 1942 formovala československá vojenská jednotka v SSSR. Měl tedy bohaté zkušenosti, jednak z dvouletého „pobyту“ v táborech nucených prací za polárním kruhem na Sibiři, a pak z pětiletého „života“ otroka v unglázkých táborech. Později o této zkušenosti uvedl:

„Dlouhých sedm let jsem vlekl za sebou olověnou kouli otroctví. Hladem a ranami donucovali miliony nás otrokářští biřící, abychom vydali ze sebe poslední špetku svých sil. Tisíce otroků padalo kolem nás vysílením, bylo do nás stříleno jako do škodné zvěře, byl v nás utloukán smysl pro lidskou důstojnost a ubíjeny v nás všechny mravní principy. Byli jsme názorně vedeni k zásadě, že člověk jest člověku jako vlk vlku.“^[65]

Po odpykání trestu byl kupodivu propuštěn a bez pomoci československých úřadů se v únorových dnech 1948 vrátil do vlasti, odkud se mu na podzim zdařil už třetí útěk do exilu.

Po druhé světové válce byly nacistické koncentrační tábory v podstatě srovnány se zemí, ale nic se nezměnilo na stavu sovětských lágrů. Jejich počet se naopak rozrůstal, zatímco sovětsští představitelé pod maskou zastánců humanitních zásad podepisovali Chartu Spojených národů i jejich deklarace základních práv a svobod člověka, jež však byly v příkrém rozporu se sovětskou realitou.

Západ se této otázce tehdy příliš nevěnoval, snad i díky úspěšným sovětským dezinformacím a propagandě. Jen pomalu, hlavně v důsledku vydaných svědeckých bývalých vězňů, se probouzelo svědomí světa. Hlas světového veřejného mínění proti zločinné praxi v komunistických táborech sice rostl, avšak OSN až v roce 1950 na zasedání Hospodářské a sociální rady Spojených národů v Santiagu dospělo k usnesení o zahájení vyšetřování nucené práce v celém světě. Iniciativu k tomu podaly americké svobodné odbory (AFL) za účinné podpory americké vládní delegace u OSN. Následně byla zřízena tříčlenná vyšetřovací komise,^[66] jejímž předsedou se stal indický delegát Sir Ramaswami Mudaliar. Ve své činnosti našla oporu jen ve svědeckých bývalých vězňů, protože Sovětský svaz na dotazy o stavu svých pracovních táborů arogantně a lživě odpovídal: *„Delegace SSSR u Spojených národů vrací dopis sekretariátu s připojenými dokumenty bez povšimnutí, poněvadž tyto dokumenty obsahují smyšlené pomluvy Sovětského svazu.“*^[67] Podobně odpověděli i jeho satelité, tedy i Československo.

František Polák v roce 1953 podal u OSN žalobu na Sovětský svaz a jeho satelity pro zřízení a udržování táborů nucené práce, v jejímž úvodu mimo jiné uvedl:

„... Sovětské pracovní tábory nepředstavují nic jiného, nežli reservoár milionových mas novodobých otroků. Vězňové sem zahnaní podle povahy pracovních podmínek, metod použitých k jejich vynucení a podle účelu jejich práce, spočívajícího v tom, aby tato práce při nákladech, nepředstavujících ani minimum pro udržení života takového otroka, vydala co největší efekt hospodářský, proměňující se zde ve skutečné otroky, v bezprávné tvory, bez vlastní vůle a bez životního cíle. Jsou to lidé celým světem opuštění, bez vlastní vůle a bez životního cíle. Hlad a zapolárních, v pralesích Sibiře a po celé Rusi svým potem tělesné utrpení bývá jim odměnou za to, že v dalekých krajinách svým zlatem a výrobky těmito otroky bezplatně vyrobenými dumpingovat světové trhy a celý svět politicky ovlivňovat.“

Nucená práce sovětských vězňů má všechny znaky otroctví, a svými mozoly podstatně přispívají k tomu, aby bezplatnou jejich prací sovětské hospodářství se udrželo v rovnováze, aby se mohlo vyzbrojovat k novým válečným podnikům, aby mohlo tak jak je mělo toto ve všech historických dobách, ať již to byla doba egyptských faraonů, nebo doba otroctví v Řecku i Římě, anebo v předchozím století ve Spojených státech, anebo konečně v nedávné době nacismu v Německu. Rozdíl jen spočívá v tom, že místo soukromého vlastníka otroků, jakožto objekt, jej směnivší v sociálním systému, nastupuje sovětský stát. Při tom týž se nachází v téměř postavení, v jakém v historii se nacházel starý stát římský, vlastnivší rovněž otroky, tak zvané „servi publici“. Sovětský svaz používá vůči svým otrokům týchž zásad exploatace, a možno říci ještě surovější metody násilí, jimiž vynucuje práci na svých otrocích. Zatím co porážka nacistického Německa umožnila, že kořeny otroctví byly v něm vyvráceny, v Sovětském svazu rozrůstá se otroctví do té míry, že se stává jedním ze základních pilířů jeho pracovního a hospodářského potenciálu ...

Do této lidské džungle jsou sovětským režimem vrháni lidé od nejútlejšího věku deseti let až po starce osmdesátileté, otrokář ve své shánce po levné pracovní síle neznal tu rozdílu věku, pohlaví a rasy, otročili zde ženy vedle mužů na nejtěžších pracích, otročili zde příslušníci 170 národností, obývajících Sovětský svaz, z nichž některé, jako byli Krymští Tataři, Inguši, Čečenci, Bolkary a jiní byli se všemi svými mužskými příslušníky převedeni do táborů nucené práce, a tak byl likvidován celý národ. Kromě těchto domácích nešťastníků bývaly sem zavlčeny i příslušníci mimosvětských států, kteří na přímé pozvání sovětské vlády navštívili SSSR, aby zde buď pracovali nebo zhlédli jeho „pamětihodnosti“, anebo kterým sovětskou vládou bylo povoleno právo politického asyly. Mezi posledními bylo mnoho Němců, uprchlých před nacistickou persekucí, Španělů, Rakušanů, Čechů, Poláků, Bulharů, Řeků, Jugoslávců, Číňanů, Korejců, Mongolů a dokonce i Američanů. Z nich jen malému počtu se podařilo uniknouti za hranice SSSR, aby zde mohli vyprávět svým krajanům o hrůzách novodobého otroctví, instalovaného sovětským režimem, který propagací se snaží vzbuditi nepravdivý dojem mezi neinformovaným dělnictvem celého světa, že v Sovětském svazu vládne socialism. Kdyby to byla byť jen částečná pravda, pak by v Sovětském svazu nemohlo existovati otroctví, jak jest tomu ve skutečnosti.“^[68]

Komise OSN pracovala pomalu a vzdor bojkotu komunistických států podařilo se ji prokázat institut nucené práce. V roce 1954 předložila Generálnímu shromáždění OSN zprávu požadující, aby byly provedeny důsledky jejího vyšetřování.

Je charakteristické, že sovětsští zástupci opakovali prohlášení, že „nucená práce nikdy v SSSR neexistovala, že sovětské tábory jsou nejhumánnější a nejpokrokovější institucí v celém světě, v níž morálně kleslí jsou převychováváni a po této převýchově zařazováni do společnosti, že tudíž sovětské pracovní tábory jsou vysoce kulturní institucí“^[69].

Paralyzované generální shromáždění OSN 7. prosince 1954 přijalo bezzubou, všeobecnou rezoluci, pro niž mohl hlasovat i Sovětský svaz a jeho satelity. Konstatovalo se v ní, že „systém nucené práce vážně ohrožuje základní lidská práva a jest nebezpečným pro svobodu a postavení dělnictva porušováním závazků a ustanovení Charty Spojených národů“. Současně v ní bylo prohlášení o důležitosti „zrušení všech systémů nucené kolektivní práce, ať tato slouží za prostředek politického přinucení neb jako trest za to, že někdo chová nebo vyjadřuje své politické hledisko anebo tvoří důležitý element v ekonomii státu“.^[70]

Otázka nucené práce byla později přenesena na Mezinárodní organizaci práce v Ženevě, jež ustanovila další komisi... Podstatné je, že TNP v Československu přestaly existovat, byť částečně i z vnitřních důvodů, protože původní představy vedení komunistů se zcela nenaplnily – vybudovat síť táborů pro třicet tisíc osob, jimiž by prošlo třikrát tolik obětí. Instituce

masové perzekuce – TNP – přesto zvládla pošlapat lidská práva a lidskou důstojnost 22-23 tisíců nevinných občanů Československa.^[71]

Příloha

Seznam důstojníků československé armády internovaných v TNP Mírov.^[72]

Balounek Josef, 1913	Gazda Evžen, 1918	Konopický Alois, 1915
Bakos Oldřich, 1920	Gold Zdeněk, 1911	Koplas Miloslav, 1905
Baňák Michal, 1901	Goller Theodor, 1908	Kopřiva Ludvík, 1913
Bárta Zdeněk, 1916	Gruška Jan, 1909	Kostrhůn Antonín, 1894
Bartoň Petr, Adolf, 1913	Hagen Lubomír, 1915	Kouba Vladimír, 1903
Bartoš Ivan, 1924	Hájíček Jaroslav, 1899	Koudelka Jiří, 1916
Bednář František, 1913	Hamáček Boleslav, 1915	Kováč Vojtěch, 1900
Beran Antonín, 1910	Hamada Miloslav, 1899	Kovačovič Jan, 1903
Bezruč Josef, 1910	Hampl Jaromír, 1923	Král Karel, 1904
Bíbeň Gabriel, 1912	Hanf Jiří, 1925	Králíček Stanislav, 1903
Bistranin Ivan, 1914	Havlík Jan, 1914	Kratochvíl Jiří, 1913
Bohunický Jan, 1913	Keller Jiří, 1900	Kraus Augustin, 1894
Bouša Josef, 1903	Herink Jiří, 1907	Krčmář Otto, 1912
Brabec Antonín, 1909	Hlaváček Augustin, 1896	Kryštof František, 1891
Brabec Matěj, 1895	Hnilička Jaromír, 1902	Kříž Bedřich, 1911
Brousil Jan, 1916	Hoffmann Ferdinand, 1902	Kuběna Antonín, 1902
Bucek Otakar, 1910	Hora Ladislav, 1915	Kubík Miroslav, 1925
Burkuš Michal, 1916	Horáček Štefan, 1911	Kučera Jaroslav, 1898
Býček Hynek, 1898	Horák Jaroslav, 1913	Kuděj Jaroslav, 1899
Caesar Antonín, 1904	Hořínek Jaroslav, 1911	Kunovjánek František, 1909
Cerman František, 1901	Hošek Erich, 1904	Květ Richard, 1918
Cimro Jaroslav, 1912	Hrabec Vladimír, 1899	Kypěna František, 1914
Cupák Jan, 1912	Hrabovský Jaroslav, 1895	Kyrál Ladislav, 1912
Cupl Jan, 1907	Hrubeš Antonín, 1910	Linda Ladislav, 1926
Čáp František, 1914	Hrubý Otomar, 1913	Lipeert Jan, 1903
Čech Jindřich, 1907	Huml Bohumil, 1910	Liška Bohumil, 1905
Čechura Václav, 1912	Husák Josef, 1902	Louda Jiří, 1920
Čermák Vladimír, 1916	Charvát Jiří, 1914	Malár Jan, 1900
Černík Josef, 1907	Chlystov Mikuláš, 1904	Malina Vladimír, 1902
Černík Rudolf, 1912	Vlastina Břetislav, 1901	Malý Jakub, 1902
Čičatka Bohuslav, 1900	Chudoba Bohuslav, 1895	Marek Lubor, 1901
Dítě Bohumil, 1896	Janeček Karel, 1903	Marek František, 1911
Dobner Vlastimil, 1912	Jandač Karel, 1900	Masařík František, 1902
Dobš Josef, 1904	Janotka Alois, 1891	Matej Josef, 1913
Doležal Josef, 1898	Jánský Josef, 1916	Mazálek Vladimír, 1906
Dostál Jaroslav, 1907	Jelínek Richard, 1912	Mezer Vladimír, 1906
Duda Josef, 1900	Jeřábek Zdeněk, 1924	Metelák Josef, 1896
Duka František, 1909	Jindra Ladislav, 1902	Míč Jan, 1901
Dundr Antonín, 1914	Jiránek František, 1901	Mičkal Josef, 1921
Dvořák Josef, 1913	Josefu Rudolf, 1910	Jíkavec Václav, 1910
Estřák Evžen, 1891	Juchelka Karel, 1917	Mlčoh Josef, 1909
Fajkus Jan, 1912	Juriga Valer, 1922	Morav Karel, 1900
Fajtl František, 1912	Kafka Ladislav, 1913	Moravec Alois, 1892
Farský Josef, 1904	Klanic Alois, 1898	Moutelík Jaroslav, 1911
Fechtner Jan, 1908	Klaška Karel, 1901	Mrázek Vlastimil, 1904
Feltr Jaroslav, 1913	Klímeš Josef, 1903	Mrcek Vilém, 1902
Fíft Bohumil, 1909	Klímeš Rudolf, 1913	Mužík Josef, 1914
Franta Josef, 1904	Kohoutek Jan, 1898	Najman Rudolf, 1914
Fröhlich Antonín, 1897	Kolonitz Otta, 1914	Nedvěd Leopard, 1919
Fusek Emil, 1913	Konečný Jaroslav, 1891	Nechvátal Jaroslav, 1922

Nezval Stanislav, 1903	Řehulka Josef, 1915	Špolc Emil, 1912
Novák Cyril, 1898	Řepa Miroslav, 1902	Štefan František, 1913
Novák Valentin, 1913	Řezáč Vladislav, 1908	Štrejl Alois, 1919
Novák Josef, 1900	Seidl Vladislav, 1909	Šťastný Leo, 1901
Novák Valentin, 1913	Šimulík Vladimír, 1921	Šubrt Antonín, 1913
Novotný Eduard, 1903	Sklenář Jaroslav, 1909	Šuman Vladimír, 1903
Novotný Josef, 1918	Skopal Karel, 1895	Tichý Karel, 1904
Novotný Josef, 1916	Sládeček Bohuslav, 1902	Tichý Oldřich, 1898
Nykodým Otakar, 1903	Smětal Jan, 1905	Tomiška Rudolf, 1901
Olšina Vladislav, 1914	Smolík Vladimír, 1906	Trojek Josef, 1910
Opačko Michal, 1915	Smutný Ladislav, 1916	Turek Eduard, 1901
Orátor Jan, 1497	Solanský Matěj, 1901	Tuška Miroslav, 1921
Otáhal Zdeněk, 1923	Soldán Karel, 1917	Vacek Otakar, 1897
Palkech Jan, 1897	Solej Jan, 1918	Vacovský Emanuel, 1900
Pánek Josef, 1901	Souhrada Jiří, 1898	Valášek Josef, 1919
Pavlík Bohumil, 1904	Sova Ladislav, 1909	Valenta Ladislav, 1911
Pavlík Josef, 1908	Starý František, 1905	Vaniček František, 1911
Peleška František, 1921	Stejskal Josef, 1907	Vastl Jan, 1896
Perselovjak Jan, 1922	Stodola Matěj, 1903	Vavřina Václav, 1902
Perníku Jan, 1903	Strnadel Josef, 1910	Večerek Oldřich, 1906
Petrák Antonín, 1912	Střecha Karel, 1896	Velinský Václav, 1907
Petříček Antonín, 1901	Střelka Karel, 1896	Vitásek Edvin, 1893
Picks Jaromír, 1899	Studený Antonín, 1911	Vítek Karel, 1906
Pokorný Antonín, 1914	Stuchlík Václav, 1904	Volák Vilém, 1913
Polák Josef, 1912	Stýblo Antonín, 1909	Volný (Volf) Bohumil, 1909
Pour Jaroslav, 1909	Stýblo František, 1913	Voříšek Josef, 1906
Procházka Bohumil, 1896	Stýblo Stanislav, 1907	Ostrovský Erik, 1906
Procházka Miroslav, 1902	Šanovec Jan, 1916	Vrečka Eduard, 1914
Procházka Oldřich, 1906	Ševčík Karel, 1918	Weber František, 1908
Procházka Zdeněk, 1913	Ševčík Vladimír, 1896	Wolf Karel, 1914
Prokop Oskar, 1901	Šíkl Václav, 1915	Zámečník Ladislav, 1903
Přerovský František, 1909	Šíml Norbert, 1898	Zelinka Emanuel, 1901
Příbyl Josef, 1902	Šimůnek Josef, 1913	Zemčík Jan, 1907
Pulkrábek Jan, 1900	Škarka Josef, 1912	Zemek Jan, 1915
Rajchů Antonín, 1895	Škoda Jan, 1898	Zich Vladimír, 1911
Rektor Antonín, 1908	Šlais Slavoj, 1912	Žampach Otakar, 1899
Růžička Jan, 1912	Šlenc František, 1903	Žďárský Bohuslav, 1902
Růžička Josef, 1902	Šlész Miroslav, 1900	Žibřich Karel, 1909
Růžička Vojtěch, 1909	Šmída Josef, 1913	Žirovnický Vladimír, 1898
Ryhlík Ivo, 1926	Mika František, 1908	Žoček Stanislav, 1900
Ryjáček Alois, 1913	Špírek Jiří, 1926	

Poznámky a literatura:

- [1] **Vojenský komitét při ÚV KSČ** byl výrazem přechodu rozhodovací a řídicí pravomoci na orgány Komunistické strany Československa. Nahrazoval a v podstatě měl nahradit bývalou Vojenskou komisi, jež vznikla při předsednictvu košické vlády Národní fronty pro řešení otázek při budování poválečné čs. armády, podobně jako armádní poradní sbor. V letech 1951 až 1954 to byl politický sekretariát ÚV KSČ, 1954 až 1957 politické byro ÚV KSČ a od roku 1957 vojenská komise ÚV KSČ, jejichž direktivními usneseními se řídily i poradní a kontrolní orgány ministerstva národní obrany, což bylo v rozporu s tehdy platným právním řádem. Například na svém první zasedání 21. ledna 1949 vojenský komitét rozhodl o procesu u státního soudu v Praze o trestu smrti pro obviněného divizního generála Heliodora Píky.
- [2] **Gottwald, Klement** (1896-1953), zakládající člen KSČ, od r.1925 člen ÚV KSČ, od r. 1929 generální tajemník KSČ, poslanec Národního shromáždění, 1928-1943 člen exekutivy Komunistické internacionály, 1945 náměstek předsedy vlády, 1946-1948 předseda vlády, 14. 6. 1948-14. 3. 1953 prezident ČSR.
- [3] **Slánský, Rudolf** (1901-1952), od r. 1921 člen a funkcionář KSČ, od r. 1929 člen ÚV KSČ, 1945-1951 generální tajemník KSČ, 3. 12. 1952 popraven.
- [4] **Svoboda, Ludvík**, armádní generál, (1895-1979), za první světové války zajat na východní frontě, důstojník

- československých legií v Rusku, od r. 1922 voják z povolání (před válkou dosáhl hodnosti podplukovníka), velitel čs. vojenské jednotky v SSSR za druhé sv. války, od dubna 1945 do dubna 1950 ministr národní obrany, 1948–1968 poslanec Národního shromáždění, 30. 3. 1958–29. 5. 1975 prezident ČSSR.
- [5] **Drgáč, Šimon** (1892–1980), armádní generál, za první světové války zajat na italské frontě, důstojník československých legií v Itálii, pak důstojník ve štábních funkcích československé armády, 1939–1945 vězněn v nacistických koncentračních táborech, 1946–1948 první podnáčelník, 1948 zástupce náčelníka a 1948–1950 náčelník hlavního štábu, 1951 zatčen, 1954 odsouzen ke 24 letům odnětí svobody, 1956 propuštěn, 1963 rehabilitován.
- [6] **Procházka, Jaroslav, JUDr.** (1897–1980), armádní generál, za první světové války příslušník československých legií v Rusku a ve Francii, od 20. let činný v komunistickém hnutí, v r. 1931 odjel do SSSR, aby překládal klasiky marxismu-leninismu do češtiny, příslušník čs. vojenské jednotky v SSSR, 1945–1952 náčelník hlavní správy výchovy a osvěty, 1946–1952 člen ÚV KSČ, pak profesor, 1957–1966 rektor Univerzity Karlovy, 1969 náčelník Vojenského historického ústavu.
- [7] **Drnec, Vladimír** (1895–?), sborový generál, za první světové války příslušník československých legií v Rusku, po návratu voják z povolání (dosáhl hodnosti plukovníka), za druhé světové války vězněn, od r. 1945 velitel dělostřelectva V. sboru, 1947 velitel dělostřelectva, 1948 náčelník hlavního štábu, od listopadu 1948 náměstek ministra národní obrany pro věci materiální, 1952 zatčen v souvislosti se „Slánským a spol.“, 1954 odsouzen, později jeden z prvních rehabilitovaných.
- [8] **Reicin, Bedřich** (1911–1952), divizní generál, v 30. letech funkcionář komunistického mládežnického hnutí, sportovní redaktor Rudého práva, v r. 1939 zatčen gestapem, 1940 odjel do Číny, cestou však zůstal v SSSR, poté hlasatel čs. vysílání moskevského rozhlasu, příslušník čs. vojenské jednotky v SSSR nejdříve jako osvětový, později zpravodajský důstojník, 1945–1946 přednosta HS OBZ, 1946–1948 5. oddělení hlavního štábu, 1948–1951 náměstek ministra národní obrany pro věci osobní, 1952 odsouzen k trestu smrti, 1963 rehabilitován.
- [9] **Armádní poradní sbor (APS)** byl důležitým orgánem ministra národní obrany, jenž byl zřízen rozkazem prezidenta republiky ze dne 30. listopadu 1932 s účinností od 1. prosince 1932. Jeho úkolem bylo projednávat zásadní otázky organizace armády, jejího výcviku, mobilizace, operačních a nástupových plánů, výstroje a výzbroje, stavby nových komunikací a výběru vyšších velitelů. V těchto otázkách byl ovšem pouze poradním orgánem ministra národní obrany bez rozhodovací pravomoci. APS měl dvanáct řádných a tři mimořádné členy. Předsedou sboru byl ministr národní obrany, místopředsdou generální inspektor branné moci. K řádným členům patřili náčelník a podnáčelník hlavního štábu, všichni zemští velitelé a čtyři generálové, jmenovaní prezidentem republiky na návrh ministra národní obrany vždy na jeden rok. Mimořádnými členy byli I. a II. zástupce náčelníka hlavního štábu a generální sekretář meziministerského sboru obrany státu. Po únoru 1948 se APS stal výkonným orgánem pro tzv. očistu armády.
- [10] Citace: Vojenský historický archiv Praha (dále jen VHA), MNO, 1949, náměstek ministra národní obrany pro věci osobní, čj. 79/taj.
- [11] Národní archiv Praha (dále jen NA), ÚV KSČ, fond 100/52, a. j. 121.
- [12] Tamtéž.
- [13] Srov. VHA, MNO, HSS, 1951, sign. 41/27/32.
- [14] Správně Antonín Baudyš, štábní kapitán a tehdejší velitel Státní bezpečnosti.
- [15] Generál SNB Josef Pavel byl tehdy náměstkem ministra vnitra.
- [16] **Čepička, Alexej** (1910–1990), byl v letech 1950–1956 ministrem národní obrany.
- [17] **Nosek, Václav** (1892–1955), byl v letech 1945–1953 ministrem vnitra.
- [18] VHA, MNO, HSS, 1951, sign. 41/27/32.
- [19] *Masarykův slovník naučný*, díl IV., Praha 1929, s. 973.
- [20] **Pokorný, Bedřich** (1904–1968), od r. 1934 zpravodajský důstojník na Slovensku, za nacistické okupace úředník německé berní správy v Brně a velmi pravděpodobně spolupracoval s německým bezpečnostním aparátem, od 26. 4. 1945 zemský velitel Sboru národní bezpečnosti (SNB) na Moravě, tehdy pravděpodobně začala jeho spolupráce se sovětskou tajnou službou, od 3. 7. 1945 přednosta oddělení politického zpravodajství ministerstva vnitra, leden–duben 1946 přednosta zpravodajského odboru MV, poté pověřen slovenskou problematikou, 1949 náčelník Správy TNP, 1951 zatčen, souzen v procesu s O. Závodským, na jaře 1968 údajně spáchal sebevraždu.
- [21] **Musil, Josef** (1900–1954), brigádní generál, za první světové války v rakousko-uherské armádě v Brně a Albánii, v r. 1924 ukončil Vojenskou akademii v Hranicích, působil v nižších velitelských funkcích u dělostřelectva, od r. 1936 po absolvování Vysoké školy válečné v Praze ve štábních funkcích, od r. 1937 přednosta 2. oddělení Posádkového velitelství Velká Praha, zúčastnil se květnového povstání v Radotíně, poté přednosta 2. oddělení velitelství posádky Velké Prahy, od října 1945 vedoucí sekce 2. oddělení hlavního štábu, od prosince 1946 náčelník skupiny 5. oddělení hlavního štábu, od listopadu 1948 přednosta 5. oddělení hlavního

šťábu, v r. 1951 zatčen v souvislosti se „Slánským a spol.“, odsouzen k trestu smrti a 9. ledna 1954 popraven.

- [22] Citace: FABŠIC, Jiří, Odtud vede jediná cesta, *Obrana lidu* z 13. dubna 1968.
- [23] Srov. HEJL, Vilém, *Zpráva o organizovaném násilí*, Praha: nakladatelství Univerzum, 1990, s. 318.
- [24] J. Musil při výslechu 27. června 1953 mj. uvedl: „...Jaroslava Hrabovského, kterého jsem ve spolupráci s Pavlíčkem v roce 1950 nechal zařadit do TNP, aniž k tomu bylo právních podkladů, protože i v tomto případě jsem věděl, že jde o člověka nemocného. Vzpomínám si, že sestra Hrabovského, manželka dělníka, zaslala prosbu kanceláři prezidenta republiky, ve které prosila o objasnění případu svého bratra Jaroslava Hrabovského. Přestože Kancelář prezidenta republiky byla prosba postoupena obraně bezpečnostní složce k přímému vyřízení, nenechal jsem úmyslně důvody v prosbě uvedené přešetřit a sestře Hrabovského – manželce dělníka jsem podle direktivy Reicina odpověděl, aby si podala odvolání správním cestou, které bych stejně nezamítl, jako jsem učinil v jiných případech. Hrabovský rovněž v důsledku nesnesitelných podmínek v TNP zemřel.“ Archiv ministerstva vnitra ČR (dále jen AMV), V 2457.
- [25] **Štělka, Karel** (1896-?). Za první světové války vstoupil do československého vojska na Rusi (zraněn v bitvě u Zborova) a po návratu do vlasti zůstal v armádě, naposledy působil ve funkci zpravodajského důstojníka na zemském vojenském velitelství Praha. Za druhé světové války se zúčastnil odboje v rámci československých vojenských jednotek na Středním východě i v Sovětském svazu. Na základě sovětského zákroku byl na začátku září 1944 zbaven funkce velitele 3. čs. samostatné brigády v SSSR. Po válce působil na hlavním štábu čs. branné moci a jako zásadní odpůrce SSSR a komunismu se stal členem národně socialistické strany. Počátkem roku 1947 byl přemístěn do Chomutova jako zástupce velitele 9. pěšího pluku. Už v březnu 1948 byl penzionován a 20. dubna 1949 „pro podezření z protistátní činnosti“ byl zatčen a vězněn na Pankráci; do TNP Mírov byl přikázán 11. května 1949, „kam byl odsouzen na dva roky“. Po propuštění v dubnu 1951 pracoval jako skladník Zemědělského stavebního závodu v Praze. Rehabilitován podle zákona č. 119/1990 o soudní rehabilitaci.
- [26] **Novák, Cyril** (1898-?), předválečný československý důstojník, po nacistické okupaci přešel do Polska, kde se hlásil do čs. zahraniční armády za druhé světové války a zúčastnil se bojů čs. vojenských jednotek na Západě i Východě, po válce byl prvním velitelem Hradní stráže. Pro politické názory – „*My vojáci, my nemáme politisovat, jen rozkazy plnit, politiku máme nechat civilům.*“ – byl po únoru 1948 z armády propuštěn a sledován orgány OBZ. Zaměstnání našel na lékařské fakultě Univerzity Karlovy, jež opustil v únoru 1949 a již 11. května 1949 byl dodán do TNP Mírov. V září byl za přítomnosti tehdejšího zástupce velitele tábora Carbola vyslýchán ve věci Oravského-Neumana a při výslechu byl hrubě inzultován, proto podepsal protokol, jenž byl později použit v soudním řízení u okresního trestního soudu v Praze. Srov. VHA, MNO, HSS, 1952, 41/2/7/32.
- [27] **Fajtl, František** (1912-), předválečný čs. vojenský pilot, který se zúčastnil druhého zahraničního odboje ve Francii, ve Velké Británii i v Sovětském svazu. Po válce působil ve vyšších velitelských funkcích (od roku 1946 podplukovník), z armády byl propuštěn v únoru 1949, protože údajně „nenašel kladný poměr k lidové demokratickému řádu republiky“, v letech 1950-51 byl vězněn na Mírově, v roce 1968 rehabilitován, v květnu 1990 jmenován do hodnosti generálmajora. Autor řady beletristicko-dokumentárních a memoárových knih.
- [28] Srov. VHA, MNO, HSS, 1951, sign. 41/27/32.
- [29] Tamtéž.
- [30] **Hájíček, Jaroslav** (1899-?) V roce 1917 nastoupil službu u maďarského pluku v Budapešti, po ukončení školy na důstojníky v záloze působil u 35. pěšího pluku s nímž se dobrovolně zúčastnil potlačení Slovenské republiky rad. Po vzniku se nechal aktivovat do čs. branné moci, v roce 1934 absolvoval Vysokou válečnou školu a byl přemístěn k 1. pěší divizi v Praze, kde zastával funkci přednosty 2. (zpravodajského) oddělení a zabýval se ofenzivním zpravodajstvím proti Německu. Po stáží v Milovicích byl v březnu 1936 přidělen 2. oddělení hlavního štábu a později pověřen vedením jeho maďarské sekce. Po nacistické okupaci byl dvakrát vyslýchán, přesto se stal vedoucím ilegální skupiny PETR v Praze, jež spolupracoval se vznikající Obranou národa. Když mu v listopadu 1939 hrozilo zatčení uprchl do Jugoslávie, kde organizoval přechody československých státních příslušníků a jejich odsuny do čs. zahraniční armády ve Francii. Od roku 1942 působil jako vojenský atašé v Istanbulu, kam se krátce vrátil i po válce. Po návratu v roce 1946 byl ustanoven velitelem týlu 2. (vojenské) oblasti v Táboře. Už krátce po únoru 1948 byl propuštěn v hodnosti plukovníka generálního štábu z armády. Pro podezření z ilegální činnosti byl v roce 1949 zatčen, avšak „protistátní činnost“ mu nebyla prokázána, a proto byl dán na čtyři roky do TNP. V červnu 1956 byl odsouzen pro rozšiřování „Studentské revoluce“ na tři roky vězení a ke ztrátě občanských práv.
- [31] Srov. VHA, MNO, HSS, 1951, sign. 41/27/32.
- [32] Tamtéž.
- [33] **Šváb, Karel** (1904-1952). Vedoucí pracovník aparátu ÚV KSČ a náměstek ministra národní bezpečnosti; odsouzen v procesu „Slánský a spol.“ k trestu smrti. V 60. letech 20. století rehabilitován.

- [34] **Dítě, Bohumil** (1896-1950). Předválečný zpravodajský důstojník čs. armády se zaměřením na Rakousko a Maďarsko, kterého plukovník F. Moravec však 14. března 1939 nevzal s sebou do Velké Británie, což po válce vyvolalo mezi nimi určité napětí ve vzájemných vztazích. Od poúnorové perzekuce jej neochránila ani určitá spolupráce s OBZ, spíše rozhodla o jeho dalším osudu.
- [35] **Souhrada, Jiří** (1898-1950), zpravodajský důstojník, po nacistické okupaci odešel do zahraničí a působil v čs. zahraniční armádě, také jako styčný důstojník u generála D. Eisenhowera.
- [36] VHA, MNO, HSS, 1951, sign. 41-2/7-32.
- [37] Tamtéž.
- [38] **Hrabovský, Jaroslav** (1895-1951). Předválečný čs. důstojník, druhého odboje se zúčastnil na Západě, v listopadu 1944 byl ustanoven náčelníkem štábu velitelství osvobozeného území na Podkarpatské Rusi, v dubnu 1945 zástupcem velitele 1. čs. samostatné brigády v SSSR, po válce absolvoval sovětský „maršálský kurz“, v roce 1950 mu byla odňata vojenská hodnost brigádního generála, jež mu byla vrácena rozkazem ministra obrany ČSFR č. 260 z 6. listopadu 1991.
- [39] Havel, František byl vynikajícím analytikem 2. (zpravodajského) oddělení hlavního štábu čs. branné moci, který po Mnichovu musel na nátlak Němců odstoupit z funkce.
- [40] Generál Josef Ejem byl tehdy ještě v přátelských vztazích s generálem B. Reicinem.
- [41] 41. HEJL Vilém, Zpráva..., c. d., s. 170.
- [42] Srov. HEJL, Vilém: Zpráva..., c. d., s. 300-301.
- [43] Trestní ústav pro muže na Mírově byl zřízen v roce 1858, v roce 1929 zrušen, avšak věznice byla používána za nacistické okupace a v roce 1949 tu opět vznikla věznice.
- [44] Zemřel 7. března 1950.
- [45] VHA, MNO, HSS, 1951, sign. 41-2/7-32.
- [46] **Šváb, Karel** (1904-1952), bratr Marie Švermové. Vedoucí pracovník aparátu ÚV KSČ a náměstek ministra národní bezpečnosti, popraven jako člen „protistátního centra R. Sláského“.
- [47] AMV, V-2487.
- [48] Tamtéž.
- [49] Tamtéž.
- [50] Tamtéž.
- [51] Prvním velitelem byl vrchní strážmistr Fidler, jehož po měsíci vystřídal jeho zástupce Kohlíček. Od podzimu 1950 tábora velel poručík Souček a od 21. 3. 1951 stábní strážmistr Antonín Kobza.
- [52] VHA, MNO, HSS, 1951, sign. 41/2/7/32.
- [53] Pich-Tůma; tento bývalý komisař partyzánské brigády M. J. Husí a ve své době velmi obávaný a vlivný důstojník Státní bezpečnosti. „dával“ instrukce ostraze k provokacím a k možnostem útěků, aby byla možná ještě větší a hlavně tvrdší represe mírovských vězňů. Sám zastával názor, že by bylo nejlepší všechny vězně vyvézt auty a postřílet, „aby byl pokoj“. Později zde byl sám asi dva měsíce vězněn.
- [54] Vnější ochranu Mírova zajišťoval oddíl Stráže vězeňské služby.
- [55] Srov. Jiří FABŠIC, Odtud vede jediná cesta, Obrana lidu z 13. dubna 1968.
- [56] Jaroslav PEŠEK, Tak se žilo na Mírově: Svědectví bývalých vězňů kapitána Gazdy a nadporučíka Markvarta, Jihočeská pravda z 13. dubna 1968. Název je nepřesný, protože nadporučík Markvart byl ve skutečnosti člen ostrahy, který v roce 1950 odešel z Mírova na vlastní žádost.
- [57] Srov. Jaroslav PEŠEK, Tak se žilo na Mírově...c.d.
- [58] Srov. Jaroslav PEŠEK, Tak se žilo na Mírově... c.d.
- [59] Jaroslav PEŠEK, Tak se žilo na Mírově....c.d.
- [60] Josef ŘEHULKA, Jsem jeden z mírovských..., Jihočeská pravda z 27. dubna 1968.
- [61] VHA, MNO, HSS, 1951, sign. 41/2/7/32.
- [62] Tamtéž.
- [63] Jaroslav PEŠEK, Tak se žilo na Mírově...c.d.
- [64] Podrobněji: Josef BURŠÍK, Nelituj oběti, Praha: Naše vojsko, 1992, s. 110 an.
- [65] František Polák, Jak umírali sovětsští otroci, New York 1960, s. 306.
- [66] Tzv. Komise ad hoc On Forced Labor.
- [67] František POLÁK, Jak umírali ... c.d., s. 300.
- [68] František POLÁK, Jak umírali ... c.d., s. 303, 304 a 606.
- [69] František POLÁK, Jak umírali ... c.d. s. 300.
- [70] Tamtéž s. 301.
- [71] Srov. Karel KAPLAN, Tábory nucené práce v Československu v letech 1948-1954, Praha: nakladatelství R, 1992, s. 136.
- [72] NA, Správa nápravných zařízení, Seznam osobních spisů vojáků zařazených do TNP Mírov.

Kapitán v. v. Leo Klas – veterán druhé světové války

Narodil se v roce 1921 v Povážské Bystrici na Slovensku. Maturoval v Bratislavě v roce 1939 a již počátkem února 1940 emigroval přes Maďarsko do Budapešti, kde s dalšími českými vlastenci pokračoval do Jugoslávie. V Bělehradu čekali na vytvoření transportu a následně odjeli směrem na Istanbul a do Aleppa (Halab), hlavního města Sýrie. Aby dostal tranzitní vízum, musel Leo Klas vstoupit do cizinecké legie. V Aleppu se zdržel asi čtyři týdny a následně byl s ostatními přemístěn do Bejrútu, kde čekali na loď do Francie. K přesunu však vzhledem k vývoji mezinárodní situace, především pádu Francie, již nedošlo. V červenci 1940 se československá vojenská skupina přesunula do Gedery (asi 30 km od Tel Avivu).

Na státní svátek 28. října byl v Gedeře ustaven československý pěší prapor 11-Východní a Československé výcvikové středisko-Východní v Agami v Egyptě. Jeho velitelem byl jmenován pplk. Karel Klapálek.

Počátkem prosince 1940 se pěší prapor přesunul z Gedery do nového výcvikového střediska v Judské poušti nedaleko Jericha. Zde se českoslovenští vojáci podrobili náročnému výcviku v pouštních podmínkách a vojín Leo Klas zde absolvoval své první vojenské cvičení.

Od března 1942 plnil pěší prapor své první bojové poslání – po přesunu do tábora v Agami na pobřeží Středozemního moře na předměstí Alexandrie zde společně s polskými jednotkami střežil zajatecké tábory s více než 10 000 zajatci. V květnu 1942 byl 11. čs. pěší prapor zrušen a reorganizován na 200. čs. lehký protiletadlový pluk. Útvar, kde Leo Klas plnil službu, se členil do tří praporů (500., 501. a 502) a velitelem byl určen opět plk. Karel Klapálek. Výcvik protiletadlové dělostřelby probíhal v palestinském táboře v Bath Galimu. Pluk byl vyzbrojen 40mm kanony Boffors. Bezprostředně po skončení výcviku převzal 500. prapor protivzdušnou obranu haifského přístavu a jeho rafinérii a 501. prapor ochranu Bejrútu.

Když na podzim 1942 přešli Britové do rozhodného protiútoky v součinnosti s Američany, kteří se vylodili v severozápadní Africe, 200. protiletadlový pluk opět postupoval na západ. Na Silvestra 1942 dorazil vojín Leo Klas do Tobrúku, kde se účastnil v rámci 17. protiletadlové brigády ochrany města před německými vzdušnými útoky. Byl zařazen do první pěší rotý. Protivzdušnou obranu Tobrúku zastával pluk až do 12. června 1943. Následoval přesun do Egypta, kde jednotka čekala na námořní transport do Anglie. V Anglii byl zařazen k tankistům ve funkci průzkumníka. Během bojů na frontě u Dunkerque ve Francii byl zraněn do ramene a prošel nemocnicemi ve Francii a v Belgii.

Do Československa se podporučík Leo Klas vrátil v červenci 1945. V roce 1946 byl povýšen do hodnosti kapitána a plnil úkoly v rámci UNRRA. Působil v Hamburku a v Brémách, kde střežili až do roku 1947 vojenský přebytečný materiál. Do roku 1968 pracoval v ČKD Praha. V roce 1968 emigroval do Rakouska a následně do USA, kde měl v Chicagu strýce. Znovu začal pracovat v ocelárnách až do roku 1978. Jeho paní Jiřina pracovala jako knihovnice. Mají jednu dceru, která je zaměstnána ve Washingtonu jako psycholožka.

Kapitán ve výslužbě Leo Klas je nositel řady vojenských vyznamenání, například Československého válečného kříže 1939, dvou medailí Za chrabrost před nepřítelem atd.

S válečným veteránem Leo Klasem jsem se sešel loni v dubnu, kdy navštívil Českou republiku a při této příležitosti jsem mu položil několik otázek.

Pane kapitáne, jste hrdý na svoji zemi?

Určitě jsem! Cítím se víc Čechem než Američanem, protože nejen moje manželka, ale i naši přátelé v Chicagu jsou Češi, a zvláště teď, když jsme v penzi mluvíme česky. Když se vracím do České republiky, vidím velký pokrok.

Co považujete ve svém životě za největší úspěch?

Celý život jsem měl štěstí, na co jsem šáhl, to se mi povedlo... ne že bych byl chytrý, ale měl jsem štěstí. Jednak to, že jsem počátkem roku 1940 odešel z vlasti, to, že jsem v roce 1968 emigroval ve svých 47 letech. V Americe jsem dostal práci, velmi slušně placenou a moje žena také. Myslím, že štěstí se mě drželo.

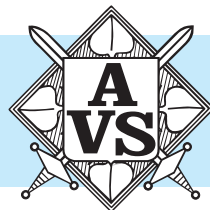
Co byste chtěl vzkázat našim profesionálním vojákům?

Českou armádu, abych řekl pravdu, znám velmi málo, ale vojákům bych chtěl vzkázat, aby nikdy nezapomněli na to, že svobodu, kterou jsme vybojovali, je třeba bránit i dnes, po 60 letech. Velmi si vážím toho, že naše země je demokratická a armáda tuto demokracii musí chránit.

Plk. v zál. Petr Majer

VOJÁCI SPOLEČNĚ

Mediální platforma ASOCIACE „Vojáci společně“

*Sdružení čs. zahraničních letců 1939-45 * Sdružení zahraničních letců – Východ * Sdružení rehabilitovaných zaměstnanců AČR * Svaz civilní ochrany ČR * Svaz letců ČR * Svaz pomocných technických praporů - vojenských táborů nucených prací ČR * Svaz vojáků v záloze ČR * Svaz vojáků z povolání AČR * Unie armádních sportovních klubů ČR * Vojenská sekce Konfederace politických vězňů * Vojenský klub myslivosti * Zpravodajská brigáda*

Vážení čtenáři,

dovolu mně, abych společně s vámi zahájil rok 2006 – rok 10. výročí vzniku ASOCIACE „Vojáci společně“. Desetiletí je sice krátkou dějinnou etapou, avšak může tvořit zcela významné období ve spolupráci společenských organizací, majících právní subjektivitu, vlastní cíle a programy. Touto kooperací se dnes může pyšnit dvanáct organizací, které v průběhu desetileté činnosti díky svému úsilí spolupracovat s rezortem obrany v realizaci branné politiky státu a rozvíjet zájmovou činnost svých členů, vykrystalizovaly v pevné spojení.

Existence ASOCIACE „Vojáci společně“ byla potvrzena Ministerstvem vnitra ČR rozhodnutím číslo II/s-OS/1-29773/96-R ze dne 16. dubna 1996. Přípravnou činnost od roku 1993 považují za odpovědné formování takovéto síly hájící principy a realizaci branné politiky státu. Dřívější „Koordinační sdružení“ vykonalo nezastupitelnou činnost a při příležitosti jubilejního výročí je zcela na místě poděkovat za průkopnickou práci všem organizacím tohoto sdružení. Je rovněž případné připomenout, že v průběhu deseti let pracovalo v rámci ASOCIACE kromě dnešních členů ještě dalších osm organizací, z nichž vysoce si vážím členství ČSOL a ČSBS.

ASOCIACE byla výrazně podporována ministry obrany panem Vetchým a panem Tvrdíkem, náčelníky GŠ AČR panem Nekvasilem a panem Šedivým. V současnosti je podpora pana ministra obrany Kühnla a náčelníka GŠ AČR pana Štefky velmi významná, což ale nelze vůbec říci o řadě kompetentních úředníků rezortu obrany.

ASOCIACE „Vojáci společně“ je připravena v souladu s naplňováním asociačních cílů a potřeb rezortu obrany v této státu nezbytné oblasti branné politiky nadále zodpovědně pomáhat, což také chce v roce 10. výročí vzniku AVS výrazně prokázat.

Prezident AVS

Hlavní cíle činnosti ASOCIACE „Vojáci společně“ v roce 2006

Rok 2005 – rok 60. výročí ukončení druhé světové války – přinesl pro ASOCIACI řadu úspěchů v oblasti výchovy k vlastenectví, vojenským tradicím a brannosti. Došlo k dalšímu rozvoji spolupráce s Generálním štábem AČR, jakož i k hledání nových metod spolupráce s rezortem obrany v období formující se profesionální armády. Bylo zahájeno prosazování kvalitativně nového vztahu profesionální armády a občanských sdružení, což zatím nenašlo plné pochopení u funkcionářů rezortu.

Spolupráce na mezinárodní úrovni, zejména v rámci visegrádské čtyřky, byla úspěšná stejně jako spolupráce s vojenskými institucemi (Vojenská zdravotní pojišťovna ČR, Vojenské lázeňské a rekreační zařízení, Vojenské lesy a statky ČR).

Výkonná rada na základě předběžného zhodnocení výsledků roku 2005 a v souladu s jednáním delegací sdružených organizací ASOCIACE předpokládá soustředit rozhodující společné úsilí organizací v desátém roce existence na tyto hlavní cíle:

- ❑ Projednat a smluvně uzavřít s Ministerstvem obrany ČR principy koncepce spolupráce a z ní vyplývajících smluv.
- ❑ Vytvořit organizacemi ve spolupráci s Generálním štábem a operačně taktickými velitelskými aktivní prostředí kolem formující se profesionální armády a jejich záloh, zejména kvalifikovanou zpětnou vazbu. Minimalizovat negativní dopady reformy ozbrojených sil na členy ASOCIACE.
- ❑ Podílet se na novelizaci branných zákonů, zejména zákona č. 221/1999 Sb., jakož i rezortních opatření a vyhlášek z této novelizace vyplývajících, zejména kariérní řád, sociální program a zásady péče o bývalé vojáky.
- ❑ Realizovat doposud osvědčené metody výchovy vojenských tradic s cílem rozvoje vlastenectví, brannosti a odpovědnosti za obranu státu.
- ❑ Nadále se podílet na sportovních, kulturních a zájmových aktivitách příslušníků AČR k zdravému způsobu života a zvyšování fyzické zdatnosti. Tyto aktivity realizovat cestou „posádkových klubů“, jejichž přípravu a výstavbu zahájit ve spolupráci s rezortem obrany.
- ❑ Prohlubovat spolupráci všech sdružených organizací ASOCIACE, jakož i mezinárodní spolupráci, zejména se sousedními státy a v rámci visegrádské čtyřky.

NAŠÍ PRIORITOU JE PÉČE O VETERÁNY DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Rozhovor s prezidentem AVS plk. Ing. Janem Křížem

Pane prezidente, jak z pohledu ASOCIACE „Vojáci společně“ hodnotíte uplynulý rok 2005?

Rok 2005, rok 60. výročí ukončení druhé světové války, přinesl pro ASOCIACI řadu úspěchů v oblasti výchovy k vlastenectví, vojenským tradicím a brannosti. Došlo k dalšímu rozvoji spolupráce s Generálním štábem AČR, jakož i k hledání nových metod spolupráce s rezortem obrany v období formující se profesionální armády. Bylo zahájeno prosazování kvalitativně nového vztahu profesionální armády a občanských sdružení, což zatím nenašlo plné pochopení u kompetentních funkcionářů rezortu Ministerstva obrany.

Svoje úsilí v roce 2005 ASOCIACE zaměřila především ve prospěch veteránů druhé světové války, ať již v přípravě zákona na odškodnění, ve formování koncepce péče o veterány (domovy péče, LDN) či v prezentaci jejich vynikajících lidských a vojenských vlastností. Právě s pomocí veteránů druhé světové války se nám podařilo připravit čtyři konference k 60. výročí ukončení války pro mladé profesionály Armády České republiky.

Dalšího kvalitního výsledku jsme dosáhli ve spolupráci na mezinárodní úrovni, a to zejména v rámci visegrádské čtyřky, která byla úspěšná stejně jako kooperace s vojenskými institucemi, tj. Vojenskou zdravotní pojišťovnou ČR, Vojenskými lázeňskými a rekreačními zařízeními a Vojenskými lesy a statky.

Nechtěl bych se dále rozšiřovat o výsledcích roku 2005, protože jako každý rok se zpracovává roční analýza činnosti, která zhodnotí aktivity a přínos organizací a funkcionářů vedení

ASOCIACE. Průřez činností orgánů ASOCIACE je na jiném místě časopisu a je dostatečně vypovídající. Chci však naši asociační veřejnosti a příznivcům sdělit, že za velmi významné pro ASOCIACI považují jednání s ministrem obrany a jeho následnou účast na zasedání Prezidia AVS v první polovině prosince 2005.

Zmiňujete jednání s ministrem obrany. O čem jste hovořili?

Především chci sdělit, že jednání bylo profesionálně pracovní. Analyzovalo současný stav spolupráce ASOCIACE s rezortem obrany a projednalo možnosti rozšíření kooperace v roce 2006. Podstatou naší činnosti budou „Hlavní cíle činnosti ASOCIACE na rok 2006“, které jsou v plném znění otištěny v tomto časopise. Právě tyto hlavní cíle byly stěžejní agendou obou jednání s ministrem obrany panem Karlem Kühnlem, který byl mj. konkrétně informován o tom, že chceme dokončit vše rozpracované v péči o veterány druhé světové války, ale že také současně zahajujeme úsilí ve prospěch vojáků v aktivní službě. Ve spolupráci organizací, které sdružují vojáky v aktivní službě, ale i aktivní záloze bychom chtěli pokračovat ve vlastenecké výchově mladých profesionálů, zahájit formování posádkových klubů a být účastníky připomínkových řízení všech zákonů i vnitřních norem, týkajících se aktivních, ale i bývalých vojáků. Rádi bychom rozšířili členskou základnu Svazu vojáků z povolání AČR, Svazu letců ČR, Unii armádních sportovních klubů. Informoval jsem pana ministra o zámyslu využít 10. výročí vzniku ASOCIACE k dalšímu rozšíření spolupráce s rezortem obrany. Setkali jsme se s velkým pochopením pro naše cíle i jednotlivá konkrétní opatření.

Jste připraveni zvládnout takové široké spektrum činností? S jakými úskalími se setkáváte?

Především je nás na to dvanáct, tím myslím organizací, takže žádný z našich svazů a sdružení nezůstává v práci osamocen. Máme v našich řadách vynikající a svědomité funkcionáře a přesně víme, čím AČR, rezortu obrany, ale i celé naší společnosti chceme přispět. Kromě již zmíněných hlavních cílů jsme také schválili Plán činnosti AVS na rok 2006.

Samozřejmě ne všichni funkcionáři rezortu obrany nám fandí. S problémy se však dokážeme poprat. „Nepřející“ rezortní zástupci jistě sami přijdou na to, že s postupnými změnami armády musí dojít i ke změnám ve vztahu k takovým organizacím, které armádě přinášejí konstruktivní náměty, konkrétní pomoc a podporu realizovaných rezortních opatření. ASOCIACE a její jednotlivé organizace takové jsou. Pozitivní je, že vedení ASOCIACE má možnost pravidelně jednat o relevantní, aktuální, ale i koncepční problematice s náměstkyní ministra obrany pro personalistiku.

Pane prezidente, co do budoucna přejete sobě a ASOCIACI?

Nejdříve mi dovoluťe poděkovat ministru obrany za jeho pochopení a vztah k ASOCIACI, náměstkyni ministra obrany, 1. ZNGŠ, veliteli Velitelství sil podpory a výcviku a veliteli společných sil za spolupráci v roce 2005. Chtěl bych také, aby se nám podařilo realizovat to, co jsme s funkcionáři rezortu pro rok 2006 projednali a na čem jsme se domluvili. Těšíme na další rozvoj spolupráce s funkcionáři rezortu obrany, ale zejména se těšíme na to, čeho v roce 2006, ale i v dalších letech dosáhneme ve prospěch obrany státu. Myslím, že pro dobrovolné, neplacené, ale zanícené funkcionáře by splnění uvedeného přání bylo tím nejlepším výsledkem a oceněním.

Za rozhovor poděkoval Antonín Svěrák

VSTŘÍC ROKU 2006 ANEB OHLÉDNUTÍ ZA ROKEM UPLYNULÝM

ASOCIACE „Vojáci společně“

Rok 2005 je již minulostí. Jaký byl z pohledu ASOCIACE „Vojáci společně“? To bude předmětem hlubší analýzy činnosti Výkonné rady a Prezidia ASOCIACE v prvních měsících roku 2006. Přesto si všimněme alespoň v konturách některých výsledků či problémů v jejich činnosti uplynulého roku.

Rovněž ten patřil k létům, které lze do vývoje spolupráce ASOCIACE s reformujícím se rezortem obrany započítat jako složitý. Oba subjekty jakoby nadále hledaly ve vzájemných vztazích své pevné místo a jeho právní zakotvení.

ASOCIACE „Vojáci společně“ letošním rokem vstupuje do desátého roku své existence a činnosti. V průběhu tohoto období se zkonsolidovala, vyprofilovala ve smyslu svého poslání obsaženém ve Stanovách AVS a zaujala postavení obhájce potřeb a zájmů dvanácti sdružení blízkých armádě, jejichž činnost směřuje ku prospěchu obrany státu a jeho armády. To je také rozhodujícím faktorem v činnosti ASOCIACE.

Různorodost potřeb a zájmů sdružených organizací, daná jejich postavením zejména k potřebám AČR, klade vysoké nároky na práci orgánů ASOCIACE - Prezidia a Výkonné rady.

Prezidium ASOCIACE (kromě jejího prezidenta je tvoří předsedové či zástupci všech sdružených organizací) se v uplynulém roce sešlo na celkem sedmi zasedáních. V souladu s obsahem ročního „Plánu činnosti ASOCIACE ... v roce 2005“ jeho činnost jednoznačně směřovala k naplnění „Hlavních cílů činnosti ASOCIACE ...“ vytyčených pro tento rok, a které patří k základním každoročním dokumentům.

Jedním z těchto cílů roku 2005 bylo vytvoření pevného systému spolupráce s Generálním štábem AČR a operačně taktickými velitelskými, vytvoření aktivního prostředí kolem formující se profesionální armády a jejich záloh - zejména kvalifikovanou zpětnou vazbou. To se vcelku dařilo především na úrovni GŠ AČR, a to obojí zásluhou. To však nelze tvrdit o vztazích s vedoucími funkcionáři rezortu. O zpětnou vazbu, kde se může AVS plně realizovat a být vysoce funkční, je malý či žádný zájem. Kulantně řečeno existuje nepřilíh vstřícný vztah příslušných ministerských úředníků k ASOCIACI a jejím jednotlivým organizacím. Jako by nechtěli slyšet problémy, kterými žijí příslušníci Armády České republiky a její nejbližší okolí a ani návrhy, jak je řešit. Citelně tu negativně působí dlouholetá absence koncepce (či smlouvy) spolupráce mezi rezortem obrany a ASOCIACÍ, potažmo s jejími některými členskými organizacemi. Zdá se, že úspěšná činnost AVS ve prospěch rezortu není opětována. AVS se tak nepodařilo úspěšně participovat na tvorbě sociálního programu pro existující skupiny vojáků, na přípravě novely zákona upravující jejich služební poměry. Nepodařilo se oživit a rozvíjet zahraniční činnost, prohloubily se problémy v ekonomickém zabezpečení organizací.

Za velmi úspěšné lze považovat aktivity AVS v rámci oslav 60. výročí ukončení druhé světové války. Byla mj. iniciátorem přípravy a průběhu konferencí, které se konaly na toto téma v Brně, Vyškově, Olomouci a Staré Boleslavi za účasti přímých účastníků druhé světové války a funkcionářů armády. Nepochybně byly příspěvkem k rozvoji vlastenectví, brannosti a odpovědnosti za obranu státu mladých vojáků.

Ocenění si také zaslouží dlouholeté úsilí ASOCIACE o válečné veterány. V uplynulém roce se v jejich prospěch (na počest 60. výročí ukončení druhé světové války) angažovala při tvorbě zákona číslo 37/2005 ze dne 15. srpna 2005 „o ocenění účastníků národního odboje...“ (zkráceně se mu mezi dotčenými lidmi říká „zákon s dlouhým nadpisem“), při prosazování

lékařské péče a bezplatné léky, postavení vdov po veteránech a péče o ně, zřizování a výstavbě penzionu pro veterány. Ministr obrany ČR, jak jsme se dozvěděli i z denního tisku (30. 11. 2005), rozhodl o rekonstrukci armádních objektů na další domovy pro válečné veterány a to v Praze, Žatci, Karlových Varech, Hradci Králové, Českém Krumlově, Jeseníku, Jihlavě a Olomouci.

Tzv. ohlédnutí za uplynulým rokem si jistě zaslouží Výkonná rada ASOCIACE (tvorí ji zvolení členové Prezidia: prezident, tři viceprezidenti a jeden člen). Podle Stanov AVS jde o orgán Prezidia „k zabezpečení a přípravě jeho rozhodnutí“. V ministerské mluvě je to „koncový pracovník“, tzn., že „vykonává vše a za vše také ručí“. Jde tedy jakoby o „drobnou“, avšak náročnou každodenní práci.

Výkonná rada ASOCIACE se v uplynulém roce sešla na devíti řádných a jednom mimořádném zasedání. Jak již bylo zmíněno připravovala, organizovala a zabezpečovala vše, co bylo obsaženo v ročním plánu činnosti ASOCIACE a směřovala k dosažení „Hlavních cílů činnosti v roce 2005“.

A těchto akcí nebylo málo, spíše naopak. Z těch nejvíce náročných připomeňme:

- ❑ přípravu k přijetí funkcionářů ASOCIACE a jednání s předsedou vlády ČR (leden),
- ❑ konference k 60. výročí ukončení druhé světové války (duben),
- ❑ přijetí a jednání s ministrem obrany ČR (prosinec), funkcionáři rezortu a dalšími ústavními činiteli, včetně zástupců Parlamentu ČR,
- ❑ zasedání delegací členských organizací (září).

Z tohoto výčtu stojí jistě za zmínku poslední jmenovaná akce. Je jednou z nových metod práce a zdá se, že velmi přínosnou a perspektivní, a to nejen proto, že se setkala s velmi přímiým ohlasem u členských organizací. Je řada otázek a problémů, kterými se Výkonná rada zabývala a bude zabývat i ve stávajícím roce. A bude muset najít na ně odpověď a navrhnout Prezidiu možná řešení ať aktuální či perspektivní. Ať příčiny těchto problémů tkví v samotné ASOCIACI (např. publikační oblast) či mimo ni (např. finance, zahraniční aktivity).

Co závěrem dodat? Spíše jen zopakovat, že ASOCIACE „Vojáci společně“, jak její orgány, tak i jako celek, pracovala svědomitě a odpovědně i v uplynulém roce a ve prospěch rezortu obrany a jeho armády. Se stejným předsevzetím a úsilím vstupuje ASOCIACE do roku 2006 - roku jejího desetiletého výročí své existence. O tom svědčí přijaté „Hlavní cíle“ a „Plán činnosti...“ na tento rok.

Popřejme ji hodně zdaru a úspěchů v této náročné, odpovědné a záslužné práci i v roce 2006.

-aJa-

ASOCIACE „VOJÁCI SPOLEČNĚ“ SE PŘIPRAVUJE NA OSLAVU 10. VÝROČÍ SVÉHO TRVÁNÍ

Jak už bylo zmíněno, rokem 2006 završuje ASOCIACE „Vojáci společně“ desátý rok své existence. Idea vzniku takového sdružení se zrodila daleko dříve. Vycházela z aktuální potřeby koordinovat úsilí jednotlivých organizací blízkých armádě právě ve prospěch armády a obrany státu s využitím úzké spolupráce a pomoci rezortu obrany.

Od dubna 1993 probíhala jednání Svazu vojáků z povolání AČR o vzájemné spolupráci s dalšími sdruženími. V září téhož roku z iniciativy tohoto Svazu se sešli zástupci osmi orga-

nizací za účelem vytvoření koordinačního uskupení, které nazvali „Koordinačním sdružením organizací“. Kromě jiného zaslali dopis ministru obrany ČR, v němž jej informovali o vzniku sdružení a požádali o společné přijetí zástupců organizací. V listopadu 1993 se uskutečnila první řádná schůzka Koordinačního sdružení organizací. Tím v podstatě, i když ne zcela, se naplnil dlouhodobý požadavek příslušných představitelů Ministerstva obrany, aby měli „jednoho partnera a mluvčího organizací“.

Trvalo téměř další tři roky než bylo de iure Ministerstvem vnitra ČR potvrzeno, že ASOCIACE „Vojáci společně“ je dobrovolným, neziskovým, nepolitickým sdružením zabezpečujícím akční jednotu členských organizací (sdružení) spjatých ve své činnosti s armádou a branností v definovaných a dohodnutých oblastech společného zájmu směřujících ke prospěchu obrany státu a jeho armády (odst.1 článku II Stanov ASOCIACE).

Tedy cesta ke vzniku ASOCIACE ani 10 let trvání její existence nebylo, jak říká české rčení, procházkou v růžové zahradě. O to větší je důvod toto výročí důstojně oslavit a při této příležitosti vyjádřit upřímný dík všem těm, kteří se na dosažených výsledcích podíleli, všem kteří s námi úzce spolupracovali a nezištně nám pomáhali, ale i těm kteří nám jak se říká „drželi palce“.

Prezidium ASOCIACE a Výkonná rada jsou si vědomi významu tohoto výročí nejen pro historii či současnost, ale především pro budoucnost své další činnosti. Proto na svém 67. zasedání dne 15. prosince minulého roku přijalo Prezidium „Zámysl opatření k 10. výročí činnosti ASOCIACE“, harmonogram zabezpečení a další dokumenty pro činnost ASOCIACE v tomto roce.

Kromě řady doprovodných akcí (např. výstavy, besedy, střelecké závody) ASOCIACE připravuje „Slavnostní shromáždění k 10. výročí“. Jeho cílem je provést veřejnou bilanci uplynulých deseti let činnosti a vyjádřit rozhodujícími směry své další činnosti. Na straně druhé ještě více sblížit členy sdružených organizací a nabídnout tuto možnost dalším organizacím blízkým rezortu obrany.

Slavnostní shromáždění se bude konat 19. dubna 2006 v komplexu Hlavního sálu Valy v Praze. Hlavním bodem programu bude zhodnocení činnosti ASOCIACE a zámysl jejího pokračování. Protože jde o bilanci uplynulých deseti let, předpokládá se i ocenění těch organizací a jednotlivců, kteří se na činnosti a výsledcích nejvíce podíleli.

Každá organizace může vyslat deset členů. V těchto delegacích by měli být především lidé, kteří nejvíce přispívali k dosaženým výsledkům ASOCIACE či členských organizací. Prezidium rozhodlo pozvat i zástupce studentů vojenských škol.

Velká pozornost je věnována výběru a účasti hostů na tomto shromáždění. Předpokládá se pozvání funkcionářů rezortu obrany, představitelů vojenských institucí s nimiž ASOCIACE spolupracovala a spolupracuje a dalších. Věříme, že pozvání přijmou i vládní činitelé. Svou účast již přislíbil ministr obrany ČR pan JUDr. Karel Kühnl na zasedání Prezidia ASOCIACE 15. prosince 2005.

Prezidium a Výkonná rada AVS považuje „Slavnostní shromáždění k 10. výročí činnosti ASOCIACE“ za vyvrcholení těchto oslav. Proto jeho přípravě a organizaci věnuje mimořádnou a trvalou pozornost.

Přejme si, aby toto jednání bylo úspěšné, aby naplnilo stanovené cíle a stalo se dobrým odrazovým můstkem pro činnost ASOCIACE a jeho organizací v příštím desetiletí.

genmj. PhDr. Jaromír Matula, CSc.

SETKÁNÍ V UDINE

Svaz letců České republiky

Na pozvání generála Gianbortola Parisiho, prezidenta Associazione Anna Aeronautica Italia, se jedenáctičlenná delegace SL ČR zúčastnila ve dnech 2. až 4. září 2005 17. mezinárodního setkání výše uvedené organizace, která slavila 50. výročí svého založení. Zároveň oslavila i 45 let svého působení známá devítičlenná letecká akrobatická skupina Frecce Tricolori. Tohoto setkání se kromě naší delegace zúčastnily delegace z Francie, SRN a Rumunska. Mateřská organizace AAA, která má 35 tisíc členů, připravila oslavu svého půlstoletí ve velkém stylu, a to pod záštitou prezidenta Italské republiky, pana Chiampiho.

Na základě upozornění, že oslava bude zahájena průvodem přes město Udine, měla naše delegace zapůjčen prapor vzdušných sil AČR, vlajku ČR a nesla i velký znak Svazu letců ČR. Vlastní průvod pochodoval před tribunou s čestnými hosty téměř dvě hodiny a naše delegace při průchodu ulicemi města byla pozdravována velkým potleskem a druhý den byla naše účast zvýrazněna v nedělním vydání zdejších novin.

Odpoledne jsme byli hosty na leteckém dnu, kde dvakrát dominovala svým vystoupením akrobatická skupina Frecce Tricolori, kterou známe i z účasti na leteckých dnech v ČR. V Udine však předvedla podstatně širší sestavu, při které se mnohdy tajil dech.

Organizátoři celého setkání nám také zajistili účast na koncertu orchestru složeného z příslušníků italského vojenského letectva, který v místním pěkném divadle vystupoval pod vedením dirigenta Patricia Esposito. Na počest naší účasti zařadil do repertoáru i opus č. 46 od Antonína Dvořáka. Velice jsme byli překvapeni, když závěrečnou italskou hymnu zpíval celý sál. Italové jsou zřejmě na svou hymnu náležitě hrdí, protože totéž se opakovalo i při závěru slavnostního pochodu na tribuně následujícího dne.

Při oficiálním přijetí naší delegace poděkoval vedoucí plk. Ing. Stanislav Filip za vřelé přijetí a vyslovil přesvědčení, že po 40 letech, kdy naše státy dělila „železná opona“, můžeme vzájemnými návštěvami upevňovat přátelství mezi národy, které pojí stejná láska k letectví.

V závěru oficiální třídní návštěvy jsme se u monumentálního památníku poklonili památce 100 000 padlých italských vojáků, kteří položili své životy v 1. světové válce. Památník je udržován ve velmi dobrém stavu a zasluhuje pozornost svým uspořádáním, kdy každé písmeno abecedy má na velkém svahu svůj zákop, na kterém jsou zvěčněna jména všech padlých, která příslušným písmenem začínají. Velkolepá péče o padlé vojáky umocnila náš dojem z návštěvy Italské republiky a bude naší ctí toto přátelství dále prohlubovat.

plk. Ing. Stanislav Filip, předseda Svazu letců České republiky

MILNÍKY ROKU 2005

Svaz vojáků z povolání Armády České republiky

Březen – Konala se IV. řádná celoarmádní konference Svazu. Delegáti konference se zabývali úpravou Programového prohlášení, Stanov a Jednacího řádu. Byly přijaty nové Směrnice pro hospodaření. Konference zvolila nové složení Ústřední rady. Předsedou Ústřední rady byl zvolen mjr. Ing. Roman Doba, 1. místopředsedou plk. Ing. František Beránek. Českou republiku navštívil při příležitosti konání konference prezident EUROMIL Bauke Snoep.

Duben – Odborná sekce aktivních záloh zajišťovala expozici na veletrhu IDET 2005.

Květen – Setkání členů Předsednictva Ústřední rady Svazu s náměstkyní ministra obrany pro personalistiku Ing. Jaroslavou PŘIBYLOVOU. Setkání potvrdilo zájem obou stran dále rozvíjet dosavadní plodnou spolupráci Ministerstva obrany a Svazu vojáků z povolání ve prospěch příslušníků profesionální Armády České republiky.

Červen – Setkání delegací profesních svazů armád visegrádské čtyřky ve Vyškově. Účastníci vyslechli mj. přednášku náčelníka Generálního štábu AČR generálporučíka Ing. Pavla Štefky. Zahraniční účastníci se živě zajímali o organizaci aktivních záloh AČR.

Červenec – Kluby SVP AČR uskutečňovaly letní dětské tábory.

Srpen – Členové Svazu pokračovali v obnově Vysokých Tater a zúčastnili se X. ročníku mezinárodního výstupu na Kriváň, který organizoval Zváz vojakov Slovenské republiky.

Žáří – Do České republiky přicestoval prezident Euromilu. V rozhovorech se senátory a poslanci se zajímal o uplatňování zákona č. 591/1995 Sb. V rozhovoru se zástupci Svazu přiblížil aspekty rozvoje členské základny z pohledu Euromilu.

Žáří/říjen – Delegace SVP AČR se zúčastnila setkání profesních svazů armád visegrádské čtyřky ve Vratislavi. Mimo organizací V 4 (naše Svazu, slovenského Zvázu vojakov, maďarského HOSZ a hostitelského Konwentu dziekanów) se jednání zúčastnili i představitelé KITUS, profesní organizace ukrajinské armády.

Listopad – Odborná sekce aktivní záloh (AZB) převzala medaili Milána Rastislava Štefánika, kterou udělila Ústřední rada Slovenského svazu protifašistických bojovníků za pomoc jejich členů – příslušníků aktivních záloh AČR Vysokým Tatrám v letech 2004 až 2005.

Prosinec – Ústřední rada zvolila svým místopředsedou dosavadního člena předsednictva ÚR SVP pplk. Ing. Zdeňka Hradeckého.

Období prvního čtvrtletí 2005 bylo věnováno intenzivní obsahové a personální přípravě IV. konference. Ve druhém čtvrtletí byla prvořadou otázkou realizace projektů XXXI. ročníku mezinárodní střelecké soutěže Poháru osvobození pod záštitou Ministra obrany ČR a Branně sportovní her, které byly podpořeny dotací ze státního rozpočtu. Třetí a čtvrté čtvrtletí bylo ve znamení součinnosti s kontrolní skupinou ekonomické sekce M0, která realizovala ve Svazu kontrolní činnost.

V roce 2005 se uskutečnilo osm zasedání Předsednictva a čtyři zasedání Ústřední rady SVP AČR, z toho jedno bylo výjezdní (konalo se 5. října v Brně).

Pokračovala restrukturalizace klubů. Svoji činnost ukončily kluby v místech, odkud v letech 2004 až 2005 odešla armáda. Podařilo se založit kluby či alespoň vytvořit podmínky k tomu, aby mohl klub vzniknout v nových místech dislokace AČR. Svaz využil své ukotvení v Asociaci „Vojáci společně“ pro konstruktivní spolupráci s dalšími asociovanými organizacemi a usiluje o smysluplný dialog i s organizacemi neasociovanými.

Sekretariát Ústřední rady SVP AČR

MEZINÁRODNÍ ZÁVOD VOJENSKÝCH ZÁLOH

Svaz vojáků v záloze České republiky

Dne 6. srpna 2005 se v Karlových Varech na střelnici SVZ v Březové konal již 9. ročník Mezinárodního závodu vojenských záloh v soubojích dvojic z velkorážní pistole. Závodu

se účastnilo tentokrát 5 družstev ze SRN, 1 družstvo z Polska, 1 smíšené družstvo (ČR+SRN) a 14 družstev z České republiky. Celkem tedy 21 družstev. Jde o jednu z mnoha stovek akcí, pořádaných v souladu s Plánem činnosti SVZ ČR v celé ČR.

Pověřený KVZ Karlovy Vary pořádal závod poprvé. Předchozích 8 ročníků se konalo v Lounech. Ke změně došlo na základě jednání ÚR SVZ ČR v zájmu zpestření celkového průběhu této velice kvalitní soutěže, zejména pro zahraniční soutěžící. Střelnice byla na závod připravena kvalitně, včetně zázemí pro závodníky. K dispozici bylo zařízení s přiměřeným sortimentem nápojů a jídel. Stravování závodníků proběhlo v restauračním zařízení u střelnice. Výrazně se tím eliminovaly časy, které by jinak zpožďovaly průběh závodu. Kromě hlavní disciplíny – soubojů –, byla zařazena doplňková disciplína střelba na přesnost 5 + 15. V této disciplíně zahraniční závodníci získali dvě 1. VT, dvě 2. VT a tři 3. VT. Výkonnostní třídu M získali výhradně čeští závodníci. Další doplňkové disciplíny – střelba na kovové kruhové terče a na malovaný speciální terč byly vítaným zpestřením závodu a zahraničními účastníky kladně hodnoceny.

Kromě pohárů dodaných ÚR SVZ pořádatel KVZ zajistil další hodnotné ceny, které umožnily odměnit závodníky ve všech disciplínách spolu s možností provést zvláštní hodnocení zahraničních účastníků. Vyhlášení výsledků a následná společenská akce měly kvalitní úroveň a byly vysoce hodnoceny zahraničními i našimi závodníky. Všichni projevíli zájem o opakovanou účast na podobném závodě příští rok. K dobré pohodě, zejména pak zahraničních závodníků, přispěla i možnost prohlídky města druhý den po závodě.

Velice kvalitní zabezpečení a provedení celé soutěže bylo podpořeno zejména podílem rozhodčích z KVZ v Lounech a Rakovníku na poměrně náročném vyhodnocování jednotlivých soubojů i závodu jako takového.

Velkou podporou byl také podíl jednotlivých sponzorů na materiálním zabezpečení soutěže i jejím vyhodnocení. Jedná se zejména o následující firmy a instituce: LEANDER 1907, Keramické Fotky – Harazimová, Obalový materiál – Lenka Peřinová, Mírová Chodov, Magistrát města Karlovy Vary a Krajský úřad pro Karlovarský kraj.

Celková atmosféra závodu se projevila i na dosažených výsledcích.

Mířená střelba v položce 5 + 15 na nekrytě ležící figuru:

Celkové umístění

1. Miloslav Řehoř – 148 bodů
2. Pavel Vlk – 147 bodů
3. Drahomír Herec – 147 bodů

Zahraniční závodníci

1. Lech Porada (Polsko) – 143 bodů
2. Michael Zich (SRN) – 143 bodů
3. Filli Gruber (SRN) – 138 bodů

Hlavní soutěž družstev:

Celkové umístění

1. Pavel Vlk, Martin Vacek – KVZ Most
2. Vladislav Alexa, Antonín Nohel
– KVZ Znojmo
3. Svatopluk Kolařík, Svatopluk Kolařík jun.
– KVZ Louny

Zahraniční družstva

1. Hans Schmidt, Michael Zich – SRN
2. Lech Porada, Jan Bartosz – SRN
3. Thomas Waise, Andrea Leiterman – SRN

Je na místě poděkovat organizátorům, funkcionářům i sponzorům soutěže za zdařilou akci a popřát hodně úspěchů při přípravě jubilejního 10. ročníku této zajímavé soutěže.

Ing. Jan Bada, předseda SVZ ČR

ÚSPĚŠNÝ ROK ARMÁDNÍCH SPORTOVců

Na konci roku 2005 opět proběhla anketa o nejlepšího armádního sportovce. Výběr kandidátů byl široký, rozhodování těžké. Počet reprezentantů, aspirujících na čelní umístění, každým rokem roste. Armádní sportovci v loňském roce získali na světových a evropských soutěžích mnoho kvalitních umístění.

Dne 11. listopadu 2005 v hotelu Pyramida celá anketa vyvrcholila na slavnostním vyhlášením nejlepšího armádního sportovce. Za účasti ministra obrany, náčelníka generálního štábu, zmocněnce ministra pro sportovní reprezentaci a dalších vzácných hostů odtajnil průvodce celého večera Štěpán Škorpil výsledky ankety.

Již předem bylo jasné, kdo asi bude v desítkce nejlepších sportovců a že ne všichni nominovaní se budou moci slavnostního večera zúčastnit z důvodu sportovní přípravy na nadcházející zimní olympijské hry.

Vyhlašování začalo představením nejlepších sportovců, trenéra a kolektivu Unie armádních sportovních klubů ČR. V kategorii sportovců to byla držitelka světových juniorských rekordů na 3000 m a 5000 m rychlobruslařka Martina SÁBLÍKOVÁ (TJ DUKLA Praha), mistr České republiky v boxu Petr DURAJ (TJ DUKLA Olomouc) a vítěz Světových hasičských a policejních her ve volném stylu zápasník Ladislav ŠNELLY (ASK VALZAP Chomutov). Nejlepším trenérem se stal Milan DOLEČEK (TJ DUKLA Praha), veslařský trenér bronzového skifaře a vítěze Světového poháru Ondřeje Synka. Bratři Miroslav a Patrik ŠROLEROVÉ (MK Pardubice), mistři ČR v motoskijöřingu, získali ocenění za nejlepší kolektiv UNIASKU 2005.

Po tomto úvodu začalo vyhlašování 11. ročníku ankety v kategoriích armádní sportovní oddíl, malý kolektiv, junior, trenér a nakonec vyvrcholení – nejlepší sportovec. A bylo se skutečně na co dívat. Co jméno, to vynikající výsledek na některé z velkých soutěží. Škoda, že se na podiu nemohl představit např. úspěšný trenér lyžařky Kateřiny Neumannové Stanislav Frühauf nebo juniorský mistr světa ve slalomu lyžař Filip Trejbal. Po ocenění jednotlivců na 10. až 4. místě, došlo k vyhlašování sportovců na medailových místech.

Na třetím místě se umístil desetibojař Roman ŠEBRLE, mistr Evropy a stříbrný z mistrovství světa. Úsměv, decentní bradka a vynikající výsledky přinesly sympatickému atletovi mohutný potlesk.

Druhé místo a skokan na lyžích Jakub JANDA. Stříbro a bronz z mistrovství světa 2005 a opět mohutný potlesk, tentokrát i pro jeho otce, který za Jakuba přebíral ocenění. Byl to on, kdo Jakuba ke skokům na lyžích přivedl.

Nyní již všichni přítomní v sále tušili, kdo bude vítězem ankety. Doposud nebyla jmenována Kateřina Neumannová a tak to musela být ona. Vítězkou ankety se stala mistryně světa v běhu na lyžích na 10 km Kateřina NEUMANNOVÁ. Potlesk a trochu i smutek mezi všemi v sále – Katku nemohou vidět na vlastní oči, závodí v zahraničí. Cenu pro svoji dceru převzala z rukou ministra obrany její maminka. Vždyť dík patří i jí!

VÝSLEDKY 11. ROČNÍKU ANKETY

Nejlepší sportovec:

1. Kateřina Neumannová (DUKLA Liberec) – lyžování běh
2. Jakub Janda (DUKLA Frenštát p. Radh.) – lyžování skok
3. Roman Šebrle (DUKLA Praha) – atletika
4. Jan Němec (DUKLA Liberec) – travní lyžování

5. Nikola Sudová (DUKLA Liberec) – lyžování jízda v boulicích
- 6.-7. Pavla Hamáčková (DUKLA Praha) – atletika
- 6.-7. Štěpánka Hilgertová (DUKLA Brandýs n. L.) – vodní slalom
8. Ondřej Synek (DUKLA Praha) – veslování
9. Tomáš Mrázek (DUKLA Praha) – lezení na obtížnost
10. Libor Capalini (DUKLA Praha) – moderní pětiboj

Nejlepší trenér:

Stanislav Frühauf (DUKLA Liberec) – lyžování běh

Nejlepší junior

Filip Trejbal (DUKLA Liberec) – sjezdové lyžování

Nejlepší malý kolektiv

Libor Capalini, Michal Sedlecký, Michal Michalík (DUKLA Praha) – moderní pětiboj

Nejlepší armádní sportovní oddíl

Armádní sportovní oddíl lyžování (DUKLA Liberec)

Nejlepší sportovci UNIASK ČR:

Martina Sáblíková (TJ DUKLA Praha) – rychlobruslení

Petr Duraj (TJ DUKLA Olomouc) – box

Ladislav Šnelly (ASK VALZAP Chomutov) – zápas

Nejlepší trenér UNIASK ČR:

Milan Doleček (TJ DUKLA Praha) – veslování

Nejlepší kolektiv UNIASK ČR:

Miroslav a Patrik ŠROLEROVÉ (MK Pardubice) – motoskiörönging

PÉTÉPÁCI TAKÉ MEZINÁRODNĚ

Svaz pomocných technických praporů – vojenských táborů nucených prací ČR

Také v roce 2005 připravili pétépáci sami sobě – členům svého Svazu PTP ČR – i veřejnosti několik zdařilých akcí, setkání, srazů, účastí při tradičních slavnostních vzpomínkových aktech apod. Pořádali celostátní srazy na místech, kde v začátku padesátých let (již) minulého století pracovali a jako jediní vojáci si také svou základní vojenskou službu, v mnoha případech prodloužovanou „na neurčito“, což znamenalo ve skutečnosti na 36 i více než 40 měsíců (!), také platili ze svých „tučných“ výdělků v dolech či vojenských stavebních podnicích – ve Svaté Dobrotivé, ve vojenském újezdu v Městě Libavá, na Kladně, v Kutné Hoře i jinde. Pomohli s realizací dalších památníků na oběti čtyřicetiletého komunistického panství např. ve Zlíně a v Pardubicích. Připravili také v Praze zasedání Mezinárodní konfederace vojenských táborů nucených prací, jejíž jsou členy; k němu přijeli delegáti z organizací stejného zaměření z Maďarska, Polska, Rumunska a samozřejmě i ze Slovenska. V jeho závěru byl prezidentem konfederace opět zvolen předseda Svazu PTP ČR V. Lopaťuk.

Pétépáci z České republiky se stali totiž již před několika lety iniciátory vzniku této Mezinárodní konfederace, protože si ověřili, že vojenské útvary „politicky spolehlivých“ byly kdysi zřízeny i v ostatních státech tzv. tábora míru, tj. v zemích, kde vládly komunistické strany pod vedením kremelských bossů. Počet členských svazů není ještě konečný; bohužel ne ve všech státech východní Evropy se bývalí nevolníci ve stavu tehdejších „lidových“ armád dokázali vzchopit a organizovat. Snad se jim to podaří dříve, než čas stránky jejich historie uzavře definitivně... V Hlavním sálu Ministerstva obrany v Praze bylo 29. března setkání s delegáty zasedání Konfederace za účasti mnoha významných hostů, které již téměř pravidelně vítáme při podobných příležitostech.

Potřeboval bych mnohem více místa k vyjmenování všech, takže tedy uvádím alespoň několik z nich: přítomni byli náměstek ministra obrany Ing. Jaroslav Kopřiva, náčelník Generálního štábu generálporučík Pavel Štefka, zástupce vojenské kanceláře prezidenta republiky plukovník Pavel Rybák, vojenští přidělenci armád Rumunské republiky plk. Ion Liviu Donescu, Polské republiky plk. Cezary Lipert, delegace Konfederace politických vězňů s její předsedkyní dr. Nadou Kavalírovou atd.

V projevech zaznělo mnoho slov uznání i povzbuzení pro naši další práci. Cituji alespoň několik vět z úvodní řeči náměstka ministra obrany Ing. J. Kopřivy: „Český spisovatel Jan Procházka kdysi napsal, že pohled do minulosti je někdy nejlepším průvodcem po budoucnosti. Nejsou to právě optimistická slova a nepochybuji o tom, že právě vy, kteří jste dnes přítomni, vnímáte jejich tón i podtext obzvlášť ostře. Jako varování generacím, které samy neokusily nejhrubší formu totality. Jako memento pro ty, kteří pohodlným nevědomím a záměrnou lhostejností mohou otevřít cestu k rehabilitaci zla.“

Delegáty jsme také pozvali na dopolední výlet do Plzeňského pivovaru, kde ochutnali nejen prazdroj, ale i pověstný zdejší pivovarský guláš. Společenským vrcholem jejich pobytu se stalo ovšem oficiální přijetí v historické Brožíkově síni Staroměstské radnice v Praze, kde si přiřukli šampaňským s náměstkem primátora Ing. Bürgermeisterem. Poté měli možnost prohlédnout si nejen další historické sály, ale i místa, kam se dostane málokdo, např. figury apoštolů a zákulisí orloje apod. Zahraniční delegáti se netajili obdivem nejen k organizaci jejich celého tří denního pobytu, ale především k důkazům o vztahu českých vrcholných úřadů a jejich představitelů k nám, pétépákům. Mnohokrát si v těch dnech postesklí, že „tohle by u nás nebylo možné“, ale také „to uznání, ten vztah vám opravdu závidíme“.

Na podzim uplynulo 55 let od vzniku kuriózních **pomocných technických praporů**; takové výročí jsme nemohli přejít bez povšimnutí. Na 12. září jsme pozvali do místa našich velkých schůzí a setkání – Hlavního sálu MO Valy v Praze – také hosty z nejvyšších orgánů a úřadů republiky. Pan prezident se zúčastnit nemohl, protože byl v té době v zahraničí, ale přišel předseda Senátu Parlamentu ČR MUDr. Přemysl Sobotka, místopředseda Poslanecké sněmovny PČR Ing. Petr Ibl, předseda vlády Ing. Jiří Paroubek, hejtmani několika krajů, ministr obrany JUDr. Karel Kühnl, náčelník GŠ generálporučík Pavel Štefka, plk. Šefčík z Vojenské kanceláře prezidenta republiky, prezident Asociace „Vojáci společně“ plk. Ing. Jan Kříž, ředitel ÚDV Mgr. Jan Kratochvíl, vojenský přidělenec Slovenské republiky plk. Michal Fulier a mnozí další významní hosté.

Privítali jsme také naše dobré známé, příznivce a přátele – tehdejšího poslance a jednoho z vůdců vysokoškolské demonstrace v únoru 1948 Ing. Josefa Lesáka, předsedkyni KPV dr. Nadu Kavalírovou, zástupce Slovenského svazu PTP V. Bruna s H. Breburdou, V. Dudákem a O. Fabianem a mnohé další.

Abychom zdůraznili kontinuitu generací stejného myšlení, pozvali jsme i jednu z účastnic demonstrace vysokoškoláků v listopadu 1989 – dnešní státní zastupitelku JUDr. Markétu Čermínovou, jejíž krátký, ale brilantní projev byl jednou z ozdob celého vzpomínkového shromáždění. Chtěli jsme jím především připomenout politikům a nevyšším úředníkům státu, co všechno umožnila naivní víra v zachovávání demokratických principů ze strany KSČ po roce 1948. Apelovat na ně, aby se nedopouštěli dnes stejných chyb, jakými demokratické politické strany poválečných let vydělaly komunistům cestu k uchvácení moci.“

Předseda Senátu MUDr. P. Sobotka ve svém projevu konstatoval mj., že „o komunistické době toho bylo řečeno a napsáno hodně, zvěřstva tehdy páchaná ve jménu státu byla již mnohokrát odsouzena. Pomocné technické prapory jakou součást tehdejší armády stojí ale bohužel na okraji zájmu. /.../ Věřím, že se o pětépacích bude hovořit stejně jako o všech dalších obětech komunismu a vyrovná se tak dluh, který naše společnost vůči vám stále má.“

Předseda vlády Ing. Jiří Paroubek poděkoval za pozvání a svůj postoj k nám, pětépákům, vyjádřil slovy, která bylo milo poslouchat: „Těm, kteří jsou zde přítomni, ale i těm ostatním z vašich řad, kteří se s dalšími občany naší země mohou těšit z života ve svobodné společnosti, bych rád nejen svým jménem, ale i jménem celé vlády poděkoval za jejich statečnost v těžkých dobách komunistické totality a popřál jim pevné zdraví a hodně štěstí a spokojenosti. Pevně věřím, že se příští generace vyhnou takovým trpkým zkušenostem, které potkaly vás a že naše vlast bude plnohodnotnou součástí nové, demokratické a svobodné Evropy, která musí být zárukou, že takové věci, jakém potkaly vás, se už nikdy nebudou opakovat.“

Podobně vyzněly i další projevy – ministra obrany Ing. K. Kühnla i náčelníka GŠ genpor. P. Štefky, v jehož závěru byl přečten rozkaz, jímž udělil čestný odznak AČR Přemysla Otakara II., krále železného a zlatého, pětépákům Ing. L. Blažkovi, dr. B. Dufkovi, V. Lopaťukovi a S. Štěpovi.

Velký dojem vyvolal projev ředitele ÚDV Mgr. I. Kratochvíla, který obsáhle připomenul všechna rozhodující fakta neblahé minulosti komunistické totality a uvedením mnoha nám důvěrně známých skutečností z doby naší vojenské základní služby doslova zabrnkal na city nejednoho z přítomných. Končil slovy, která nás jistě těší: „Radost mám i z toho, že se scházíte a držíte celá léta pohromadě. O jedno prosím já vás. Sdělujte své poselství mladým. To, co komunismus napáchal, nesmí zůstat zapomenuto a vy jako pamětníci jste živoucím svědectvím historické pravdy.“

Velkému zájmu se těšilo rovněž vyznání Ing. Josefa Lesáka, který uvedl kromě jiného také něco ze svých životních zkušeností a zážitků. V posledním projevu shromáždění vystoupila JUDr. Markéta Čermínová; všímala si v něm „toho, co spojuje naši a její generaci, totiž nemravnosti, spáchané zločinným komunistickým režimem“. Uvedla, že ji nesmírně trápí současnost. „Trápí mne i skutečnost, že jsem se dosud, patnáct let po společenských změnách, nedokázali vypořádat s totalitní společností. /.../ Před patnácti lety se otevřely dveře pomyslné klece a najednou bylo hlášáno, že co není zakázáno, je dovoleno. Lidé, kteří hlásali toto heslo, se zaštiťovali pojmy demokracie, lidská práva, svoboda projevu, aniž by zcela přesně znali obsah těchto pojmů. Aniž by věděli, že bez osobní svobody a bez mravního kreditu nelze řídit žádnou společnost. Takže o svobodě jsme měli nechat mluvit učitele. Děti se měly učit o svobodě ve škole. Docela vědecky, jako se učí psát a počítat. A měl to být povinný předmět. Každý den. /.../ V této zemi nebude dobře, pokud nebudou vyznávány a ctěny zásady a ideály, pro které jste byli vy označováni za nepřátele socialismu a komunismu.“

Na závěr shromáždění bylo přečten text s názvem **Černý den 1. září 1950**. Praví se v něm:

Současná politická situace naznačuje, že následkem postojů některých politických stran by mohlo dojít k dalšímu posílení pozice komunistické strany. K tomu Ústřední rada Svazu PTP ČR vyjadřuje stanovisko svých 8000 členů memorandem, které vydala k 55. výročí vzniku PTP. Zní:

Před polovinou minulého století si komunisté uzurpovali všechnu moc ve státě a volební sliby hodili za hlavu. Jenom dny jim stačily ke zřízení táborů nucených prací jako nástroje pro zastrášení a likvidaci politických odpůrců, pouhé měsíce k uvěznění tisíců a začátku poprav stovek nevinných, jenom dva roky ke zřízení vojenských táborů nucených prací – pomocných technických praporů pro desítky tisíc mladých branců i občanů starších ročníků, jimž byla prodlužována vojenská služba „na neurčito“. Nepotrestané zločiny komunismu jsou nespočetné. Doplácíme na ně dodnes nejen my – pamětníci oněch dob „budování socialismu“ podle stalinských receptů, ale i generace pozdější.

Půl století je příliš krátká doba na zapomnění. Připomenout komunistické násilí minulosti představitelům státu, nejvyšším úředníkům republiky i všem občanům při každé příležitosti – tedy i při 55. výročí zřízení pomocných technických praporů – pokládáme za svou občanskou povinnost. Zapomenout nelze!

Už jenom krátce na závěr: potěšilo nás, že v průběhu minulého roku se o Svazu PTP ČR a aktivitách jeho členů vícekrát zmínil zejména krajský tisk. Doufáme, že zájem novin, rozhlasu i televizi, v nichž přibývá mladších, minulostí nepoznamenaných redaktorů a publicistů, bude upřen tímto směrem ve stále důslednější poloze.

Pavel Krása

ČS. LETCI A PARADESANTNÍ BRIGÁDA V BOJÍCH NA VÝCHODNÍ FRONTĚ

Sdružení zahraničních letců – Východ

Sdružení zahraničních letců-Východ se v roce 60. výročí ukončení druhé světové války soustředilo na organizaci výstav, které zobrazují účast čs. letců a paradesantní brigády v bojích na východní frontě za osvobození vlasti a na slavnostní mezinárodní shromáždění veteránů ČR, SR a PR.

V Petrovicích u Karviné, Opavě, Hrabyni, Havřově, Českém Těšíně, na Univerzitě obrany v Brně a v mnoha dalších místech, v celkové délce více než pěti měsíců, mohli zájemci zhlédnout ojedinelou výstavu, dokumentující osvobozené boje čs. letců a paradesantní brigády.

Uspořádání výstavy, účast a vystoupení veteránů na vojenských konferencích v rámci činnosti ASOCIACE „Vojáci společně“, pod záštitou GŠ AČR, na Univerzitě obrany v Brně, ve Vojenské akademii Vyškov a na Velitelství společných sil v Olomouci se osvědčilo jako působivá součást vlastenecké výchovy k vojenským tradicím.

Nečekaný ohlas vzbudilo slavnostní shromáždění s účastníky z Česka, Slovenska a Polska v Petrovicích u Karviné. Pozornost zde byla soustředěna zejména na pojmenování Žavadské základní školy na „Školu Slatinského a Bilky“ – padlých slovenských letců ve zdejším katastrofu, a to v rámci oslav 700. výročí založení obce.

V Opavě se uskutečnilo celostátní slavnostní shromáždění v den oslav jejího osvobození a konce druhé světové války. Spolu s opavskými představiteli jsme položili kytice u památníku padlých bojovníků Rudé armády na zdejším hřbitově a na náměstí Republiky. Aktualizovali jsme rovněž připomínku vybudování památníku padlých příslušníků 1. čs. smíšené letecké

divize a 1. čs. tankové brigády položením kytice k jeho základnímu kameni, a to společně s primátorem města.

Na oslavy 60. výročí ukončení druhé světové války v Ostravě bylo pozváno třicet letců SZLV a dvacet letců veteránů ze Slovenska. Přítomen byl prezident ČR a nejvyšší vojenští, státní a diplomatictí představitelé spojeneckých zemí z období druhé světové války.

Poslední shromáždění v roce 2005 se uskutečnilo 2. prosince v Havířově. S představiteli měst a obcí jsme vzdali čest našim spolubojovníkům z východní a západní fronty položením věnců a kytic u památníku. Součástí shromáždění byla vernisáž naší výstavy, která se uskutečnila za účasti zahraničních delegací.

SZLV plánuje v roce 2006 uspořádat výše zmíněné výstavy i na několika památných místech na Slovensku, jako např. v Banské Bystrici, Zvolenu, Bratislavě, Piešťanech.

plk. doc. Ing. Ján Daňko, CSc., předseda SZLV

VYHODNOCENÍ KONFERENCÍ K 60. VÝROČÍ UKONČENÍ DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

ASOCIACE „Vojáci společně“

I. Úvod

Asociace již v roce 2003 rozhodla, že k 60. výročí ukončení druhé světové války soustředí svoji pozornost a úsilí na zlepšení péče o veterány z druhé světové války (další domovy péče, léky zdarma, novelizaci zákonů řešících péči o ně), k čemuž byla zpracována a přijata koncepce a na využití výročí ke zvýšení úsilí v oblasti výchovy k tradicím a k vlastenectví, zejména v rámci AČR.

K realizaci těchto rozhodnutí přijímala Asociace nejen svá usnesení, ale uskutečnila i velmi závažná jednání v roce 2004 s předsedou vlády panem Špidlou, v roce 2005 s předsedou vlády panem Grosse a předložila řadu písemných materiálů s náměty k řešení ministroví obrany, náčelníkovi GŠ AČR a řediteli sekce personální M0.

II. Konference

Dne 30. září 2004 byl dopisem náčelníkovi Generálního štábu AČR sdělen zámysl Asociace uspořádat „Konference k 60. výročí ukončení druhé světové války“. Po kladném rozhodnutí a převzetí záštity NGŠ AČR byla Asociací zahájena přípravná činnost, která vyústila v konkrétní písemný zámysl. Tento byl po doplnění schválen NGŠ AČR, čímž začala společná, koordinovaná příprava.

Pro zabezpečení přípravy a provedení konferencí uvnitř AČR určil NGŠ AČR organizační komisi vedenou 1. ZNGŠ genmjr. Ing. Jaroslavem Kolkusem, hlavním garantem celé akce. Byl určen kalendářní průběh konferencí.

Prezidium i Výkonná rada Asociace průběžně projednávaly stav přípravy konferencí na svých jednáních i v místech jejich konání (dohovory s přímými organizátory Brno, Vyškov, Olomouc). Výsledkem byly úspěšně provedené konference:

- ❑ 12. dubna 2005 na Univerzitě obrany v Brně,
- ❑ 13. dubna 2005 na Ředitelství výcviku a doktrín ve Vyškově,
- ❑ 14. dubna 2005 na Velitelství společných sil v Olomouci,
- ❑ 19. dubna 2005 na Velitelství sil podpory a výcviku ve Staré Boleslavi.

Na uvedených konferencích se podílely z asociovaných organizací Svaz letců České republiky, Sdružení zahraničních letců-Východ, Výkonná rada Asociace „Vojáci společně“, odborná rada pro historii. Za účinné řídicí pomoci byly do příprav i realizace konferencí zapojeny z AČR Vojenský historický ústav a Agentura vojenských informací a služeb. Z řad veteránů – přímých účastníků čs. zahraničního odboje ve druhé světové válce se na aktivním průběhu konferencí osobně podíleli genpor. Ing. Tomáš SEDLÁČEK, plk. doc. Ing. Ján DAŇKO, CSc., plk. JUDr. Lubomír ÚLEHLA, plk. Vladimír PALIČKA. V místech konání se do diskusí zapojili i veteráni z regionálních odboček ČSOL a ČSBS.

Při zpětném pohledu na přípravu, hlavně však vlastní průběh konferencí, lze v celkových hodnotících závěrech konstatovat, že konference byly velmi úspěšnou a významnou akcí nasměrovanou dovnitř AČR k výraznému vojensko-historickému výročí v době stmelování mladé, profesionální armády. Jejich úspěšnost prokázala potřebu a účinnost přímé spolupráce AČR a Asociace „Vojáci společně“. Navazují zároveň na ideu užšího propojení nižších organizačních součástí AČR (jednotek a útvarů s velkým množstvím mladých „profesionálů“) s organizacemi sdružujícími válečné veterány, ale i další organizace, rozvíjející historické bojové tradice armády k přednáškám a besedám i při nekulatých výročích čs. 1. a 2. zahraničního odboje, ale i o historii předmnichovské armády Československé republiky, či poválečném vývoji.

Konference úspěšně spojily několik prostředků k jednomu cíli, a to formování vlastenectví ve vzniklé mladé, profesionální armádě. Těmito prostředky byly:

- ❑ historické uspořádání příčin i průběhu druhé světové války,
- ❑ fotografické zdokumentování válečných událostí a poznatků do výstav,
- ❑ filmový dokument zpracovaný z historických záběrů válečných kameramanů,
- ❑ emotivní vystoupení a vzpomínky přímých účastníků čs. zahraničního odboje ve druhé světové válce, nabídnutí písemných dokumentů k dané problematice,
- ❑ autogramiáda veteránů války,
- ❑ organizační zabezpečení konferencí operačními velitelskými a členy Výkonné rady Asociace.

III. Konference byly významné

- ❑ účastí mladých příslušníků profesionální AČR,
- ❑ živým zájmem těchto účastníků o souvislosti i zákulisí historických událostí souvisejících s druhou světovou válkou a osvobozením Československa v roce 1945,
- ❑ kvalitním vystoupením válečných veteránů, osvětlující jejich vztah k vlasti, odhodlanost za její svobodu bojovat, i o vůli překonat válečné strasti, či fenoménu hrdinství,
- ❑ účastí nejvyšších představitelů operačních velitelských stupňů, u kterých byly konference konány (přímý vliv na psychiku mladého příslušníka AČR),
- ❑ hladkým průběhem všech akcí jako výraz dobré přípravy vlastní organizace.

IV. Konference prokázaly

nejenom správnost rozhodnutí je uspořádat, ale i nenahraditelnost vystoupení přímých účastníků války za osvobození okupované vlasti pro formování prvků vlastenectví a odhodlání jako základů pojmu hrdinství, ale i celkového charakteru současného profesionála AČR.

ASOCIACE „Vojáci společně“ prokázala svoji nezastupitelnost právě v organizování takovýchto podpůrných akcí (s využitím členů svých svazů a organizací sdružujících veterány) při formování mladých příslušníků profesionální AČR.

Výstavy o čs. zahraničním odboji ve druhé světové válce byly neodmyslitelnou součástí programu konferencí. Účastníkům konferencí nabídly chronologický historický přehled o stavu a vývoji předmnichovské armády a letectva, odchody vojáků do zahraničí, jejich působení a první formování čs. zahraničních jednotek v Polsku, vznik a boje čs. vojska a působení letců ve Francii, na Středním východě a v Africe, přesuny a průběh vzniku čs. armády ve Velké Británii. Samostatně byla prezentována slavná etapa čs. letců v RAF, vznik a boje obrněné brigády gen. Lišky u Dunkerque. Obdobně o čs. vojsku v SSSR – Buzuluk, boje u Sokolova, čs. brigády o Kyjev a na pravobřežní Ukrajině, SNP a boje 1. as v SSSR na Dukle, včetně čs. letců na Východě až po osvobození Československa spojeneckými, ale i našimi zahraničními jednotkami.

Svým přehledem výstavy informovaly přítomné na dokumentech, schématech a autentických fotografiích z bojů čs. zahraniční armády o ukončení frontových bojů ve druhé světové válce na území Československa. Vzhledem k tomu, že konference měly putovní charakter, nebylo možné instalované výstavy využít déle v místě pro „domácí“ vojenskou veřejnost. Pro přímé účastníky jednání a místní příslušníky i zaměstnance AČR však byly poznáním a připomínkou k výročí ukončení druhé světové války.

Závěr

Činnost Asociace k 60. výročí ukončení druhé světové války byla včas a koncepčně dobře připravována, obsahově i organizačně pečlivě zabezpečena. Na kvalitní realizaci se podílely Výkonná rada Asociace, Svaz letců ČR, Sdružení zahraničních letců-Východ, Sdružení zahraničních letců 1939-45, Zpravodajská brigáda a účastí na akcích všechny organizace Asociace. Při zabezpečování akcí vyšla ochotně vstříc Čs. obec legionářská. Zvláštní poděkování za spolupráci patří Generálnímu štábu AČR.

Výkonná rada AVS

CELOARMÁDNÍ KONFERENCE

Svaz vojáků z povolání AČR

Dne 25. března 2005 se uskutečnila IV. řádná celoarmádní konference Svazu vojáků z povolání AČR. Na 110 delegátů z jednotlivých organizačních složek Svazu zhodnotilo činnost za uplynulé čtyři roky, diskutovalo o aktuálních otázkách vnitrosvazového života a přijalo nové programové dokumenty.

Delegáti konference pozorně vyslechli vystoupení hostů, náměstkyně ministra obrany pro personalistiku Ing. Jaroslavy Příbylové a prezidenta EUROMIL Baude Snoepa.

Předsedou Ústřední rady SVP AČR byl zvolen mjr. Ing. Roman Doba, prvním místopředsedou plk. Ing. František Beránek a místopředsedou pplk. Ing. Zdeněk Hradecký.

PROGRAMOVÉ PROHLÁŠENÍ SVAZU VOJÁKŮ Z POVOLÁNÍ ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY (výťah)

1. Svaz vojáků z povolání Armády České republiky (dále jen „SVP AČR“) je nezávislou dobrovolnou, společenskou a profesní organizací. Má působnost v České republice a mezinárodní působnost zejména v rámci profesních svazů armád států visegrádské čtyřky. Sdružuje zejména vojáky z povolání, v aktivní záloze, vojenské důchodce, občanské zaměstnance a příznivce AČR.

2. SVP AČR vznikl jako nástupnická organizace Svazu vojáků z povolání Československé armády. Usiloval a nadále bude usilovat, aby byl současně uznán jako nástupnická organizace Svazu československého důstojnictva a Svazu československých rotmistrů. Ve své činnosti bude i nadále uplatňovat pozitivní poznatky z práce profesních svazů spojeneckých armád.
3. Hlavním cílem SVP AČR je formulace a prosazování zájmů svých členů. Svaz se zasazuje o naplňování práv a uspokojování profesních, sociálních, kulturních a sportovních požadavků a potřeb svých členů, v souladu s právními předpisy a v jejich intencích, podílet se na formulování, účinné obhajobě, prosazování a uspokojování nezadatelných a nezczizitelných, garantovaných práv a právem chráněných zájmů členů SVP AČR, profesní, materiální, sociální, zdravotní a kulturní povahy.
4. SVP AČR deklaruje svoji připravenost podílet se na realizaci reformy ozbrojených sil ČR. Svůj prostor spatřuje zejména při řešení dopadů reorganizace na sociální podmínky vojáků z povolání a jejich rodin.

K naplnění uvedených cílů SVP AČR především předpokládá:

V profesní oblasti

- ☐ Prosazovat úctu a respekt k mezinárodně uznávaným lidským právům a zasazovat se, aby v souladu s právním řádem ČR byly v plné míře realizovány v podmínkách AČR.
- ☐ V souladu s právním řádem ČR se staví proti uplatňování zásady retroaktivity.
- ☐ Usilovat o rozvíjení a prohlubování všestranné spolupráce mezi SVP AČR a funkcionáři armády.
- ☐ Usilovat o prohlubování hrdosti svých členů na příslušnost k AČR a zvyšování její společenské prestiže na veřejnosti.
- ☐ Podávat ministru obrany ČR podněty ke zlepšení pracovních podmínek vojáků z povolání.
- ☐ Využívat hromadné sdělovací prostředky pro zvyšování společenské prestiže SVP AČR i armády jako celku.

V sociálně právní oblasti

- ☐ Být nápomocen vojákům z povolání ve snaze zachovat základní sociální jistoty v případech reorganizace, nutné requalifikace, a jiných případech při kterých je ohrožena stávající životní úroveň vojáka z povolání a jeho rodiny.
- ☐ Usilovat o zlepšení zabezpečení příslušníků armády a ostatních členů Svazu v oblasti zdravotní péče, stravování a péče o pracovní prostředí.
- ☐ Spolupracovat se společenskými organizacemi, orgány státní správy a samosprávy a zákonodárnyými orgány při přípravě zákonů vztahujících se k vojákům z povolání, vojákům v aktivních záloze, vojenským veteránům a vojenským důchodcům.
- ☐ Být nápomocen při zabezpečení podmínek pro bydlení vojáků z povolání, vojenských důchodců a ostatních členů Svazu.

V oblasti morálky, kultury a vzdělávání

- ☐ V činnosti Svazu prosazovat zásady etického kodexu příslušníka AČR, trvale zkvalitňovat mezilidské vztahy. Pořádat přátelská setkání, sportovní i společenské akce za účasti široké veřejnosti.

- ❑ Napomáhat ke zvyšování vzdělanosti a morální vyspělosti svých členů a vytvářet možnosti hodnotného naplňování jejich volného času.

Ve vztahu ke společenským organizacím

- ❑ Aktivně se zapojit do branné přípravy obyvatelstva.
- ❑ Vytváření pozitivního vztahu veřejnosti ke Svazu a k AČR.
- ❑ Jednat o oprávněných zájmech a potřebách členů SVP AČR a podávat návrhy na řešení problémů.
- ❑ Usilovat o vytváření příznivých legislativních a dalších podmínek pro zabezpečení přechodu vojáků z povolání mimo činnou službu.
- ❑ Navazovat vztahy a rozvíjet spolupráci s organizacemi podobného charakteru v ČR a v zahraničí.
- ❑ Podílet se na prosazování a dodržování ekologických norem v místech působení Svazu.

V hospodářské oblasti

- ❑ Vytvářet příznivé podmínky pro ekonomické zabezpečení činnosti Svazu.
- ❑ Pokračovat v úsilí v úsilí o uznání nástupnictví SVP AČR po Svazu československého důstojnictva a Svazu československých rotmistrů.
- ❑ Z výnosů hlavní a vedlejší činnosti zabezpečovat plnění sociálního programu Svazu a činnost sekretariátu Ústřední rady.

Úkoly pro nejbližší období:

- ❑ Intenzivně pracovat na rozvoji členské základny Svazu a jeho popularizace v AČR i široké veřejnosti.
- ❑ Stát se účinnými partnery funkcionářů AČR při zabezpečování kulturního, společenského a sportovního vyžití vojáků z povolání a ostatních členům SVP AČR včetně jejich rodinných příslušníků v posádkách a dislokačních místech AČR.
- ❑ Vytvářet podmínky pro zkvalitnění sociálního programu SVP AČR.
- ❑ Usilovat o uzavření smlouvy mezi MO ČR a SVP AČR.

STANOVY ASOCIACE „VOJÁCI SPOLEČNĚ“

Článek I.

Název, sídlo, působnost

1. Název občanského sdružení je ASOCIACE „Vojáci společně“ (zkráceně AVS), pro potřeby mezinárodního styku „Association Soldiers Together“.
2. Sídlo AVS je Ministerstvo obrany ČR, Náměstí Svobody 471, Praha 6, 160 00.
3. AVS vyvíjí svojí činnost a působí na celém území České republiky. Rozvíjí široké mezinárodní styky s organizacemi podobného zaměření a poslání.
4. AVS má právo používat vlastní symboliku.

Článek II. Úkoly a poslání AVS

1. AVS je dobrovolným, neziskovým, nepolitickým sdružením zabezpečujícím akční jednotu členských organizací spjatých ve své činnosti s armádou a branností v dohodnutých oblastech společného zájmu, směřujících ke prospěchu obrany státu a jeho armády.
2. Ve své činnosti usiluje o to, aby ideje a hodnoty československých a českých dějin, národních a vojenských tradic, jakož i význam ozbrojených sil a české státnosti se staly nedílnou součástí společenského vědomí a výchovy dalších generací.
3. Podněcuje, připravuje a vede jednání jakož i další kroky se všemi subjekty společenského života, které mohou mít vliv na růst prestiže, autority, vlivu a akceschopnosti AVS a jejích členských organizací.
4. V dohodnutých oblastech reprezentuje členské organizace a v delegovaných otázkách vede jednání s Parlamentem, vládou, státními samosprávnými a nestátními orgány a organizacemi, jakož i zahraničními partnery. Při jednáních tlumočí, hájí a aktivně prosazuje oprávněné zájmy svých členských organizací.
5. Ve své činnosti usiluje o spolupráci s rezortem obrany k vytváření organizačních, personálních, technických, finančních a materiálních podmínek k optimálnímu zabezpečení dohodnutých společných cílů a úkolů.

Článek III. Členství

1. Členství v AVS je kolektivní a individuální. Právní subjektivita členských organizací (sdružení) je plně zachována.
2. Členství vzniká přihlášením se k úkolům AVS učiněným písemně statutárním představitelem registrované členské organizace (sdružení) s právní subjektivitou a celostátní působností. U jednotlivých členů pak na základě doporučení a právoplatného souhlasu příslušných orgánů. O přijetí kolektivních a individuálních členů rozhoduje Prezidium AVS.
3. Členství v AVS a jeho orgánech zaniká
 - a) písemným oznámením o ukončení členství příslušným statutárním představitelem organizace (sdružení),
 - b) většinovým rozhodnutím Prezidia AVS u organizací a individuálních členů, kteří se po delší dobu aktivně nezúčastňují práce Prezidia, nebo zásadním způsobem opakovaně nedodržují stanovy AVS,
 - c) individuální členství dále zaniká vystoupením nebo úmrtím člena.

Článek IV. Organizační výstavba

1. Organizační výstavba AVS je tvořena členskými organizacemi na centrální úrovni.
2. Orgány AVS:
 - nejvyšším orgánem je shromáždění statutárních zástupců členských organizací (sdružení), které tvoří Prezidium AVS, které je kolektivním statutárním orgánem,

- Prezidium volí ze svého středu prezidenta a tři viceprezidenty – jejich funkční období je tříleté,
 - prezident zastupuje AVS navenek a řídí její činnost v době mezi řádným zasedáním Prezidia,
 - viceprezidenti plní úkoly na základě vnitřní dělby práce,
 - prezident, viceprezidenti a další zvolený člen Prezidia tvoří Výkonnou radu, která je orgánem Prezidia k zabezpečení a přípravě jeho rozhodnutí. V době mezi zasedáním řeší věci, které nesnesou odkladu,
 - Výkonnou radu řídí prezident AVS,
 - v případě rovnosti při hlasování ve Výkonné radě má rozhodující hlas prezident AVS,
 - volba prezidenta, viceprezidentů a člena Výkonné rady je dle rozhodnutí Prezidia tajná nebo veřejná.
3. K řešení odborných problémů se zřizují na úrovni AVS odborné rady jako analyticko-koncepční a konzultativní orgány Prezidia. Odborné rady se zřizují na návrh Prezidia a jejich předsedové jsou schvalováni Prezidiem.
 4. V případě přijetí zásadních koncepčních rozhodnutí a nebo z rozhodnutí minimálně dvou třetin členů Prezidia může být svolán sněm zástupců členských organizací, který svolá na základě usnesení Prezidia Výkonná rada.
 5. Na nižších místních a regionálních úrovních lze vytvářet po schválení Prezidiem „Regionální sdružení AVS“, které tvoří minimálně tři organizace sdružené v AVS. Toto regionální sdružení se řídí stanovami, jednacím řádem a dalšími dokumenty AVS. Tato regionální sdružení mají přenesenou právní subjektivitu a jejich jménem jedná zvolený předseda.
 6. K zabezpečení činnosti a chodu AVS se zřizuje výkonný sekretariát v čele s výkonným sekretářem. Složení sekretariátu a obsah jeho činnosti stanoví Prezidium.

Výkonný sekretariát je hlavním orgánem pro koordinaci společných kroků a vytváří odborný servis pro členské organizace (sdružení).

Článek V. Rozhodovací řízení

1. V AVS se rozhoduje na základě jednání a hlasování. Rozhodnutí jsou platná po schválení nadpoloviční většinou členů Prezidia. Rozhodnutí Prezidia, která nebyla akceptována příslušným orgánem členské organizace (sdružení) jsou pro tuto organizaci nezávazná. Tato nezávaznost, ale neumožňuje činit opatření v neprospěch přijatých závěrů či usnesení AVS.
2. K upřesnění činnosti zvolených orgánů a funkcionářů AVS, které nejsou řešeny stanovami, schvaluje Prezidium „Jednací řád AVS“.
3. Hlavními dokumenty AVS jsou „Hlavní cíle“ a z nich vyplývající plán činnosti AVS. Oba dokumenty jsou schvalovány Prezidiem, po jejich schválení jsou organizace (sdružení) zavázány plnit veškeré přijaté závěry.
4. Spory mezi členskými organizacemi se řeší smířčím jednáním. K rozhodnutí vážných sporů se vytváří smířčí komise stanovená Prezidiem.

Článek VI. **Majetek a hospodaření**

1. K plnění stanovených úkolů vytváří AVS vlastní majetek. Za hospodaření AVS a za správu jeho majetku zodpovídá určený viceprezident.
2. Majetek tvoří dohodnuté příspěvky členských organizací (sdružení), dotace, subvence, dary, finanční zdroje plynoucí z vlastního movitého a nemovitého majetku.
3. Výši příspěvků členských organizací schválí Prezidium AVS v závěru roku na další kalendářní rok. Členské organizace (sdružení) mohou na základě svého rozhodnutí schválený členský příspěvek ve prospěch AVS zvýšit.
4. Hospodaření se řídí platnými právními předpisy pro neziskové organizace (sdružení).

Článek VII. **Kontrolní činnost**

1. Prezidium volí ze svých členů kontrolní komisi a jejího předsedu.
2. Kontrolní komise je ve své činnosti zodpovědná Prezidiu.
3. Komise podává jednou za rok písemnou souhrnnou zprávu o své činnosti Prezidiu AVS.
4. Dočasnými členy komise se mohou stát odborní experti členských organizací ASOCIACE, vždy však pro jednotlivé úkoly. Tyto členy schvaluje rovněž Prezidium.

Článek VIII. **Závěrečná ustanovení**

1. AVS má právo používat Prezidiem schválenou symboliku, znak, odznaky, jakož i organizační razítka se svým jménem a případně znakem.
2. O změnách ve stanovách AVS, úkolech, organizačních strukturách, orgánech a hospodaření rozhoduje Prezidium.
3. AVS zaniká dobrovolným rozpuštěním nebo sloučením s jiným sdružením.
4. V případě zániku vytváří Prezidium likvidační komisi, která provede vypořádání.

Schváleno Prezidiem AVS dne 19. 9. 2005

STRUKTURA, ZAMĚŘENÍ A KONTAKTY AVS

Členské organizace AVS

Sdružení zahraničních letců 1939-1945 (SZL)

předseda genmjr. Stanislav Hlučka

Sdružení zahraničních letců – Východ (SZL-V)

předseda plk. doc. Ing. Ján Daňko, CSc.

Sdružení rehabilitovaných zaměstnanců armády ČR (SRZA)

předseda plk. dr. František Lambert

Svaz civilní ochrany ČR (SCO)

předseda Lubomír Sojka

Svaz letců ČR (SL ČR)

předseda plk. Ing. Stanislav Filip

Svaz pomocných technických praporů

- vojenských táborů nucených prací (PTP-VTNP)

předseda Vladimír Lopařuk

Svaz vojáků v záloze ČR (SVZ ČR)

předseda mjr. Ing. Jan Bada

Svaz vojáků z povolání AČR (SVP AČR)

předseda mjr. Ing. Roman Doba

Unie armádních sportovních klubů ČR (UASK ČR)

předseda plk. PaedDr. Miroslav Málek

Vojenská sekce Konfederace politických vězňů (VS KPV)

předseda plk. Miroslav Kolenatý

Vojenský klub myslivosti (VKM)

předseda pplk. Ing. Jan Šebek

Zpravodajská brigáda – vojenská odbojová skupina (ZB-VOS)

předseda MUDr. Jaromír Kliša

Orgány AVS

Prezident ASOCIACE: plk. Ing. Jan Kříž

Prezidium ASOCIACE

- je tvořeno předsedy sdružených organizací nebo jejich zástupci,
- má tedy tolik členů, kolik je členských organizací + prezident ASOCIACE,
- je rozhodujícím orgánem ASOCIACE.

Výkonná rada ASOCIACE

- je tvořena zvolenými členy prezidia: v roce 2005 to byli plk. Ing. Stanislav Filip (viceprezident), pplk. Ing. Ivo John (viceprezident), pplk. Mgr. Ladislav Řídl (viceprezident), plk. Miroslav Kolenatý, plk. doc. Ing. Ján Daňko, CSc.

Odborné rady ASOCIACE

- jsou tvořeny dle potřeby ASOCIACE: v současné době pracuje osm odborných rad (pro legislativu a právní věci, sociální oblast, zdravotnické zabezpečení, zahraniční činnost, historii, publicitu, přípravu záloh a pro reformu AČR).

Činnost AVS

- ❑ Podstatnou činností Asociace je společná realizace „Hlavních cílů“, stanovovaných každoročně.
- ❑ Je zabezpečována především činností jednotlivých sdružených organizací v jejich oblasti působnosti, ale i jejich společnými aktivitami a dále potom prací orgánů ASOCIACE.
- ❑ Prezidium ASOCIACE zasedá nejméně jedenkrát za dva měsíce.
- ❑ Výkonná rada zasedá nejméně jedenkrát měsíčně.
- ❑ Odborné rady zasedají dle potřeby – minimálně dvakrát ročně.
- ❑ Nepřetržitě zabezpečení ASOCIACE realizuje sekretariát.

Dokumentační zabezpečení činnosti AVS

- ❑ Koncepce spolupráce Ministerstva obrany ČR s ASOCIACÍ,
- ❑ Stanovy ASOCIACE,
- ❑ Jednací řád ASOCIACE,

- ❑ Hlavní cíle činnosti na kalendářní rok,
- ❑ Plán činnosti na kalendářní rok,
- ❑ Analýza činnosti za uplynulý kalendářní rok.

Kontakty na AVS

Telefon: 973 215 594

Fax: 973 215 782

ADRESÁŘ ASOCIACE „Vojáci společně“ (v roce 2005)

Prezident ASOCIACE „Vojáci společně“

Sekretariát AVS

Rooseveltova 23

161 05 Praha 6

ALC (973) 215 592, (973) 215 594

fax (973) 215 782

plk. Ing. Jan KŘÍŽ

Sdružení čs. zahraničních letců 1939-45

Krakovská 12

110 00 Praha 1

tel. 222 211 189

genmjr. Stanislav HLUČKA

Sdružení čs. zahraničních letců-Východ

Ruská 174

100 00 Praha 10

ALC (973) 217 673

tel. 271 735 612

mob. 608 159 647

plk. doc. Ing. Ján DAŇKO, CSc.

Sdružení rehabilitovaných zaměstnanců AČR

kpt. Jaroše 2401

390 03 Tábor

ALC (973) 301 172

tel. 381 232 611

mob. 606 243 786

plk. dr. František LAMBERT

Svaz civilní ochrany České republiky

U průhonu 32

170 00 Praha 7

tel. 696 256 112, 596 769 794

Lubomír SOJKA

pověřen zastupováním v AVS:

pplk. Mgr. Ladislav ŘÍDL

Kamenická 41

170 00 Praha 7

tel. 233 380 034

mob. 604 998 813, 731 274 826

e-mail: scocr@centrum.cz

Svaz letců České republiky

Kainarova 76

616 00 Brno

tel. 549 255 924

fax 549 255 924

mob. 736 748 029

plk. Ing. Stanislav FILIP

Svaz PTP-VTNP ČR

Křížkova 12

186 21 Praha 8 – Karlín

ALC (973) 205 405

tel. 274 820 065

mob. 777 006 379

Vladimír LOPAŤUK

Svaz vojáků v záloze České republiky

Jilmová 2682/4

130 00 Praha 3 – Žižkov

tel. 271 771 180

fax 271 771 180

mob. 602 372 177

e-mail: predseda@svz-cr.cz

mjr. Ing. Jan BADA

Svaz vojáků z povolání AČR

Rooseveltova 23

161 05 Praha 6

ALC (973) 212 777, (973) 215 592

fax (973) 215 782

mob. 604 244 888

mjr. Ing. Roman DOBA

Unie armádních sportovních klubů ČR

Česká východní a.s.

Na Zástěrci 14

160 00 Praha 6

PaedDr. Miroslav MÁLEK

pověřen zastupováním v AVS

pplk. Ing. Ivo JOHN

Slunečná 1819

250 01 Brandýs nad Labem

tel. 266 133 014

mob. 602 340 687, 737 141 603

Vojenská sekce

Konfederace politických vězňů

Vítězné náměstí 4

160 00 Praha 6

ALC (973) 216 490

tel. 416 731 915

mob. 736 676 490

plk. Miroslav KOLENATÝ

Vojenský klub myslivosti

Vysočanská 570

190 00 Praha 9

tel. 220 405 168

mob. 605 206 891

pplk. Ing. Jan ŠEBEK

Zpravodajská brigáda

K Botiči 8

101 00 Praha 10 – Vršovice

tel. 271 745 019

MUDr. Jaromír KLIKA

pověřen zastupováním v AVS:

plk. Ing. Jiří ŠIMEK

28. pluku 139

100 00 Praha 10 – Vršovice

tel. 267 316 045

ODBORNÉ RADY

pro přípravu záloh

Čechova 954/II

373 03 Rokycany

mob. 776 8836 585

pplk. Ing. Roman Halúzka

ALC (973) 725 632

tel. 371 725 632

pro reformu

VÚ 1203

Vítězné nám. 5

160 00 Praha 6

pplk. Ing. Vlastimil Kolář

ALC (973) 217 124

mob. 721 655 592

pro legislativu a právní věci

Ministerstvo obrany

VÚ 7542

nám. Svobody 471

160 01 Praha 6

plk. Ing. Jaroslav Košťř

ALC (973) 201 234

tel. 272 916 114

mob. 732 242 426

pro sociální oblast

Taussigova 1157

182 00 Praha 8

plk. Ing. Jaroslav Kalivoda

tel. 286 587 741

mob. 737 257 787

pro zdravotnické zabezpečení

Meziříčí 47

391 31 Dražice u Tábora

genmjr. MUDr. Milan Suchomel

tel. 381 239 239

mob. 723 409 736

pro historii

J. Faimanové 6

628 00 Brno-Líšeň

plk. PhDr. Oldřich Rampula

tel. 544 218 721

mob. 606 833 744

pro zahraniční činnost

VÚ 1419

nám. Svobody 471

160 01 Praha 6

e-mail: sverak.a@seznam.cz

pplk. dr. Antonín Svěrák

ALC (973) 210 214

mob. 728 748 002

fax (973) 213 930

pro publicistiku

SVP AČR

Rooseveltova 23

160 01 Praha 6

e-mail: libezny@svz.cz

kpt. Ing. Arnošt Líbezný

tel. 543 235 226

mob. 605 248 158

fax 543 235 271

Jednotlivé články vyjadřují názory a stanoviska jejich autorů.

Zadavatel: ASOCIACE „Vojáci společně“

Odpovědný redaktor: pplk. dr. Antonín Svěrák

English Annotation

The Vision of State Security: What is Necessary to Consider in the Process of Organization Structures Construction, Military Forces Equipment and Training in ACR, after the Ending of "Conception" by Ing. Antonín Krásný, CSc. The very welcomed "Concept of Development of the Professional Army of the Czech Republic and the Mobilization of Armed Forces of the Czech Republic" had to be revised because of the lack financial means. This fact influenced a lot of live of our army. Additional career officers were to leave his services; military material, vehicles were further reduced. At present, we have to balance our military strength with security demands reflecting running changes in world's security surrounding. The main aim of the article is to describe development of security environment in the Central Europe. It considers decision mechanisms reform in NATO and transformations of its military forces structures. It highlights an impact of demographic, technological, institutional changes and changes in value system of defence assurance of the CR. We must still bear in mind that for us, NATO alliance, supplemented by the EU structures, is the main tool of our security.

Security Activities in Today's Word (*Geopolitical Starting Points*) by Doc. dr. Štefan Volner, CSc. The world is full of unsolvable problems. Every key problem has turned now into multinational one; in fact, this can be handled only if it becomes a transnational problem. Security development is multifaceted process tied with the whole globe. The author recapitulates several models or paradigms that influenced a lot our global strategical thinking. The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives by Zbigniew Brzezinski; The Choice: The Global Domination or Global Leadership of by the same author; The Clash of Civilizations by Samuel P. Huntington; Avin Toffler's The Third Wave; Kauffman's Fourth Law: Prolegomenon to General Biology (Investigations); Order Out of Chaos by I. Prigogine and I. Stengers. Dr. Volner says that the contemporary humankind has its last chance to push such a solution that might lead us out the world of dangers and threats to start building up a balanced and lasting security, but he warns against waging "small preventive wars", as the only way to safeguard the peace.

Value Management of Economic Processes, Functions and Activities in the ACR by Ing. Svatopluk Kunc. The concept of development of professional army and

mobilization of armed forces of the CR in conditions of a new framework source frame presupposes to introduce "process management" with the Ministry of Defence. Although this tendency is not new, mentioned concept is not generally known, so the author would like to make clearer its roots and reasons its introduction. The success of economic management lies in managing time, quality tied with costs of running processes, evaluating indicators of accountancy, activity-based costing and activity-based management. Our goal is not to evaluate costs, effectivity, but our objective is to constitute departmental economy system with the aspiration to guarantee continually economical rationality (overall economy, effectivity, usefulness) of its processes, activities and performances.

The Problem of the Privatization of Military Activities and Supply-Side Economics in Defence Sector by Maj. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D. The end of conscription (i. e. national service) is accompanied by a dozen of economy implications that ought to be respected. Among others, there is a problem of non-military activities being done by soldiers during their compulsory military service. Supposedly, many of those activities can be performed by private entrepreneurship. One of possible solutions is the so-called "outsourcing". Our Army might buy services and supplies outside the forces, in civilian sector. Similar practices should reduce Army's expenses for labour, outlays for materials, maintenance, etc. Outsourcing directs public expenditures to places where labour and material costs are lower than in the ACR. But, we must not forget, there is one precondition; the public sector must be factually economical, with low expenses in competitive surrounding.

MILITARY ART

Wars of the so-called Post-Confrontation Period: Successes, Paradoxes, Challenges by Doc. PhDr. Jan Eichler, CSs. Even after the Cold War, our world is full of local and international conflicts. There were dozens of wars, fringe clashes between local opposing groups in Africa, Asia and so on. Among them there were four wars of larger size, with more than thousands of deaths in each of them that could be characterized as international wars: Desert Storm 1991, Iraqi Freedom 2003, Allied Strength 1999, and Enduring Freedom 2001. Now we can look at them from a distance.

Problems tied with those large-scale wars have several levels: supranational (international) level and military level, being accompanied by paradoxes: international and political paradoxes and military ones. This influenced structures and methods of training and preparation of Australian, Britain and US forces. The lessons were embedded into their military concepts, rules and regulations, e.g. Complex Warfighting (Australia), Future Land Operating Concept (UK), Field Manual: Interim Counterinsurgency Operations (US). New roles of military forces, global and local implications, ought to be embedded also into the structures and concepts of the Army of the Czech Republic, concludes the author.

Technology and Products Necessary for the Fight in Urbanized Territory

(Urban Warfare needs new technology and materials) by Doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc. Established methods of warfare are out of use in urbanized regions, western technological and arms potential must be amended by new equipments, materials and weapons of XXIst Century Warrior-City Guerrilla Fighter. Urbanized areas are divided into separated sectors with changed dimensions: dominating tall buildings, impenetrable barriers. Reinforced concrete, narrow streets, fight inside buildings prevent us from using global position systems. So, dismounted infantry are being equipped by inertial movement units, portable lasers, noctovisors, and bolometers (i.e. instruments used to measure tiny amounts of radiant energy). Bolometers in combination with low light level videos enable to identify friends of foes, to set risky targets. The so-called reconnaissance hand grenade to get image and sounds of enemy soldiers are being developed, it is anticipated the wide employment of unmanned aerial and ground vehicles. Many arrangements are done to prevent "collateral damages", unintentional killing of civilians as a result of military action.

The Task of "Long-Term" PIRs in Peace and Supporting Operations

(Priority Intelligence Requirements) by Doc. Ing. Oldřich Horák, CSc. Answering the commander's intelligence and decision needs is an uneasy task for any person responsible for intelligence. PIR information help the commander to keep knowledge on relevant environment during peacekeeping, stability and supporting operations, which are different from PIR in offensive and defensive operations. In combat operations, PIR focuses on enemy's military capability and intentions. Intelligence collection in stability and support operations may adjust to the people and their cultures, politics, religions, economics and related factors. The commander must have information telling on current enemy's threats, fighters, as well as on information ranging from standard of living of local population, supplies of electric power, to building a municipal school. Shortly, to have information behind the traditional scope of PIR. But the current Czech

regulation MO/VZS 2003 does not explain similar situations, the only examples we can find are those in US Army Field Manual 3-07 *Stability Operations and Support Operations*.

OPINIONS, CONTROVERSY

Financial Management of DoD (*Reality without False Statements*) by Ing. Jiří Dušek. This piece of writing is a polemic with the article by Maj. Pernica "System of Planning, Programming, Budgeting (and Flogging a Dead Horse)" in *Vojenské rozhledy* 4/2005. Allegedly, the criticized article quoted some misleading statements, based on financial records, inappropriate for this purpose. Ing. Dušek does not agree with its general idea, introduced out of contexts. The Planning, Programming and Budgeting System was introduced by leading economy experts (e.g. university professor Mr. Ochřana, School of Economy, Prague). Some deficiencies and shortages are inevitable, but as a whole, the PPB system works. Statistics is a dynamic science and statistical data are to be judged only in connection with statistical methods used in years in concern. For example, in answering the Defence Planning Questionnaire, we were asked by NATO authorities to transfer entries for leasing Gripen aircrafts from modernization and development items to the operational item. Consequently, the percentage of investment purchases decreased. The same goes for the percentages of National Gross Domestic Product spent for military budget, and so on. Moreover, MoD financial department put several useful proposals how to make financial flows more clear, but they were refused by the government.

INFORMATION PAGES

The Place and Mission of Defence Industrial Complex in Economy and Politics of the Russian Federation

by Prof. PhDr. Miroslav Krč, dr. Luboš Štancl, CSc. The 90s introduced the new beginning of international and economical relations. The former USSR used to be overmilitarized state that is now transforming into a democratic republic. After 2000, the RF adopted many arrangements to stabilize the fall of Russian defence industry. The poor results of Russian economy motivated the federal government towards forming five defence agencies (in 1999): Russian Aeronautic and Space Agency (aeronautics and rocket industry), Russian Agency for Command and Control Systems (avionics, electronic industry), Russian Agency for Conventional Weaponry (arms and armament industry), Russian Agency for Ordnance and Munitions, Russian Agency for Shipbuilding. Nevertheless, the ageing of redundant and unnecessary military industries demands horizontal integration that might facilitate cooperation among individual enterprises. This process

could help to unify military products and concentrate on modern weaponry, to improve applied technologies, corresponding to demands of 21st century forces.

China: Grand Strategy (*Taiwan Problem and the Development of Armed Forces*). The China's impact on world affairs is growing and will grow further in decades to come. Those years will be critical for Taiwan, and for its relationship with other states. Three related factors determine the texture of this interaction: the policies evolving in Beijing, internal developments on Taiwan, and the international environment. Beijing has offered Taipei several proposals for reunification. The proposals, including the recent "one state, two systems" proposal, allow Taipei to maintain its social and economic system, its armed forces and its unofficial ties with foreign countries. China's grand strategy is to make war while avoiding the battle. Therefore, Taiwan is to be persuaded that the acceptance of "One China" principle is vitally important for preventing the Taiwanese independence. Otherwise, People's Armed Forces will open an invasion to Taiwan by three successive attacks: (1) high precise medium-range ballistic missiles DF-21C with the aim to suppress air defence; (2) the second stroke would be massive attack with short-range precise missiles; (3) the last stroke ought to be done by cruise missiles. This essay is adapted from articles by Mary C. Fitzgerald and Eric A. McVadon, *Armed Forces Journal* 11/2005.

China Intelligence Services. China's premier intelligence services are as follows: the Ministry of Public Security (MBS), the Ministry of State Security (MSS), and the Military Intelligence Department (MDI) of the People's Liberation Army/General Staff Department. Last but not least, the central institution of the Chinese intelligence community is the Communist Party of China (CPC) having its own intelligence and security bodies. The operational methods of the China's intelligence services are nothing new to espionage. They run aggressive surveillance and recruitment programs against visiting foreign businessmen, scholars, government officials, and scientists. It is a normal to debrief the returning Chinese delegates to determine whether useful information was acquired by simple observation. However, the MSS and military intelligence services further exploit these opportunities by co-opting a number of these travellers to carry out specific operational activities. Chinese intelligence services can count on state ministries, people's friendship societies, academic institutions, and the military-industrial complex to support activities such as agent recruitment and information collection as well as to provide cover jobs to their operatives. Main source: Alain Rodier, *Raids*, No. 234/2005 (nas).

Guerrilla and Internet. In essence, the world is organizing itself in a series of interconnected

networks. The information revolution will cause shifts, both in how societies may come into conflict and how their armed forces may wage war. Cyber war is coming. Its concept refers to information-related conflict both at a grand level, between nations or societies, and at low levels of international subgroups, e.g. terrorists of any kind, e.g. Al Qaeda, etc. The concept may involve public diplomacy measures, political and cultural subversion, deception or interference with local media, infiltration of computer networks and databases, and efforts to promote dissident or opposition movements across computer networks. Terrorists may build mutual connections, shape opinions in target groups, and conduct intense propaganda and psychological operations campaigns. Guerrilla warfare in cyberspace can use those networks to maximize their political, economic, and social power while minimizing the military aspects until the final offensive. The source: T. Hammes, *Jane's Defence Weekly*, 5/2005 (nas).

Decision Superiority in Operations Other Than War and Military Intelligence. Building up a picture of adversaries in complicated operations other than war (OOTW) requires fresh thinking on the collection and analysis of intelligence material, writes Dr Dave Sloggett in *Jane's Defence Weekly* No 48/2005. Operations undertaken in present-day theatres include the need to arrest war criminals, defeat insurgency operations and disrupt the activities from those engaged in criminal activities that do not respect national boundaries (trafficking, drugs smuggling and the proliferation of weapons of mass effect). OOTW pose problems for the development of what is now referred to as effects-based operations, where the use of kinetic devices to destroy a target is one way to achieve an outcome. One important element of a solution is to build common definitions of terms that enable a discipline to be brought to the underlying freedom of authors compiling contact reports. Projects such as Dabinett, a multifaceted system of systems programme, can link together information contained in existing systems. Commanders able to exploit this capability, against the complex background in which OOTW are conducted, will truly take superior decisions.

The Problems of War Information. The essay summarizes several articles published in *Vojenské rozhledy* dealing with mass media and its activities during armed conflicts or peace-support operations. In fact, more attention to war information is paid by civilian press or books. The author, PhDr. Antonín Rašek (-ar-) cites e.g. English sociologist D. Hallin *The Uncensored War*, D. Kellner *The Persian Gulf TV War*, and some books or reportages by Czech journalists and authors, K. Hvižďala, P. Procházková, V. Bělohradský, T. Halík, etc. The Vietnam War was the first televised war and it was largely uncensored. People saw the true horror of war on their television screens night after night, and that caused them to turn against the war. The media seems

to be influencing the direction of government policy; the American military always claimed the media caused the war to be lost. But today, namely during the wars in Iraq, the media are blamed to be too subordinated to official policy, they present “a war of choice as a war of necessity”. “Abedded” journalists and stringers sell war stories and information, their primary purpose is to make money. An example of the strict control of war information is Chechnya, closed for independent journalists and the only information available is released through official information’s agencies, both Russian and opposing Chechen forces.

Ones More About Conscription (*A Paper about the Issue of Systemizing of Citizens’ Defence Liabilities*) by Maj. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D. The conscription is a system of compulsory enrolment of men and women into the armed forces. Conscripts may be called to serve in time of peace in order to train for war; they may be called into uniform in time of emergency. Conscripts are distinguished from volunteers and professionals, as well as from mercenaries, who offer their service to any government solely for pay. Recent general discussion regarding reducing duties to perform military service in the Czech Republic between 2000 and 2005 has indicated that the sense of citizens’ responsibility for the defence their country is limited, in public eyes, to the conscription only. In reality, the sphere of citizens’ defence liabilities is much broader. The comprehensiveness of this issue comes to light particularly when we compare the practice in this area in different NATO nations. In this particular case, the article indicates one of possible solutions to these efforts, i.e. a systemizing approach.

The Results of the Analysis of Langue Requirements of Military Professionals of the ACR by PhDr. Mária Šikolová, PhDr. Jiří Dvorský, CSc., PaedDr. Stanislava Jonáková. The language preparation was the main theme of the research done by the Faculty of Military Technology (Defence University Brno) in 2005. Two types of questionnaires were employed, one for university staff and a second one for career officers. Although we still underline the importance of English language for career soldiers in the ACR, the professional usage of foreign languages is low. Among others, the total of 43 per cent of respondents to the poll on usage of English language answered that they never had used English in their work; only 36 per cent used English occasionally, from time to time. It was not a research for academic sake; the answers by professional soldiers represent an important back feed for English teachers. They identified the fields of language teaching on which we could concentrate (military English, technical terminology) and prepared study schemes for teaching some subjects in English. The language preparation in our army is based upon NATO STANAG 6001 that ought to be harmonized with the requirements of individual departments.

MILITARY SOCIOLOGY

Security in the year 2020 with the Prospects to 2050 (*Summary of Security Community Views*); *Part Two—the End* by PhDr. Antonín Rašek at al. This second and closing part of this security study covers decades before the half of this century. The leading role in prevention and fight against armed conflicts will rest namely upon intelligence services. It is also expected the mass use of nonlethal weapons. The US will stay as the only leading superpower, minority expects a plurality model, i.e. the US will be only first among the equals. Some predicts the collapse of the EU. The Army of the Czech Republic ought to achieve full operational potential around the year 2012. It will take part in multinational missions. The Alliance armies should have 8 per cent of their capacities fully operable abroad. Under the preventive strategy, the regions of their prospective deployment will be in bordering countries around Europe, areas around the Eastern Mediterranean, or in the Far East. More or less, one problem remains still open: whether foreign deployments of the ACR really correspond to the interests and needs of the Czech Republic.

MILITARY PROFESSIONAL

Logistics’ Perspectives in the Professional Army of the CR by Col. Prof. Petr Hajna, CSc., Ing. Vladislav Vincenc. At present, the current reform of our armed forces is oriented towards qualitative changes. The Brigade of Logistics Support is going to be the unit designated for transportation, maintenance and repair, technological control of arms and vehicles, it must be capable of fluent supplying advances positions, namely by propellants, ammunitions, and further dozens of tasks in frame of joint task groups (National Support Element) or as a HNS (Host National Support). All units will be connected by multifunctional logistics informational system. Logistics system must fulfill its tasks even in time of peace, and thus be prepared for time of crises. The operational engagement in the early 21st century will require light expeditional forces capable of easy and rapid deployment. The logistics support ought to be more mobile, more integrated, more compatible and more precise, with the quick accession to spare parts and maintenance support.

Case Study of the Application of Hazard & Impact Index Method by 1st Lt. Ing. David Řehák, Ph.D., Prof. Ing. František Božek, CSc., Col. Prof. Ing. Aleš Komár, CSc. The primary aim of the method Hazard & Impact Index (H&I Index) is to enable the commander to evaluate possible negative impacts of military exercise on environment, and quickly and in an operative way interpret whether intended military activities can be a threat to the conditions or surroundings, in which the units are employed. The authors propose several tables

for the comparison of environmental groups (soils, forests, climates) with forces movements. The method still undergoes the development. The evaluated numbers are set only for a mechanized company of the Army of the Czech Republic in our local surrounding. But in the near future the authors predict its extension to all organic units of NATO stationed in European continent. The article is a sequel to the article by the same authors in *Vojenské rozhledy*, No 1 /2006.

The Changes Resulting from the Introduction of European Legislation Tied with Providing Personnel with Protective Equipments by Ing. Bedřich Sedlák, Maj. Ing. Petr Harašta. Security and the protection of health form one key item that must be observed by both employer and employee. The employer has to provide such devices or outfits; the employee has the obligation to use them (Act 65/1965 Code). The protective equipments are categorized within the EU. Even though this categorization is not obligatory, it is generally used because such principles are in accord with used national norms. The norms are valid also within the Army of the Czech Republic. This article is to inform officers and commanders about approved norms. During practical exercises and work, both civilian employees and soldier have to be equipped by items corresponding respective paragraphs in Civic Code of Laws (above mentioned Act 65/1965) or Governmental Rule No 495/02 on cleaning, washing and disinfective agents. Several photos of protective outfits accompany the article.

The Physical Competence and Women in the Army of the Czech Republic by Col. PaedDr. Lubomír Přivětivý, CSc. One of key attributes of the military professional is fitness. This article would like to open a discussion over women' physical potential. Are physical qualities of man and women equal? Is it possible to set those norms in military rules and tables? What about the risks factors for training-related injuries among men and women in combat training? Can we compare muscular strength of man and women? Does women's strength/power affect the occupational performance? The Committee on Women in NATO Forces (CWINF) asks to create the equal conditions for occupational performance both for men and women. The same was introduced by the Order of the Czech Minister of Defence No 29/2002, MoD Bulletin; similar annotations can be found also in US Army Field Manual 21-18. For us, it is necessary to specify unbiased profiles, entrance tests for woman soldiers, taking into account physical capacities but disregarding gender.

HISTORY PAGES

Without Guilty Sentence (*Military Eliminative Camp Mírov*) by PhDr. Zdeněk Vališ. In Czechoslovakia, the "labour camps" came into existence under the Act 247 of October 25, 1948. They were camps for those who had not committed any crime, but ought to have been isolated from other civilian public. The sentences: "... the said person has no positive attitude to current regime" or "shows no interest in joining the Communist Party" constituted the reasons for 10 to 24 months of imprisonment. "Offenders" were not sent to labour camps by courts, but only under the prescription issued by "prescription committee", at the level of local and regional "national authorities". A total of 23,000 people went through those camps, as a cheap labour force, taken from among "class enemies". The special position among those camps had military camp of hard labour Mírov, designated for the former commissioned and warrant officers who fought during WWII not only on western but also on eastern fronts. In 1949-1950, there were six roundups (Action D) in which the former "bourgeois" officers were arrested by mixed teams of State Security and Military Intelligence guards; in fact, many times even in the contradiction with the then effective laws and regulations.

PERSONAL DATA

Capt. Leo Class (ret.) - Veteran of World War II by Dr. Petr Majer. As many others, after the break of WWII, in 1940 he fled via Hungary to Yugoslavia. He joined the French Foreign Legion so that he could receive a visa to Alepa, capitol of Syria. But situation quickly changed. France lost war with Nazi Germany and Czechoslovak armed group moved to Gadera (Israel). After several reorganisations and fights in Egypt, his infantry unit was redeployed to England. There he was assigned to tank troops. At the battle of Dunkerque (France) he was injured and it was necessary for him to be hospitalised. He underwent through several hospitals in France and Belgium. After his return to Czechoslovakia he was assigned to unit that took care of UNRRA, they protect and guarded food and deliveries of military surplus. In 1948-1968 he worked in mechanic and engineering industry (ČKD Praha); in 1968, the year of Russian invasion, he left his country and asked for asylum in Austria. With the help of his uncle he found employment in steel works in Chicago (USA). He was decorated by many state/departmental medals, e.g. Czechoslovak War Cross 1939, or Medal for Bravery, etc.

Představení autorů tohoto čísla

Prof. Ing. František Božek, CSc., nar. 1950, absolvoval VŠCHT v Pardubicích v oboru technologie makromolekulárních látek. Pracoval jako interní aspirant ČAV ve Výzkumném ústavu makromolekulární chemie v Brně, kde se věnoval studiu problematiky iontových polymerací kyslíkatých heterocyklů. V roce 1979 obhájil disertační práci a v roce 1988 byl jmenován docentem na VŠCHT Pardubice v oboru makromolekulární chemie. Habilitační práci obhájil v roce 1993. Od roku 1978 pracoval na VVŠ PV Vyškov, kde po dobu osmi let zastával akademickou funkci proděkana pro vědeckou činnost. Zde byl také v roce 2002 jmenován profesorem v oboru ochrana vojsk a obyvatelstva. Problematice ochrany životního prostředí, s orientací na odpadové hospodářství, proaktivní nástroje environmentální politiky a management rizik se věnuje od roku 1989, nyní na Univerzitě obrany v Brně. Je řešitelem řady projektů NATO, členem vědecké rady Univerzity obrany a Fakulty ekonomiky a managementu, několika oborových rad a mnoha zahraničních odborných a vědeckých společností.

PhDr. Jiří Dvorský, CSc., nar. 1949 v Ostravě, vystudoval Filozofickou fakultu UP v Olomouci, obor filozofie – angličtina. Působil na vysokých školách v Ostravě, Bratislavě a v Brně. Původně vyučoval filozofii, zaměřoval se na dějiny filozofie a teorii státu. Na Univerzitě obrany (Vojenské akademii) vyučuje angličtinu od r. 1996. Absolvoval několik studijních pobytů v zahraničí (Německo, Velká Británie). Pracoval též v řídicích funkcích.

Doc. PhDr. Jan Eichler, CSc., nar. 1952. Po absolvování vojenské akademie pracoval na tehdejšími ministerstvu národní obrany v Praze, v letech 1979–82 působil na československém velvyslanectví v Paříži. V 80. letech se zabýval se vyhodnocováním vojenské politiky ozbrojených sil Francie, v letech 1991–94 byl zaměstnán v Institutu pro strategická studia. V současné době pracuje v Ústavu mezinárodních vztahů v Praze, kde se zabývá problematikou bezpečnosti. V r. 1990 vydal knihu Francouzská armáda od Gaulla k Mitterrandovi, v r. 2004 učební texty Mezinárodní bezpečnostní vztahy. Publikuje v řadě odborných časopisů, mj. v časopisech Mezinárodní politika a Mezinárodní vztahy, Défense nationale, Défense et stratégie (oba Francie). V dubnu 2004 ukončil habilitační řízení na VA Brno

v oboru teorie obrany státu. Na Fakultě mezinárodních vztahů VŠE přednáší předmět Mezinárodní bezpečnostní vztahy.

Ing. Jiří Dušek (plk. v. v.), nar. 1936, Intendanční učiliště Žilina, VŠE Praha, obor finance a úvěr. Vykonával funkce v rámci finanční služby, za postoje v roce 1968–1969 propuštěn v roce 1971 do zálohy, řidič trolejbusu, řidič tramvaje. Po rehabilitaci v roce 1990 reaktivován, výkon různých funkcí v ekonomickém úseku MO, v současnosti občanský zaměstnanec odboru rozpočtu ekonomické sekce MO. Autor skript pro VA Brno „Standardizace v NATO“ (1999), „Státní rozpočet a rozpočtování v rezortu MO“ (2001).

Plk. prof. Ing. Petr Hajna, CSc., nar. 1949, v letech 1968–1972 vysokoškolské studium VAAZ ve Vyškově, 1972–1974 praxe na samostatném praporu a pluku. 1974–76 dvouleté postgraduální studium na VAAZ v Brně, 1976–1981 NOPS týlu divize, 1981–1994 starší učitel, náčelník skupiny katedry logistiky VAAZ Brno, 1984 obhájena kandidátská disertační práce, 1989 jmenován docentem, 1994–2001 zástupce vedoucího katedry logistiky FEOSL VVŠ PV ve Vyškově, 2001–2003 proděkan pro vědeckou činnost a později děkan FEOSL, 2004–2005 děkan FEM a proděkan pro studijní a pedagogickou činnost FEM. Od 2001 doposud vedoucí katedry logistiky na VVŠ PV a nyní na Univerzitě obrany. V roce 2005 jmenován profesorem v oboru vojenská logistika.

Mjr. Ing. Petr Harašta, nar. 1968, v roce 1990 vystudoval VVŠ PV specializaci ekonomika armády – výstrojní zabezpečení. V praxi zastával různé funkce v oblasti týlového a technického zabezpečení. Od roku 1993 působí ve vojenském školství, kde se podílí na přípravě logistických specializací a zabývá se především zabezpečením materiálem osobního použití a účetnictvím majetku ve veřejném sektoru. Publikuje v odborných časopisech a pravidelně vystupuje na logistických nebo pedagogických seminářích a konferencích.

Doc. Ing. Oldřich Horák, CSc., (plk. v. v.), nar. 1943, absolvoval Vyšší vojenské učiliště ve Vyškově v r. 1965, studium na VA Brno v r. 1973, obor velitelstvo – štábní, zpravodajský. Do roku 1981 zpravodajský náčelník 9. tankové divize, poté náčelník informační

skupiny zpravodajského oddělení 4. armády. Od roku 1985 vědecko-pedagogický pracovník na Fakultě velitelství a štábní Vojenské akademii v Brně. Od r. 1989 do r. 1998 vedoucí katedry vojenského zpravodajství. V letech 2004–2005 pracoval jako docent na Ústavu operačně taktických studií Univerzity obrany. Od 1. 9. 2005 pokračuje v pedagogické práci na Fakultě vojenských technologií.

PaedDr. Stanislava Jonáková, nar. 1956, vystudovala Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze a Pedagogickou fakultu Masarykovy university v Brně, obor ruský jazyk, dějepis a anglický jazyk. V obranném sektoru pracuje od roku 1997. V současné době vyučuje anglický jazyk na katedře jazyků FVT UO v Brně. Absolvovala několik kurzů zaměřených na další vzdělávání učitelů ve Velké Británii a ve Spojených státech.

Plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc., nar. 1949, absolvoval VŠZ v Brně a pracoval ve výzkumu zaměřeném na ochranu půdy. Do armády vstoupil v roce 1983. V oblasti ubytovací a stavební služby se zaměřil na problematiku životního prostředí ve vojenských objektech. Stál u zrodu vojenské ekologie a jejího institucionálního rámce v rezortu MO. Od roku 1990 byl v čele ekologické služby a zasadil se o výuku environmentální problematiky na vysokých vojenských školách. V letech 1996–97 byl ředitelem odboru životního prostředí Ministerstva obrany. Docentem a profesorem byl jmenován v oboru ochrana vojsk a obyvatelstva. Ve VVŠ PV Vyškov působil na Fakultě ekonomiky a managementu ve funkci vedoucího katedry ekonomiky a hygieny výživy. Na Univerzitě obrany v Brně je vedoucím katedry materiálu a služeb a členem oborové rady ekonomika a hygieny výživy. Je řešitelem řady projektů NATO a autorem šesti set publikací, z nichž je jedna třetina zahraničních.

Ing. Antonín Krásný, CSc. (plk. v. zál.), nar. 1950, v roce 1976 absolvoval VVŠ PV ve Vyškově. Po praxi u vojsk na velitelských funkcích na taktickém stupni a po absolvování postgraduálního studia na VAAZ v Brně v roce 1984 se dále věnoval pedagogické práci na VAAZ, později na VA. Koncem roku 1996 přešel na operační správu 2. as v Olomouci do oddělení územní obrany. V roce 1997 začal pracovat na MO v sekci obranné politiky (později obranného plánování) na Ředitelství obranných příprav (ŘOP) jako vedoucí oddělení operační přípravy státního území. Na konci roku 2000 byl propuštěn z armády ze zdravotních důvodů. Dnes pracuje v Ústavu strategických studií Univerzity obrany v Brně a zabývá se problematikou vojenství. Publikuje ve vojenských odborných časopisech.

Prof. PhDr. Miroslav Krč, CSc. (plk. v. zál.), nar. 1948, Vojenské železniční učiliště (1970), VA Bratislava, obor politická ekonomie (1975), CSc., v oboru válečná eko-

nomie (1984). V r. 1989 byl jmenován docentem pro obor politická ekonomie, v r. 1997 habilitován v oboru ekonomika obrany státu a v témže oboru jmenován v r. 2003 profesorem. Od roku 1980 přednášel ekonomiku obrany na Vojenské akademii v Brně. V letech 1980–1991 odborný asistent, 1992–2003 vedoucí katedry sociálních věd na VA Brno. Od roku 2003 vedoucí katedry ekonomie na VVŠ PV Vyškov. Po reorganizaci vojenského vysokého školství v roce 2004, vedoucí katedry ekonomie Fakulty ekonomiky a managementu Univerzity obrany. Ve vědecké práci se zabývá problematikou ekonomického zabezpečení obrany. Publikuje doma i v zahraničí.

Ing. Svatopluk Kunc (nar. 1947), absolvoval Vojenské automobilní učiliště v Nitře (1968). V r. 1970 z armády propuštěn. Následuje Vysoká škola ekonomická v Bratislavě, Fakulta ekonomie a řízení výrobních odvětví (1982), zastával ekonomické a řídicí funkce v informační soustavě podniku, šest let funkci výrobně-obchodního náměstka. Po rehabilitaci a reaktivaci (1990) se stává starším důstojníkem finanční služby divize, později ved. odd. rozpočtu a účetnictví VFÚ. Od r. 1995 byl odborným asistentem střídavě na VVŠ-PV ve Vyškově a na VA v Brně. Nyní je odborným asistentem Fakulty ekonomie a managementu UO v Brně. Aktivně se zabývá problematikou ekonomického řízení a implementovatelností prvků podnikového hospodářství do podmínek AČR. Publikuje v časopisech a sbornících z odborných seminářů a konferencí.

Dr. Petr Majer (plk. v. z.). Nar. 1950. Vyšší dělostřelecké učiliště v Martině, vojensko-pedagogická fakulta VA v Bratislavě (1981), kurz pro informace a komunikaci ve Strausbergu v Německu (1995), studium na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (1996, 1999). Prošel různými velitelskými funkcemi, starší učitel VDS v Hranicích na Moravě. Od roku 1990 na tiskovém oddělení MO, odboru pro styk s veřejností MO, a Centru řízení informačních systémů. Od roku 1993 vykonával funkci zástupce náčelníka odd. informací a analýz AVIS-MO, inspektora Inspekce ministra obrany a byl vědeckým pracovníkem Zpětnovazebního informačního systému náčelníka GŠ AČR. Až do svého odchodu do důchodu v únoru 2006 pracoval na tiskovém a informačním oddělení MO. Téměř sedm let vedl Linku Armády České republiky. Je autorem mnoha publikací např. *Vojna do kapsy* aneb průvodce vojenskou službou, *Odpovídá OLA*, *Vojenská akademie Hranice na Moravě*, *Jsmo hrdí na svou zemi?* atd.

Ing. Josef Nastoupil, (plk. v. v.). Nar. 1924, absolvoval reálné gymnázium, vystudoval vševojskovou akademii a v letech 1945–1982 aktivně sloužil v armádě, nejdéle v protivzdušné obraně státu. V současné době je v důchodu a zabývá se překladatelskou činností (francouzština, němčina, angličtina) ve vojenském oboru. V roce 1996 přeložil pro vzdušné síly ČR známou

publikaci Johna A. Wardena „Plánování leteckých operací“ (1989), uvádějící novou filozofii a teorii s letecké války na operačním stupni. Pro armádu mj. také přeložil z francouzského originálu publikaci „Malá encyklopedie vojenské strategie“ (AVIS 2000). Je externím spolupracovníkem vědecké knihovny AVIS, publikuje ve Vojenských rozhledech a dalších odborných časopisech.

Mjr. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D., nar. 1973, v roce 1997 absolvoval VVŠ PV v oboru finanční zabezpečení Armády České republiky a poté pracoval jako náčelník finanční služby protileteckého raketového pluku. V letech 1998 až 2004 odborný asistent na katedře obchodně finanční Fakulty ekonomiky obrany státu a logistiky VVŠ PV ve Vyškově. V roce 2003 doktorát na VVŠ PV s disertací Problém hospodárnosti a profesionalizace Armády České republiky. V současné době pracuje jako odborný asistent na katedře ekonomie Fakulty ekonomiky a managementu Univerzity obrany v Brně. Zabývá se ekonomikou a managementem ozbrojených sil. Publikuje v časopise Vojenské rozhledy. Je členem České společnosti ekonomické a Asociace veřejné ekonomie.

Plk. PaedDr. Lubomír Přívětivý, CSc., nar. 1960. Absolvent PdF UJEP v Brně 1984, rig. zkouška tamtéž 1987. Disertační práce a zkouška na FTVS UK v Praze 1993. Po praxi učitele na gymnáziu do roku 1987, člen katedry tělesné výchovy a sportu na VVŠ PV, od roku 1994 jejím vedoucím. Od roku 1996 náčelníkem Vojenského oboru UK FTVS v Praze. Zabývá se otázkami tělesné výkonnosti a pohybovými aktivitami vojenských profesionálů a zdravotně orientovanou tělesnou zdatností. Podílel se na prosazení speciální tělesné přípravy do výuky. Publikuje v odborných časopisech – vojenských i civilních – spoluautor několika sborníků z vojenských, celostátních i zahraničních konferencí.

PhDr. Antonín Rašek, nar. 1935, absolvoval VŠJŽ a pěchotní učiliště, vystudoval dálkově filozofii a historii na Filozofické fakultě UK. Sloužil u letectva, pracoval ve vojenském tisku a ve společenských organizacích armády. V roce 1969 složil rigorózní zkoušky. Aspirantské studium věnoval sociologii. Po 21. srpnu 1968 z armády propuštěn a ze studia před promočí vyloučen. Za aktivity v Pražském jaru zařazen do seznamu akce Norbert. Po odchodu z armády pracoval jako poradce v sociologii řízení. Po listopadu 1989 rehabilitován, stal se civilním náměstkem ministra obrany a ředitelem Institutu pro strategická studia. Podílel se na ustavení naší protichemické jednotky v Perském zálivu. Absolvoval kurz v NATO Defense College v Římě. Po odchodu z armády se věnoval publicistice, vědeckovýzkumné činnosti a literatuře. Je generálmajorem v záloze. Pracuje ve Středisku bezpečnostní politiky Centra pro sociální a ekonomické strategie při Fakultě sociální věd UK. Obdržel Cenu Jaroslava Jandy za pří-

nos v oblasti bezpečnostní politiky České republiky za rok 2005. Napsal několik odborných knih, desítky studií a stovky článků ze sociologie řízení, armády, bezpečnosti a politiky. Obdržel několik literárních cen, publikoval 18 románů.

Npor. Ing. David Řehák, Ph.D., narozen 1978, absolvoval v letech 1996–2001 Vysokou vojenskou školu pozemního vojska ve Vyškově, obor ekonomika ochrany životního prostředí. Poté nastoupil na stejné škole k tříletému postgraduálnímu studiu modelování a simulace procesů ochrany vojsk a obyvatelstva ve studijním programu ochrana vojsk a obyvatelstva. V současné době působí na Střední technické škole Ministerstva obrany v Moravské Třebové.

Doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc. (pplk. v zál.), nar. 1949, v roce 1976 ukončil VVŠ PV ve Vyškově, PGS VA Brno, směr velitelsko-štabní. Zastával řadu velitelských funkcí, velitel praporu, náčelník štábu pluku, po dobu jednoho roku byl pověřen funkcí velitele pluku. Od r. 1986 pracovníkem katedry všeobecné taktiky VA Brno. Kandidát vojenských věd v roce 1993, docentem od dubna 2003. V letech 1993–94 příslušníkem mírových sil OSN-UNPROFOR v bývalé Jugoslávii jako vojenský pozorovatel, v letech 1995–96 a 1997–98 mise UNGCI v Iráku, v letech 1999–2000 mise OBSE - KVM a MIK (Kosovo). Po listopadu 1995 katedra taktiky, velení a štabní služby VA Brno, od r. 1998 katedra vojenského managementu a taktiky VVŠ PV ve Vyškově, v současnosti katedra vojenského managementu a taktiky Fakulty ekonomiky a managementu Univerzity obrany. Publikuje o problematice boje ve městě a zastavěných prostorech, mírových operacích (operacích na podporu míru), světových bezpečnostních organizacích, aktuálních otázkách vývoje taktiky a operačního umění, vojenského managementu.

Ing. Bedřich Sedlák, nar. 1957, vystudoval VVŠ TTZ v Žilině, studijní obor ekonomika armády – výstrojní zabezpečení. Absolvoval v roce 1980. Do roku 1994 vykonával praxi u útvarů AČR a zastával funkci náčelníka služby ČVO 780, naposledy na stupni svazek. Od roku 1994 dosud, působí ve VVŠ PV a UO jako akademický pracovník. Podílí se na přípravě studentů logistických specializací. Je spoluautorem několika skript, publikuje v odborných časopisech a pravidelně vystupuje na logistických nebo pedagogických konferencích.

PhDr. Mária Šíkolová, nar. 1959, vystudovala Filozofickou fakultu Univerzity Komenského v Bratislavě, tlumočnicko-překladačský obor se specializací na angličtinu a arabštinu. V obranném sektoru pracuje od roku 1982. Nejříve vyučovala arabštinu a od roku 1993 se zabývá výukou anglického jazyka. V polovině devadesátých let byla při zrodu testovacího systému podle normy STANAG 6001 v AČR. Absolvovala několik

kurzů zaměřených na další vzdělávání učitelů ve Velké Británii a ve Spojených státech. Zabývá se teorií učení, vyučování a testování cizích jazyků. Od roku 2005 působí jako prezidentka CASAJC (Česká a slovenská asociace jazykových center). Postupně prošla různými vedoucími funkcemi – pracovala jako vedoucí oddělení anglického jazyka a později jako zástupkyně ředitelky na bývalém Ústavu jazykové přípravy Vojenské akademie. Od září 2003 pracuje jako vedoucí katedry jazyků Fakulty vojenských technologií UO v Brně.

Dr. Luboš Štancil, CSc. (pplk. v zál.), nar. 1949, Vyšší dělostřelecké učiliště v Martině (1971), dálkové studium Vojensko-pedagogické fakulty VA v Bratislavě, obor politická ekonomie a válečná ekonomika (1977), externí studium vědecké aspirantury v SSSR, CSc. v oboru obecná ekonomická teorie (1989). Vysokoškolský učitel politické ekonomie VVVTs v Martině (1971-1977), odborný asistent VVŠ TIZ v Žilině (1977-1982), VVŠ PV Vyškov (1982-1992). 1992 odchod do zálohy, od roku 1995 vedoucí předmětové skupiny ekonomické teorie katedry ekonomie a ekonomiky obrany státu Fakulty ekonomiky a managementu VVŠ PV Vyškov. V letech 2004-2005 zástupce vedoucího katedry ekonomie a od roku 2005 vrchní vědecký pracovník katedry ekonomie Fakulty ekonomiky a managementu Univerzity obrany. Zabývá se obecnou ekonomickou teorií, dějinami ekonomického myšlení, ekonomikou obrany státu. Ve vědecké práci se zaměřuje především na analýzu tendencí v rozvoji zbrojní výroby a mezinárodního obchodu s produkcí vojenského určení.

PhDr. Zdeněk Vališ, nar. 1955, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, obor historie a archivnictví. Až do r. 1993 pracoval coby samostatný vědecký pracovník ve Vojenském historickém ústavu v Praze, v letech 1993-1999 byl zaměstnancem Ministerstva vnitra ČR ve funkci policejního rady, v letech 2002-2003 působil v Ústavu soudobých dějin AV ČR. V současné době

na volné noze. Autor řady životopisných knih, např. Armádní generál Alois Liška (1991), Generál Heliodor Píka (1993), Generál Karel Janoušek (1997), spoluautorem knih Vojenské osoby odsouzené státním soudem (1993), Generál Karel Kutlvašr (1993), Generál Jaroslav Vedral-Sázavský (1994) a další.

Ing. Vladislav Vincenec (pplk. v zál.), nar. 1956, vojenská střední škola v Žilině (1975), náčelník chemické laboratoře u VÚ 1852 v Brně. V letech 1979-1983 studium na VVŠ technického a týlového zabezpečení v Žilině. Po ukončení školy pracoval do r. 1986 jako asistent katedry zabezpečení PHM u VVŠ PV ve Vyškově. V 1986-1988 studoval postgraduálně na VA v Brně a po ukončení studia pracoval až do r. 1990 jako náčelník služby PHM md v Plzni. 1990-1994 pracoval ve funkci náčelníka služby PHM VVŠ PV a v letech 1994-1997 ve funkci odborného asistenta katedry veřejné ekonomiky a služeb logistiky, poté ve funkci náčelníka vědecké skupiny a zástupce náčelníka vědecko-informačního oddělení VVŠ PV. Od r. 2001-2004 pracoval jako tajemník sekretariátu rektora VVŠ PV. Od září 1994 pracuje jako vedoucí správní skupiny na Fakultě ekonomiky a managementu, UO v Brně.

Doc. dr. Štefan Volner, CSc., nar. 1952, Vysoká vojenská pedagogická škola v Bratislavě (1976), kde později působil i jako pedagog. V listopadu 2004 obhájil na Fakultě politických věd a mezinárodních vztahů Univerzity Matěje Bély habilitační přednášku a získal vědecko-pedagogickou hodnost docenta. V posledních letech se věnuje otázkám geopolitiky se zaměřením na politické a bezpečnostní systémy a politickou futurologii. Je autorem pěti knih, zvláště je třeba uvést publikace Geopolitika pre 21. storočie, Nova geopolitika, Nova teoria bezpečnosti. V současné době pracuje na FPV a MV Univerzity Matěje Bély v Banské Bystrici, mimo jiné je i členem vědecké rady Ústavu strategických studií Univerzity obrany v Brně.

CONTENTS

Ing. Antonín Krásný, CSc.	
The Vision of State Security	3
Doc. dr. Štefan Volner, CSc.	
Security Activities in Today's Word <i>(Geopolitical Starting Points)</i>	15
Ing. Svatopluk Kunc	
Value Management of Economic Processes, Functions and Activities in the ACR	22
Maj. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D.	
The Problem of the Privatization of Military Activities and Supply-Side Economics in Defence Sector	32

MILITARY ART

Doc. PhDr. Jan Eichler, CSs.	
Wars of the so-called Post-Confrontation Period: Successes, Paradoxes, Challenges .	40
Doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc.	
Technology and Products Necessary for the Fight in Urbanized Territory <i>(Urban Warfare Needs New Technology and Materials)</i>	52
Doc. Ing. Oldřich Horák, CSc.	
The Task of "Long-Term" PIRs in Peace and Supporting Operations <i>(Priority Intelligence Requirements)</i>	61

OPINIONS, CONTROVERSY

Ing. Jiří Dušek	
Financial Management of DoD <i>(Reality without False Statements)</i>	67

INFORMATION PAGES

Prof. PhDr. Miroslav Krč, dr. Luboš Štancl, CSc.	
The Place and Mission of Defence Industrial Complex in Economy and Politics of the Russian Federation	74
China: Grand Strategy <i>(Taiwan Problem and the Development of Armed Forces)</i>	88
China Intelligence Services	95
Guerrilla and Internet	98
Decision Superiority in Operations Other Than War and Military Intelligence	100
The Problems of War Information	102
Maj. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D.	
Ones More About Conscription <i>(A Paper about the Issue of Systemizing of Citizens' Defence Liabilities)</i>	106

CONTENTS

PhDr. Mária Šíkolová, PhDr., Jiří Dvorský, CSc., PaedDr. Stanislava Jonáková

The Results of the Analysis of Language Requirements of Military Professionals of the ACR	114
--	------------

MILITARY SOCIOLOGY

PhDr. Antonín Rašek et al.

Security in the year 2020 with the Prospects to 2050 <i>(Summary of Security Community Views) – Part Two–the End</i>	120
--	------------

MILITARY PROFESSIONAL

Col. Prof. Petr Hajna, CSc., Ing. Vladislav Vincenc

Logistics' Perspectives in the Professional Army of the CR	139
---	------------

1st Lt. Ing. David Řehák, Ph.D., Prof. Ing. František Božek, CSc., Col. Prof. Ing. Aleš Komár, CSc.

Case Study of the Application of Hazard & Impact Index Method	147
--	------------

Ing. Bedřich Sedlák, Maj. Ing. Petr Harašta

The Changes Resulting from the Introduction of European Legislation Tied with Providing Personnel with Protective Equipments	154
---	------------

Col. PaedDr. Lubomír Přívětivý, CSc.

The Physical Competence and Women in the Army of the Czech Republic	162
--	------------

HISTORY PAGES

PhDr. Zdeněk Vališ

Without Guilty Sentence <i>(Military Eliminative Camp Mírov)</i>	165
--	------------

PERSONAL DATA

Capt. Leo Class (ret.) - Veteran of World War II	190
---	------------

"SOLDIERS TOGETHER" ASSOCIATION (STA)

Main Tasks of STA for the Year 2006	192
--	------------

Our Priority is the Care of WWII Veterans

<i>(An Interview with the STA President Col. Ing. Jan Kříž)</i>	193
---	------------

Towards the Year 2006: Looking back

<i>(Association "Soldiers Together")</i>	195
--	------------

Association "Soldiers Together" Prepares the 10th Anniversary of its Existence	196
---	------------

We Met at Udine

<i>(Airmen's Association of the Czech Republic)</i>	198
---	------------

Milestones 2005

<i>(Army Reserves Association of CR)</i>	198
--	------------

International Race of Military Reserves

<i>(Army Reserves Association of CR)</i>	199
--	------------

CONTENTS

Army Sportsmen: The Successful Year	201
Military Detainees Going International <i>(Auxiliary Labour Battalions-Military Camps of Forced Labour Union)</i>	202
Czech Airmen and Parachute Brigade in Fights on Eastern Front <i>(Foreign Airmen-East Association)</i>	205
The Assessment of Meetings Marking 60th Anniversary of the End WWII <i>(Association "Soldiers Together")</i>	206
Army Conference <i>(ACR Career Soldiers Association)</i>	208
The Charter of the Association of Career Soldiers of the CR <i>(Abstract)</i>	208
STA Statutes	210
Structure, Purpose and Connections of STA	213
STA organizations	213
STA bodies	214
STA contacts	215
"Soldiers Together" Directory (in 2005)	215
Vocational Committees	216
English Annotations	217
Who is Who in This Issue	222
English Contents	226

OBSAH

Ing. Antonín Krásný, CSc. Vize bezpečnosti státu	3
Doc. dr. Štefan Volner, CSc. Bezpečnostní působení v současném světě (<i>Geopolitická východiska</i>)	15
Ing. Svatopluk Kunc Hodnotové řízení procesů, činností a aktivit v AČR	22
Mjr. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D. Problém privatizace vojenských činností a veřejného podnikání v odvětví obrany	32
VOJENSKÉ UMĚNÍ	
Doc. PhDr. Jan Eichler, CSc. Války postkonfrontačního období – úspěchy, paradoxy, výzvy	40
Doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc. Technologie a výrobky požadované pro boj v urbanizovaném prostředí (<i>Válka v urbanizovaném prostoru vyžaduje nové technologie a materiály</i>)	52
Doc. Ing. Oldřich Horák, CSc. Úloha „dlouhodobých“ PIR v mírových a podpůrných operacích (<i>Priority Intelligence Requirements</i>)	61
NÁZORY, POLEMIKA	
Ing. Jiří Dušek Finanční management MO (<i>Realita bez podsouvání</i>)	67
INFORMACE	
Prof. PhDr. Miroslav Krč, CSc., dr. Luboš Štancl, CSc. Místo a úloha obranného průmyslového komplexu v ekonomice a politice Ruské federace	74
Čína: velká strategie (<i>Problém Tchaj-wanu a rozvoj ozbrojených sil</i>)	88
Čínské zpravodajské služby	95
Gerila a internet	98
Převaha v rozhodování za neválečných operací a úloha zpravodajství	100
Zpravodajství z války a jeho problémy	102
Mjr. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D. Ještě k branné povinnosti (<i>Příspěvek k otázce systematizace osobních úkonů občana v odvětví obrany</i>)	106

OBSAH

PhDr. Mária Šikolová, PhDr. Jiří Dvorský, CSc., PaedDr. Stanislava Jonáková Výsledky analýzy jazykových potřeb vojenských profesionálů AČR	114
--	-----

VOJENSKÁ SOCIOLOGIE

PhDr. Antonín Rašek a kol. Bezpečnost v roce 2020 s výhledem do roku 2050 (<i>Souhrn názorů skupiny členů bezpečnostní komunity</i>) 2. část (dokončení)	120
---	-----

VOJENSKÝ PROFESIONÁL

Plk. prof. Ing. Petr Hajna, CSc., Ing. Vladislav Vincenec Perspektivy logistiky v profesionální armádě ČR	139
Npor. Ing. David Řehák, Ph.D., prof. Ing. František Božek, CSc., plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc. Případová studie využití metody Hazard & Impact Index	147
Ing. Bedřich Sedlák, mjr. Ing. Petr Harašta Změny plynoucí ze zavedení evropské legislativy týkající se zabezpečení pracujících osobními ochrannými prostředky v AČR	154
Plk. PaedDr. Lubomír Přívětivý, CSc. Tělesná zdatnost a ženy v Armádě České republiky	162

Z HISTORIE

PhDr. Zdeněk Vališ Bez rozsudku (<i>Vojenský likvidační tábor Mírov</i>)	165
---	-----

PERSONÁLIE

Kapitán v.v. Leo Klas – veterán druhé světové války	190
--	-----

VOJÁCI SPOLEČNĚ

Hlavní cíle činnosti Asociace „Vojáci společně“ v roce 2006	192
Náš prioritou je péče o veterány druhé světové války (<i>Rozhovor s prezidentem AVS plk. Ing. Janem Křížem</i>)	193
Vstříc roku 2006 aneb ohlédnutí za rokem uplynulým (<i>Asociace „Vojáci společně“</i>)	195
Asociace „Vojáci společně“ se připravuje na oslavu 10. výročí svého trvání	196
Setkání v Udine (<i>Svaz letců České republiky</i>)	198
Milníky roku 2005 (<i>Svaz vojáků z povolání Armády České republiky</i>)	198
Mezinárodní závod vojenských záloh (<i>Svaz vojáků v záloze České republiky</i>)	199

OBSAH

Úspěšný rok armádních sportovců	201
Pétépáci také mezinárodně <i>(Svaz pomocných technických praporů – vojenských táborů nucených prací ČR)</i>	202
Čs. letci a paradesantní brigáda v bojích na východní frontě <i>(Sdružení zahraničních letců – Východ)</i>	205
Vyhodnocení konferencí k 60. výročí ukončení druhé světové války <i>(Asociace „Vojáci společně“)</i>	206
Celoarmádní konference <i>(Svaz vojáků z povolání AČR)</i>	208
Programové prohlášení Svazu vojáků z povolání Armády České republiky <i>(výťah)</i>	208
Stanovy Asociace „Vojáci společně“	210
Struktura, zaměření a kontakty AVS	213
Členské organizace AVS	213
Orgány AVS	214
Kontakty na AVS	215
Adresář ASOCIACE „Vojáci společně“ (v roce 2005)	215
Odborné rady	216
Anglické anotace	217
Představení autorů tohoto čísla	222
Obsah v angličtině	226

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Časopis **VOJENSKÉ ROZHLEDY**
čtvrtletník

Vydává:

MO ČR - AVIS (Agentura vojenských informací a služeb)
Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6-Dejvice

IČO: 60162694

Vojenské rozhledy, číslo 2/2006

Ročník: XV. (XLVII.)

Datum vydání: květen 2006

Rozšiřuje:

AVIS, distribuce, Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6
Olga Endlová, tel. (973) 215 563, endlovao@army.cz

Redakce:

Jaroslav Furmánek (redaktor), telefon: (973) 215 733
E-mail: voj.rozhledy@army.cz
Fax: (973) 215 569

Redakční rada: doc. Ing. Josef Janošec, CSc. (vedoucí), PhDr. Miloš Balabán, Ph.D.,
Ing. Jan Doksanský, brig. gen. Ing. Jiří Halaška, plk. gšt. Ing. Vladimír Karaffa, CSc.,
doc. Ing. Josef Kašpar, CSc., plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Mgr. Antonín Konrád,
pplk. doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc., plk. doc. Ing. Vítězslav Stodůlka, CSc.,
PaedDr. Jaroslav Ševčík, mjr. Ing. Vlastimil Šlouf, PhD., Ing. Milan Štembera, CSc.,
Ing. Štefan Zigo.

Sídlo redakce: Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6-Dejvice.

Časopis Vojenské rozhledy v elektronické podobě naleznete na:
http://www.army.cz/avis/voj_rozhl.htm

Grafická úprava: Ing. Bořivoj Beránek

Tiskne: AVIS – Praha

Evidenční číslo: MK ČR E 6059

Identifikační číslo: ISSN 1210-3292